MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKTFORENING · BIND I

1898—1899

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKTFORENING 1898 • BIND I • 1899

REDAKTØR: ARCHITEKT K. ARNE-PETERSEN
REDAKTIONSUDVALG: ARCHITEKTERNE
EUGEN JØRGENSEN OG ALFR. THOMSEN

KJØBENHAVN MDCCCIC
UDGIVET AF AKADEMISK ARCHITEKTFORENING
TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE

SPØTTRUP.

INDHOLD.

(De med * mærkede ere illustrerede.)

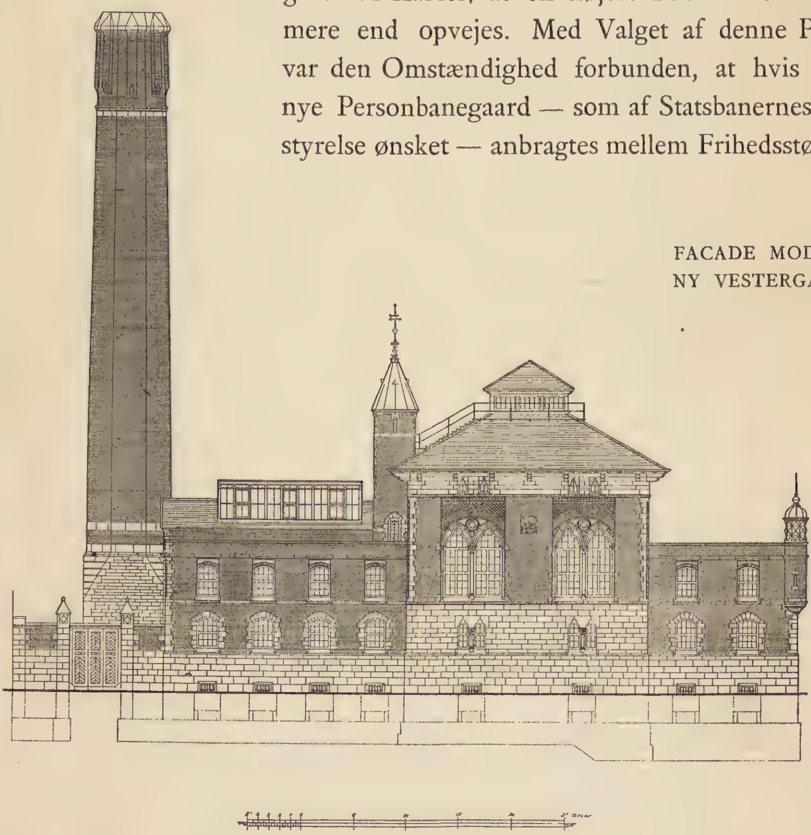
MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKT FORENING

KJØBENHAVN
DEN 1. OKTOBER 1898
№ 1

DEN ELEKTRISKE LYSSTATION.

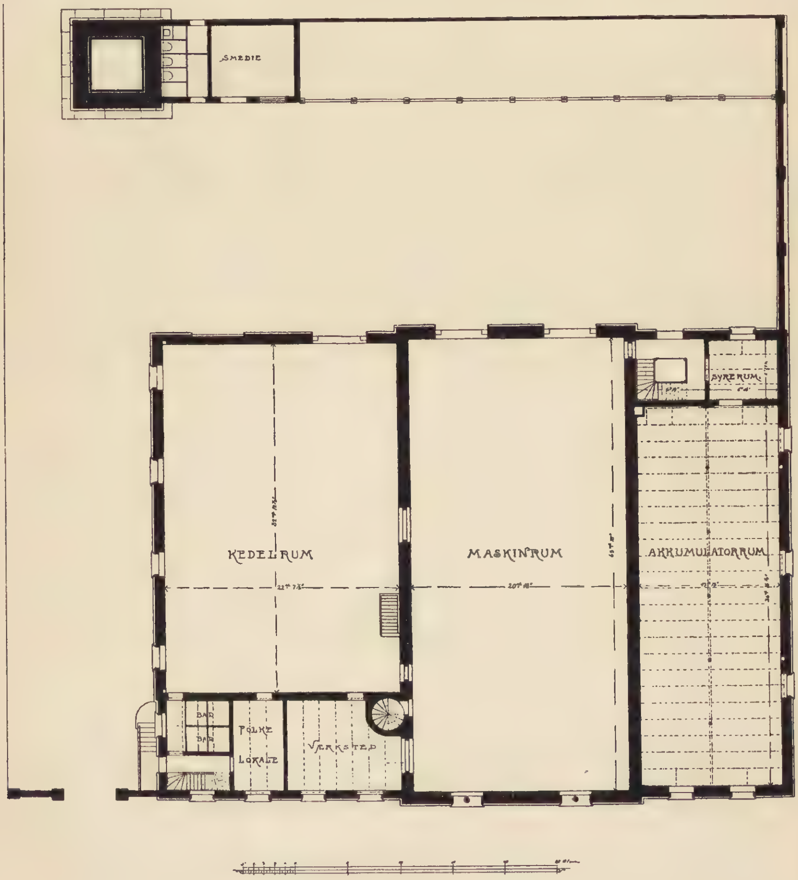
Den nye elektriske Station for Vesterbro har faaet Plads paa Hjørnet af Ny Vestergade og Tømmerpladsgade, fordi det ved Valget af Stationens Beliggenhed var af største Vigtighed, at denne blev saa central som mulig; en Afvigelse fra Centrum medfører saa store forøgede Udgifter til Kabler, at en højere Pris for Grunden mere end opvejes. Med Valget af denne Plads var den Omstændighed forbunden, at hvis den nye Personbanegaard — som af Statsbanernes Bestyrelse ønsket — anbragtes mellem Frihedsstøtten

FACADE MOD
NY VESTERGADE

og den nye Godsbanegaard, maatte Hjørnet af Ny Vestergade og Tømmerpladsgade hæves ca. 5 Fod, for at en Viadukt kunde føres over Banegaarden, hvilket Forhold man maatte regne med af Hensyn til Stationens Ydre ved dens Projektering. Endelig var Grunden lavt liggende med højt

Grundvand, hvilket medførte, at Gaardsrummet maatte lægges højere end de nuværende tilstødende Gader ligge. Da Stationen kan komme til at ligge skraaes overfor den nye Personbanegaard og saaledes blive en af de første Bygninger, som den ankommende, fremmede Rejsende faar Øje paa, fandt det om Stationen nedsatte Udvalg, at dens Ydre ikke burde være altfor tarveligt, men at en maadeholden Anvendelse af huggen Sten kunde tillades.

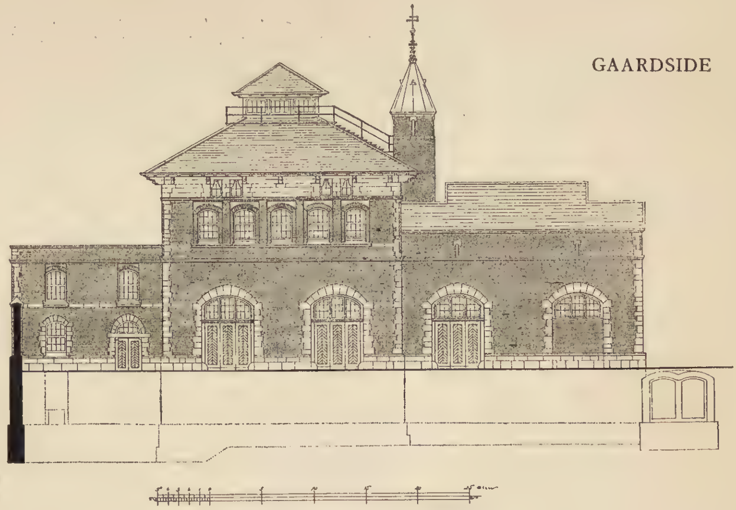
Ud fra disse Forudsætninger er Stationen altsaa projekteret og bestaar af:

1) Maskinhuset med vedliggende Kedelhus og Akkumolatorbygning.
2) Dampskorstenen med vedliggende Retirader, Smedie og et Materialskur.
3) En Funktionærbolig*).

Alle Bygningerne ere funderede paa Betonfundamenter til fast Bund, gjennemgaaende 5 Fod under daglig Vande. Gaarden ligger ca. 7 Fod

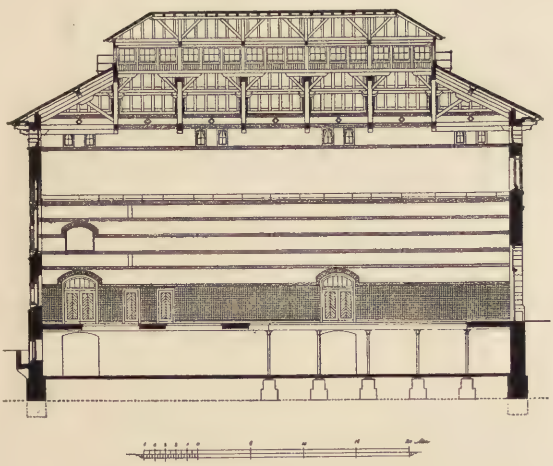
*) Denne, som er anbragt med Facade mod Tømmerpladsgade og indeholder Boliger for en Bestyrer og en Maskinmester, er ikke vist paa hosstaaende Plan.

over de nuværende Gader. Facaderne ere, af Hensyn til den oventalte mulige Hævning af de tilstødende Gader, udførte med en høj Sokkel af kløvede Ølandssten, men iøvrigt af røde Mursten med Hjørnekvadre, Stik, Saalbænke og Gesimser af tilhugne Ølandssten.

Indvendigt er Maskin- og Kedelrummene beklædte med gule og røde Facadesten fra Frederiksholms Teglværk, og i Maskinrummet er anbragt en ca. 3 Alen høj Sokkel af glasserede engelske Lerfliser. Gulvet i Maskinhuset er lagt af sorte og hvide Mettlacherfliser, i Kedelhuset af Granitfliser og i Akkumolatorrummene af røde, ildfaste Klinker fra Hasle.

Kedelhuset er dækket med saakaldte Skur-(sched)-tage, Maskinhuset med et afvalmet Sadeltag med Rytter i hele Bygningens Længde for at muliggjøre en kraftig Ventilation og Bortskaffelsen af Varmen fra de store Maskiner. Akkumolatorhuset er dækket med Bitumen-(Holzcement) Tag, da fladt Tag var nødvendigt for at skaffe Maskinhuset saameget Sidelys som mulig.

Tagstolen i Maskinrummet er dekoreret efter italienske Forbilleder fra Middelalderen.

Ved Hjælp af en smal Vindeltrappe og et Galleri rundt om Tagrytteren lader dennes Vinduer sig med Lethed aabne og polere.

Alle Bjælkelag bestaa af Staalbjælker med 1 Stens Kapper, udligede

med Beton. Opvarmningen sker ved Hjælp af Dampovne i Værkbygningerne.

Bygningerne ere beregnede med en stærk Udvikling for Øje. Det første Kraftanlæg omfatter 3 Vandrørsdampkedler á 200 □ Meter Ildpaavirkningsflade, fra Firmaet Babcock & Wilcox i Glasgow; 12 Dampmaskiner med dertil koblede Dynamoer á 400 eff. H. K. henholdsvis fra Burmeister & Wain, Kjøbenhavn, og Siemens & Halske, Berlin. Et betydeligt Accumulatorbatteri af Tudor System, svarende til ca. 400 H. K. danner Reserve & Beholdning af Elektricitet for Dag- og Nattimer, naar Forbruget i Byen er ringe. Med dette Materiel kan ca. 8000 Lamper á 16 Lys forsynes samtidigt med Strøm. Men indenfor de nuværende Bygningsrammer kan der yderligere opstilles mindst 2 store Kjedler, 3 Dampmaskiner á 400 H. K,

samt 2 Akkumulatorbatterier af samme Størrelse, som det først indlagte. Det vil sige, at Bygningerne i første Anlæg ere gjorte saa store, at der i disse kan anbringes Materiel, svarende til 25 á 30,000 samtidig brændende Lamper á 16 Lys.

Reguleringen af Dynamoerne og Akkumulatoren samt Kontrolleringen af Spændingen sker fra et stort Reguleringsbrædt, der har Plads langs Maskinhusets ene Sidevæg, som vender mod Akkumulatorbygningen. Brædtet eller Tavlen er dannet af Marmorplader, der bæres af et Jernstativ, indrammet af en Mahogni Ramme. Den centrale Del af Tavlen dannes af den mægtige Regulator for Akkumulatorerne.

Vandet til Kondenseringen af den brugte Damp i Maskinerne tages fra selve Havnen gjennem én 27 Tommers Monierledning, hvortil Rørene ere leverede af Firmaet Schøller & Rothe.

Det brugte opvarmede Vand føres tilbage til Havnen gjennem en Monierledning af samme Størrelse.

Ventilationen af Akkumulatorrummene, som er af stor Betydning paa Grund af Ansamlinger af Syrer og Knaldluft, bevirkes ved en fra Akkumulatorbygningen under Gaarden til Skorstenen ført 24 Tommers glasseret Ledning.

De forskjellige Arbejder ere udførte af følgende Haandværkere: Funderingen af Hr. C. Wienberg; Murarbejdet af Hr. N. O. Mynster, Tømmerarbejdet af Hr. Kornerup Bang, Skiferdække- og Rendearbejdet af Hr. L. Hannibal, Smedearbejdet af d'Herr. C. Seifert, H. M. Nielsen og Carl Hansen, Jernstøbearbejdet af Hr. Anker Heegaard, Snedkerarbejdet af d'Herr. F. Oxelberg og Chr. Andersen & Co., Bitumentagerne af d'Herr. Schøller & Rothe, Dekorationen af Tagstolen af Hr. Oluf Nielsen, og Glarmesterarbejdet af d'Herr. P. Petersen samt H. I. Matzen.

UDLANDET.

Eiffel Taarnet i Paris bliver i Anledning af Verdensudstillingen 1900 underkastet forskellige Ændringer; saaledes bliver bl. a. nogle af Gallerierne udvidet betydeligt. Taarnet, som tidligere havde en rødbrun Farve, vil ved den kommende Udstilling præsentere sig i en graablaa Tone, medens Illuminationen, der i 1889 bestod af Gaslamper, nu vil blive afløst af ca. 10,000 elektriske Glødelamper.

Iøvrigt gaar Arbejdet med Bygningerne paa Udstillingsterrainet ikke saa rask fra Haanden, som man kunde have Grund til at vente, medens man dog paa den anden Side antager det for sikkert, at man bliver rettidigt færdigt, idet man har fordelt Ledelsen af Arbejdet mellem et forholdsvis stort Antal Architekter, et System, der ved flere tidligere Udstillinger har staaet sin Prøve.

Architekten *Charles Garnier's* Enke og Søn har skænket den franske Stat en betydelig Gave bestaaende i alle de Skitser og Modeller, som ere blevne udførte i Anledning af Opførelsen af Operaen i Paris. Her iblandt findes Modellen til Loftet over Tilskuerpladsen, udført af Lenepveu, samt Skitserne til Loft og Vægge i den store Foyer af Baudry.

I Overensstemmelse med Mdme Garnier's Ønske blive alle disse Skitser og Modeller, som danne en meget værdifuld Samling, placerede i et Galleri i Operaens Bibliothek, hvor der tillige vil blive anbragt en Portraitmedaillon af den berømte Architekt.

Flere af Garnier's Venner havde ønsket, at en Statue af den Afdøde skulde rejses paa den aabne Plads foran Operabygningen, hvis Opførelse han havde viet tyve Aar af sit Liv; men da man har erindret hans bestemte Ønske om at holde denne Plads fuldstændig aaben og fri — for at Bygningens Totalvirkning ikke skulde blive brudt — er denne Tanke opgivet.

En Maskine til Styrkeprøve af Bygningsmaterialier o. l. er opfunden i Amerika og skal vise sig særlig anvendelig hvor det gælder om at forsøge Murbuers og lignende Bygningskonstruktioners Bæreevne. Maskinen, der kan udøve et Tryk af indtil 250,000 kg., angiver ikke alene Sænkningen af den Hvælving eller Bue, der skal prøves, men tillige det Tryk, som denne kan bære, uden at brydes. Man venter sig ved denne Maskine at kunne naa til de mest økonomiske Resultater i Retning af Konstruktioner, medens man paa den anden Side kan skaffe sig fuld Sikkerhed for disse Konstruktioners absolute Stabilitet.

(D. Baugew. B.)

I *Budapest* er ungarske Architekter indbudt til Konkurrence om en Kunstmuseumsbygning. Museet skal optage et Areal af 12 000 □ Meter, og Bekostningen ved Opførelsen er sat til 1 200 000 Gylden. I Bygningen skal rummes en Malerisamling (4 500 □ M.), en Afstøbningssamling, der tillige omfatter en Architekturafdeling (4 400 □ M.), en Kobberstiksamling (900 □ M.), samt Funktionærboliger o. s. v.

Der er udsat 3 Præmier, 3000, 2000 og 1000 Gylden. Juryen tæller 11 Medlemmer, deriblandt 3 udenlandske Architekter.

BØGER.

Die Keramik in der Baukunst« von Richard Bornmann, Regierungsbaumeister und Directorialassistent am königl. Kunstgew. Museum zu Berlin. (Pris heftet 8 Mk.)

Bogen, som er en Del af det store Værk »*Handbuchs der Architektur*«, omfatter alene den kunstneriske og dekorative Side af nævnte Gren af Architekturen og kommer ikke ind paa Konstruktion eller Teknik. Den giver en omhyggelig Skildring af Keramikens Betydning for Bygningskunsten gjennem alle Tider og Lande og er rigt forsynet med vellykkede Illustrationer.

Handbuch der Ziegel-Fabrikation. Unter Mitwirkung von Baurath Friedrich Hoffmann bearbeitet von K. Dümmler. (Forlag: Wm. Knapp i Halle a. S.). Pris 32 Mk.

Som et tilsyneladende tilfældigt Supplement til ovenstaaende foreligger første Afdeling af denne Bog, som har til Hensigt at skildre Bygningskeramikens nuværende Standpunkt; den er saaledes en Haandbog for dem, som i Theori og Praksis har studeret Lervare- og Teglfabrikationen, og en Lærebog for hvem denne Industri endnu er fremmed.

Bogen indeholder flere Afdelinger, som kan kjøbes hver for sig. Den første Afdeling, som nu er udkommen, omfatter, foruden en historisk Indledning, en Beskrivelse af Raamaterialierne, Massens Sammensætning til de forskjellige Formaal, Glasur, Farve o. s. v. Alt ledsaget af tydelige Illustrationer.

I senere Afdelinger vil blive behandlet Formning, Tørring, Brænding, Transport, Ledelsen af Teglværker og Lervarefabriker, Forretningsførelse og Bogholderi. Som man vil se, intet er forbigaaet; det er et moderne Værk, som beskæftiger sig med den praktiske Side af Keramiken, medens den kunstneriske her staar i anden Række.

Forhandlingerne ved det nordiske Teknikermøde i Stockholm 1898 er nu udkomne i Bogform og udsendes til alle Deltagere i Mødet. Det foreliggende Arbejde er med stor Omhu redigeret af Mødets Generalsekretær Lektor W. Hoffstedt, og fylder et stort Bind i Kvartformat med 402 Sider Tekst samt 18

litograferede Tavler og 138 Illustrationer i Teksten foruden Sags- og Navneregister og Fortegnelse over alle Deltagerne i Mødet. Værkets Hovedindhold omfatter en stenografisk Gjengivelse af de ved Mødet holdte Foredrag og Diskussioner.

FORSKJELLIGT.

Den tekniske Skole i Aarhus har udsendt sin Aarsberetning for 1897—98. Skolen, der baade har Dag- og Aftenklasser, har i Aarets Løb været besøgt af 1144 Elever (deraf 6 Kvinder); af Eleverne vare 869 Haandværkere, hvoraf 102 Tømrere, 62 Murere og 108 Malere. Af Skolens Lærere har Architekt L. A. Petersen forestaaet Undervisningen i borgerlig Bygningskunst, Fagtegning for Snedkere samt Tegning for kunstindustrielle Haandværkerfag, medens Architekt Harild med Assistance af Bygningstegner Mogensen har undervist i Bygningskonstruktionslære og Fagtegning for Bygningshaandværkere.

I indeværende Aar er Skolen blevet udvidet ved en Tilbygning, som er udført efter Tegning og under Ledelse af Architekt Ludvig Petersen.

Bestyrelsens Formand er Borgmester Westergaard.

Til *Bregning Aandssvageanstalt* ved Vejle afholdt Professor V. Klein d. 17. Septbr. d. A. Licitation over Mursten. Billigste Bud indkom fra *Brdr. Poulsen*, Daugaard pr. Vejle ($^1/_2$ Million røde Façadesten à 24 Kr. pr. 1000 og 2 Mill. flam. Sten à 20 Kr. 50 Øre pr. 1000, alt frit ved Bolværk). Iøvrigt vare Tilbud indkomne fra *Bøgeager Teglværk pr. Vejle*, *Skovgaard Teglværk* og *I. A. Hansen pr. Kolding*, *Gaarslev Teglværk pr. Børkop*, *Kolding Dampteglværker* samt *Vereinigte Ziegeleien* pr. Ekernsund.

LICITATIONER.

Levering og Opstilling af *en Vandbeholder* i et Vandtaarn paa Holbæk Station. Tegninger og Betingelser fremlagt paa 2det Banesektions Kontor, Colbjørnsensgade 11 og paa Holbæk Station hver Søgnedag Kl. 9—4. Tilbud modtages førstnævnte Sted indtil *3. Oktbr.* Kl. 12 Middag.

Arbejdet ved Opførelsen af en *Lokomotivremise, en Bygning med Opholdslokaler, et Vandtaarn* og *et Udhus* paa Holbæk Station. Tegninger og Betingelser henligge samme Steder som ved forannævnte Licitation. Tilbud modtages paa førnævnte Sted indtil *3. Oktbr.* Kl. 12 Middag.

Udførelsen af Underbygningerne til *3 Viadukter* for Enghavevej, Vesterfælledvej og Gl. Kongevej med tilhørende Vej-, Vandlednings- og Jordarbejder. Tegninger ere fremlagte i Statsbaneanlægenes Kontor, Rewentlowsgade 10. Tilbud indsendes til Overingeniøren inden *7de Oktober* Kl. 2.

Arbejdet ved *Udvidelsen af Hovedbygningen paa Næstved Station.* Betingelser og Tegninger ere fremlagte paa 3die Banesektions Kontor i Kjøbenhavn samt paa Næstved Station. Tilbud modtages førstnævnte Steder indtil 8. Oktbr. d. A. Kl. 12 Middag.

UDFÆRDIGEDE DANSKE PATENTER.

10/9 98. Klædehandler Emil Jacobsen, Kjøbenhavn. *Apparat til Aabning og Lukning af højtsiddende, om lodret staaende Hængsler drejelige Vinduer.* (Pat. Nr. 1802).

17/9 98. Tagtækkerne Johannes & Richard Joecks af Sagard paa Rügen. *Fremgangsmaade til af Stenkulstjære at fremstille en Klæbemasse til Paptage.* (Pat. Nr. 1814).

-- Møbelfabrikant Alberto Issel af Genua. *Imprægneringsvædske til at gjøre Træ- og Tekstilstoffer ildfaste.* (Pat Nr. 1815).

20/9 98. Ingeniør Carl Johan Bergstrøm af Finshyttan i Sverig. *Anordning ved Tørrehuse for Træ eller lign.* (Pat. Nr. 1821. Kbhvns. Patentbureau.)

22/9 98. Paptækker Niels Clausen af Bregninge By paa Taasinge. *Et Tagpapkit.* (Pat. Nr. 1828. Tillæg til Nr. 1397.)

FORENINGSMEDDELELSER.

Fredag d. 16. Sept. afholdtes Foreningsmøde i Lokalet i Industriforeningen. Formanden (Arch. ALB. JENSEN) aflagde Beretning om Bladudvalgets Virksomhed: Ved Mødet den 26. Novbr. 1897 var nævnte Udvalg blevet nedsat for at undersøge, hvorvidt det kunde lade sig gjøre at starte et Blad i Foreningen; dette Udvalg havde sammen med Bestyrelsen drøftet Spørgsmaalet i forskjellige Møder, og man var da kommen til det Resultat, at Planen kunde lade sig realisere.

Foreningen skulde være Udgiver af Bladet og sikre dettes Tilværelse ved en nærmere bestemt Sum, ligeledes ansaa Formanden det for rettest at tegne et Garantifond i samme Øjemed blandt Medlemmerne, som forøvrigt skulde have Bladet tilstillet frit.

Efter en kort Diskussion vedtoges enstemmigt Bladets Udgivelse og de af Bestyrelsen og Bladudvalget fremsatte Forslag, denne Sag vedrørende; det foreslaaede Garantifond blev strax overtegnet.

Dernæst indledede Formanden en Sag angaaende den eventuelle Revision af Byggeloven, og forskjellige hertil hørende Skrivelser oplæstes. Et Udvalg til Sagens videre Behandling nedsattes.

I et Cirkulære, som er Foreningen tilstillet fra Malerlaugets Bestyrelse, anmodes Architekter, Bygherrer og Entreprenører om at bidrage til Gjennemførelsen af følgende Bestemmelser i Konditionerne ved Udbydelse af Malerarbejde:

a) at der saavidt muligt gives en fyldig og udtømmende Beskrivelse af de Fordringer, der stilles til Arbejdets Udførelse,
b) at der foruden de almindelige Tegninger, naar fornødent gjøres, tillige leveres Detailtegninger, og at Tegningerne og Beskrivelsen maa være til de Tilbudgivendes Disposition i mindst 2—3 Dage, efter det paagjældende Arbejdes Omfang, samt at Tilbudene blive at indgive direkte til Architekten, Bygherren eller Entreprenøren,
c) at Tilbudene aabnes i de Tilbudgivendes Overværelse, som maatte ønske at være tilstede.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKTFORENING udkommer den 1ste og 15de i hver Maaned og omsendes til alle Foreningens Medlemmer. Abonnement kan tegnes paa alle Postkontorer samt direkte under Adr: **Akademisk Architektforening, Industriforeningsbygning V.**

Redaktions Udvalg: Architekt EUGEN JØRGENSEN. Bygningsinspektør ALFR. THOMSEN.
Udgiver: AKADEMISK ARCHITEKTFORENING. Redaktør: Architekt ARNE-PETERSEN.

Avertissementprisen er 20 Øre pr. Linie à 2 Tom. bred, eller 2 Kr. pr. Kv.-Tom. Annoncer kan indsendes under Adresse: Akademisk Architektforening, Industriforeningen V.

Abonnementsprisen for Ikke-Medlemmer er 1 Krone pr. Kvartal, med Tillæg af 12 Øre Porto for udenbys boende Abonnenter.

Korrespondance, Redaktionen eller Expeditionen vedrørende adresseres til: Akademisk Architektforening, Industriforeningen, Kjøbenhavn V.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKT FORENING

KJØBENHAVN
DEN 15 OKTOBER 1898
№ 2

DEN NYE OPERABYGNING I STOCKHOLM.

Et betydeligt og monumentalt Bygningsværk er fornylig bleven fuldendt i den svenske Hovedstad. Mange af vore Læsere vil fra deres Besøg i Stockholm forrige Sommer mindes den store Theaterbygning paa Gustav Adolfs Torv; Stilladserne vare i Anledning af Udstillingssommeren blevne fjernede, og i det Ydre præsenterede Bygningen sig saaledes nogenlunde

OPERATERRASSEN I STOCKHOLM. ARCHITEKT A. ANDERBERG.

færdig; men skjøndt den egentlig skulde have været indviet ifjor Efteraar, manglede der dog meget i dens Fuldendelse, og da særlig hvad den indre Udstyrelse angik.

Allerede i 1881 forelaa Forslag til Opførelsen af et nyt Operahus i Stockholm, men først i 1887 fremkom Indbydelsen til en international Konkurrence om et saadant. Der indkom dengang 24 Besvarelser, hvoraf 3 bleve præmierede, men ingen af disse kom dog til Udførelse. Sagen indgik i nye Behandlinger, Tegninger bleve udarbejdede og forkastede,

indtil endelig i 1891 Byggearbejdet kunde paabegyndes efter Tegninger at Architekt A. ANDERBERG, som havde vundet 2den Præmie ved Konkurrencen i 1887.

Arbejdet foretoges i 3 Hovedafdelinger; først opførtes den østre Del, den saakaldte Terrassebygning, der indeholder selvstændige Restaurationslokaler; denne stod allerede færdig i 1895; dernæst skred man til Bygningen af Scenehuset og endelig Tilskuerpladsen med tilhørende Rum.

Planen i Bygningen adskiller sig ikke i nogen væsenlig Grad fra de almindelig kjendte Theaterplaner. Tilskuerpladsen er ikke særlig stor; den rummer ialt med Gulv og 3 Etager 1250 Personer*). Ved Anbringelsen af Balkonerne er undgaaet de bærende Søjler, som hæmme den frie Udsigt til Scenen, idet Balkonerne ved Jernkonstruktioner hænge paa den bagved omløbende Ringmur.

I Parket og 1ste Balkon er Afstanden mellem Stolerækkerne 0,85 m. og Stolenes Bredde 0,58 m. Paa de øvrige Pladser i Theateret ere disse Maal henholdsvis 0,75 m. og 0,53 m. Af Sikkerhedshensyn er Antallet af Døre, der føre til Tilskuerpladsen meget stort, nemlig 46, hvilket vil sige 1 Meter Døraabning for hver 30 Personer**).

Sceneaabningen er af Hensyn til det gamle, tildels kostbare Dekorationsmateriel holdt 11,4 m. bred og 9,32 m. høj. Selve Scenen er 27,40 m. bred, 21,50 m. dyb og har bagtil en Fortsættelse paa 14,12 × 6,35 m. Scenen er forsynet med Daglys og har i hvert Hjørne en direkte Udgang for Skuespillerne. De for Scenen nødvendige Rum, Paaklædningsværelser, Forsamlingssale, Magasiner o. s. v., omgive denne paa 3 Sider i ikke mindre end 9 Etager. Alle Paaklædningsværelser ere forsynede med Daglys; der findes ialt 38 saadanne med Plads til 317 Personer.

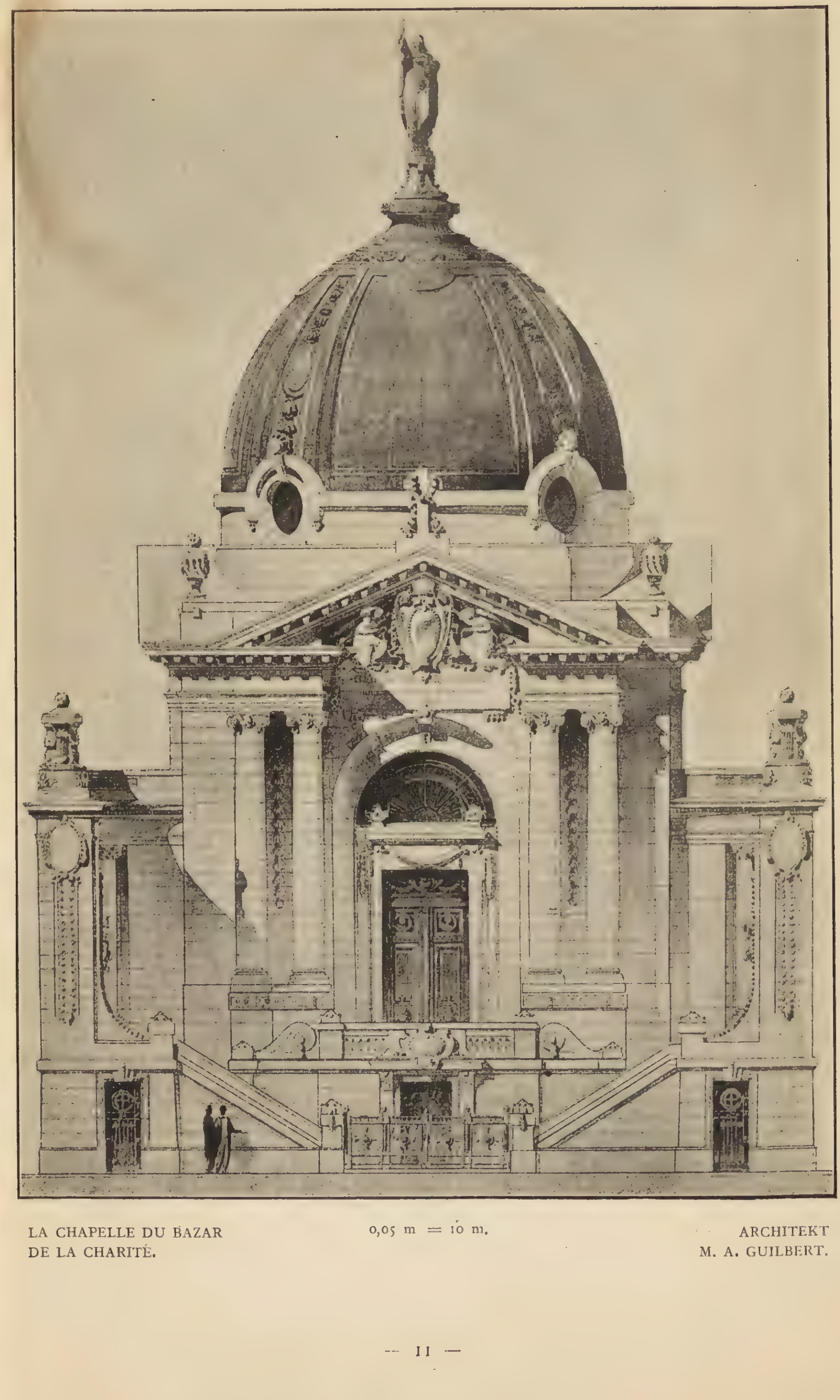
Bekostningen ved Operabygningens Opførelse beløber sig til omtrent 5 Mill. Kroner, heraf har Funderingen kostet 325,500 Kr. Murarbejdet og de ydre Stenbeklædninger 1,775,000 Kr. Stuk, Marmorarbejder og den kunstneriske Dekoration 224,400 Kr., Scenemateriel og Montering af Tilskuerpladsen 572,200 Kr.

En Del af de udvendige Stenhuggerarbejder er udførte af det danske Firma *C. Wienbergs Stenhuggerier,* som i sin Tid havde nogle af Enkelthederne, der vare udførte i Ølandsten, udstillede i Industriforeningen.

---

*) Til Sammenligning kan anføres, at Operaen i Wien rummer 3000 Personer, Paris 2700, Frankfurt og Dresden 2000 — og det kgl. Theater i Kjøbenhavn 1700.

**) Den tyske Politiforordning vedrørende Theaterbygninger forlanger 1 Meter Døraabning for hver 70 Personer.

LA CHAPELLE DU BAZAR
DE LA CHARITÉ.

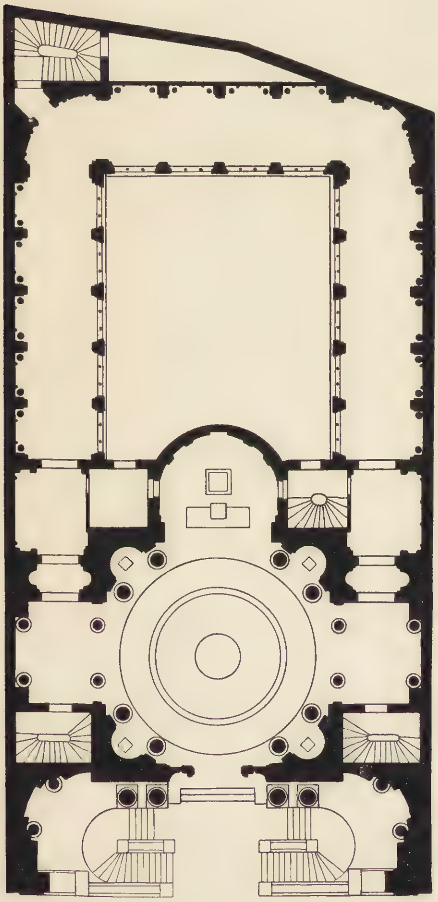
0,05 m = 10 m.

ARCHITEKT
M. A. GUILBERT.

LA CHAPELLE DU BAZAR DE LA CHARITÉ.

Til Minde om den store Basarbrand, som ifjor fandt Sted i Paris, opføres nu, paa det Sted, hvor Basarbygningen stod i *Rue Jean Goujon,* et monumentalt Kapel efter Tegning af Architekten M. A. Guilbert. Det vil erindres, at denne Brand, som opstod under en stor Velgjørenhedsbasar, krævede et betydeligt Antal Ofre blandt Frankrigs Aristokrati; og disse skulle nu ved dette Monument forherliges som Personer, der led Martyrdøden under Udøvelsen af deres Barmhjertighedsgjerning.

Det har derfor været Architekten magtpaaliggende, at Kapellet ikke bar Præget af at være et Gravkapel, men han har tillige i den anvendte Architektur og Dekoration villet symbolisere Haabet og Forherligelsen.

0,025 m. = 10 m.

Bygningen, som bliver lagt noget tilbage fra Gadelinien, indeholder en Krypt, der udføres i mørkt, tildels sort Marmor. Selve Kapellet, hvortil udvendige Trapper fører op, dannes som en Kuppelhal med mindre Kapeller til begge Sider, i hvilke Navnene paa de ved Branden Forulykkede anbringes. Rummet og Kuppelen, som hvælver sig derover, holdes i stærke lyse Farver med rig Anvendelse af Marmor, Bronce og Mosaik. Ovenpaa Kuppelen anbringes en Broncefigur, forestillende Troen.

Til Bygningens Opførelse anvendes den saakaldte *Larrysten* fra *Yonne* Departementet, der tillader en meget fin og skarp Behugning.

De store Søjler i Kuppelhallen udføres af *Sipolin*-Marmor, en bredaaret hvid Marmorart, der kommer fra schweitziske Brud; til de mindre Søjler benyttes en kostbar sort Marmor fra Pyrenæerne. Bag Alteret vil blive opstillet en ca. 16 Fod høj Statue af den hellige Jomfru.

Til Kapellet slutter sig et lille *Campo-Santo*-lignende Anlæg, en Søjlegang, der paa de tre Sider omgiver en Gaard med Haveanlæg. Monumentets Opførelse, hvortil er anslaaet en Sum af 800,000 Francs, vil kræve ca. 2 Aar.

JUBILÆUM.

Den 1ste Oktober d. A. fejrede Stadsbygmesteren i Kjøbenhavn, Hr. Professor, Architekt P. BØNECKE, sit 25 Aars Jubilæum i Bygningsvæsenets Tjeneste, idet han den 1ste Oktober 1873 udnævntes til Bygningsinspektør i Kjøbenhavn.

Efter at have beklædt denne Stilling i ca. 15 Aar udnævntes han til Stadsbygmester, da Etatsraad, Architekt H. C. Stilling trak sig tilbage fra dette Embede. Siden Stadsbygmester Bønecke overtog Embedet, er der — særlig i de senere Aar — foregaaet en rivende Udvikling paa Byggeriets Omraade her i Staden. Der har ganske vist i tidligere Aar været store Byggeperioder, men ikke af den Art, som for Tiden finder Sted, idet det nu for en væsenlig Del er den ældre Del af Byen, som nedrives og ombygges.

Det er selvfølgelig, at Nedbrydning af ældre og Opførelse af ny Bygninger — deraf en stor Del udelukkende til Forretningsbrug — inde i den ældre Del af Byen, hvor Grundene i de senere Aar ere stegne overordenlig i Pris, kræve Dispensationer fra den gjældende Bygningslov, som neppe ere forudsete, da denne traadte i Kraft. Det maa da sikkert siges, at Stadsbygmester Bønecke har forstaaet at imødekomme de Krav, som Tiden og ovennævnte Forhold stillede, saa vidt som den gjældende Bygningslov og Bygningskommissionen, hvoraf han kun er et Led — om end et væsentlig Led — tillod ham at imødekomme samme, og alle Kyndige paa Bygningsvæsenets Omraade, som er kommen i Berøring med Stadsbygmesteren, vil sikkert erkjende, at de i ham har en forstaaende, imødekommende og — *upartisk* Leder af dette ansvarsfulde Embede.

—n.

FINANSLOVFORSLAGET FOR 1899—1900.

Af Enkelthederne heri fremhæves følgende:

KULTUSMINISTERIET. *Nye Kirker.* Der foreslaas et Tilskud paa 25,000 Kr. til Vedligeholdelse og Benyttelse af den nye Kirke paa *Frederiksberg,* som opføres ved Indsamling af danske Præster; 18,200 Kr. som Tilskud til Opførelse af en Kirke i *Vedsted* (Aaby S., Aalborg Stift), Beboerne har selv tilvejebragt 8500 Kr.; 30,000 Kr. til en ny Kirke i *Randers* (fra Beboerne og Kommunen er tilskudt

50,000 Kr. foruden Byggegrund); 35,000 Kr. til en ny Kirke i *Aalborg* (fra Beboerne er tilskudt ca. 60,000 Kr. foruden Byggegrund fra Kommunen); 18,500 Kr. til en Kirke i *Brande* (Them S., Aarhus Stift), Beboerne har tilvejebragt 2800 Kr.; 18,500 Kr. til en Kirke i *Sørig* (Tversted S., Aalborg Stift), Beboerne har tilvejebragt 2000 Kr. og Byggeplads; 18,500 Kr. til en Kirke i *Øster Vraa* (Terslev S., Aalborg Stift), hvor Beboerne har tilvejebragt 2000 Kr. og Byggegrund.

Af Kultusministeriets *ekstraordinære Budget* foreslaas bl. A. en ny 3-aarig Bevilling paa 1000 Kr. aarlig til Undersøgelse af *Vordingborg Slotsruiner;* endvidere til *dansk Ingeniørforening* 3500 Kr. til en Prøveanstalt for mekanisk Undersøgelse af Bygningsmaterialier og til Undersøgelse af den benyttede Tjærings og Malings Betydning for Konservering af Træ. — Til *Ribe Domkirkes* Restaurering er opført som 5te Bidrag 72,000 Kr. og til det nye *kgl. Bibliotheks* Bygning 3die Bidrag 200,000 Kr.; til *Statsbibliotheket i Aarhus* 2det Bidrag 100,000 Kr. Til Prøver i Anledning af en af Maleren *Joachim Skovgaard* planlagt Dekoration af *Viborg Domkirke*, som vil komme til at koste ca. 100,000 Kr., foreslaas 3000 Kr. Til foreløbige Arbejder i Anledning af en Restaurering af *St. Mariæ Kirke og Kloster i Helsingør* og *St. Bendts Kirke i Ringsted* under Prof. Storcks Ledelse foreslaas ialt 50,000 Kr.

Paa Indenrigsministeriets Budget er bl. A. foreslaaet til Hovedistandsættelses- og ekstraordinære Arbejder ved *de kgl. Bygninger* 105,039 Kr. Til *Kristiansborg Slot* opføres 30,176 Kr., til *de civile Ministerier* 39,845 Kr., til *Palæerne paa Amalienborg* 55,355 Kr., til Indlægning af *elektrisk Belysning* i Hovedbygningen paa *Bernstorff Slot* 23,708 Kr., til en Hovedistandsættelse m. v. af *Sorgenfri Slot* opføres ialt 27,269 Kr., til *Frederiksborg Slot* 9751 Kr., til *Fredensborg Slot* 12,340 Kr., til *Kronborg Slot* 25,822 Kr., til *Odense Slot* 10,700 Kr.

Blandt nye Bevillinger for *Industri og Haandværk* opføres 40,000 Kr. som Bidrag til en *Filialbygning for det tekniske Selskabs Skole* i Kjøbenhavn. Omkostningerne ved dette Byggeforetagende opgives at ville blive 180,000 Kr., hvoraf Skolen af egne Midler vil kunne tilskyde 25,000 Kr. Kommunen ventes at ville skjænke Byggegrunden, og 75,000 Kr. erholdes ved et 1ste Prioritetslaan, saaledes at der kommer til at mangle de 40,000 Kr., som nu søges bevilgede som Statstilskud. Som Bidrag til *den tekniske Skoles Bygning i Nykjøbing p. M.* opføres 10,000 Kr.

FORSKJELLIGT.

Tirsdag den 4de Oktober nedlagdes Grundstenen til *St. Andreaskirken*, der som bekjendt skal rejse sig paa Pladsen mellem Gothersgade og Kommunehospitalet. Kirken opføres efter Tegninger af Architekt *Martin Borch*; Murerarbejdet er overdraget Murermester *A. Broe.* Efter velvilligt Tilsagn fra Architekten kan vi senere her i Tidsskriftet meddele nøjere Beskrivelse af Bygningen, ledsaget af Planer og Opstalttegninger.

Sverig vil ved Verdensudstillingen i Paris lade opføre en særlig Pavillon, bestemt til at rumme forskjellige af Landets Afdelinger. Ved den Konkurrence, som i den Anledning er bleven afholdt, er — iflg. svensk teknisk Tidsskrift — de fra Architekterne *F. Boberg* og *Agi Lindegreen* indkomne Projekter de bedste.

Medens Bobergs Udkast beskrives som meget rigt — næsten for overdaadigt udstyret med Minareter, Broer og Gallerier, er Lindegreens mere værdigt og alvorligt i sit Ydre; det er dog nu vedtaget, at Bobergs Tegninger skal lægges til Grund for Udførelsen.

Til Operaen i Paris bliver der forfærdiget et nyt Metalfortæppe af Aluminium. Tæppet udføres af store Plader, der er omtrent 2 Millimeter tykke. Fordelen ved det nye Tæppe er selvfølgelig dets ringe Vægt i Sammenligning med det tidligere Jerntæppe, der vejede omtrent 5000 Kg., medens Aluminiumstæppet kun vil komme til at veje ca. 1600 Kg.

I den Plan for Forevisningerne, som *Industriforeningen* har vedtaget for Aaret 1898—99, vil Varme- og Badeapparater kunne optages i Oktbr.-Novbr.-Forevisningen (21. Oktbr.—11. Novbr.). Fra 13. Januar til 17. Februar vil blive afholdt en Specialudstilling af elektriske Kraft- og Arbejdsmaskiner, Telefonapparater m. m., og endelig vil Bygningsarbejder og -Materialier kunne udstilles fra 3. til 24. Marts.

Amerikansk Dørlaas. Hr. John R. Hanson har som Generalagent for *Yale & Towne Mfg. Co.* bragt en ny Yale-Dørlaas i Handelen. Laasen har, som de fleste amerikanske Arbejder af den Art, et let og elegant Udseende, og man faar, ved at undersøge dens Konstruktion, Indtryk af, at den foruden at være simpel og praktisk i sin Mekanisme tillige er i Besiddelse af Soliditet; Gangen er let baade for Rigels og Faldes Vedkommende, og denne sidste kan tillige vendes, saa at Laasen kan passe baade til højre og venstre Døre. Laasen er meget billig.

BØGER.

F. Uldall: Overslagsbog for Bygmestre, Bygningshaandværkere og Bygherrer, beregnet for Provinserne. I Kommission hos *Lehmann & Stage,* Kjøbenhavn.

Denne Bog, som nu er fremkommen i 5te Oplag, er allerede saa godt kjendt i alle Kredse af Bygningsfaget, at en yderligere Omtale af den maatte synes overflødig. Som den nu foreligger er den bleven forøget med forskjellige ikke uvigtige Afsnit omhandlende Centralopvarmning, Monierkonstruktioner og Cementarbejder, Kridtsten o. s. v., desuden er tilføjet nogle praktiske Tabeller samt Normal-Murstensmaalene.

Det betydelige og omhyggelige Arbejde, som ligger til Grund for denne Bog, fortjener al Paaskjønnelse, og som Haandbog er den fortrinlig, idet der neppe er noget Spørgsmaal indenfor den almindelig Byggepraksis, som den bliver Svar skyldig paa.

I sit Forord udtaler Udgiveren det Haab, at Bogen skal blive en nyttig Haandbog i Landets forskjellige tekniske Skoler; vi kan slutte os hertil og nærer iøvrigt ikke Tvivl om, at dette Haab vil gaa i Opfyldelse.

LICITATIONER.

Opførelsen af et Varehus paa Viby Station. Tilbud indgives indtil den 18de ds. Kl. 12 Middag til 2den Banesektions Kontor, Colbjørnsensgade 11, hvor Tegninger og Betingelser henligge til Eftersyn.

Levering og Lægning af ca. 2800 3" Vandledning i Kløvermarksvej. Tilbud indgives indtil den 21de ds. Kl. 1 Efterm. paa 2den Ingeniørdirektions Kontor, Frederiksholms Kanal 26. Betingelser og Tegninger ligge til Eftersyn paa 3die Bygningsdistrikts Kontor paa Qvintus hver Dag Kl. 9—3.

Levering af 581,800 Stkr. Mursten til Jernbaneanlæget Odense—Kjerteminde—Dalby. Betingelser udleveres fra Ingeniørkontoret, Vestergade 11, Odense, eller paa Statsbaneanlægenes Kontor, Reventlowsgade 10, Kjøbenhavn V. Sidstnævnte Sted modtages skriftlige Tilbud inden den 24de Oktbr. d. A. Kl. 2 Eft.

Bygningsarbejdet ved Udvidelsen af Vognreparationsværkstederne paa Aarhus H. Station. Betingelser og Tegninger henligge paa 6te Banesektions Kontor, Fredensgade 56, Aarhus, samt paa Baneafdelingens Kontor, Colbjørnsensgade 11, Kjøbenhavn V., paa hvilket Sted Tilbud modtages til den 21de ds., Kl. 2 Eft.

Jernarbejdet ved Udvidelsen af en Brooverbygning paa Aarhus Havnebane. Betingelser og Tegninger henligge paa 6te Banesektions Kontor i Aarhus samt paa Baneafdelingens Kontor, Colbjørnsensgade 11, Kjøbenhavn V., paa hvilket Sted Tilbud modtages inden 21de ds., Kl. 2 Eft.

Idet hermed 2det Numer af nærværende Tidsskrift udsendes, kan Redaktionen ikke undlade at bringe sin bedste Tak til de mange, som har vist Sagen Interesse ved at tegne sig for Abonnement eller ved at tilsige Bladet sin Støtte med Bidrag i Form af Tegninger og Meddelelser om nye Byggearbejder.

Det skal selvfølgelig være Redaktionens Hovedopgave at bringe Gjengivelser med forklarende Tekst af de betydeligste Nybygninger i den danske Architektur, men det er tillige Hensigten at lade enkelte Numre af Bladet — saaledes som idag forsøgt — indeholde Eksempler fra Udlandets moderne Bygningskunst, i hvilken Anledning Redaktionen har sikret sig Forbindelser i Frankrig, England, Tyskland, Østrig, Sverrig og Amerika.

Med Hensyn til Bladets Annonceafdeling er man sikker paa at imødekomme et almindeligt Ønske, naar man i det sidste Numer af hvert Kvartal bringer en let overskuelig og henvisende Fortegnelse over alle de Firmaer, som i det forløbne Fjerdingaar har haft Avertissementer indrykkede i vort Tidsskrift.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKTFORENING udkommer den 1ste og 15de i hver Maaned, og omsendes til alle Foreningens Medlemmer. Abonnement kan tegnes paa alle Postkontorer samt direkte under Adr: **Akademisk Architektforening, Industriforeningsbygning V.**

Udgiver: AKADEMISK ARCHITEKTFORENING. — Redaktør: Architekt ARNE-PETERSEN.

Avertissementprisen er 20 Øre pr. Linie à 2 Tom. bred, eller **1 Kr. pr. Kv.-Tom.**

Annoncer kan indsendes under Adresse: Akademisk Architektforening, Industriforeningsbgn. V.

Abonnementsprisen for Ikke-Medlemmer er **1 Krone pr. Kvartal** med Tillæg af 12 Øre Porto for udenbys boende Abonnenter.

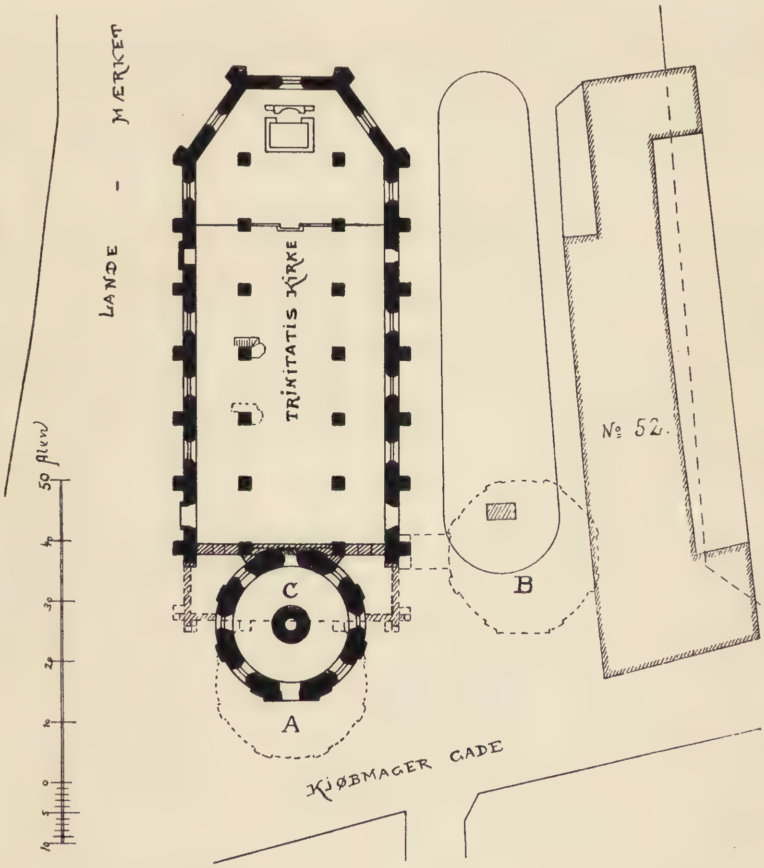
Korrespondance, Redaktionen eller Expeditionen vedrørende adresseres til: Akademisk Architektforening, Industriforeningsbgn., Kjøbenhavn V.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKT FORENING

KJØBENHAVN
DEN 1 NOVEMBER 1898
No 3

RUNDETAARNS FLYTNING.

Siden Fremkomsten af Architekt Rosens dristige Plan, der gik ud paa at trække Rundetaarn afvejen for den stedse tiltagende Færdsel paa Kjøbmagergade, er der fra forskjellige Sider dukket andre Forslag frem,

som imidlertid alle, saavidt erindres, gik ud paa — overensstemmende med Mundheldet — at lade Rundetaarn staa og istedetfor bane Vej for Færdselen ved Siden af Taarnet.

Fra Architekt S. MARSTRAND foreligger nu nedenstaaende Udkast, der i Hovedsagen knytter sig som et Ændringsforslag til ROSENS & SCHOUBOES Projekt. Der er i Marstrands Tanke noget saa ligefremt, at man uvilkaarlig forundres over, at dette Forslag ikke tidligere er fremkommet; muligt har Hensynet til Bevarelsen af Kirken i uforandret Skikkelse her virket hæmmende, men da det vel neppe kan undgaas, at der tidligt eller silde maa bringes et Offer her af en eller anden Art, og at delvise Nedrivninger og Ombygninger af Kirken eller Regensen desværre maa betragtes som uundgaaelige, fremføre vi Forslaget, der i sin Helhed lyder saaledes:

Til Redaktionen af »Meddelelser fra Akademisk Architektforening«.

Da Spørgsmaalet om Rundetaarns Flytning for Tiden er aktuelt, kan nedenstaaende Forslag maaske have nogen Interesse.

Hr. Architekt Rosens smukke Projekt har som bekjendt til Forudsætning, at Nr. 52 paa Kjøbmagergade kjøbes og nedrives. Dette vil rimeligvis fordyre Projektet saa meget, at det alene af den Grund bliver vanskeligt at gjennemføre. Da jeg synes, det vilde være Synd for den gode Idé, om den skulde strande paa dette, har jeg tænkt mig, at man kunde komme helt udenom denne Vanskelighed ved at nedrive et Fag af Kirken og dernæst flytte Taarnet lige tilbage saaledes, at det kom til at ligge paa samme Maade i Forhold til Kirken som hidtil; herved opnaas omtrent samme Gadebredde som ved Rosens Forslag, nemlig ca. 22 Alen.

Denne Løsning vil i og for sig ogsaa blive betydelig billigere, idet Taarnet her kun skal flyttes ca. 10 Alen istedetfor ca. 40 Alen ved det tidligere Projekt*).

Den nye Gavl kan opføres straks inden Taarnets Flytning, og man sparer saaledes Opførelsen af de projekterede midlertidige Skillerum i Kirken fra Gulv til Gjordbuer, som nødvendiggjøres af, at en stor Del af første Fag dog maa nedrives for at skaffe Plads for Taarnets Flytning. Gjenopførelsen af den nedbrudte Del af første Fag bortfalder ligeledes.

Endvidere behøver Orgelet ikke at anbringes midlertidigt i Kirken, men kan, saasnart den nye Gavl er opført, opstilles paa sin Plads.

Endelig overflødiggjøres Gavlens udvendige kunstneriske Udsmykning, og den nuværende Kirkeplads bliver uforandret med sit Monument.

Hvorvidt Kirken af Pladshensyn skulde kunne taale at miste et Fag, vides ikke; i hvert Fald er det de mindst værdifulde Siddepladser, der gaa tabt. Set i Plan synes Kirken ikke for kort i sine Forhold. Den Del af første Fag, der ikke berøres af Taarnet, kunde eventuelt bibeholdes

---

*) Paa Planen angiver A Taarnets nuværende Beliggenhed, B dets Plads efter ROSENS Projekt og C den her foreslaaede Placering.

som en lavere Tilbygning, der udfylder Krogen mellem Taarnet og Kirkens Gavl; i denne Tilbygning kan da Opgangen til Orgelet og Pulpiturerne anbringes, og Indgangen fra Kirkepladsen kan bibeholdes, hvorimod det rimeligvis vil blive nødvendigt at flytte Hovedindgangen mod Landemærket et Fag.

Saafremt dette Forslag kunde bidrage sit til, at Projektet om Rundetaarns Flytning maatte føres ud i Virkeligheden, vilde det glæde

Deres ærbødige

S. V. Marstrand.

KIRKEN I ISTEDGADE.

For et Par Aar siden traadte en Komité sammen med det Formaal at opføre en Kirke i Istedgade. Komiteen bestod af: Stiftsprovst Paulli, Formand; Etatsraad, Borgmester Jacobi, Næstformand; Overretssagfører H. F. Larsen, Sekretær; Højesteretssagfører Zahle, Kasserer; Provst Levinsen; Pastor Basse; Oberst Sommerfeldt; Museumsinspektør Hintze; Overretsprokurator Lehmann; Fabrikant Rønning og Snedkermester J. P. Mørck. Man havde til Plads for Kirken udset sig en Grund i Istedgade; en Del af denne Grund var skænket af afdøde Handelsgartner Hintze, og en Del tilhørte de forenede Kirkeskoler. Pladsen var temmelig indskrænket, og den lidet dekorative Brandgavl fra det tilstødende Nabohus vanskeliggjorde i ikke ringe Grad en værdig Anbringelse af en Kirkebygning. Imidlertid henvendte man sig til tre ansete kjøbenhavnske Architekter med Anmodning om at indsende Udkast til en Kirke paa dette Sted, og af de to Forslag, som i denne Anledning fremkom, bestemte man sig for det af Architekt A. Clemmensen udførte, af hvilket vi bringe hosstaaende Gjengivelse.

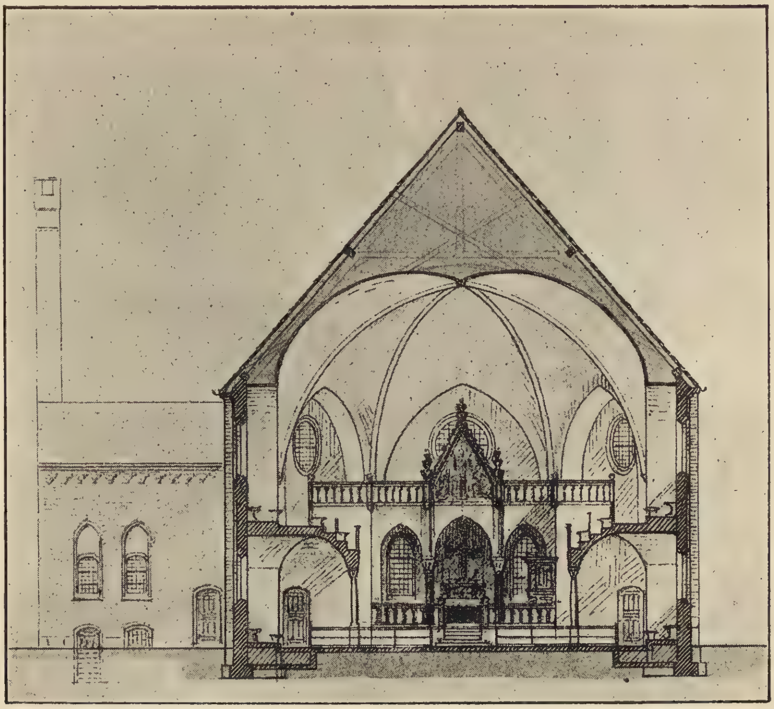
Architekt Clemmensen har tænkt sig, at Kirken i sin Karakter skulde minde om vore Kjøbstadskirker fra Reformationstiden. Hovedindgangen er i Gavlen mod Istedgade, og Kirken er her rykket et betydeligt Stykke tilbage fra Gadelinien, hvorved der er fremkommet en Forplads, som paa

den ene Side begrændses af Taarnet og en mindre Forbindelsesbygning, som tillige skal tjene til at dække Nabohusets Brandgavl. Taarnets underste

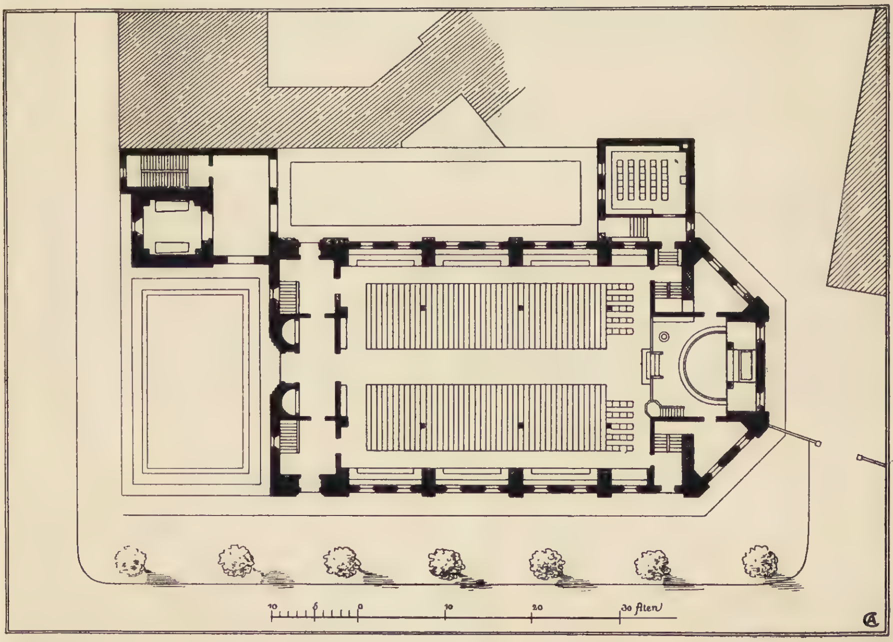
KIRKEN I ISTEDGADE. ARCHITEKT A. CLEMMENSEN.

Rum, som overhvælves, har Plads til 2 Ligkister. Mellem Taarnet og Kirken findes et overdækket Rum, der skal tjene som Forhal til Ligstuen; over dette er et tilsvarende Rum, som tænkes benyttet enten som Kon-

KIRKEN I
ISTEDGADE.

ARCHITEKT
A. CLEMMENSEN.

KIRKEN I
ISTEDGADE.

ARCHITEKT
A. CLEMMENSEN.

firmandstue eller indrettet til Bolig for Opsynet. De to Sakristier ligge over hinanden i en Tilbygning mod Kirkeskolens Grund. Paa hver Side af Koret findes mindre Rum, hvoraf det ene indrettes til Præsten, det andet til Venteværelse ved Barnedaab og lignende. Under disse Rum tænkes anbragt Dampovne i Forbindelse med en Dampkedel, der skal have sin Plads i Kælderen under Tilbygningen, hvorfra altsaa Kirkerummet kan opvarmes ved Cirkulation af varm Luft.

Kirken vil komme til at indeholde 1000 Siddepladser, og Bekostningen ved Opførelsen er anslaaet til 120,000 Kroner; heri er dog ikke indbefattet Varmeapparat, Klokker, Orgel, Alterudstyrelse o. lgn. Bygningen er tænkt opført af røde Mursten, Taget dækket med Falstagsten og Spiret med Kobber. Hvælvingerne vil blive udført af Moniérværk.

FORSKJELLIGT.

Den nye Husarkaserne paa Østerbro, der i længere Tid har staaet færdig i sin ydre Skikkelse, blev indviet Mandag Formiddag den 17de Oktober med en lille Højtidelighed, ved hvilken forskjellige militære Autoriteter med Krigsministeren i Spidsen vare tilstede. Kasernen er opført af Ingeniørkorpset efter Tegninger af Architekt Eugen Jørgensen, der af den ingenlunde lette Opgave har skabt et karakteristisk og stilfuldt Bygningsanlæg. Det havde været vor Hensigt her at bringe Gjengivelser af de vigtigste Bygninger, men af forskellige Grunde har vi foreløbigt maattet opsætte dette.

Hr. Tømrermester Hinrichsen blev i Dagens Anledning udnævnt til Ridder af Dannebroge.

Verdensudstillingen i Paris, der jo i alle Retninger bliver stort anlagt, vil blandt andre Seværdigheder ogsaa komme til at omfatte to Dampskorstene af ret betydelige Dimensioner. Disse Skorstene ere bestemte til at bortføre Røgen fra de vældige Komplekser af Kedler, hvorfra Udstillingen henter sin Dampkraft. Da Skorstenene paa Grund af deres Størrelse uundgaaeligt maa virke iøjefaldende og let kunde skæmme det smukke Helhedsindtryk, som man søger at bibringe Udstillingsanlæget, har man nu indbudt franske Konstruktører og Architekter til en Konkurrence, ved hvilken det gjælder om at fremkomme med Projekt til et Par Skorstene, der ved Siden af sindrig og praktisk Konstruktion tillige besidder de kunstneriske Fuldkommenheder, som kunde være ønskelige.

I Programmet er fastslaaet, at Skorstenene, som hver skal kunne være Afleder for et Kedelbatteri paa 20,000 HK., skal have en Højde af 70—80 M., en Grundflade forneden af ca. 18 M. i Diameter og en indvendig Diameter foroven af mindst 4,50 M. Røgkanalerne skal være 2,60 M. brede og 4,70 M. høje. Begge Skorstene skal staa færdig opførte den 30. Juni 1899.

I *Kristiania* er bleven oprettet en Art Børs, der kalder sig: *Alfheims permanente Udstilling af Bygningsartikler.* Af det Hefte, som derfra er udsendt, frem-

gaar, at »Udstillingens Ide er, at de konkurrerende Forretninger i Bygningsartikelbranchen her skal kappes om at fremvise alt nyt paa Bygningsvæsenets Omraade, saaledes at Architekter, Bygmestre og andre Bygningsinteresserede til enhver Tid her kan holde sig à jour med alle Fremskridt og alt Nyt paa dette Omraade.«

Udstillingen er aaben hver Dag fra Kl. 9—7 med en Børstid fra Kl. 11¼ til 11¾. Endvidere byder Udstillingen og dens Lokaler paa et betydeligt Udvalg af tekniske Fagblade, By- og Landkort, Skattetakster, Lister over Licitationer, Kurslister over Værdipapirer, Bibliothek med Haandbøger af formaalstjenligt Indhold m. m. — og *last but not least* en Restauration, som er aaben hele Dagen. Saavidt man kan se har Sagen vundet stor Tilslutning i Kristiania og kan vel ogsaa fortjene dette. — Her i Kjøbenhavn har noget lignende tidligere været forsøgt, men lod sig dengang ikke gjennemføre; mulig vil et nyt Forsøg, grebet an paa rette Vis, have bedre Held med sig.

DØDSFALD.

Søndag den 16de Oktober døde Grosserer Axel Prior, 55 Aar gammel. Han var Indehaver af en efter vore Forhold meget betydelig Forretning i Bygningsartikler, der i de senere Aar bl. A. omfattede Asfalt, hvoraf Forretningen havde betydelige Leverancer til Kjøbenhavns Kommnne. Axel Priors Personlighed var velkjendt og velagtet, og vor Forretningsverden har i ham mistet en smuk og dygtig Repræsentant.

Ramt af Hjerneapoplexi døde Søndag den 16de Oktober Murmester Chr. Jensen i en Alder af 42 Aar. Jensen fik Borgerskab som Murmester her i Byen 1885 og har i den korte Aarrække, han fik Lejlighed til at virke som Mester, skabt sig et sjeldent godt Navn som Haandværker og udfoldet en ikke ringe Virksomhed.

Med sin bramfri, beskedne og elskværdige Optræden, sin ubestridelige Dygtighed i sit Fag, vandt han Alle, som han i sin Virksomhed kom i Forbindelse med, ikke mindst sine Arbejdere, som i ham havde en human og rettænkende Arbejdsgiver. Blandt hans større Arbejder skal nævnes: *Ride- og Beslagskolen, Thomas-Kirken, Mineralogisk Musæum* og *Ny Carlsberg Glyptotheksbygning* — de tvende sidste Bygninger i Samarbejde med Murmester *N. Rasmussen.*

Med megen Beklagelse vil Efterretningen om hans Død modtages af hans mange Venner blandt Architekter og Haandværkere.

Hans saa smukt startede Virksomhed vil, efter hvad vi erfare, blive fortsat af hans Enke under Ledelse af den Afdødes Broder. *L.*

UDFÆRDIGEDE DANSKE PATENTER.

28/9 98. Kaptain, Ingeniør Anders Borch Reck, Kjøbenhavn. *En Ventilationsdør til Stege- og Bageovne.* (Pat. Nr. 1838.)

— Ingeniør John Meiggs Ewen, Chicago. *En Anordning, ved hvilken der kan kastes Lys ind i Kjælderetager og mørke Rum.* (Pat. Nr. 1839. P. Hofman Bang, Kjøbenhavn.)

— Maskinfabrikant Bernhard Frölich af Leipzig Reudnitz. *Anordning ved Røgforbrændingsanlæg for alle Slags Ildsteder til Dampkjedler.* (Pat. Nr. 1840. Internationalt Patentbureau, Kjøbenhavn.)

— Handels- og Fabrikantfirmaet Nordische Gas-Selbstzünder-Gesellschaft, Hamburg. *En Anordning ved Gasbrændere til Forhindring af Gastilstrømning til Tændflammen efter Hovedflammens Tænding.* (Pat. Nr. 1841. Kjøbenhavns Patentbureau.)

BOPÆLSFORANDRING.

Architekt	*M. C. Bech*	er flyttet til	Nørregade 51. K.
—	*M. C. Christensen*	—	Danasvej 3. V.
—	*A. Clemmensen*	—	Aaboulevard 18. N.
—	*Rasmus Jensen*	—	Kalkbrænderivej 61. Ø.
—	*Nicolai Hansen*	—	Enighedsvej 9. V.
—	*V. Nybølle*	—	Vendersgade 23. K.
—	*Julius Smith*	—	Kochsvej 17. V.

Ærede Abonnenter og Medlemmer bedes meddele Flytninger snarest mulig til Bladets Ekspedition: Industriforeningsbygningen, V., da man i modsat Fald ikke kan paatage sig Ansvaret for, at dette bliver rigtigt distribueret.

LICITATIONER.

Tømrerarbejdet til en ny Kjøkken- og Vadskeribygning paa Øresundshospitalet udbydes herved i Henhold til Tegninger, Beskrivelse og Betingelser, som ligge til Eftersyn paa Stadsarchitektens Kontor, Lavendelstræde Nr. 1, fra Lørdag den 29. Oktober Kl. 12. Skriftlige Tilbud mærkede: Tilbud paa Tømrerarbejdet til en ny Kjøkken- og Vadskeribygning paa Øresundshospitalet modtages paa Stadsarchitektens Kontor indtil Mandag den 7. November Middag Kl. 12.

LØRDAG DEN 26. NOVEMBER KL. **8**

AFHOLDES DEN AARLIGE

GENERALFORSAMLING

I

INDUSTRIFORENINGENS LOKALE.

DAGSORDEN:

1) Behandling af de i Lovenes § 5 omhandlede Sager — Post a, b, c og d; — (af Bestyrelsen udgaar efter Tour d'Hrr. *Bøttger, M. Nyrop, V. Koch,* og efter Lodtrækning *V. Ingemann*).
2) Indstilling fra Bestyrelsen om Optagelse af 3 Architekter som Medlemmer af Foreningen.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKTFORENING udkommer den 1ste og 15de i hver Maaned og omsendes til alle Foreningens Medlemmer. Abonnement kan tegnes paa alle Postkontorer samt direkte under Adr: **Akademisk Architektforening, Industriforeningsbygning V.**

Udgiver: AKADEMISK ARCHITEKTFORENING. — Redaktør: Architekt ARNE-PETERSEN.

Avertissementprisen er 20 Øre pr. Linie à 2 Tom. bred, eller **1 Kr. pr. Kv.-Tom.** Annoncer kan indsendes under Adresse: Akademisk Architektforening, Industriforeningsbgn. V.

Abonnementsprisen for Ikke-Medlemmer er **1 Krone pr. Kvartal** med Tillæg af 12 Øre Porto for udenbys boende Abonnenter.

Korrespondance, Redaktionen eller Expeditionen vedrørende adresseres til: Akademisk Architektforening, Industriforeningsbgn., Kjøbenhavn V.

MEDDELELSER FRA
AKADEMISK ARCHI
TEKT FORENING

KJØBENHAVN
D. 15 NOVEMBER 1898
№ 4

THORVALD BINDESBØLL.

I Kunstindustrimusæet findes for Tiden en meget righoldig Udstilling af Architekt THORVALD BINDESBØLLS Værker.

Bindesbølls særegne kunstneriske Position er egentlig saa godt fastslaaet i vide Kredse, at en nærmere Redegjørelse neppe synes nødvendig i nærværende Blad. Han er en Kunstner, der er paaagtet og omtalt som maaske ingen anden Architekt her i Landet, blindt og ensidigt forgudet af en Del, saavel for sin barokke Produktion som for sit barokke Naturel, og mindre paaskønnet af Mange, der vel bøje sig for hans særegne Begavelse paa et specielt Omraade, men dog ikke derfor ere tilbøjelige til ubetinget at lade sig rive hen.

Som byggende Architekt har Bindesbøll ikke haft nogen stor Virksomhed. Saa vidt vides har han kun givet Tegning til Landskabsmaler *Kyhns* Villa ved Dosseringen, som desværre ikke er blevet saa smuk, som han selv har villet det, hvad der netop fremgaar af en af de udstillede Tegninger, hvor Bindesbøll med et lille Hjertesuk har henskrevet den Bemærkning: »Som jeg vilde have den!« — og til Vinhandler *Bestles* Villa ved Rungsted, som i Modsætning hertil, takket være den Charme, der altid er ved hvide Mure, smaa Ruder og sort glaserede Tage, rimeligvis er bleven smukkere, end han har tænkt sig, om end hans Tegninger bære Præget af en ædel Simpelhed, hvorfor det ogsaa er forstaaeligt, at en fremragende Kunsthistoriker har sikret sig den som Ejendom. Endvidere har han givet Tegning til den lille »*Bombebøsse*« paa Kristianshavn og Frk. *Melchiors* Villa i Taarbæk, — den sidste smuk og højst original til Trods for den stedmoderlige Behandling, Kunstneren har givet Façaderne. Et Ungdomsarbejde, Herregaarden *Hjuleberg* i Sverig, er endnu hildet i de akademiske Former eller snarere paavirket af tyske »Bauzeitungen«. En grovt udført Penneskitse, som ved første Øjekast synes at være et Udkast til en Kane, men

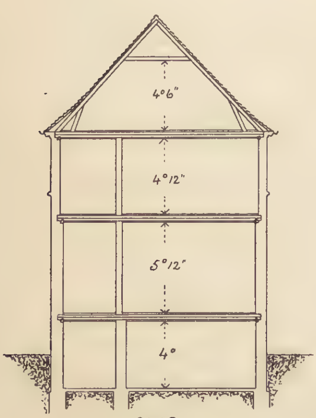
ved nærmere Overvejelse viser sig at forestille en chinesisk Villa, burde maaske helst have været holdt helt borte fra Udstillingen.

Langt større og vigtigere er Bindesbølls Virksomhed i Kunstindustrien. Han er her i sit rette Element, i Besiddelse af en Djærvhed og Kraft i

VILLA VED RUNGSTED. ARCHITEKT TH. BINDESBØLL.

Ideerne og i Udførelsen, der, selv om den af og til udarter til Raahed, kunstnerisk sét, i Virkeligheden er højst forfriskende. Saaledes i hans Møbler, hvor han hverken skyer den næsten bondeagtige Plumphed i Formerne eller den raffinerede Elegance i Sammenstillingen af Guld og Hvidt, der ellers kan gjøres saa banalt. Et Par pragtfulde Sofaer og Borde maa vistnok særlig fremhæves. I denne Sammenhæng bør maaske tillige nævnes, skjønt der intet findes paa Udstillingen, som refererer sig dertil, Udstyrelsen af Cigarbutikken paa Hjørnet af Frederiksberggade og Raadhuspladsen. Med sine forgyldte, højst barokke og ekskrementale Ornamenter paa hvidt-lakeret Bund og med sin Lysekrone, ophængt i nogle svære hvide Skyer (Røgskyer?) i Loftet, hvorfra udgaar massive Straaler, ikke ulige dem om

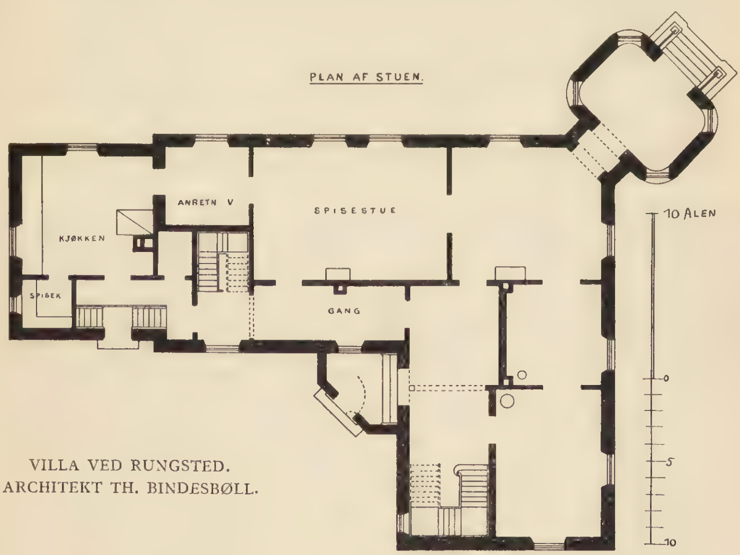

SNIT

Alfader-Øjet i Vartov Kirke, er den, og det med smaa Midler, blevet et af de mærkeligste Rum i Staden.

Men Bindesbølls største Virkefelt er dog paa Keramikens Omraade. De Bindesbøllske Krukker og Fade og andre underlige Gjerninger ere efterhaanden blevne til et Phænomen i dansk Kunstindustri, uden bestemt

VILLA VED RUNGSTED.
ARCHITEKT TH. BINDESBØLL.

paaviseligt Forbillede i noget hidtil Eksisterende og rimeligvis uden nogen Spire i sig til at danne nogen nævneværdig »Skole«. Man kan sige: heldigvis! Thi Bindesbølls Kunst maa staa og falde med Manden selv.

Den egner sig ikke til at plapres efter, hvor let det end i og for sig vil være for Mange. Den Maade, hvorpaa hans Ornamentik har udviklet sig, idet den søger sine Motiver — hvis man tør bruge dette Udtryk netop om Noget, der stammer fra Bindesbøll, som selv er saa oprindelig, saa første Haands, saa primitiv — dels i Renaissancen, som han omdanner paa sin fordomsfrie og formløse Maade, dels i Planteformer, som fremstilles baade naturalistiske og stiliserede, dels i »slet Ingenting«, selve det store Chaos, det Uformeliges Rige, — denne Maade er noget saa ganske for sig, at den maa sees og ikke kan forklares. Maaske spiller ved Siden af Opfindsomheden Tilfældigheden en temmelig stor Rolle derved. Det

HVIDLAKEREDE MØBLER MED FORGYLDTE ORNAMENTER. — ARCHITEKT TH. BINDESBØLL.

er især meget vel tænkeligt ved de keramiske Frembringelser, hvor Brændingens uberegnelige Luner og Farvernes upaalidelige Sammenflyden ofte sammensværge sig mod den kunstneriske Tanke. Men netop i at gribe disse Tilfældigheder og tøjle dem ligger Bindesbølls store Ævne, og netop dette karakteriserer hans skabende Kraft. Enhver kan danne Ornamenter i en Tallerken Øllebrød ved at glatte med Skeen henover Fløden; men den store Mængde spiser Øllebrøden med Fløde, Klumper, Puddersukker og det Hele uden at tænke videre over den Ting. Netop det gjør Bindesbøll ikke. Han opfatter det Ejendommelige i det flygtige Spil og fæster det til Papiret eller Leret.

Bindesbøll er endnu en Mand i sin kraftigste Alder, noget over de 50 Aar, og man tør vel derfor vente sig endnu megen Glæde og Fornøjelse af hans Virksomhed i Fremtiden. *—n —n.*

DEKORATIVT FAD AF BRÆNDT LER. — ARCHITEKT TH. BINDESBØLL.

RUNDETAARNS FLYTNING.

Red. har modtaget følgende:

Med Interesse har jeg seet Architekt MARSTRANDS Ændringsforslag til Architekt ROSENS Projekt om Rundetaarns Flytning i sidste Nummer af »Meddelelser fra Akademisk Architektforening«. Der synes noget saa naturligt i denne Maade at løse Opgaven paa. At slaa Hovedet ned i Maven paa en Mand, som ikke kan komme igennem en Dør, der er for lav, og at slaa Rundetaarn ind i Maven paa Trinitatis Kirke, naar Købmagergade er for smal, — Fremgangsmaaden er analog i begge Tilfælde og slaaende simpel. For mig — som er Lægmand og derfor maaske ikke burde tale med i et Fagskrift — stod Architekt Rosens Projekt straks fra første Færd som Noget, der var endnu mere urokkeligt end selve Rundetaarn; og Fremkomsten af Architekt Marstrands noget forskellige Maade at se Sagen paa, var da atter for mig et nyt Bevis paa, at Alt er Kritik underkastet, at der overalt i Livet i alle Forhold findes Brydninger, en uafbrudt Kamp mellem Idé og Virkelighed. Det fyldigste og mest poetiske Udtryk herfor er: hvor findes Rosen uden Torne?

Der er dog et Moment, som vistnok bør tages med i Betragtning; og det er for dettes Skyld, at jeg — skøndt Lægmand — tillader mig at udbede mig

Ordet. Hvis Rundetaarn blot puffes ind, vil det, naar den første Sensation har sat sig, hurtigt være glemt, at det nogensinde i det Hele taget har staaet anderledes. Hvis det derimod sættes til Side, vil Metamorphosen til alle Tider staa klar for Alle. Og Kjøbenhavn vil da have en Tiltrækningskraft mere som Turistby, især hvis en Mindetavle sættes op paa Gavlen med Indskriften: »Her stod det«. Og hvor det »staar«, vil Enhver kunne se.

Ved denne Bemærkning vil jeg som Lægmand blive staaende; de Sagkyndige ville maaske dog finde et lille Korn, som en blind Høne har fundet, i den og holde den gaaende. *Ø.*

Redaktionen har ikke villet undslaa sig ved at optage ovenstaaende Indlæg til Trods for dets noget lette og spøgende Tone, da denne jo egentlig er ret harmløs. Vi maa indrømme Indsenderen, at der vel er nogen Mening i den Tanke, han fremsætter; men maaske en mere alvorlig Diskussion herom vilde være bedre paa sin Plads her i Bladet. *Red.*

FORSKJELLIGT.

I *Ribe Stiftstidende* stod for nogen Tid siden en meget læseværdig Artikel af Sognepræst *Johannes Clausen*, som ved et Besøg i den gamle By var bleven stærkt greben af det ejendommelige historiske Skjær, som hviler over denne. Han skriver saaledes bl. A.: »Enkelte historiske Minder melder sig straks, naar man ser Ribe: om *Valdemar Sejr* og *Dronning Dagmar*, om Livet paa Riberhus, om Kirkelivet paa den Tid, da Byen havde tolv Kirker — og senere om *Hans Tavsen* og *Brorson* — Navne som *Ambrosius Stub* og *Anders Sørensen Vedel* komme ogsaa straks frem for En.«

Han omtaler dernæst Ribes Tilbagegang, som dels har sin Grund i Sønderjyllands Adskillelse fra Danmark, hvorved Byens Opland formindskedes, dels i Savnet af en god Havn o. l. »Men — siger han — selv om Ribe ikke har flere af de Betingelser for Udvikling og Fremgang, som er tilstede i andre Kjøbstæder, behøver Byen derfor ikke at staa stille eller gaa tilbage . . . . En Bys Udvikling er nemlig ingenlunde betinget alene af ydre heldige Forhold, men ligesaa meget, ja endnu mere af de indre aandelige Forhold. Bliver Befolkningen aandelig løftet og udviklet, kommer Udviklingen frem i forskjellige Retninger. Den aandelige Kraft er Grundbetingelsen ogsaa for den materielle Udvikling. Det danske Agerbrug f. Eks. vilde ikke have faaet et saa mægtigt Opsving, hvis Landbostanden ikke paa Højskolerne havde faaet aandelig Oplysning og Uddannelse. Vore Kjøbstæder, Handels- saavelsom Haandværkerstanden, trænger i høj Grad til at komme ind under denne aandelige Paavirkning, Løftelse og Uddannelse. Ellers synker Livet her ned i Materialisme, Tomhed og Hulhed, hvis Hovedsag bliver det at æde og drikke, at slaa Fritiden ihjel med daarlige Fornøjelser, Tant og Søgl.

Forfatteren udtaler dernæst, at Ribe næppe kan, »i alt Fald ikke i Øjeblikket, frembringe noget Nyt, Stort i Lighed med enkelte andre Kjøbstæder.

Men Ribe ejer noget Gammelt, mere end nogen anden By i Danmark, af stor historisk og kunstnerisk Værdi. Dette Gamle ligger imidlertid nu for en stor Del tilhyllet, oversmurt eller begravet. At faa dette fremdraget, renset og fremstillet i sin oprindelige skjønne Skikkelse vilde utvivlsomt blive af stor Betydning for Byen og af stor Interesse for det hele Land.«

Han omtaler derpaa Domkirkens Restavrering, som Staten aarlig bidrager et større Beløb til, og udtaler det Haab, at man, naar Domkirken engang bliver færdig, vil yde Hjælp til St. Kathrines Kirkes Restavration. »Den trænger visselig haardt til en saadan, thi den er gyselig mishandlet. Værre smagløs Maling mindes jeg ikke at have sét i nogen anden Kirke.« . . . »Bliver denne Kirke engang restavreret, maa Klosteret, som den har tilhørt, selvfølgelig ogsaa komme med.« — Men, siger Pastor Clausen videre, »naar Staten paatager sig disse store Opgaver, saa bør Byen selv gjøre sit til *at faa de mange gamle, ejendommelig skjønne Huse i Ribe bevarede og restavrerede;* kun med et Par af disse er dette sket, de fleste ere oversmurte med en eller anden grim Farve, der næsten helt berøver dem deres oprindelige Karakter og Skjønhed; selv den gamle Bispegaard var man ifærd med at stryge over med en rød Farve, der tildækkede de smukke Mursten og det navnlig i Gavlene skjønne Murværk.«

Da det jo næppe kan ventes, at alle Ejerne af de gamle Huse selv skal have Øje og Sans for deres Skjønhed og historiske Betydning, saa mener Forf., at der maa arbejdes hen til at aabne Folks Øjne herfor og tillige i givne Tilfælde skaffes pekuniær Hjælp dertil, og han opfordrer saaledes til Dannelsen af en Forening, der ved Afholdelsen af Foredrag skulde virke oplysende og aandelig udviklende. Restavreringen af Ribe By er ikke af Betydning for denne alene, men for det hele Land, i hvis Interesse det er baade i historisk og kunstnerisk Henseende, at alt Gammelt af Værdi bliver bevaret.«

DØDSFALD.

Murermester Jørgen Jensen, der den 4 Novbr. pludselig afgik ved Døden i en Alder af kun 43 Aar, var en af vor Haandværkerstands mest sympatetiske Personligheder; hans korte Livsbane var et sjældent Eksempel paa, hvorledes man ved Flid, Dygtighed og gjennemført Hæderlighed kan i forholdsvis kort Tid arbejde sig frem fra en ringe Begyndelse.

Han var født i Næstved af Forældre i meget smaa Kaar og kom tidligt i Tjeneste i Vejlø Præstegaard; men da han havde Lyst til Haandværket, fik han sat igjennem, at han kom i Lære hos Murermester *P. Hansen* i Næstved. Efter at have arbejdet hos denne i nogle Aar, kom han til Kjøbenhavn, hvor han fik Arbejde hos Murermester *K. K. Andersen*, hos hvem han hurtigt blev Formand ved forskjellige Arbejder.

Han forsøgte nu at bygge en Ejendom for egen Regning i en af Byens Udkanter, og ved hans Flid og Paapassenhed gjennemførte han dette Arbejde med en lille Fortjeneste, hvilket gav ham Mod til at fortsætte. Ved Afviklingen af disse Forretninger var det stedse Jørgen Jensen magtpaaliggende, at alle Parter kunde blive tilfredsstillede, og han vandt derved sine Forretningsforbindelsers

fulde Tillid og Venskab. Denne Side i hans Karakter gjorde det meget naturligt, at man henvendte sig til ham med forskjellige betydelige Tillidshverv. Han var bl. A. Medstifter af »Frederiksberg Sparekasse« og »Kjøbenhavns Laane- og Diskontobank«, ligesom ogsaa af Aktieselskabet »De forenede Granitbrud og Stenhuggerier i Rønne«, han var Medlem af Ligningskommissionen paa Frederiksberg og tillige meget virksom i Foreningen til Fjerkræavlens Fremme.

Trods sin stadig voksende Velstand og Indflydelse blev han dog ved at være den beskedne og bramfri Mand, der fandt sin største Glæde i at gjøre Andre tilfredse. Det var fra meget misundelsesværdige Livsvilkaar at Døden bortrev ham midt i hans store Virksomhed; dog er det Eftermæle, som han fortjener, sikkert endnu mere misundelsesværdigt. *—h.*

REPRODUKTION AF TEGNINGER.

I Anledning af forskjellige Forespørgsler skal Red. meddele, at de Tegninger, som egne sig til Reproduktion, kan være:

1) Malede i Toner eller Farver eller udført som Pennetegninger.
2) Autograferede Arbejdstegninger, hvor Linierne staa skarpt og sort; ved Façader af denne Art bør helst tegnes kraftige Skyggelinier eller Slagskygger med Pen eller Ridsefjeder, men ikke med Pensel og Toner. Ved Planer og Snit maa Murene helst anlægges med sort Farve, og indskrevne Maal udelades, da disse ved den stærke Formindskelse blive ulæselige.
3) Fotografier, navnlig skarpe og klare, ere særdeles anvendelige.

LØRDAG DEN 26. NOVEMBER KL. 8

AFHOLDES DEN AARLIGE

GENERALFORSAMLING

I

INDUSTRIFORENINGENS LOKALE.

DAGSORDEN:

1) Behandling af de i Lovenes § 5 omhandlede Sager — Post a, b, c og d; — (af Bestyrelsen udgaar efter Tour d'Hrr. *Bøttger, M. Nyrop, V. Koch,* og efter Lodtrækning *V. Ingemann*).
2) Indstilling fra Bestyrelsen om Optagelse af 3 Architekter som Medlemmer af Foreningen.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKTFORENING udkommer den 1ste og 15de i hver Maaned og omsendes til alle Foreningens Medlemmer. Abonnement kan tegnes paa alle Postkontorer samt direkte under Adr: **Akademisk Architektforening, Industriforeningsbygning V.**

Udgiver: AKADEMISK ARCHITEKTFORENING. — Redaktør: Architekt ARNE-PETERSEN.

Averitissementprisen er 20 Øre pr. Linie à 2 Tom. bred, eller **1 Kr. pr. Kv.-Tom.** Annoncer kan indsendes under Adresse: Akademisk Architektforening, Industriforeningsbgn. V.

Abonnementsprisen for Ikke-Medlemmer er **1 Krone pr. Kvartal** med Tillæg af 12 Øre Porto for udenbys boende Abonnenter.

Korrespondance, Redaktionen eller Expeditionen vedrørende adresseres til: Akademisk Architektforening, Industriforeningsbgn., Kjøbenhavn V.

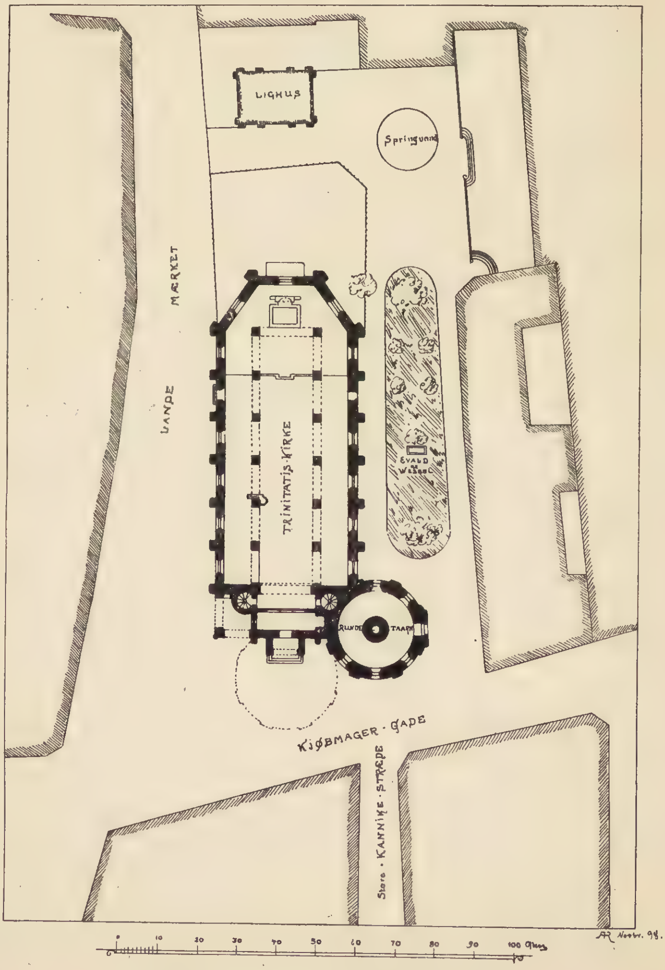
MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKT FORENING

KJØBENHAVN
DEN 1 DECEMBER 1898
No 5

RUNDETAARNS FLYTNING.

Hr. Architekt Rosen har sendt os nedenstaaende Forslag, som i ret betydelig Grad adskiller sig fra hans første Projekt vedrørende Flytning af Taarnet, og som tillige ved sine nye Ideer, særlig med Hensyn til Taarnets ydre Form og Anvendelse, fortjener Paaagtelse og Anerkjendelse:

Overfor de mange mere eller mindre vidtløftige Forslag, som ere fremkaldte ved mit Projekt om Flytning af Rundetaarn, har jeg ikke fundet Anledning til at udtale mig offentlig. Nu derimod, da det har vist sig besværligt at skaffe Midler til Gjennemførelsen af mit første Forslag — formentlig især paa Grund af dets Indgreb i Naboforhold (Priors Ejendom m. m.) — vil jeg tillade mig herved at forelægge nærværende Forslag, som, i Modsætning til det første, holder sig helt paa Kommunens og Kirkens Grund.

Jeg har ved Udarbejdelsen lagt mig

paa Sinde en Del af den fornuftige Kritik, som mit første Forslag fremkaldte, navnlig hvad angaar Taarnets Højde i Forhold til Kirken.

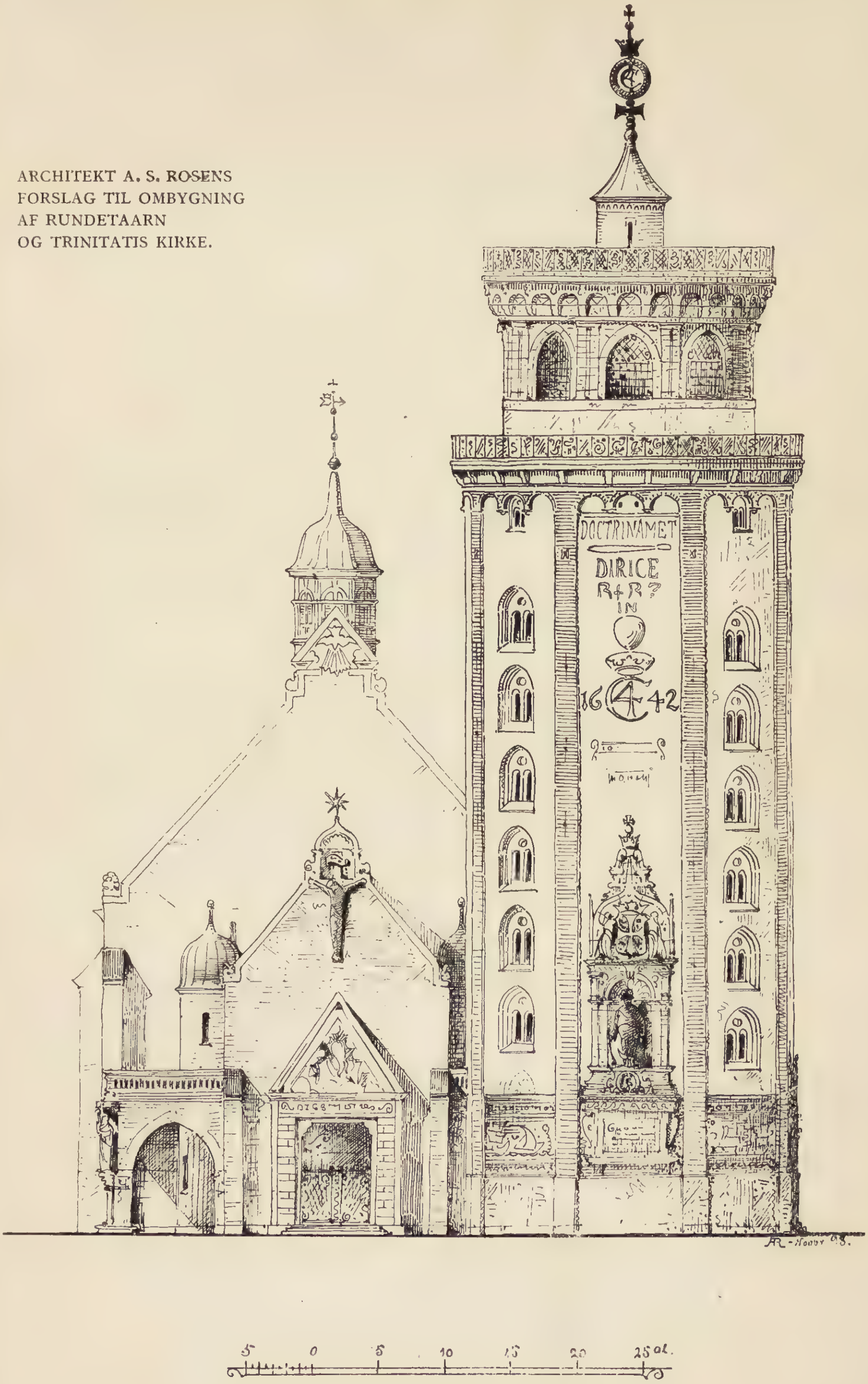
Som Planen viser, foreslaar jeg Taarnet placeret *ligefor* St. Kannikestræde. Det flyttes ganske i samme Retning som før, men kun halvt saa langt. Derved vindes en Gadebredde af c. 17 Alen, hvilket er c. 5 Alen mere end nu og et Par Alen mere end Gadebredden udfor Falcks Ejendom. At Taarnet stilles ud for Kannikestræde og at det ikke rykkes mere tilbage end her foreslaaet, maa vist siges at imødekomme berettigede Krav om Bibeholdelse af den smukke perspektiviske Virkning. — Denne Placering af Taarnet og de øvrige Forhold har ledet min Tanke paa Udnyttelsen af Taarnet som et for Christian den 4de værdigt Monument. Til denne Konges Statue har man jo, saa vidt mig bekjendt, endnu ikke fundet nogen helt passende Plads. Som det vil ses, tænker jeg mig da de paa Taarnets Frontside værende Vinduer lukkede og Statuen anbragt i et Epitaphium, hvis Underdel afgiver passende Felt til Inskriptionstavle, — i Højde med denne sidste anbringes i Taarnets andre Fag en Frise med Basreliefs, fremstillende

ARCHITEKT A. S. ROSENS FØRSTE FORSLAG TIL FLYTNING AF RUNDETAARN.

Episoder fra Christian den 4des Regjeringstid. Indgangen til Taarnet flyttes om paa Siden, mod Priors Ejendom, hvilken Ordning ogsaa vil bidrage til at lette Færdselen forbi Taarnet. Ovenpaa Taarnet opføres en Rotunde, som bør indeholde en Mindehal, hvor Dekorationerne skulle fremstille Kongens Liv og Gjerninger. Det synes mig af mange Grunde fuldt motiveret at opføre denne Rotunde, idet der oprindelig paa dette Sted har været en saadan Bygning til astronomisk Brug, om end af en anden Form, — og i architektonisk Henseende skal jeg blot henvise til Taarnet i Pisa, som trods sin Skjævhed afgiver et godt Motiv for denne Taarnform. — Hvad selve Kirken angaar, da vil det ses, at denne beholder sin nuværende Størrelse, kun udnyttes det første Fag paa mere passende Maade — til Hovedindgang, Forhal og Vindfang. Der bliver bekvem Plads for to mindre Trapper, der føre til Orgelet, hvilket

ARCHITEKT A. S. ROSENS
FORSLAG TIL OMBYGNING
AF RUNDETAARN
OG TRINITATIS KIRKE.

sidste bliver paa sin nuværende Plads. Det i Hjørnet mod Landemærket værende Hvælvingsfag har jeg tænkt mig aabent for Gadefærdsel.

For at tilvejebringe det paa Skitsen angivne Forhold mellem Taarnets Højde og Kirkens, foreslaar jeg, at man fjerner det meningsløse Pakloft, der findes over Kirken. Dette vilde uden stor Bekostning kunne ske paa den Maade, at Taget med Rytter og det Hele, paa et dertil afpasset Antal Donkrafte, sænkedes ned til Kirkens Hvælvinger, hvor det egentlig hører hjemme.

Med Grupperingen af Kirkens Gavl har jeg forbundet den Allegori, som fremgaar af selve Trefoldighedskirkens Navn, saaledes at dette faar kunstnerisk Udtryk gjennem de tre over hverandre værende Gavle med Fremstillinger af Faderen, Sønnen og den hellig Aand.

Hvad selve Flytningen af Taarnet angaar, skal jeg som et Kuriosum, der ikke er uden Betydning, meddele, at jeg i et gammelt tysk Tidsskrift, nemlig »Das Heller-Magazin« for Febr. 1834, finder følgende Notits-

»Die Genoa Gazette erzählt von einem Kirchthurme zu Crescentino im Piemontesischen, der von einer Stelle nach einer andern mehrere Schritt weit transportirt und auf einen neuen Grund gesetzt werden ist. Der Baumeister war seiner Sache so gewiss, dass sein Sohn während des Transports im Thurme bleiben und die Glocke läuten müsste.«

Det synes altsaa, at de gode Amerikanere med Urette ere tillagte Opfindelsen af denne Specialitet — ogsaa i denne Retning finder man, som det ses, Motiver i det skjønne Italien. Jeg skal til Slutning kun bemærke, at jeg fremdeles ikke ser nogen Helligbrøde i en Flytning af Rundetaarn, thi naar Taarnet er bygget 14 Aar før Kirken og altsaa oprindelig har været helt fritstaaende, da har det egentlig slet intet med den Kirke at gjøre, som man af en eller anden Grund har klinet op ad dets Bagside.

Kjøbenhavn, den 21. November 1898.

A. S. Rosen.

STUDENTERSAMFUNDETS NYE FORENINGSBYGNING.

Det har for Studentersamfundet længe været et følt Savn, at det ikke ligesom Foreningen ved Holmens Kanal havde sit eget Hus og sine egne Lokaler, hvor de mange Medlemmer kunde samles til Hverdag og Fest. Naturligt er det derfor, at »Samfundet«s ledende Mænd og dets Velyndere ofte beskæftige sig med Tanken om at faa en saadan Foreningsbygning opført, og der er da ogsaa i den seneste Tid gjort et stort Skridt fremad mod denne Plans Realisation, idet man ved Indkøb af den be-

kendte Bygning udfor Vor Frue Kirke paa Hjørnet af Nørregade og Studiestræde har sikret sig en Grund, der ved sin Beliggenhed fortræffeligt egner sig til Opførelsen af en saadan Bygning.

Architekterne E. F. JEPPESEN og CARL THONNING have udarbejdet et Projekt til Foreningsbygningen, og saafremt dette bliver ført ud i Virkeligheden, vil vor By herved blive et karakteristisk og monumentalt Byg-

STUDENTERSAMFUNDETS FORENINGSBYGNING.

ARCHITEKTER: E. F. JEPPESEN, CARL THONNING.

ningsværk rigere. Architekterne have havt Øjnene aabne for de fornemme Naboer, som deres Bygning vil faa i Kirken og den smukke Bispegaard, og det har saaledes været af Vigtighed at sørge for, at man i Anlæg og Stil ikke blev for dominerende og ej heller for uanseelig og tarvelig.

Efter Projektet vil *Kælderen* komme til at rumme et stort Hotel- og

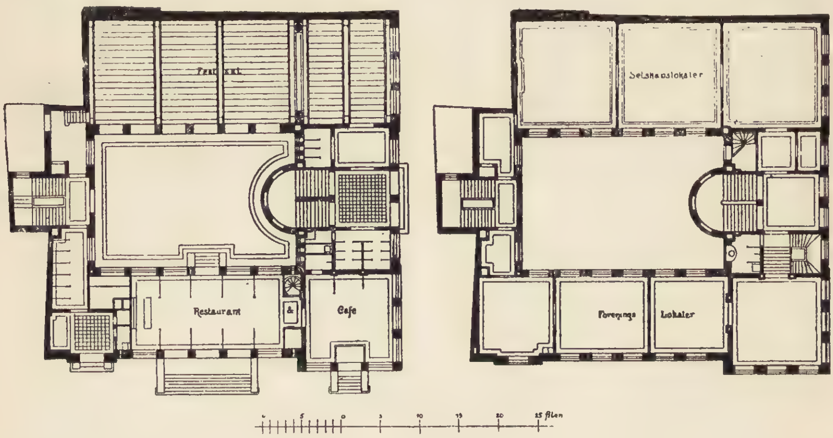
Restaurationskøkken, et mindre Kaffe- og Frokostkøkken, Folkestue, Vinlager, Opbevaringsrum for Kød, Afkølingsrum m. v. samt Lokaler for Centralopvarmning og Ventilation, Vaskeri og Tørrestue for Hotel og Restaurationen.

Stueetagen. Vestibuler, Restauration og Forsamlingssal.

1ste Sal. Studentersamfundets Foreningslokaler samt nogle Selskabslokaler.

2den, 3die Sal og tildels Tagetagen. Samfundets Bibliothek, en Fægtesal, Badelokaliteter og c. 30 enkelte Værelser, eventuelt for Studerende.

I alle Etager er selvfølgelig Vandklosetter og Toiletrum anbragte. Foruden Lokalerne i Bygningen vil den store Gaard blive kunstnerisk udstyret og staa i Forbindelse med Forsamlingssalen og Restaurationen

STUDENTERSAMFUNDETS FORENINGSBYGNING.

ARCHITEKTER: E. F. JEPPESEN, CARL THONNING.

paa en saadan Maade, at den ved større Møder eller ved Opstilling af Fakkeltog og Processioner kan afgive rigelig Plads.

Hovedadgangen til Bygningen er tænkt saaledes, at de 3 Grupper hver faa sin særlige Indgang. Nemlig: Samfundets Medlemmer og de studerende Beboere gennem det lille Flagtaarn ud imod Kirkepladsen, Restaurationen fra samme Plads ad Trappen i Hovedtaarnet, og Selskabslokalerne og Forsamlingssalen gennem Façaden mod Studiestræde.

Til Bygningens Stueetage anvendes Granit i Piller og Buer, medens Bygningen iøvrigt kommer til at præsentere sig i hvid Kalkpuds. Karnappen imod Pladsen tænkes udført i pommersk Tømmer med dekorative Udskæringer og afdækket med Spaan, medens den imod Studiestræde anbragte Karnap, Taget paa Flagtaarnet og de 4 smaa Hjørnetaarne dækkes med Kobber. Tagfladerne bliver dækkede med Tagsten, hvis Farve

endnu ikke er fastslaaet, og over Toppen af det store Taarn, c. 105 Fod over Gaden, tænkes anbragt en i dreven Kobber udført Minerva-Figur, der faar en Højde af c. 12 Fod.

FORSKJELLIGT.

Fra en dansk Architekt, der er ansat paa Regjeringens Bygningskontor i Washington, har vi modtaget følgende Brev, som sikkert vil have Interesse for en stor Del af vore Læsere:

...... Her i Amerika har jo Enhver Lov til at hænge sit Skilt ud som Architekt og praktisere, naar han kan finde Nogen at bygge for. Konkurrencen er jo fri, desværre for fri, saa at mange Architekter skaffe sig en stor Praksis gjennem Bekjendtskab, Klubber, Kirker o. s. v. uden at være talentfulde Kunstnere, men derimod mere praktiske Forretningsmænd; paa deres Kontorer vil man derfor finde det egentlige Talent mellem Tegnerne. Men vi har ogsaa mange Architekter (Amerikanere), som selv ere Mænd med stort Talent og Dygtighed, der med deres medfødte Energi og Flid — og efter alvorlige Studier og Rejser — bane sig Vej og træde frem i første Række; og da Amerikanerne jo først og fremmest ere praktiske Folk, begejstrede for at faa alt saa godt som muligt — helst bedre end i Evropa — for de Penge, som de anvende paa deres Bygninger, foretrække de i Reglen kun at have med virkelig ansete og dygtige Architekter at gjøre.

Gjennem vore Foreninger og især gjennem *The American Institute of Architects* gjør vi jo alt muligt for at hævde de virkelige Architekters Stilling og forhindre al Misbrug, — og der arbejdes sundt og solidt herpaa.

Ligeoverfor Byggeloven ere alle lige, den bliver strengt haandhævet af Departementet, som bestaar af Mænd af ubestridelig Dygtighed, — og kun naar en Architekt ved aldeles klare Beregninger kan bevise, at han har Ret, faar han sin Vilje eller sit Ønske gjennemført i Stridsspørgsmaal mellem ham og Departementet.

Kommunale »Vigtigpetere« er der vistnok færre af i dette Land end andetsteds — og saalænge en Architekt (eller en anden Mand) udtaler sin Mening som *Gentleman* bliver han hørt paa med Respekt; i denne som i mange andre Henseender er den amerikanske Lighed en stor Velsignelse og et umaadeligt Fremskridt.

For Kunsten i Almindelighed, især for Malere og Billedhuggere, vilde det maaske ingen Skade være til at have et Slags »*forum*« (som vel Kunstakademiet er hjemme), da det vilde hjælpe det virkelige Talent hurtigere igjennem mellem de mange Dillettanter, som den frie Konkurrence avler; men i større Konkurrencer vil der altid være dygtige Dommere, udvalgte mellem de bedste Architekter.

Her i Regjeringens Kontor, hvor vi er omtrent 200 Personer, af hvilke ca. en Snes er Kvinder, som kalkere, føre Regnskab og Korrespondance m. m., fordeles Arbejdet saaledes, at nogle udfører de første Udkast under Ledelse af en *Chief designer*, tegne Perspektiver, udførte i Akvarel eller Pennetegning, af selve Bygningen og de vigtigste Interiører. Disse blive saa fordelte mellem en halv Snes Hovedtegnere, som paa denne Maade har *charge* af 2—3 Bygninger ad Gangen, og hver har nogle af de yngre Mænd som Assistenter. Resten er Beregnere, Jern- og Tømmerkonstruktører og Ingeniører, der lave Planerne for Varme- og Ventilationsapparaterne m. m.

I det Hele er dette Kontor efter min Mening et aldeles fortrinligt sammensat og organiseret Samfund, hvor der bestaar en god kammeratlig Tone mellem

de forskjellige Medlemmer, som med faa Undtagelser ere dygtige Mænd, mest Amerikanere, nogle Franskmænd, Østrigere, en Normand og en Dansk.

Det har kun én Fejl, og det en meget væsenlig, — nemlig at Pladsen som *Supervising Architect* bliver besat paany, hver Gang et nyt politisk Parti kommer til Roret; selvfølgelig har da denne »nye« Mand neppe Tid til at sætte sig ind i det Arbejde, han — gjennem politisk Indflydelse — er bleven sat til at forestaa, førend et nyt Parti kommer til, og han gaar ud. Heldigvis kan jo Maskineriet løbe af sig selv, og — som de fleste af os mener — endog bedre uden ham.

Vort Kontor er i Besiddelse af et fortrinligt Bibliothek, som stadig forøges, en Udstilling af Bygningsmaterialier fra alle Verdens Lande, et Modelværksted, et Laboratorium for Analyser af Cement, Jern, Staal o. s. v.

Bygningernes Opførelse bliver tilsét af en lokal *Superintendent* med sine Formænd, Skrivere, Vægtere o. s. v.; han meddeler hver Maaned Rapport til vort Kontor. Desuden har vi nogle rejsende Bygningsinspektører, som blive sendt ud over alle Staterne for at konferere med de lokale *Superintendents*.

Siden vi sidst saaes, har jeg faaet to nye Bygninger i Gang. Den ene, Toldboden i *Portland, Oregon*, som vil koste omtrent en Million Dollars, opføres i italiensk Renaissance, — brandfri Staalkonstruktion, Ydermure af Granit, Mursten og Terrakotta, — Døre, Paneler o. s. v. af hvidt Egetræ, medens et Par større Sale udstyres med Marmor i forskjellige Farver og Mahogni.

Den anden Bygning er Mønten i *Philadelphia*, som bliver den største i Staterne og vil koste over to Millioner Dollars. Selve Bygningen er rektangulær, 300 × 170 Fod, 3 Etager høj, med to aabne Gaarde og et Møntmuseum i Midten. Som Bevis for, hvor grundigt vi gaa tilværks, kan jeg anføre, at vi sendte en af vore Ingeniører til Kalkutta, for ved nogle lignende Byggearbejder der at undersøge de nyeste Forbedringer og Methoder, som dernæst bleve lagte til Grund for den endelige Udførelse af vore Planer . . . .

Ved den internationale Skitsekonkurrence, som er bleven afholdt for at faa tilvejebragt Forslag til en ny *Universitetsbygning i Kalifornien*, indkom 102 Udkast fra Architekter fra alle Lande. Af disse bleve 11 præmierede, medens 4 af de andre Udkast bleve indkjøbte.

De præmierede Tegninger vare udarbejdede af følgende Architekter, d'Hrr. *Friedländer* — *Howard & Coaldwell* — *Howells, Stockes & Hornbostel* — *Lord, Hewlett & Hall* — *Withney Warren*, alle af New York, samt *des Pradelles* i Boston; endvidere d'Hrr. *Barbaux & Bauhain* — *Bénard* — *Héraud & Eichmüller*, alle af Paris, Hr. *Rudolf Dick* (Østrig) og Hr. *Fr. Bluntschli* (Schweitz).

De særlig indkjøbte Tegninger vare udførte af Hr. *Skjold Neckelmann* (Stuttgart), *Joanny Bernard & Robert* (Paris), *Charles des Anges* (Paris) og *Ernest Flagg* (New York).

Forfatterne til de 11 prisbelønnede Udkast skulle nu sammen med Dommerudvalget gjøre en Rejse til San Francisco for nøjere at undersøge Terrainforholdene til det nye Anlæg. Dernæst skal den endelige Konkurrence finde Sted, og Fristen for denne udløber i Juni 1899, hvorefter selve Byggearbejdet straks skal paabegyndes, forsaavidt noget af de indkomne Forslag antages. Opførelsen af Universitetet antages at ville kræve et Tidsrum af ca. 25 Aar.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKTFORENING udkommer den 1ste og 15de i hver Maaned og omsendes til alle Foreningens Medlemmer. Abonnement kan tegnes paa alle Postkontorer samt direkte under Adr: **Akademisk Architektforening, Industriforeningsbygning V.**

Udgiver: AKADEMISK ARCHITEKTFORENING. — Redaktør: Architekt ARNE-PETERSEN.

Avertissementprisen er 20 Øre pr. Linie à 2 Tom. bred, eller **1 Kr. pr. Kv.-Tom.** Annoncer kan indsendes under Adresse: Akademisk Architektforening, Industriforeningsbgn. V.

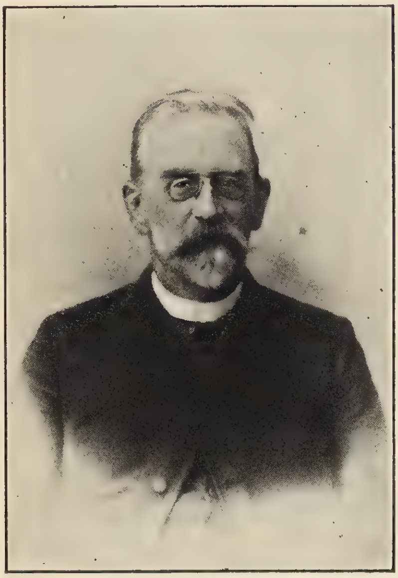
Abonnementsprisen for Ikke-Medlemmer er **1 Krone pr. Kvartal** med Tillæg af 12 Øre Porto for udenbys boende Abonnenter.

Korrespondance, Redaktionen eller Expeditionen vedrørende adresseres til: Akademisk Architektforening, Industriforeningsbgn., Kjøbenhavn V.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKT FORENING

KJØBENHAVN
D. 15 DECEMBER 1898
No 6

HANS J. HOLM.

Den 8. December var det 25 Aar siden, Architekt, Professor Hans J. Holm blev valgt til Medlem af Kunstakademiet. Det er ikke Tid og Sted her at komme med en længere og for de fleste af vore Læsere unødvendig Udvikling af, hvad han har været, og hvad han har virket netop ved Akademiet. Vi ville blot paa denne Dag bringe Hans J. Holm vor hjerteligste Lykønskning tillige med en Tak fra de mange Architekter, som ere komne i nærmere Berøring med ham, som Tegnere, som Elever, som Venner. De have sikkert alle følt en varm og frugtbar Paavirkning af hans sjældne Ævner som Lærer og af hans elskværdige Karakter som Menneske. De ere ham taknemlige for det sunde Syn, han har givet dem paa deres Livsgjærning, og den humane og jævne Livsopfattelse, han har ledet dem ind paa. De gemme som nogle af deres kæreste Minder Erindringen om mange glade Timer ved Tegnebrædderne og paa Skitseturene. Og de ønske ham endnu mange lykkelige Aar, hvor han med usvækket Kraft kan ofre sig for Akademiet og for de andre store Opgaver, der vente ham.

TO BYER.

A*arhus* er ved et heldigt Kjøb kommet i Besiddelse af en Del af Marselisborgs Jorder; og da den stærkt opblomstrende By i en ikke fjærn Fremtid vil udvide sig over dem, har Byraadet med priseligt Forsyn alt nu begyndt at tænke over, hvorledes Bebyggelsen skal ordnes, saa at

alle de æsthetiske, økonomiske, hygiejniske og andre fornødne Hensyn i Tide kunne tages i passende Forhold.

Stadsingeniør AMBT af Kjøbenhavn og Architekt KAMPMANN, kgl. Bygningsinspektør i Aarhus, have i den Anledning allerede i April d. A. til Aarhus Byraad indleveret et smukt og, som det synes, vel overvejet Udkast til Bebyggelse m. m. I en kort og fortræffelig skrevet Redegjørelse*) have de tillige udviklet de almindelige Principper, hvorefter de ere gaaede frem, som en Indledning til den nærmere Omtale af Projektets Enkeltheder. Med Rette fremhæves det, »at Maalet for et Forslag til en Byudvidelse maa være det, at tilvejebringe Pladser for Boliger for de for-

PLAN AF ET PARTI AF BEBYGGELSESUDKASTET. STADSINGENIØR AMBT. ARCHITEKT KAMPMANN.

skjellige Dele af Befolkningen, saaledes at der skaffes dem saa gode Vilkaar som muligt for deres forskjellige Behov, ikke blot rent materielt set, men ogsaa saaledes, at visse aandelige Behov og Samfundskrav tilfredsstilles, dels ved at varetage æsthetiske Hensyn og dels ved at tilvejebringe passende Pladser for de offentlige Bygninger, der høre med, for at en By kan opfylde sine Funktioner«. Forf. undgaa derved den Slags aandløse Projektering, som er foretaget ved saa mange Byer, blot at opstille en Samling Byggecarréer efter en eller anden geometrisk Form og frembringe en tarvelig Afveksling ved f. Eks. af og til at udelade en Carré for at

*) Dem af vore Læsere, der have særlig Interesse af Projektet, henvise vi til »Ingeniøren« for Lørdag den 17. Decbr. d. A., hvor Ambts og Kampmanns Forslag findes in extenso tillige med Kortet over hele Forslaget til Bebyggelsen.

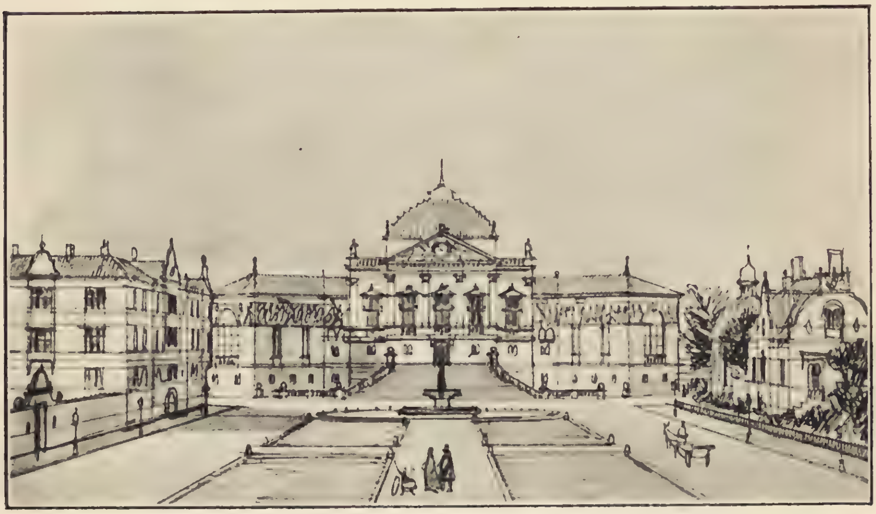
indvinde et Torv, — »en Methode, der navnlig er fremkommet ved daarlig Efterligning af Pariserforbilleder uden at raade over de mange prægtige Bygninger, som Paris frembød«. En saadan Anordning kan maaske se tiltalende ud paa Papiret; i Virkeligheden vil den jo kun kunne overses i Fugleperspektiv, men derimod »med sine mange, lange, retlinede Gader tilvejebringe et saadant Udtryk af Kjedsommelighed og Ensformighed, at man ikke med Glæde søger sig Boliger i en saadan Bydel og kun tyer derhen, naar ingen andre Boliger kunne faaes«. Denne Kjedsommelighed vil naturligvis yderligere blive forstærket, naar Husene blive saa flade og glatte og lige høje, som de desværre i Reglen ere ved den moderne Byggemaade. Og samtidigt med Planen maa »selvfølgelig ogsaa Terrainets Højdeforhold og Beliggenhed stadigt paaagtes, ikke alene med Blikket rettet paa Muligheden af Gjennemførelse af Sporforbindelser o. desl. eller paa Indskrænkning af det for Vejanlægene fornødne Jordarbejde, og paa Vandafledningen, men ogsaa med aabent Øje for at udnytte de Muligheder, der maatte foreligge med Hensyn til at værne om smukke Udsigter, skabe Recreationssteder, Beplantninger, Parkanlæg o. lign. Foranstaltninger, der tilsammen bidrage til, at Befolkningen kan befinde sig vel. De Fleste tage jo ved Valget af en Bolig Hensyn til alle disse Ting, og selv om de betinge visse Udgifter og Ofre af Grundareal, er det et stort Spørgsmaal, om ikke saadanne Ofre i Virkeligheden lønne sig gjennem vedkommende Bydels derved forøgede Tillokkelse.«

PLADSEN H SET FRA P_1.

Forf. have tillige skitseret et enkelt Parti af Bebyggelsesudkastet med offentlige Bygninger for at anskueliggjøre, hvorledes disse passende kunne

anbringes ved de aabne Pladser, »ikke saaledes, som det desværre saa ofte sker (særligt med de nyere Kirker), at man lægger saadanne Bygninger frit ud midt paa en Plads eller midt i en Færdselslinie (paa Præsenter-

AVENUEN SET FRA P_2.

PLADSEN H SET FRA P_3.

bakke) med stort aabent Rum udenom, men derimod langt hellere saaledes, at de komme til at indramme Pladserne, der da ligesom i gamle Byer kunne blive Byernes Stadsestuer«.

Planen er vedtaget af Aarhus Byraad, og der staar nu kun Et tilbage at haabe: at den virkelig vil blive fulgt, og det ikke alene i dens Helhed, men ogsaa i Enkelthederne, saa at man f. Eks. ikke af Tilbøjelighed til øjeblikkelig Fordel udparcellerer de Byggegrunde til privat og tilfældig Benyttelse, som bør bevares til mere monumentale Formaal. Men et Byraad, der har grebet Sagen an i Tide paa en saa smuk og mønsterværdig Maade, vil vel ogsaa sætte sin Stolthed i at gjennemføre den og stadigt konferere med dens Forfattere, af hvilke den ene, Architekt Kampmann, jo altid er nærværende i den By, hvor han allerede har sat sig et saa skjønt Minde som den nye, dejlige Toldkammerbygning.

TORVET B SET FRA P_4.

Kjøbenhavn har nu ogsaa paa en Gang faaet Noget at tænke paa af samme Slags, eller rettere sagt: burde tænke paa det. Det er det af Hr. Holten-Nielsen fremsatte Forslag om at sikre sig mod, at det Areal, som Militæretaten nu benytter som »Kastel«, naar engang denne Brugsret bortfalder, prisgives til almindeligt Byggeri. Et Parkanlæg paa dette Sted med Udsigt over Kastelsgraven og Øresund, med hele det kuperede Terrain, hvor Naturskjønhederne straks ere til Stede, med den Plads, der kunde afgives til Sport, Promenader, passende Bygninger og Etablissementer, og med sin Tilførsel til Hovedstaden af frisk Luft fra Søen, vilde være en saadan Vinding for hele Byen, at man skulde søge vidt for at finde noget Tilsvarende. At udlægge Kastellet til almindelig Beboelse vilde være en Vandalisme uden Mage. Det kan selvfølgeligt ikke overses, at Planens Realisation vil støde paa mange Vanskeligheder, særligt vel

økonomiske. Men hvis vor Hovedstad vil vedblive at udvide sig som i de sidste Aar, og der er jo dem, som mene, at vi ville naa Millionen i Midten af næste Aarhundrede (incl. Hellerup, Frederiksberg, Utterslev osv.), da maa det synes at være saa magtpaaliggende for os som Storstad at have en saadan Trumf paa Haanden, at ingen Hindring er stor nok til at forpurre den. Her er endelig en stor Tanke at føre ud i Livet og et Blik ud i Fremtiden, som desværre ikke er dagligdags hos os. Kjøbenhavn har haft de herligste Betingelser for at blive en smukt anlagt By; men først i de sidste Par Decennier har der været fornuftig Hensyntagen til at udnytte dem; og desværre! en alt for spidsborgerlig og kneben Aand hersker endnu i saare Meget. Med Sorg tænker man paa, hvad der kunde være blevet af Partierne om vore Søer i Sammenligning med den Bedrøvelighed, der findes. Med Skamfølelse maa man betragte Pladsen omkring Frihedsstøtten, der er saa smukt paatænkt og saa frygteligt forfusket. Med Ærgrelse ser man et Anlæg som Gammelholmskvarteret med de kjedelige Carréer, som Aarhus-Projektet netop tager Afstand fra, og med de triste Gader lagte saaledes, at ikke en eneste af dem har Frelserskirke paa Christianshavn som Point-de-vue, — Noget, som der i og for sig ikke hører stor Genialitet til at hitte paa. Og med den største Forlegenhed begynder man allerede at se sig om, hvergang en ny monumental Bygning skal opføres; de gode Pladser har Magistraten med en ganske særlig smaatskaaren Opfattelse udleveret for den øjeblikkelige Vinding. Vi glæde os endnu over Langelinie og fremhæve med Stolthed dens Skjønhed som lige saa stor som Rivieraen og Golfen ved Napoli. Ja, Naturen har gjort sit Bedste; og de ledende Mænd ved Frihavnsanlæget fortjene al mulig Ære for deres Skjønhedssans og Omtanke. Men Burmeister & Wains Fabrikker! Gjøre de ikke al mulig Skade for Synet? Man skal egentligt langt ud ad »Linien« for at have dem i Ryggen.

Den Bekostning, der anvendes paa at forskjønne en By, bærer de bedste Renter af Verden. Dels i Form af Velvære for dem, der bo i den, dels direkte ved de Penge, der strømme ind ved Tilrejsende. Det gaar med det, ligesom naar Byer anvende Meget paa Musæer og Samlinger. Det koster i Øjeblikket en stor Driftskapital; men Udbyttet ved den større baade aandelige og materielle Omsætning holder Trit dermed.

Smaa Byer have mange Fordele fremfor store; de lære af de andres Fejl. Vi ønske Aarhus til Lykke med sit nye Projekt. Og vi haabe, at Kjøbenhavn i Tide vil tage vare paa sit eget Tarv.

J. . . .

GLASMALERI.

Ved vor allertidligste Skoleundervisning har vi faaet slaaet fast, at Kunsten at lave Glas er af lige saa gammel Dato, som man overhovedet kan paavise menneskelig Civilisation. Der findes saaledes i British Museum et lille Løvehoved af farvet Glas, paa hvilket Hieroglypher fortælle, at det er blevet til Aar 3064 før Kristus. Ægypterne benyttede, som bekjendt, Glasset paa mange Maader, mest dog til Smykker og Luksussager, først Romerne fandt paa at anvende det smukke, gjennemskinnelige Stof til Vinduesaabninger, og ved Kristendommens Indførelse blev denne Benyttelse af Glasset mere almindelig.

VINDUE I SNEDSLEV KIRKE. C. N. OVERGAARD.

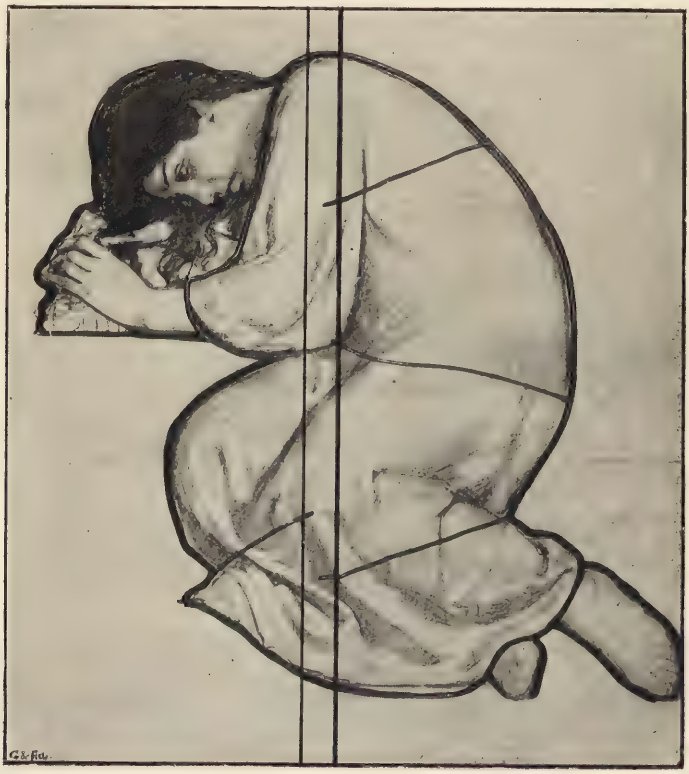
Fra det 11—14 Aarhundrede, da talløse Kirkebygninger opførtes i Evropa, havde enhver Kunstart en vid Mark at arbejde sig frem paa, og her udviklede sig ogsaa Glasmaleriet til en Fuldkommenhed, som gjorde det til et uundværligt og karakteristisk Led af Middelalderens Bygningskunst.

Frankrig og England gik dengang i Spidsen, og særlig i Frankrig findes endnu rige Eksempler paa Glasmaleriets ejendommelige, fængslende Kunst. Man ser saaledes Kathedralen i Chartres med ikke mindre end 143 Vinduer, som indeholde 1300 forskellige Emner med over 3000 Figurer.

I andre Byer, som Rheims, Bourges, Tours o. s. v., findes endnu prægtige Prøver paa Glasmaleri, og der skal — hvad der

jo i første Øjeblik lyder fabelagtigt i danske Øren — i det 16. Aarhundrede have været i Frankrig ikke mindre end 30,000 Kirker, 1500 Abbedier, 18,500 Kapeller og 2800 Priorier, som alle vare forsynede med Vinduer af farvet Glas.

Ved Siden heraf har Danmark jo Intet at opvise, og det lidet, som hist og her findes af gammelt Glasmaleri, er i hvert Tilfælde ikke af dansk Oprindelse.

KARTON TIL GLASMALERI. C. N. OVERGAARD.

Det er derfor værd at paaagte, at denne Sag i vor Tid er tagen op, og at dygtige og energiske Kunstnere og Haandværkere nu arbejde Haand i Haand for i de dekorative Rums Udsmykning at skabe dette vigtige Led, som man tidligere enten helt forsømte eller uden Betænkning søgte Udlandets Bistand til.

En Mand, som særlig har viet sine Kræfter for denne Opgave, er Maleren C. N. Overgaard. Som kunstnerisk Medarbejder af Firmaet *Bernh. Schrøder, Nielsen & Hansen* har han medvirket ved en stor Del af vore betydeligste Nybygningers indre Dekoration. Han kom saaledes bl. A. ogsaa til som Prøve at udføre et mindre malet Vindue til Jesus-Kirken i

Valby, og sikkert har han ved denne Lejlighed set, hvilket stort Virkefelt, der her laa for en energisk Kunstner. Senere kom han til at udarbejde Skitser og Kartons til forskjellige andre Vinduer, saaledes det store Midtvindue i Helligaandskirken (Himlens Port), Vinduet over Indgangen til Frederikskirken, samt nogle Vinduer til Privathuse. Alle disse bleve udførte af Glarmester Aug. Duvier, der ligeledes har indlagt sig stor Fortjeneste paa dette Omraade.

KARTON TIL GLASMALERI. C. N. OVERGAARD.

Overgaard indsaa imidlertid snart, at for at faa de rette Resultater frem, var det nødvendigt, at Kunstneren ikke alene tegnede Kartonerne, men tillige skaffede sig nøje Kjendskab til Farverne og deres Brænding. Med Flid og Udholdenhed gav han sig derfor til at studere Glasmaleriets Teknik, saavel i Theori som i Praksis; Atelieret fik Karakter af Laboratorium, og Forsøgsovnen flammede muntert og beredte afvekslende Overraskelser eller Skuffelser; sikkert og energisk arbejdede han sig frem, og som det første betydelige Resultat blev i den danske Afdeling paa Malmøudstillingen i 1896 udstillet det Side 47 angivne Glasmaleri, forestillende Kristi Daab. Vinduet, som er c. 5 Al. højt, var af Kammerherre Barner bestilt til Snedslev Kirke.

Hermed slog Overgaard sig imidlertid ikke til Ro; ved flittigt Studium af gamle Glasmalerier i engelske og franske Kirker bestræbte han sig for at komme de Mangler tillivs, som han følte der endnu maatte overvindes, og ved de senere Arbejder, som ere udgaaede fra hans Haand, spores ogsaa i Farver og Karakter en Sikkerhed, som viser, at der bagved ligger et grundigt Kjendskab til Glasmaleriets Teknik.

I Sct. Petri Kirkes Kor findes saaledes to Vinduer, ca. 9 Alen høje, forestillende

»Peters Fornægtelse« og »Kristus og Synderinden«; disse, som ere skænkede Kirken af d'Hrr. Grosserer Stilling og Fabrikant Klenow, ere tegnede, malede og brændte af Overgaard og ere i Tegning og Farvevirkning udførte med stor Dygtighed. Den afbildede Kvindefigur er et Brudstykke efter Kartonen til sidstnævnte Vindue.

I Sct. Mikkels Kirke i Slagelse er i disse Dage opsat det første af 5 store Vinduer, som Overgaard har under Arbejde; de 3 største af disse, som ere ca. 14 Alen høje, have til Motiver: Palmesøndag, Langfredag og Paaskedag, fremstillede som Kristi Indtog i Jerusalem, Kristi Korsfæstelse og Kristi Opstandelse. Vi bringe omstaaende en Afbildning af Johannesfiguren, som hører til det nu opsatte Vindue »Korsfæstelsen«.

Endnu har Overgaard betydelige Arbejder af lignende Art igang; vi skal her kun nævne et Par Vinduer til Frue Kirke i Svendborg samt Skitser til fire store Vinduer til Koret i Vejle Kirke m. m. En Stab af dygtige Medarbejdere paa dette Omraade har han samlet om sig i de unge Kunstnere J. P. Petersen, Kraul, Fugl, Hammann m. fl., ligesom ogsaa Glarmester Engstrøm med stor Omhu og Dygtighed har udført sin ikke ringe Del af Glasmaleriernes Fremstilling, ved Samlingen og Blyindfatningen af de utallige Stykker, hvoraf disse Vinduer bestaar.

A—.

FORSKJELLIGT.

Architekt C. Aug. Wiinholdt har meddelt os, at han, efter i 10 Aar at have virket som Architekt i Viborg, nu har fundet Forholdene for smaa derovre og har forlagt sin Virksomhed til Kjøbenhavn. — Herr Wiinholdt har i det forløbne Tidsrum opført 12 nye Kirker paa forskjellige Steder i Jylland, foruden nogle Sygehuse, tekniske Skoler og Privathuse samt Landbrugsbygninger.

Kjøbenhavns Dampkorkvarefabrik har i disse Dage solgt den Fabrikken tilhørende Ejendom, Blegdamsvej Nr. 56, til Østerbros Maskinsnedkeri, d'Hrr. Fr. Jørgensen & Co., Nordre Frihavnsvej 13. Efter endt Ombygning og Udvidelse af de paa Grunden værende Fabriksbygninger vil d'Hrr. Fr. Jørgensen & Co. henflytte deres Virksomhed til de nye Lokaliteter. Byggearbejdet vil blive paabegyndt snarest, saaledes at alt kan være færdigt til Indflytning i Begyndelsen af førstkommende April. Architekt Rosen er ledende Architekt og Tømrerarbejdet skal udføres af Tømrermester Arp, Murerarbejdet af Murmester Carl Schiøtz.

Foreningen har faaet tilsendt et Eksemplar af Kataloget over en stor Udstilling af architektoniske Tegninger, som blev afholdt ifjor i Boston. *The Boston architectural Club,* som foranstaltede Udstillingen, har udstyret dette Katalog med

megen Smag; det danner et helt lille Værk over moderne Architektur, indeholdende et betydeligt Antal fint udførte Gjengivelser af de udstillede Arbejder. Henved 100 Udstillere havde givet Møde med 325 Numre.

BOPÆLSFORANDRING.

Tømrermester *F. Hinrichsens* Kontor er flyttet til Vesterbrogade 2 A, 3.
Architekt *Julius Smith* — Kochsvej 26.
— *C. Aug. Wiinholdt* — St. Hansgade 2, 2.

Ærede Abonnenter og Medlemmer bedes meddele Flytninger snarest mulig til Bladets Ekspedition: Industriforeningsbygningen, V., da man i modsat Fald ikke kan paatage sig Ansvaret for, at dette bliver rigtigt distribueret.

FORENINGSMEDDELELSER.

Den aarlige Generalforsamling afholdtes under livlig Tilslutning Fredagen den 26. Novbr. Kl. 8. Til Dirigent valgtes Architekt *Levy*.

Efter at Formanden havde aflagt Beretning om Virksomheden i det forløbne Aar og Kassereren givet Oplysninger om Regnskabet — fremlagdes Forslag til Ændringer af enkelte Paragrafer i Lovene, som vedtoges, dog blev Medlemsbidraget for udenbys Medlemmer forhøjet til 12 Kroner i Stedet for som foreslaaet til 10 Kr.

Bestyrelsens Forslag om at foretage nogle Forandringer ved Reglerne for Konkurrenceudskrivning blev taget tilbage, da der var mest Stemning for at beholde de ældre.

Til Bestyrelsesmedlemmer gjenvalgtes *Böttger* og *Ingemann* og i Stedet for *Nyrop* og *V. Koch*, der ikke vilde gjenvælges, valgtes *Warming* og *Magdahl Nielsen*.

Som udenbys Bestyrelsesmedlemmer valgtes *Glahn* i Nykjøbing p. F. og *Kyhnell* i Aarhus. Til Suppleanter valgtes *Fr. Koch* og *Thonning* og til Revisorer *Thuren* og *Ph. Smidth*.

Formanden fremlagde derpaa et Forslag, efter hvilket Bestyrelsen blev bemyndiget til at optage 3 foreslaaede Architekter, d'Hrr. *Arntzen, O. Schmidt* og *Th. Sørensen*, som Medlemmer af Foreningen; dette vedtoges. Endvidere foreslog Formanden, at Foreningen »*Société des architectes diplomés par le gouvernement*« i Paris, som fornylig havde optaget *Akademisk Architektforenings* Formand som Medlem, ligeledes ved sin Formand blev optaget i vor Forening. Generalforsamlingen sluttede sig hertil.

Ved Bestyrelsesmødet den 6. December valgtes til Formand *Alb. Jensen*, til Viceformand *Ingemann*, til Kasserer *Böttger* og til Sekretær *Alfr. Thomsen*.

FORTEGNELSE

over Firmaer, som i det forløbne Kvartal har annonceret i Tidsskriftet.

Annonceafdelingen redigeres af Hr. Maler *T. E. Lundbye* (Ahornsgade 1), som tillige har udført Tegning til en stor Del af de forskjellige Annonceclichées.

Asfalt og Asfaltarbejder.
Evers & Co, Frederiksholms Kanal 6
Larsen, Hans & Jørgen, Griffenfeldtsgade 37
Prior & Guldmann, Vestergade 26
Schøller & Rothe, Aaboulevard 1

Badeapparater.
Kjølstad, Victor, Niels Hemmingsensgade 6
Møller, L M, Ny Adelgade 4
Timm, Brdr. J & O, Vesterbrogade 44

Bogbind.
Anker Kyster, Sværtegade 3.

Bygningsartikler, forskjellige. Cement osv.
Evers & Co, Frederiksholms Kanal 6
Prior, Axel, Bredgade 33

Dampskorstene, runde.
Jensen, Emanuel, & H Schumacher, Aaboulevard 14

Dørlukkere.
Nørholm, N, & Søn, Skindergade 42

Elektriske Anlæg, Elevatorer, Materiel m. m,
Jürgensen, C P, mek. Etabl., Møllegade 26
«Titan», Akties., Tagensvej 32 og Vesterbrogade 1
Tvermoes & Abrahamson, Gothersgade 13

Fajanceovne.
Kähler, Carl F, Jernbanegade 5

Gas- og Vandmestre m. m.
Flyge, H B, St Annæplads 10
Harboe, Kr Noe, H C Andersensgade 5
Strømann, C & G, Raadmandsgade 15
Thomsen, Carl, Griffenfeldtsgade 6
Timm, Brdr J & O, Vesterbrogade 44

Gummitætningslister.
Mogensen, Alex W, Dr Tværgade 14

Ingeniører, Jernstøberier m. m.
Bruun & Sørensen, Niels Juelgade 4 og Aarhus
Hansen, Jens, Kattesundet 2
Hein, Hj, & Møller Holst, Admiralgade 24
Ludvigsen & Hermann, Nørrebrogade 39
Maardt, J G, & Co, Vestre Boulevard 10
Schouboe, N C, Willemoesgade 11
Smidth, F L, & Co, Vestergade 29
»Titan«, Akties., Vesterbrogade 1
Vang, Andr, Hellerup
»Vølund«, Aktieselskab, Blegdamsvej 32

Klosetter.
Kjølstad, Victor, Niels Hemmingsensgade 6
Møller, L M, Ny Adelgade 4
Søller, Knabrostræde 12

Laase, amerikanske.
Hanson, John R, Østergade 18

Linoleum.
Magasin du Nord, Kjøbenhavn K

Malere.
Hansen, Theodor, St Kongensgade 50
Hansen, Thomas, St Kongensgade 25
Mandix, H, Tordenskjoldsgade 13
Petersen & Andersen, Gothersgade 2

Metalstøbere.
Rasmussen, Laur, Bredgade 28 og Raadmandsgade 16

Monierarbejder.
Jensen, Emanuel, & H Schumacher, Aaboulevard 14
Schøller & Rothe, Aaboulevard 1

Møbler.
Hansen, C B, Etabl., Holmens Kanal 4
Jensen, Severin & Andreas, Kongens Nytorv 21
Müller, Georg & Co, Tordenskjoldsgade 7
Plum, Chr & Vald, Bredgade 23
Poulsen, Joh F, Læderstræde 20
Schæfer, C, St Kongensgade 85

Opvarmning og Ventilationsanlæg.
Monies & Andersen, Raadhusstræde 4
Rechs Opvarmnings-Comp, Gothersgade 155
Strømann, C & G, Raadmandsgade 15

Orgel-Harmoniums, Pianoer m. m.
Petersen & Steenstrup, Axelhus 2 D
Petersen, Herm N, & Søn, Bredgade 23

Saltsyre, Gibs, Vandglas.
Hansen, Vilh, & Co, Nørrebrogade 30

Smedearbejde.
Doberck, F W, & Søn, St Strandstræde 18
Schæbel, Ferd, Mikkelbryggersgade 6

Staal- og Jernbjælker, Plader m. m.
Berendsen, Sophus, Aktiesslskab, Gl Torv 24
Jensens, Jørgen, Eftflg, Vestergade 16
Møller, J F Lemvigh-, Kultorvet 11
Rahr, Chr C, & Co, Vestergade 30

Stenhuggerier, Marmorarbejder m. m.
Ankerske Marmorforretning, Frihavn 31
Faxe-Limhamn Kalkbrud, St Annæplads 26
Larsen, H & J, Griffenfeldtsgade 37
Nielsen, E, Nørrebrogade 44
Scheller, Carl, Nørrebrogade 52

Stiger.
Schmidt, S, Landemærket 3

Stukarbejder.
Berg, Hans Chr, Gothersgade 91
Klingsey & Levin, Sølvgade 5

Tagpap m. m.
Evers & Co, Frederiksholms Kanal 6
Prior, Axel, Bredgade 33

Tapeter.
Krüger, C, Skindergade 31

Teglværker, Teglværksanlæg m. m.
Teglværker, De forenede, Vestergade 33
Maardt, J G, & Co, Vestre Boulevard 10
Smidth, F L, & Co, Vestergade 29
Vang, Andr, Hellerup.

Tegneartikler.
Aamodt, Axel E, Kongens Nytorv 18
Knudsen, Cornelius, Kjøbmagergade 15
Petersen, J Chr, St Kirkestræde 1
Rom, N C, Vesterbrogade.

Træ og Trævarer.
Ebert, Hermann, Aktieselskab, Amagerbrogade 18
Trækompagniet, Frihavnen

Vandklosetter.
Ludvigsen & Hermann, Nørrebrogade 39
Møller, L M, Ny Adelgade 4

Værktøj.
Ibsen, Peter, Kronprinsensgade 3
Rom, C T, & Co, Axelhus 2 B

Øl.
Gl Carlsberg

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKTFORENING udkommer den 1ste og 15de i hver Maaned og omsendes til alle Foreningens Medlemmer. Abonnement kan tegnes paa alle Postkontorer samt direkte under Adr: **Akademisk Architektforening, Industriforeningsbygning V.**

Udgiver: AKADEMISK ARCHITEKTFORENING. — Redaktør: Architekt ARNE-PETERSEN.

Avertissementprisen er 20 Øre pr. Linie à 2 Tom. bred, eller **1 Kr. pr. Kv.-Tom.**
Annoncer kan indsendes under Adresse: Akademisk Architektforening, Industriforeningsbgn. V.

Abonnementsprisen for Ikke-Medlemmer er **1 Krone pr. Kvartal** med Tillæg af 12 Øre Porto for udenbys boende Abonnenter.

Korrespondance, Redaktionen eller Expeditionen vedrørende adresseres til: Akademisk Architektforening, Industriforeningsbgn., Kjøbenhavn V.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKT FORENING

KJØBENHAVN
DEN 1. JANUAR 1899
No 7

RINGSTED BØRS.

Denne for en Provinsby ret store Bygning er opført i Ringsted i Aarene 1897—1898 af et Konsortium, bestaaende af Particulier MORTENSEN, Sagfører NIELS SVENDSEN og Murmester JULIUS JOHANSEN, ved Architekt EUGEN JØRGENSEN af Kjøbenhavn. Den er beliggende paa Hjørnet af Byens store Torv og Søgade, hvilken sidste har en stærk Skraaning nedad fra Hjørnet, circa $5^1/_2$ Alen paa 90 Alen, og optager et

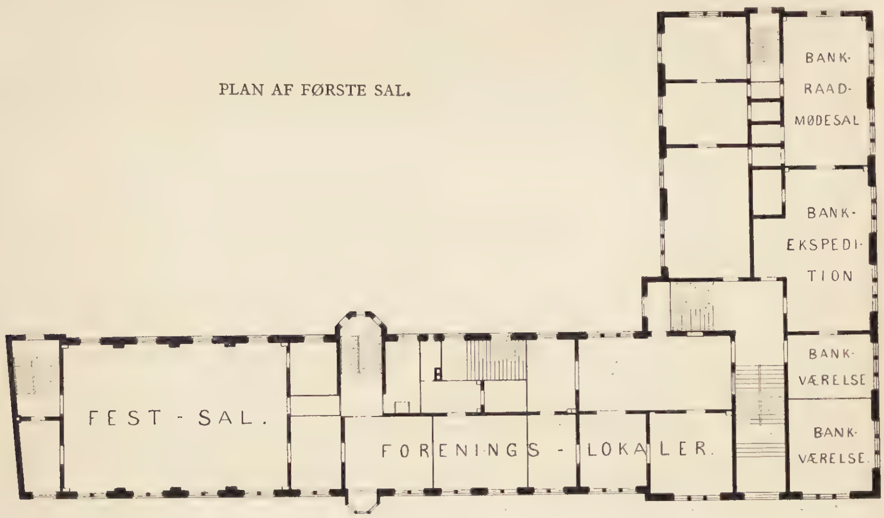

RINGSTED BØRS. ARCHITEKT EUGEN JØRGENSEN.

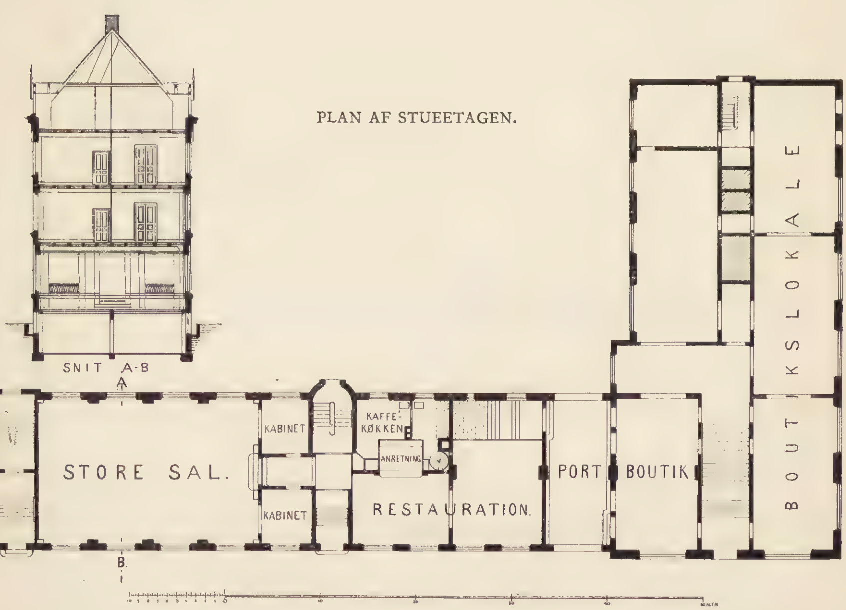
bebygget Areal paa circa 2235 □ Alen. Façaden er opført af røde Mursten som blankt Murværk med rig Anvendelse af cementstøbt Arbejde til Vinduespiller, Baand, Gavlafdækning, Hovedgesims, Dørindfatning i Gavlen o. l., samt af Kridt f. Ex. til den store Trekant øverst i Gavlen, hvor Ringsted Bys Vaaben har sin Plads, omgivet af Ornamenter, modelleret og udskaaret af Billedhugger NIELSEN af Kjøbenhavn. Paa Hjørnet er anbragt en Karnap med Spir, dækket med Skiferskæl; midt paa Façaden

mod Søgade er ligeledes en Karnap; begge have de Vinduer i Blysprosse-Indfatning. Gavlen er 35 Alen høj. Bygningen indeholder foruden Bou-

PLAN AF FØRSTE SAL.

PLAN AF STUEETAGEN.

RINGSTED BØRS. ARCHITEKT EUGEN JØRGENSEN.

tikker og herskabelige Beboelseslejligheder store og rummelige Lokaler for »Ringsted Bank« paa 1ste Sal, til hvilke en Trappe med et Løb paa

5 Alens Bredde og Mosaik-Trin fører op, endvidere Restaurationslokaler i Stuen mod Søgade med tilhørende Hotelværelser i de øvrige Etager samt en Række større og mindre Værelser til Brug for en lokal Forening. Endelig findes der i Stueetagen og paa 1ste Sal i Fløjen mod Søgade to store Sale, $14^1/_2$ Al. brede og 23 Al. lange, som kunne benyttes i Forbindelse med Restaurationen som Auktionslokaler, Dansesale o. l. — Bygningen er opført — med vidtstrakt Anvendelse af Jærnbjælker og Monier

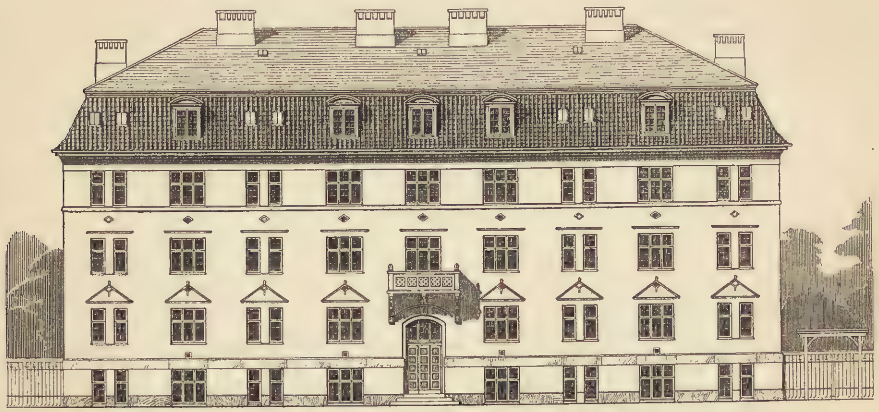
RINGSTED BØRS. ARCHITEKT EUGEN JØEGENSEN.

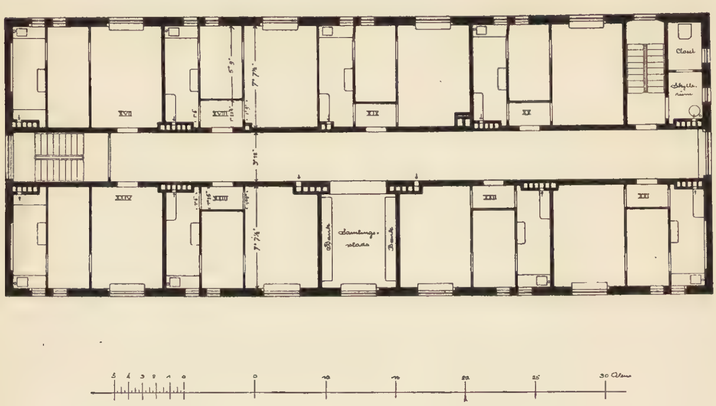
som Etageadskillelse, f. Ex. over hele Kælderen, over og under Banklokalerne osv. — af Byens Haandværkere, hvoriblandt her kun skal nævnes Murmester JULIUS JOHANSEN, Tømmermester HANSEN og Skiferdækker MEYER. Der er indlagt Varmeapparat i hele Bygningen ved Ingeniør EVALD FENGER af Kjøbenhavn, samt elektrisk Lys overalt med særegen Tilvirkning for Bygningen selv ved Ingeniørerne KIRSCHNER & COHN, ligeledes af Kjøbenhavn.

»HJEM FOR GAMLE KVINDER«.

Den 20. Maj 1898 nedlagdes Grundstenen til denne Bygning, der faar sin Plads paa Lindevangsvej paa Frederiksberg. *Foreningen til Værn for enligtstillede Kvinder*, hvis Forstanderinde er Stiftsdame Frk. R. BARNER, har indsamlet Midlerne, for hvilke Bygningen opføres. Architekt EMIL JØRGENSEN har udarbejdet Tegningerne og forestaar tillige Ledelsen af

Arbejderne ved Opførelsen. Bygningen indeholder ialt 24 Lejligheder, hver paa 2 Værelser med Køkken, desuden findes i Kælderen Portnerlejlighed, Varmeværk, Baderum samt Pigeværelse. I Stueetagen er Samlingsværelse med Verande samt Bolig for Inspektricen.

HJEM FOR
GAMLE KVINDER.

ARCHITEKT
EMIL JØRGENSEN.

Hele Façaden bliver pudset, Sokkelen udføres af Granit, Sokkelbaandene af Kalksten, Altanen af Savonnière og Sandsten. De trekantede Prydelser over Vinduerne udføres af Mursten. Taget dækkes med glaserede Tagsten.

Murmester VILH. KØHLER er Hovedentreprenør ved Arbejdet, som skal være fuldendt til April 1899.

DEN BINDESBØLLSKE SKOLE.

Fra »en Kunstven«, der øjensynligt med Interesse har læst vor Artikel om Bindesbøll, har Red. modtaget nedenstaaende lille Spøg, som vi ikke vil undlade at fremføre:

I Artiklen om Thorvald Bindesbøll i »Meddelelserne« Nr. 4 paastaas det, at der ikke er Spire i hans Produktion til nogen nævneværdig »Skole«. Hvad mener man da om hosstaaende Indbydelse til en Stiftelsesfest i »*Foreningen af 3. December*«, dette unge og energiske Samfund af Architekt-Frø paa Kunstakademiet, tegnet af en af dem? Mig forekommer det, Hr. Redaktør, at Bindesbølls Ornamenter her med Held ere anvendte i gastronomisk Sauce. Ikke ogsaa? *En Kunstven.*

RUNDETAARNS FLYTNING.*)

Vi have modtaget følgende:

Til Redaktionen af »Meddelelser fra Akademisk Architektforening«.

Foranlediget af det nyligt fremkomne nye Projekt til Rundetaarns Flytning skal jeg tillade mig at rette en Tak til Hr. Architekt Rosen for den stiltiende Anerkjendelse, der deri vises mit Forslag, idet der dels tages Hensyn til Vanskeligheden ved at erhverve Nr. 52 til Nedrivning, dels gjøres Brug af den foreslaaede partielle Nedrivning af første Fag.

Den væsentligste Fordel, der opnaas ved dette Projekt, er efter min Mening den, at Hovedindgangen architektonisk sét kommer til at ligge bedre, og at der tilvejebringes en Forhal.

Af praktiske Grunde er det dog tvivlsomt, om det er heldigt at have Hovedindgangen her, da den store Mængde Vogne, der samles her ved Bryllupper og Begravelser etc., vil faa vanskeligt ved at manøvrere ud mod den stærkt trafikerede Kjøbmagergade, ligesom ogsaa den uundgaaelige Tilstrømning af Mennesker ved saadanne Lejligheder vil være meget generende for Færdselen. Imidlertid er der naturligvis den Udvej, at man ogsaa, ligesom ved mit Forslag, kan have en Hovedindgang fra Landemærket.

At Kjøbmagergade efter det nye Projekt kun bliver 17 Alen bred, til Trods for, at Taarnet flyttes længere end efter mit Forslag, anser jeg for uheldigt, idet 17 Alen er for lidt, og det vilde dog være for galt, om man baade skulde flytte Taarnet og nedrive Regensen. En Tilbagerykning af Taarnet til 22 Alens

---

*) Denne Artikel fremkommer først nu, da Pladsen ikke tillod os at bringe den frem i forrige Numer. *Red.*

Gadebredde mener jeg maa have en Udvidelse af Kjøbmagergade til Følge paa samme Side som Nr. 52.

Iøvrigt undgaar Architekt Rosen ikke ved dette Forslag at komme i Konflikt med Byggeloven, idet Afstanden c. 14 Alen mellem Taarnet og Nr. 52 er for lille, og det maa endvidere siges, at Ejendommen lider ved at faa et Taarn af saa store Dimensioner anbragt i saa kort Afstand fra Façaden.

For at forebygge Misforstaaelser vil jeg til Slut kun bemærke, at det ikke maa opfattes som værende min Tanke at søge at fratage Hr. Rosen noget af den Ære, der tilkommer ham, ligesom jeg ogsaa fuldtud billiger, at saafremt Sagen nogensinde skulde blive til Virkelighed, da bør han som den, der har bragt den frem, ogsaa være selvskreven til at udføre den.

Kjøbenhavn, den 7. Decbr. 1898. Ærbødigst

S. V. Marstrand.

FORSKELLIGT.

I November Maaned blev i Wien den nye Bygning indviet, som »*Vereinigung bildender Künstler Oesterreichs*« har ladet opføre. Bygningen, som er den unge Architekt Olbrichs Værk, var kun 6 Maaneder under Opførelse, og allerede dette var Genstand for meget forskelligartet Bedømmelse, men efter Fuldendelsen stod dog Meningerne endnu mere delte med Hensyn til Bygningsværkets kunstneriske Værd. Kun i et Punkt er man ganske enig, nemlig i at rose den tekniske og dekorative Udstyrelse af de indre Rum, idet disse som Udstillingslokaler for Malerier staa som mønsterværdige Forbilleder.

Det Ydre af den i blændende hvid Farve lysende Bygning er holdt i en Art assyrisk-ægyptisk Stil. Den brede Forside er i Midten brudt af en høj, smal Indgangsnische, der naar helt op til den smalle Gesims og overskærer denne. Det flade Tag er kronet af en flad, firkantet Opbygning, mellem hvis Hjørnepyloner hæver sig en ejendommelig gylden Kuppel; denne, der er dannet som Laurbærtræets runde Krone, bestaar af 3000 store Smedejerns Blade og 700 mægtige Laurbær og hvælver sig som en let og gennemsigtig Afslutning paa den massive Underbygning. Over Indgangen lyser med store Guldbogstaver Indskriften: »*Der Zeit ihre Kunst, der Kunst ihre Freiheit*«, og til Venstre for Indgangen læses paa Muren: »*Ver sacrum*«, henholdsvis Wiener-Secessionisternes Valgsprog og Titlen paa deres rigt illustrerede Kamporgan.

Indgangsdøren er af grønt farvet Træ og smykket med drevet Kobberbeslag, der er formet som en stor Blomst, hvis fine Støvdragere danne Dørens gyldne Gitter. Den firkantede Forhal, som fører til Udstillingssalene, er saavel som disse selvfølgelig indtil den mindste Enkelthed udstyret og dekoreret i secessionistisk Stil.

I Paris er i forrige Maaned den nye *Opéra Comique* bleven aabnet. Bygningen er opført paa samme Sted, hvor den tidligere Opera Comique stod, der nedbrændte i 1887, ved hvilken Lejlighed som bekjendt en stor Mængde Mennesker tilsatte Livet. Den nye Bygning, der blev paabegyndt i 1893, er udført efter Tegninger af Architekten *Louis Bernier* og er kun lidt større end den tid-

ligere. Forsiden, som vender mod *Place Boïeldieu*, er 31 Meter bred og udmærker sig ikke ved noget særligt karakteristisk Ydre. De tre Indgangsdøre forneden og de tre Buer med Loggiaen foroven, som findes paa Hundreder af andre Theaterbygninger, er ogsaa den dominerende Del i denne Façade. Planen fremviser særdeles smukke og praktiske Vestibule- og Trappeanlæg. Tilskuerpladsen rummer 1500 Personer, og Scenen er 17 m. 50 × 17 m. 95. Som man altsaa vil se, er det efter parisiske Forhold ikke noget stort Theater; men det indskrænkede Grundareal har ikke tilladt mere. Indvendigt er Theatrets Trapper, Foyer og andre Rum rigt smykkede med dekorative Væg- og Loftsmalerier af moderne Kunstnere.

❦

I forrige Uge afsluttedes i Sverrig Konkurrencen angaaende Forslag til en terrasseformet Opgang til Taarnet »*Kärnan*« i Helsingborg. I Bedømmelsesudvalget sad bl. A. Herr Professor J. G. Clason og Architekt Carl Møller fra Stockholm. Første Præmie, 1500 Kr., tildeltes Architekt G. Arméen; anden Præmie, 1000 Kr., Maleren R. Haglund, og tredie Præmie, 750 Kr., Architekt G. Hermansen. Desuden indkøbtes for 500 Kr. et af Architekt A. Hillerström udarbejdet Forslag. Det er Hensigten med dette Terrasseanlæg foran »Kärnan« at skaffe Byens Torv en smukkere Baggrund end den nuværende Stenaas frembyder, og tillige at berede Byens Indbyggere en lettere Adgang til den prægtige Udsigt over Øresund, end de tidligere Forhold afgav. Architekt Arméen har løst Opgaven ved at anbringe et direkte Trappeanlæg fra Torvet op mod Taarnet. Paa begge Sider af denne Opgang indklædes Bjergets høje Sider med en Mur, som med Taarne og Udbygninger minder om de middelalderlige Fæstningsmure og slutter sig godt til selve Kärnans Karakter. Hele Anlæget, der er af meget betydelige Dimensioner, gør et stateligt og imponerende Indtryk og vil utvivlsomt bidrage til at fremhæve den interessante gamle Ruins ejendommelige Skønhed.

❦

Arbejderne ved *Sacré Cœur* Kirken paa Montmartre i Paris skride langsomt men sikkert frem. Af Kuppelen, som skal krones med et mægtigt Stenkors, er de to Trediedele nu opført. Herefter fordres 3 Aar til Opførelsen af Campanilen ved den ene Side af Kirken og Sakristiet ved den anden. Desuden skal bygges et Taarn af en særlig solid Konstruktion for at kunne modtage den store Klokke »*La Savoyarde*«. Kirken blev paabegyndt i 1875 og har til Dato kostet 24 Millioner Francs, og der vil forinden Fuldendelsen endnu medgaa 6 Millioner.

❦

Société centrale des architectes français har sat sig i Spidsen for Opførelsen af et Monument for Charles Garnier. Der er i den Anledning blevet nedsat en Komité, og man har besluttet at rejse Monumentet foran en af Operaens Længdesider. Det er overdraget Architekt M. J. L. Pascal at give Tegning til Monumentet.

❦

En ny Bygning for Velgørenhedsbasarer opføres for Tiden i Paris. Med den store Basarbrand for Øje, som ifjor krævede saa mange Ofre, bliver denne Bygning indrettet saa brandsikker, som man med Nutidens Konstruktioner og

Hjælpemidler er istand til. Bygningen, der ligger paa en Grund i *Rue Pierre-Charon*, opføres paa Bekostning af en enkelt, velgørende Mand, Grev von Castellan, som har overdraget Architekten Samson Udførelsen. Fladeindholdet er ca. 1000 Kvadratmeter, og iflg. »*Construction moderne*« kommer Bygningen til helt at bestaa af Sten og Jern med fuldstændig Udelukkelse af Træ. Façaden komponeres i byzantinsk Stil og bliver forsynet med brede Vindues- og Døraabninger. I Midten findes en gennemgaaende Lysgaard, som foroven krones af 3 Kupler og omgives i 2 Etager af tre Meter brede Gallerier. Opførelsen skal foregaa saa hurtigt, at Bygningen kan tages i Brug i Løbet af et Aar.

Foreningen af 3. December 1892, som bestaar af Elever paa Kunstakademiet, har i disse Dage udsendt et nyt Hefte af sine Opmaalinger. Heftet, der ligesom sine Forgængere indeholder et Par Blade med Gjengivelser af Opmaalingstegningerne, omfatter dennegang foruden et Blad med et stort Antal smukke Dørgreb og Skilte af Messing tillige en af Architekt N. C. Christensen udført Opmaaling af det *Eickstedtske Kapel* i Ringe Kirke paa Fyen. Kapellet, som er indrettet i selve Kirketaarnet, er bygget i Slutningen af forrige Aarhundrede og er med sine fire joniske Søjler, sine Buer og den flade Kuppelhvælving et fint og smukt lille Rum, der for Størstedelen fremtræder i graa og hvid Marmor. De to Væg-Sarkofager formenes at være udførte af Wiedewelt.

Statsminister, Overkammerherre *Hans Henrik v. Eickstedt* lod Kapellet bygge over sin Søn, der døde som Kaptajn; han selv, som døde 1801, og hans Hustru have ligeledes Plads i Kapellet.

FORENINGSMEDDELELSER.

I Aaret 1898 er Foreningen bleven forøget med følgende Medlemmer:

V. Ahlmann,	Thorkel Møller,
C. Arntzen,	N. H. Rasmussen,
Th. Bindesbøll,	O. Schmidth,
Bernh. Ingemann,	Th. Sørensen,
C. Klingsey,	

samt Formanden for Foreningen i Paris: *Société des architectes diplomés par le gouvernement.*

Fra Oldermanden for Kjøbenhavns Blikkenslagerlaug har Foreningen modtaget Meddelelse om, at Daglønnen for Blikkenslagersvende forhøjes fra 1ste Januar 1899 til 60 Øre pr. Time.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKTFORENING udkommer den 1ste og 15de i hver Maaned og omsendes til alle Foreningens Medlemmer. Abonnement kan tegnes paa alle Postkontorer samt direkte under Adr: **Akademisk Architektforening, Industriforeningsbygning V.**

Udgiver: AKADEMISK ARCHITEKTFORENING. — Redaktør: Architekt ARNE-PETERSEN.

Avertissementprisen er 20 Øre pr. Linie à 2 Tom. bred, eller **1 Kr. pr. Kv.-Tom.** Annoncer kan indsendes under Adresse: Akademisk Architektforening, Industriforeningsbgn. V.

Abonnementsprisen for Ikke-Medlemmer er **1 Krone pr. Kvartal** med Tillæg af 12 Øre Porto for udenbys boende Abonnenter.

Korrespondance, Redaktionen eller Expeditionen vedrørende adresseres til: Akademisk Architektforening, Industriforeningsbgn., Kjøbenhavn V.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKT FORENING

KJØBENHAVN
DEN 15. JANUAR 1899
№ 8

JOACHIM SKOVGAARDS UDKAST TIL VIBORG DOMKIRKES DEKORATION.

Da Viborg Domkirke gjennemgik sin sidste store Restauration, ved hvilken største Delen af Murene og alle Hvælvingerne opførtes af nyt, blev der givet disse sidste en foreløbig Dekoration, som udførtes af Maleren F. C. Lund efter Professor Storcks Udkast. Paa Grund af det nye Murværks Fugtighed, er der nu kun lidet tilbage af disse Dekorationer. Der har derfor længe været Tale om at erstatte disse med nye, og da tillige give de Dele af Kirkens Vægge, som ikke ere af Granit, en gjennemført figurlig Udsmykning. At man har ventet indtil nu med at gjøre Skridt i denne Retning, har vel ikke alene sin

VÆGDEKORATION
TIL VIBORG DOMKIRKE.

JOACHIM SKOVGAARD.

Grund i, at man har villet afvente Murværkets fuldstændige Udtørring, men tillige i Vanskeligheden ved at finde en Kunstner, der fuldtud evnede at udføre dette i mere end en Henseende kæmpemæssige Arbejde. Naar Kultusministeriet nu har stillet Maleren Joachim Skovgaard denne, vel den største monumentale Opgave, der nogensinde er givet en dansk Maler, da har det sikkert været i Følelsen af, at denne, nu fuldt modne Kunstner ejer Evner og Kræfter, der i en ganske særlig Grad gjør ham skikket til et Arbejde af denne Art.

Trods alle de Forventninger, man var berettiget til at nære, er den Udstilling i Kunstforeningen, som viser det foreløbige Resultat af hans Arbejde, dog

bleven til en Overraskelse selv for dem, der elske Skovgaards Kunst og have fulgt ham i hele hans Udvikling.

Joachim Skovgaard hører ikke til de Kunstnere, som uden Modsigelse fange den store Mængdes Interesse. Baade de gode og de mindre gode Egenskaber ved hans særegne Kunst bidrage hertil. Han er af de stille i Landet, der ikke trænge sig frem eller raabe op for at gjøre sig bemærket. Hans sjælden rene

HVÆLVINGSDEKORATION TIL VIBORG DOMKIRKE. JOACHIM SKOVGAARD.

Natur gaar uden om alt Effektjageri og hader bestikkende Elegance. Selv hans Fejl bunde i disse hans Fortrin; han vil hellere være ubehjælpsom end zirlig banal, hellere sær end konventionel, og han er saaledes af Frygt for Scylla ikke sjældent falden i Carybdis. Dette maa selv de fleste af hans Beundrere indrømme. Dog, Talen om hans Fejl lyder sagte, naar man har faaet Øjnene op for den mandige Stræben efter Sandhed og Ærlighed, som viser sig i alle hans Værker. Aldrig har han skelet til Publikum eller bejlet til Bifald, og ingensinde

har Skallen været ham mere end Kærnen. Deraf den stilfærdige og ærlige *Inderlighed,* som er hans Kunsts egentlige Væsensmærke, og som gjør den elsket af saa mange. Det er ogsaa dette, der gjør den saa *dansk,* herved forstaaet, at den ejer nogle af de Egenskaber, som vi Danske bedre end noget andet Folk forstaa at skatte.

At vi i Dekorationsudkastene gjenfinde alle de nævnte lyse Sider af Joachim Skovgaards Geni, er ikke mere end hvad man var berettiget til at vente,

VÆGDEKORATION
TIL VIBORG DOMKIRKE.

JOACHIM SKOVGAARD.

men de fremtræde her i mere end almindelig Fylde, og saa lykkeligt har han frembragt dette Værk, at de Skyggesider, som man maatte frygte for at finde, ere overraskende faa og lidet fremtrædende. De udstillede Tegninger danne en lang Række, tilsammen en hel Bibelhistorie.

I Apsis troner *Christus* som Himmelkongen, i Regnbueglorien, omgiven af de Helliges hvide Skarer, Vandbække udspringe fra Tronens Fod og sno sig mellem grønne Høje, i Baggrunden morgenbelyste Skyer. Paa Chorets Side-

VÆGDEKORATION
TIL VIBORG DOMKIRKE.

JOACHIM SKOVGAARD.

vægge tilvenstre: *Kvinderne gaa til Graven*, *Christi Opstandelse*, *Mødet med Maria Magdalena efter Opstandelsen*, *Christus fører de Udløste fra Dødsriget til Paradis*, og til højre: *Christi Himmelfart*. Kompositionen til venstre er noget urolig i Linierne. Paa begge Vægfladerne danner Christus i Mandelglorien Midtpunktet. Hele Chorets Udsmykning samler sig saaledes om *Herren over de Levende og Døde*.

I Korsarmene finde vi paa alle Væggene en hel Række Billeder af Christi

Gjerning paa Jorden. Af disse lægger man især Mærke til de skjønne Kompositioner: *Christus stiller Stormen, Herren renser Templet, Nadverens Indstiftelse, Jesus i Gethsemane, Herrens Fristelse,* hvor dog Djævelen er bleven en underlig stiv Dukke, *Christus helbreder en Værkbrudden, Korsfæstelsen* samt *Sædemanden* og *den store Nadvere,* hvilke sidste dog have faaet en anden og mere moderne Karakter end de øvrige Billeder. I Korsfæstelsen beundrer man blandt andet den virkningsfulde Maade, hvorpaa det lille Stykke sorte Himmel, der bagved

VÆGDEKORATION
TIL VIBORG DOMKIRKE.

JOACHIM SKOVGAARD.

Christusfigurens øverste Del antyder det store Mørke, kontrasterer mod Billedets iøvrigt lette og varme Farver.

Paa Hvælvingerne i Choret og Korsarmene og paa Midthvælvingen mellem disse sidste er malet symmetrisk anordnede Kredse af *Apostel-* og *Engleskikkelser,* der omgive et Symbol: *Jehovas Navn, det sande Vintræ, den gode Hyrde, Duen.* Navnlig Midthvælvingen og Chorhvælvingens Kompositioner eje en fuldendt, stilfuld architektonisk Holdning; de enkelte Figurer have en fri og ædel Højhed,

især ere *de fire Evangelister* i Midthvælvingens Flige med Evangelistdyrenes brede Vinger som Baggrund, dejlige. Farvevalget er her som overalt sikkert og fint. Alle Figurerne i Hvælvingerne ere malede med kraftige, varme Farver paa mørk blaa eller mørk grøn Bund, i Modsætning til Vægdekorationerne, som næsten helt ere holdte i lyse, varme Toner.

Naar man fra Choret og Transsepten vender sig mod Skibet, kommer man fra det nye til det gamle Testamente, der her er malet i en stor Mængde Bil-

VÆGDEKORATION TIL VIBORG DOMKIRKE. JOACHIM SKOVGAARD.

leder, dels paa Triforiebuernes Spejl, dels paa Sideskibenes Vægge. Blandt de mange fortræffelige Fremstillinger, der dels fylde et helt Fag af Væggene, dels paa oldkristelig og middelalderlig Vis ere stillede umiddelbart ved Siden af hinanden, oftest uden adskillende Indramning, kan som særlig vellykkede nævnes: *Udjagelsen af Paradis, Evas Skabelse, Syndefaldet, Cains og Abels Offring, Adam, der giver Dyrene Navne,* og *Murerne, der arbejde paa Templets Gjenopførelse.* Man længes efter at se alle disse Billeder og Grupper udførte paa Stedet. Et enkelt

Billede, *Evas Skabelse,* der er malet i større Maalestok, giver de bedste Løfter. Det er Hensigten at bibeholde Professor Storcks smukke, ornamentale Dekoration, der paa Midtskibets flade Loft indrammer de af F. C. Lund udførte Billeder: *Mariæ Bebudelse, Maria hos Elisabeth, Jesu Fødsel, Jesus fremstilles i Templet, Jesu Daab* og desuden alle *de store og smaa Profeter* samt *Moses* og *David.*

Det er ialt over hundrede forskjellige Fremstillinger, der her ere samlede i den gamle Kirke. Skridende fremad fra Verdens Skabelse, gjennem hele det

HVÆLVINGSDEKORATION
TIL VIBORG DOMKIRKE.

JOACHIM SKOVGAARD.

gamle Testamentes Indledning og Forberedelse til Frelserens Komme, til hans Fødsel og Liv paa Jorden, hans Død, Opstandelse og Himmelfart og endelig hans Sæde hos Faderens højre Haand som Herren og Dommeren over Levende og Døde, danne de en storslaaet Helhed, som søger sin Lige. I en Fremstilling som Skovgaards maa denne gribende Historie nødvendigvis virke med betagende Magt, selv paa den, der ikke betragter den med den Troendes Ærefrygt.

Alene Anordningen og Valget af Emner maa have beredt Kunstneren betydelige Vanskeligheder, men langt større maa disse dog have været ved Sam-

menstillingen, Grupperingen og Tilvejebringelsen af den architektoniske Ligevægt, som betinger Helhedsvirkningen. Der hører hertil Egenskaber, som kun meget faa Malere besidde, og det vil maaske blive Architekterne, som bedst vil kunne vurdere den overlegne Maade, hvorpaa ogsaa denne Side af Opgaven er løst. Det er paa meget faa Punkter, at der ikke er holdt stræng Disciplin, og dog er al Stivhed eller pinlig Symmetri lykkeligt undgaaet.

Hvor det som her gjælder at dekorere en gammel, i en bestemt Stilart opført Bygning, er det naturligvis af megen Vigtighed, at Dekorationens Stil passer til Bygningens. Det er en Selvfølge, at det ikke gaar an at male paa en Mur paa samme Maade som paa et Staffelibilledes Lærred, med naturalistisk gjennemførte Figurer. En Stil, en Begrændsning, der slutter sig til og understøtter den architektoniske Virkning, til hvis Opnaaelse netop Tugt og Stil spiller saa stor en Rolle, er nødvendig. Om Stilen derimod, i en Dekoration, der fra nyt af og i vor Tid udføres paa en gammel Bygnings Mure, bør være i den Grad historisk korrekt, at Maalet bliver at male, saa det kommer til at se ud, som om den var gjort af en Maler, der var samtidig med Bygningen, turde være i høj Grad tvivlsomt. Det lader sig jo nok gjøre ved flittigt og kjærligt Studium at naa saa megen Forstaaelse af en svunden Tids Tænke- og Udtryksmaade, dens Tale- og Kunstformer, at man kan imitere dem saa nogenlunde, og hvor det gjælder en Restaurering af et delvis ødelagt gammelt Kunstværk, er der neppe nogen anden Vej at gaa, selv om man maa gjøre sig det klart, at Maalet kun lader sig naa tilnærmelsesvis. Vi Architekter kjende alle denne Stiltvang fra Bygningskunsten, som i saa lang Tid troede sig forpligtet til, ogsaa ved nye Bygninger, at holde sig strengt til en given historisk Stilart, og vi ved, hvor ubekvem og hæmmende for alle frie Bevægelser en saadan Spændetrøje er. Trods de hæderligste Bestræbelser naaede man dog aldrig op til end sige ud over Forbillederne. Men, er det vanskeligt at komponere i en architektonisk Stilart, da bliver det endnu betænkeligere, naar en Maler vil gjøre Forsøg paa, uden Forbehold at anvende en svunden Tids Figurstil. Og gaar man til den oldkristelige og den ældre Middelalders Malerkunst, hvis Naivetet og Trohjertethed giver den dens mest betagende Ynde, da bliver Vanskeligheden overvældende. Vi finde os jo gjerne i denne gamle Kunsts Ubehjælpsomheder og fortegnede Gjengivelser af Menneskelegemet, ja der kan endogsaa i disse Ufuldkommenheder ligge en egen Charme, og man vilde ikke undvære dem, fordi de ere en stilfuld Forstærkelse af Udtrykket for barnlig Enfold. Men jeg tror neppe, det er noget Nutidsmenneske givet at kunne skrue sig tilbage til et Standpunkt, hvor hele vor Tids Viden og Erkjendelse er forsvunden af hans Bevidsthed og kun enfoldig Tro og barnlig Naivetet er bleven tilbage. *Vil* man altsaa i vore Dage være naiv, da kan det kun ske gjennem en Reflexion, som paa Forhaand har vidsket Støvet af Sommerfuglevingerne, saa kun de nøgne Ribber blive tilbage. Vi ere saa ude i Affektationen. og det i en af dens ubehageligste Former, og det gaar som Kaalund siger:

»Og er man itu, men fiffig og fin
vil gjælde for en ægte Cremoneserviolin,
man mærker dog fra Kvinten og til Bassen,
at der er noget broddent ved Kassen.«

Noget helt andet end en direkte Efterligning er det selvfølgeligt, naar man lader sig paavirke og befrugte af Fortidens Kunst og tildels benytter dens Formsprog, fordi man gjennem dette bedst kan faa udtrykt, hvad man *selv* har at sige. At ville bygge op fra bar Bund, uden Tilknytning til Fortiden, vilde sikkert være den sletteste af alle Fremgangsmaader.

Jeg tænker mig, at Skovgaard efter at have modtaget Opgaven har anstillet Betragtninger om disse Principspørgsmaal og er kommen til det Resultat, at det gjaldt for ham om at sætte sig saa nøje som muligt ind i Bygningens og Bygningsstilens Karakter, at studere og se paa Stedet saa meget som muligt af oldkristelig og middelalderlig Dekorationskunst — Mosaiker og Malerier — og saa paa Grundlag af de bibelske Beretninger og af disse Studier — gjennemtrængt af de gamle Værkers Aand, men frigjort for, hvad der kun var Tidens Maner — har givet sig ilag med Kompositionen, uden pinlig Frygt for at være alt for selvstændig. Resultatet er i hvert Fald bleven, at vi have faaet et fuldt ud Skovgaardsk Arbejde, med alle hans Fortrin og heller ikke helt uden hans Fejl, gjennemtrængt af de gamle Tiders Aand og Tro og fuldt ud det skjønne Rum værdigt; et Arbejde, som, naar det engang bliver fuldført, hvad der forhaabentlig ikke maa vare for længe, vil staa som et nationalt Mindesmærke, som et Vidnesbyrd om, at der endnu, trods alt, hvad man kan sige vor Tid paa, er Mænd iblandt os, som evne at udføre et virkeligt Storværk.

V. Koch.

GLASMALERIET,
DETS VÆSEN OG KARAKTER.

Af

AUG. DUVIER.

Den i »Meddelelser fra Akademisk Architektforening«s Numer af 15. Decbr. 1898 indeholdte Artikel med Overskrift »Glasmaleri« har givet mig en kær Anledning til at fremkomme med en Fremstilling af Resultaterne af mit ti-aarige Arbejde og Studie af Glasmaleriet, saameget mere som jeg med Glæde sér, at der i denne Artikel er udtalt en Anerkendelse af mit Arbejde for denne Sag herhjemme, og at Hr. Overgaard ved at udføre Skitser og Kartons for mig senere af Interesse har paataget sig saadanne Arbejder paa egen Haand.

Naar jeg ovenfor siger Resultater, da maa dette ikke forstaas som en Omtale af de hos mig udførte Arbejder, men som den Opfattelse, jeg er kommen til med Hensyn til Glasmaleriets Teknik, Væsen og Karakter, hvor dette udelukkende tænkes anvendt til Udsmykning af Vinduer eller Dørpartier; Forsiring af Drikkeglas eller lignende Arbejder af keramisk Art henhøre ikke under denne Artikel. Det er jo en bekendt Sag, at Glasmaleriet i sin første Oprindelse har været af en meget vilkaarlig og ufuldkommen Karakter, men det er gaaet her som med saa meget andet, at de største Kunstværker have udviklet sig paa et meget mangesfuldt Grundlag.

Oprindelig har de farvede Glasvinduer nærmest beroet paa rene Tilfældigheder; man har maattet sammensætte dem i en Art Mosaik, fordi det ikke har

været muligt at fremstille Glasset undtagen i mindre Stykker, og Fremstillingen af Glasset har, fordi der ikke har været fulgt en aldeles bestemt Fremgangsmaade, givet til Resultat, at Glassene have antaget forskellig Farve. Efter at man i Begyndelsen har samlet de forskellige Stykker i vilkaarlig Form og Forhold, har denne Sammenstilling senere udviklet sig til at antage mere dekorative og symmetriske Former, og i Aarhundreders Løb naaet de store kunstneriske Resultater, som de mangfoldige Arbejder i Syd- og Mellemevropa bære Vidne om. I et Skrift fra det 11. Aarhundrede foreligger der Angivelse af Glasmaleriets Teknik, som gik ud paa at udsøge Glas i de forskellige Farver og derefter at indbrænde de paa disse med sort Farve malede Schatteringer og ved Blyindfatning som Konturer at fremstille de ønskede Glasmalerier. Studerer man nu de berømteste saavel gamle som nyere Glasmalerier nøje, vil man næsten overalt finde denne Theori anvendt; jeg henviser herhjemme til Chorvinduerne i Helligaandskirken (de 3 Sidevinduer udførte i München, det mellemste over Alteret hos mig), Vinduerne i Jesuskirken, udførte i München, og Vinduerne i engelsk Kirke, udførte i England. Man vil her overalt se, at disse Glasmalerier ere udførte i mussivisk indfattede farvede Glasstykker og kun paamalet og indbrændt den sorte eller graa Farve og den fuldstændig transparente gule Farve (»Sølv«). Kun ved Vaaben og ganske enkelte Steder, hvor en Deling af Glasset ved Hjælp af Bly er umulig, hjælper man sig nødtvungen med at indbrænde en anden Farve. Denne Teknik udviklede sig i det 12.—14. Aarhundrede med sin romansk-gothiske Stil til sin største Højde, hvorimod det 16. Aarhundrede med sin kirkelige Renaissance, og dermed følgende mindre Vinduesaabninger, var Glasmaleriet mere ugunstigt; og Naadestødet fik denne Kunst med Barok- og Rococcostilen og de samtidige Forbedringer ved Fabrikationen af klarere Glas i større Dimensioner.

I England synes Glasmaleriet at have holdt sig længst. Men da Benyttelsen af større Glas, paa hvilke man indbrændte Maleriet med forskellige Mineralfarver, kostede store Forarbejder til chemiske Forsøg i Laboratoriet, og viste sig at være en forfejlet Brug af Farverne til Glassets *Fabrikation*, samt foranledigede, at disse Arbejder mere og mere tabte deres kunstneriske Værdi ved den idelige Stræben efter at efterligne Værker af berømte Kunstneres Oliemalerier, medens de samtidig manglede den tidligere transparente Virkning, kom Glasmaleriet næsten fuldstændigt i Forfald.

Først i Begyndelsen af dette Aarhundrede optoges Glasmaleriet paany, og der viste sig da en Lyst til at eksperimentere med Fremstilling af Kabinetsmaleri: Udførelse af Billeder indbrændte med mange Farver paa en Glasplade, hvilket ogsaa naaede en beundringsværdig dygtig Udførelse. Efterhaanden viste det sig dog, at disse Arbejder ikke kunde slaa igennem paa Grund af deres fuldstændige Mangel paa Glasmaleriets Glød og Karakter*), og man er da helt gaaet over til den Teknik, som de gamle Mestere anvendte.

Spørger man nu om Grunden til, at man stadig gaar tilbage til det gamle, da ligger den meget nær:

---

*) I de allerseneste Aar ere saadanne blevne efterlignede ved farvetrykte transparente Billeder, som opklæbes paa Glas og hyppigt ses hos Porcellains- og Galanterihandlere.

1. Man kan efter den Højde af Fuldkommenhed, som flere Glashytter staa paa, erholde Glas i »Antik-« eller »Kathedralglas« og forøvrigt mange andre Sorter med fuldkommen saa smuk Glød og Farvevirkning, som der findes i de gamle Glasmalerier, og i uendelig mange Afskygninger.

2. Det er ikke muligt ved paamalede Farver tilnærmelsesvis at opnaa den Farveglød, som i det farvede Hytteglas, da Farven selv i heldigste Tilfælde dog besidder nogen Dækkraft.

Skal jeg altsaa kort sammenfatte mine Anskuelser, da bliver mit første, at »*arbejde med Lyset*«, behandle dette ved at anbringe de farvede Glas i smagfuld Farvesammenstilling og *derfor altid at holde Glassenes oprindelige Farve som Grundfarverne,* altsaa at *danne sin Palet af farvede Glas*, men ikke af Glasfarver.

Dernæst ved Hjælp af sorte eller graa Dækfarver at udelukke Lyset, hvor man ønsker at fremstille Ornamenter, Folder eller Schattering.

Og for at give Glasmaleriet *Karakter, da at benytte Blylinierne som Konturer* (mussivisk Glasmosaik), *hvor dette paa nogen Maade er muligt.*

At Glasmaleriet vil kunne tage et endnu større Opsving, ifald d'Herrer Architekter og Malere ville tage det under Armen, ved selv at udføre Tegninger til saadanne, er jeg overbevist om. Dette Arbejde vil maaske nok være vanskeligt, men dog langtfra saa vanskeligt som taknemmeligt. Men bort med Laboratorieforsøg; disse kunne i og for sig være meget interessante som et eksperimentalt Liebhaveri, men dette vildleder kun og fordyrer selve Arbejdet. Man bør ikke paamale et farvet Glas en anden Farve, men man maa underordne sig Materialet, noget d'Hrr. Architekter til daglig paa saa mange Maader ere underkastede. Dekorationsmaleren og Maleren i Olie og Akvarel blander sine Farver, som han vil, men i Glasmaleriet bliver denne Fristelse for stor, og dette bereder ofte overraskende Skuffelser; nej, *skab Glasmaleriet ved Glassenes Farveglød som Grundfarve, Konturerne ved Blylinierne, Ornament og Schattering ved Hjælp af dækkende Farver, og den fuldstændig transparente gule Farve som Lys, paamalede i forskellig Styrke og indbrændte,* — og der vil kunne opnaas Resultater, som staa paa Højde med, hvad der tidligere er udført.

Jeg slutter derfor med at udtale som min Anskuelse, at 1) *Glasmaleriets Væsen er Lyset*, og 2) *Karakteren opnaas ved de blyindfattede Konturer,* og jeg er overbevist om, at Enhver, som i Udlandet gør Glasmaleriet til sit Studium, eller som kender de interessante og instruktive Samlinger i Nationalmusæet i München eller Germanisches Musæum i Nürnberg, vil give mig Medhold.

FORSKELLIGT.

De fleste større Lande agte ved Pariser-Udstillingen 1900 at opføre særlige Pavilloner. *Tyskland* bygger saaledes en Pavillon i tysk Renaissance, forsynet med en stor Hal og en aaben Arkade. Den engelske Pavillon bliver en Reproduktion af *Kingston House,* som skal være en særlig Type paa gamle engelske Hjem. *Den ægyptiske Afdeling* vil omfatte 2500 Kvadrat-Meter og blive delt i tre særskilte Bygninger. Den ene af disse bliver en Kopi efter et gammelt ægyptisk Tempel, den anden vil forestille en arabisk Basar og den tredie et

Theater i gammel ægyptisk Stil. *Ungarn* tænker paa at udstille et Kompleks omfattende en gammel Bygning, en Del af et Kapel, et Klokketaarn m. m. *Finland* opfører en Pavillon i national Karakter, og *Italien* møder med to Bygninger, hvoraf den ene bliver opført i en Blanding af venetiansk, byzantinsk og maurisk Architektur.

EN PROTEST.

Vi have modtaget Følgende:

I Anledning af, at »Arkitekten« for 30te Decbr. 1898, uden at have indhentet min Tilladelse, har afbildet det af mig for Hr. Snedkermester Kinch udarbejdede Forslag til Bebyggelsen af Karréen ved Østbanegaarden, nedlægger jeg herved Protest mod denne ukollegiale Fremgangsmaade og frabeder mig for Fremtiden Gengivelse i »Arkitekten« af noget af mig udført Arbejde eller Projekt.

V. Koch.

Red. giver saa meget hellere Plads for ovenstaaende Protest fra Architekt V. Koch, som vi længe har undret os over, at »Arkitekten«, uden at indhente Tilladelse fra de vedkommende Architekter, kopierer Bygninger, endogsaa førend de ere fuldførte, og reproducerer dem, ofte i ret uheldige Gengivelser. Maaske »Arkitekten« har den juridiske Ret paa sin Side, naar Talen er om Bygninger, der ere helt færdige, men ganske sikkert begaar den et fuldstændigt Lovbrud, naar den, som i ovenstaaende Tilfælde, uden videre tilegner sig et Projekt, der er den aldeles uvedkommende.

Red.

FORENINGSMEDDELELSER.

Foreningen afholder Møde i Industriforeningens Bygning **Fredagen den 20. Januar.**

Kl. 8 Smørrebrødsbord,

derefter Foredrag af Architekt Eugen Jørgensen om »*Architektstandens Udvikling*«, hvorpaa eventuelt Diskussion.

(Paa Mødet fremlægges Indbydelse til Deltagelse i en festlig Sammenkomst med Damer den 1ste Februar.)

I Vejviseren for 1899 er bemærket følgende Fejl:

D'Hrr. Architekter *H. Harpøth, Ole Suhrsgade 5,* og *Magdal Nielsen, Læssøegade 6,* er ikke optaget i Navneregistret. Ved Hr. Architekt *Mørk-Hansens* Navn i nævnte Register skal tilføjes Stjernen.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKTFORENING udkommer den 1ste og 15de i hver Maaned og omsendes til alle Foreningens Medlemmer. Abonnement kan tegnes paa alle Postkontorer samt direkte under Adr: **Akademisk Architektforening, Industriforeningsbygning V.**

Udgiver: AKADEMISK ARCHITEKTFORENING. — Redaktør: Architekt ARNE-PETERSEN.

Avertissementprisen er 20 Øre pr. Linie à 2 Tom. bred, eller **1 Kr. pr. Kv.-Tom.** Annoncer kan indsendes under Adresse: Akademisk Architektforening, Industriforeningsbgn. V.

Abonnementsprisen for Ikke-Medlemmer er **1 Krone pr. Kvartal** med Tillæg af 12 Øre Porto for udenbys boende Abonnenter.

Korrespondance, Redaktionen eller Expeditionen vedrørende adresseres til: Akademisk Architektforening, Industriforeningsbgn., København V.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKT FORENING

KJØBENHAVN
DEN 1. FEBRUAR 1899
No 9

SCT. PETRI KIRKE.

NOGLE NOTITSER VEDRØRENDE KIRKENS HISTORIE OG SKITSEREDE OPRIDS TIL EN EVENTUEL YDRE ISTANDSÆTTELSE.

AF

ARCHITEKT ALB. JENSEN.

I »Gesammelte Nachrichten zur Geschichte der deutschen evangelisch-lutherischen Sct. Petri Kirche zu Copenhagen«, et Mindeskrift*), udarbejdet med Benyttelse af ældre Kilder af Sekretæren for Sct. Petri Kirchencollegium, Cand. jur. H. W. Boldt, og udgivet 1875 til Erindring om Kirkens 300-aarige Jubelfest, angives »St. Peders Kirke« i Slutningen af det 12te eller Begyndelsen af det 13de Aarhundrede som Sognekirke for Landsbyen Serridslev eller maaske rettere Fælleskirke for endel af denne Bys Menighed og tilgrændsende Distrikter af det opvoxende Kjøbenhavn. Kirken, der under Kampene med Lybekkerne undergik forskellige Ødelæggelser, afbrændte i Aaret 1386, men blev snart igjen istandsat og blev ved sin Gjenopførelse, som det meddeles, forsynet med et Taarn. Efter Reformationen og de dermed følgende Omvæltninger af kirkelige Forhold blev det til Kirken hørende Sogn for den væsentlige Del tillagt den nærliggende og langt betydeligere Frue Kirke, og St. Peders Kirke henstod derefter i lange Tider ubenyttet som Kirke og tillukket; da Bygningen igjen aabnedes, var det kun for at gaa en endnu mere ublid Skjæbne imøde, idet den i henved 40 Aar blev brugt som »Giethus«, Støberi for Kanoner og Klokker, og for at gjøre Ulykken fuldkommen, slog Lynet 1567 ned i den profanerede Kirke, der derefter henstod i ødelagt Tilstand med forfaldne Mure og uden Taarn. I Aaret 1594 forordnede imidlertid Kong Frederik den 2den, at den forhenværende Kirke skulde overdrages de i Kjøbenhavn boende tyske Indbyggere — der hidtil havde havt Tilhold i St. Claræ Kloster i Møntergade — til Benyttelse som Sognekirke**), og Kirken fører fra nu af Navnet »Sct. Petri« Kirke,

*) der for endel er Grundlaget for nærværende Artikel.

**) Den 20de Februar 1575 udnævntes Magister Laurids Pedersen til første Præst for Menigheden.

FORSLAG A.

medens den oprindelige Betegnelse bevares i den vedliggende Gades Navn St. Pederstræde. Kirken undergik en omfattende Istandsættelse paa Kongens egen Bekostning, og efter en Tegning fra Aaret 1597 fremtræder den med et Ydre, som vore almindelige Kjøbstadskirker fra denne Periode, med Vaabenhus, takkede Gavle paa Taarn og takket Chorgavl med tilsluttende udbygget smallere Apsis. Rester af den Kirken omgivende Mur

fra denne Tid findes formentlig i de endnu staaende lavere Partier mod St. Pederstræde i Tilslutning til den nuværende Præstebolig.

Christian den 4de ydede Kirken rigelige Gaver, han tilbyggede 2de Tværfløje (mod Nord og Syd) i Anledning af, at Menigheden var blevet betydeligt forøget ved de af ham indkaldte tyske Silkevævere — der som bekjendt havde deres Domicil i Silkegade —, ligesom han ifølge Thurah lod opsætte et 60 Alen højt Spir paa Taarnet. I ældre, iøvrigt noget forskjellige Afbildninger, angives Spiret af sluttet pyramidalsk Form, Gavlene over de tilbyggede Korsfløje følge Tagformerne med enkelte mindre Forsiringer, Chorgavlen mod Nørregade antydes med gotisk, takket Aftrapning.

Frederik den 3die bevarede sin Forgængers Interesse for Kirken, og under hans Regjering blev den bl. A. af forskjellige Kirkeældste (Godder,

FORSLAG A.

Braem o. fl.) forsynet med Pulpiturer, og samtidigt en pragtfuld Stol til den kongelige Familie, af hvis Medlemmer Corfitz Ulfeld og Gemalinde nævnes som flittige Besøgere af Kirken. Det berettes endvidere, at Hovedmændene for Sammensværgelsen mod Adelsvælden, Borgmester Hans Nansen, Biskop Svane og Kongens Yndling, Christoffer Gabel, have holdt en natlig Sammenkomst i Kirken, hvor de tilsvore hverandre at virke for den suveræne Kongemagts Indførelse. Gabel ligger begravet i Kirkens Kapel. I Aaret 1691 blev Kirken igjen udvidet ved en Forlængelse af den nordre Korsfløj ved et Fag, hvor en indmuret Sten bærer Christian den 5tes Navnetræk.

Ved den store Ildebrand 1728 blev Sct. Petri Kirke med flere andre Kirker, offentlige og private Bygninger, et Rov for Luerne — mærkeligt nok skal Kirkens daværende Præst, Dr. theol., Professor Heinr. Dürkop, nogle Aar iforvejen profetisk have forudsagt denne Begivenhed, hvis Ind-

trædelse imidlertid rystede ham saa stærkt, at han faldt i en dødelig Sygdom —, men allerede Aar 1731 var den igjen opført. Chorafslutningen mod Nørregade, der er overbygget over Rester af en ældre, men ifølge det anvendte Materiale, alt ombygget Gavl, er som den nu forefindes fra denne Tid, ligesaa den murstenskvadrede Opbygning over Vægtergangen paa Taarnet, der imidlertid ved Kirkens daværende Istandsættelse kun blev afsluttet med en karnisformet Kuppel og tilhørende Lanterne (Thurah: Danske Vitruvius), omtrent af samme Form som Helligaandskirkens nu nedbrudte Spir. — Sct. Petri Kirkes nuværende monumentale og imponerende Spir opførtes som bekjendt først senere — Aar 1756 af Hoftømmermester og Brandmajor Boye Junge — og Omkostningerne ved

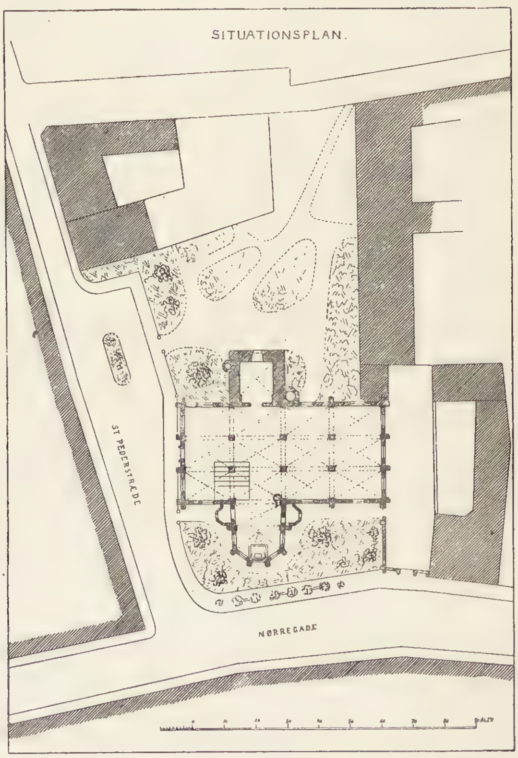
FORSLAG B.

dets Opførelse afholdtes ved Gaver fra Kong Frederik den 5te og Sammenskud fra Kirkens Ældste og Menighed.

Bombardementet i Aaret 1807, hvorved bl. A. Frue Kirke led saa uoprettelig Skade, bragte igjen Ulykker over Sct. Petri Kirke, der saaledes medtoges, at Menigheden i nogle Aar maatte holde Gudstjeneste i Helligaandskirken, men Taarnet selv blev dog ubeskadiget; ved den derefter følgende Istandsættelse fjærnedes desværre foruden endel af de ældre Pulpiturer, der med Prædikestol og Alter vare blevne ødelagte af den ved de engelske Kugler foranledigede Brand, tillige forskjellige i Kirkens Ydermure værende separate Indgange til Pulpiturer og reserverede Stole. Hvad der var levnet af denne Art, forsvandt ved en i Aaret 1865 foretagen Reparation af Bygningen; i Forbindelse hermed maa det endvidere nævnes, at det fra Chorfløjen mod St. Pederstræde udbyggede Sakristi ogsaa er ned-

brudt ved en af de sidst stedfundne Ombygninger, og Rummet under Taarnet, der er isoleret fra det egentlige Kirkerum, benyttes nu som Stedfortræder derfor.

I Aarene 1894—1895 indledede Kjøbenhavns Magistrat Forhandlinger med Kirkecollegiet om en eventuel Udvidelse af Nørregade og St. Pederstræde ved Frilæggelse af Kirken mod de nævnte Gader og Nedbrydning af den Kirken paa denne Strækning omgivende Mur, inclusive det gamle Sprøjtehus mod Nørregade — samt efterfølgende Indhegning af Pladsen med et Jerngitter*). Efter Anmodning af Kirkecollegiet ved Kirkens daværende Patron, Hr. Generaldirektør Blechingberg, udarbejdede jeg nogle skitserede forskjellige Udkast til en delvis ydre Istandsættelse af Kirken, der nærmest havde til Formaal at antyde de forskjellige Veje, man i denne Henseende kunde gaa, idet en bestemt historisk Basis for Istandsættelsen i nærværende Tilfælde ikke kan siges at foreligge, eller denne ialfald maa forudsættes eventuelt modificeret under Henblik paa de i en nyere Tid skete Ændringer fra oprindelige Forhold, specielt hvad angaar Taarnet og den dermed beslægtede Afslutning af Chorpartiets Gavl.

Af de udarbejdede Skitser bringer »Meddelelser fra Akademisk Architektforening« herved to, hvor disse Hensyn navnlig er taget.

I Forslag A er det, som det vil ses, forsøgt at sammenarbejde Hovedgavlen mod St. Pederstræde med Chorpartiet og Taarnet, medens Forslag B — der iøvrigt vistnok er for enkelt i sine Detailler — for Hovedgavlens Vedkommende er bygget over Motiver i ældre Afbildninger fra Christian den 4des Tid, — begge Udkast med Bibeholdelse

*) Den vedføjede Plan er i det væsentlige en Gjengivelse af Magistratens Forslag.

i det væsentlige af Chorpartiet mod Nørregade i dets nuværende Omrids*).

Under de forudsatte Forhold — Fjernelsen af Muren mod Nørregade — kan endvidere nævnes i Forbindelse med Forslag B en eventuel Afvalming af Taget over Chorpartiet, og endelig som et naturligt og nødvendigt Led i Kjæden en Reconstruering af Chorgavlen efter beslægtede gotiske Forbilleder blandt vore ældre Kirkebygninger**), men jeg har for Pladsens Skyld ikke ment det fornødent at bringe de 2de sidst omtalte Forslag i Gjengivelse her.

Hvad Nedbrydningen af Kirkemuren angaar, da vil der vel ogsaa være Stemmer for at undgaa denne og istedetfor arbejde hen til Gjenopførelse af de nu nedbrudte, oprindelig frontonoverbyggede Portaler i Muren mod Nørregade, — men derfor beholder Spørgsmaalet om en efter Hensyntagen til alle Forhold afpasset Restaurering af Kirken ligefuldt sin Interesse. Jeg skal endnu blot tilføje, at da den egentlige Basis herfor — de indledede Forhandlinger om Kirkens Frilæggelse — foreløbig igjen er stillet i Bero, er det hele Spørgsmaal endnu ikke indkommet for sit rette Forum: Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.

SECESSIONISTERNES BYGNING I WIEN.

I et tidligere Numer af dette Tidsskrift har vi bragt en kort Beskrivelse af ovennævnte Bygning, som ved sin originale og dristige Architektur har vakt Opmærksomhed i vide Kredse. Vi se os idag istand til at fremkomme med en Afbildning af Bygningens Ydre, efter en Skitse af Architekten selv, og kan samtidigt ikke undlade at vedføje en Oversættelse af den Tekst, hvormed den unge Architekt har ledsaget sin Tegning, og som viser, med hvilken Alvor — (Nogle ville muligt bruge et andet Udtryk) — han har omfattet denne Opgave, som formentlig er en af hans første. Han siger saaledes:

»Med hvilken Glæde gav jeg dette Hus Livet! Ud af et Chaos af Ideer, af et gaadefuldt Næt af Tanketraade og af en Sammenblanding af Godt og Ondt udsprang det. Murværk skulde det være, hvidt og skinnende, rent og kysk.

*) De 2de smaa Udbygninger mod Syd og Nord ved Fløjenes Sammenskæring ere tænkte henholdsvis som Forrum til en Kongestol i Kirken, og Garderobe med Aftrædelsesrum for Præsten, som Afløser for et forfaldent, halvt underjordisk Rum, der fortiden tjener til dette Brug.

**) I dette Tilfælde maatte man da muligvis tage Gjenopførelsen af Sakristiet med i Beregningen.

Alvorlig Værdighed skulde omgive det Hele. Ren Værdighed, saaledes som den betog og gennemrislede mig, da jeg stod ensom foran den ufuldendte Helligdom i Segesta! Dér indpodedes i mig Spiren til den Foragt, som jeg nærer overfor

SECESSIONISTERNES
BYGNING I WIEN.

ARCHITEKT OLBRICH.

de Fuskerier, der har med alt andet at gøre, end netop med Inderlighed og med Hjærtet. Og da jeg saaledes omfattede Opgaven med Hjærtet, da den indre Følelse blev lutret ved Forstand og Aand, saa fik jeg ogsaa Mod til at bringe frem for Verden det, som jeg udklækkede. Og saa blev det født.

Deraf maa det være kommet, at jeg fandt Former, som forekom mig som gode Udtryksmidler for min Tanke, og som sagde mig, at de netop fortalte det, som jeg vilde sige og forklare. Hverken nogen »ny Stil« eller noget »Moderne« vilde jeg opfinde, ej heller agtede jeg at fremkomme med det »nyeste Nye«; det vilde være en bandsat overilet Begyndelse. Nej, kun min egen Skaberevne vilde jeg høre Klangen af, min varme Følelse vilde jeg se stivnet i de kolde Mure. Det Subjektive, mit Skønhedsideal, mit Hus, saaledes som jeg drømte mig det, vilde og maatte jeg se. Opgaven var mig stillet paa den Maade, som overholdes mellem subjektivt anlagte Kunstnere, at der ikke blev afstukket mig Grænser for min Skaberlyst. Min fyrstelige Rettighed var det nu at vise mit Skønhedsideal og at sige: saaledes skaber jeg ud af mit Hjerte, selv om alt — maalt med Traditionens og de traditionelle Skønhedsbegrebers Maalestok — maatte tage sig dumt og latterligt ud. Et fyldt Hjærte indgav dette Mod, denne stærke ejendommelige Indskydelse og særlige Skønhedsbegreb.

Saaledes blev Huset til.

Paa seks Maaneder voksede det frem, Haand i Haand med Konstruktionen; nu er Formen fæstnet, og jeg ser det i Virkeligheden, som er mig et godt Udtryk for, hvad jeg har villet. Meget kunde jeg vel nu ønske at danne anderledes, at lade forme sig med mere Følelse: Den véd jo bedst, hvor Skoen trykker, som har den paa. Dog, med Hjærtet har jeg bragt det til Verden og med Hjærtet har jeg plejet og opfostret det. Derfor ligger saameget af mine Følelser og af mit Hjærte deri. Lad nok saamegen nedsættende Dom rejse sig mod Huset, lad bitter Dadel ofte træffe smertende, jeg vil dog være stolt efter dette første Forsøg, hvis Udvikling har givet mig nyt Mod til at skride videre frem og stadig tilraabe mig selv: »*Jeg kan ikke anderledes.*«

OM RESTAURERING.

Om dette vigtige Spørgsmaal har der i Løbet af de senere Aar været skrevet og talt meget i Sverrig. I Aaret 1894 udkom der en Piece af den bekendte Forfatter Verner von Heidenstam: »Modern Barbarism, några ord mot restaurerandet af historiska byggnader«. Forfatteren drog i stærke Udtryk, mere prægede af en lyrisk Stemning end af egentlig Sagkundskab, tilfelts mod den Maade, hvorpaa Sverrigs historiske Monumenter, særligt Gripsholm, bleve restaurerede. Efter hans Mening var det et stort Misgreb, naar den Vedligeholdelse, som jo engang imellem er nødvendig for en gammel Bygning, udartede til en Restaurering, hvor Nutidens Architekter forsøge at tilsætte manglende Bygningsdele i samme Stil, som der oprindeligt herskede i Bygningen. Thi en moderne Tid kan aldrig helt gengive denne; Fornyelserne ville altid være prægede dels af manglende Kundskaber, dels af den uundgaaelige Konsekvens af, at vi leve i Nutiden og ikke høre den svundne Periode til; vi *maa* tænke

moderne. Faren ligger da efter Forfatterens Mening særlig deri, at Nutiden forsøger at give det Nye det Gamles Præg, saa at en kommende Tid, der ser anderledes paa Restaureringsforsøgene og er mere moden og udviklet end vi, vil have stor Vanskelighed ved at udrede, hvad der er oprindeligt og hvad der er senere. Naar der derfor røres ved en gammel Bygning, bør man mere gaa ud paa at holde vedlige, ikke forny; alt for mange historiske Minder ville ellers kunne gaa i Løbet. Et hvidkalket Rum er interessantere, om det forbliver staaende, som det er, end om det dekoreres; thi det Kunstneriske er en Bisag. Han anfører som et »nobelt« Svar, hvad en Friherre sagde, da han blev anmodet om at give Bidrag til en Ombygning: »Nej, jag betaler ingenting för att man leder gasrör genom min stamfars mage!« Den hele Piece er skrevet med varm Følelse for Æmnet, men ensidigt; og Architekter, som restaurere, blive ikke blidt behandlede. »Om restauratorer anade den herostratiska ryktbarhet, som väntar dem på hvart blad i vår byggnadshistoria, skulle de kasta sitt ritbräde och afsäga sig sitt namn för att framlefva sina återstående dagar under ett fingeradt och okändt.«

Paa det nordiske Teknikermøde, som afholdtes i Stockholm i Juni 1897, fremdrog Architekt F. Lilljekvist atter Spørgsmaalet i et Foredrag med Titlen: Under hvilka förhållanden kan en restaurering af architektoniska minneswärken anses önskvärd? Architekt Lilljekvist har forestaaet Restaureringen af Gripsholm Slot og er tillige kendt som Architekt ved Udstillingen i Stockholm, hvor han bl. a. opførte »*Gamla Stockholm*«. Han begyndte med at belyse Restaureringsspørgsmaalet historisk. Det er noget, der først for Alvor er taget op til Behandling i vort Aarhundrede; i tidligere Tider »restaurerede« man ikke, man byggede til i de netop herskende Stilarter, uden at gøre Forsøg paa at træffe Bygningsværkets oprindelige Stil. Han saa forøvrigt Sagen fra et væsentligt andet Synspunkt end V. von Heidenstam og paaviste tildels ved Eksempler, at en Vedligeholdelse af en Bygning umærkeligt gaar over til at blive en Restauration. Vigtigt var det dog, at en saadan indskrænkedes til, hvad der virkelig var berettiget, altsaa for det første ikke at ville sætte Enkeltheder paa et Monument, naar man ikke med Sikkerhed véd, hvorledes de oprindelig har set ud, og for det andet aldrig borttage Noget, som har kunstnerisk eller historisk Værdi, forsaavidt der ikke opnaas paafaldende interessante Resultater i samme Retning. Naar disse Krav til en Restaurering opfyldtes, vilde Modvillien mod en saadan nok lægge sig, og Resultaterne komme Slægten til Gode. At man bør vandre den Vej, er ubestrideligt, men at Adskilligt endnu staar tilbage, er ogsaa sikkert. Man skal ikke, fordi en Sag er vanskelig og kan sees paa forskellige Maader,

opgive den; men hvad der gøres, bør vejes paa Guldvægt, og Lodderne bør være prægede af Kundskab, Pietet og Følelse.

I den derpaa følgende Diskussion deltog, foruden flere Architekter fra Sverrig og Norge, af Danske Professor L. FENGER og Architekt V. KOCH, som begge saa Sagen væsentlig ens. Professor Fenger traf ganske sikkert det Rette ved at sige, at der til at restaurere en Bygning hører en Architekt, der fuldt saa meget er Kunstner som den, der skal opføre en moderne Bygning. Ydermere fordres der et Kendskab til Punkt og Prikke af vedkommende Monuments Historie. Og da Fædrelandets Monumenter ere hele Nationens Ejendom, saa kan der ikke overdrages den enkelte Kunstner Hals- og Haandsret over et historisk Monument, hvis han faar den Opgave at restaurere det: han maa finde sig i en Kontrol. En saadan er jo ogsaa indført i Danmark ved Lov af 19. Februar 1861, hvorefter Regeringen kan underlægge visse kirkelige Monumenter, der have historisk Betydning, et særligt Syn, der ikke, som de øvrige Kirkesyn, er under gejstlig Ledelse, men væsentlig bestaar af Arkæologer og Kunstnere, der antages at være kompetente til at bedømme ikke blot konstruktive, men ogsaa arkæologiske og kunstneriske Spørgsmaal. En saadan Kontrol er sikkert en heldig Ting. Naar en Kunstner har noget paa Hjærtet, naar han rigtigt har sat sig ind i en Sag, kan det ikke være ham i og for sig ubehageligt at han skal forhandle med andre Kunstforstandige om Tingen; det kan endogsaa ofte være ham en Støtte, at han hos disse finder Samstemning og Billigelse af, hvad han vil gøre. Kontrollen gør dog ikke Kunstneren overflødig. Restaurationens Udfald vil væsentlig komme an paa hans Smag og Takt, konstruktive Indsigt og kunstneriske Uddannelse. Det maatte dog heller ikke glemmes, at adskillige af disse Bygninger, som fordre Restauration, endnu ere i Brug og tjene Nutiden, hvorfor man maa vogte sig for at sige: nu skal Udviklingen være sluttet; Intet maa komme ind i denne Bygning, som viser den Udvikling, der ligger frem i Tiden. Paa den Maade kan vore offentlige Monumenter ikke gives til Pris for Arkæologerne*).

I den senere Tid er der atter kommet Røre i dette Spørgsmaal, idet Architekt FERDINAND BOBERG (der har bygget bl. a. Gefle Brandstation, Elektricitetsværket i Stockholm, Kunstafdelingen paa Udstillingen i Stockholm m. m.) har skrevet en længere Artikel om »*Restaureringsfrågan*« i »*Svenska Dagbladet*« for 10. Januar d. A. Han seer Sagen væsentlig som V. von Heidenstam, og hans Indlæg præges noget af den samme Ensidighed. Han sammenfatter sin Udvikling til Slut i dette: Restaurer aldrig i

---

*) Smlgn. »Förhandlingerna vid Nordiska Teknikermötet i Stockholm, af mötebestyrelsen utgifna.« Pag. 174 ff.

Nutidens Mening et gammelt, interessant Bygningsværk. Undgaa om muligt indtil videre at foretage Forandringer eller Ombygninger af saadanne. Hvis dette i noget Tilfælde er bevisligen umuligt, da udfør de nødvendige Arbejder med de bedste Kræfter, som staa til Raadighed, i en Holdning, karakteristisk for den Tid, hvori Forandringen sker. Bortrens holdningsløse Tilsætninger, som ere tilkomne i det sidste Aarhundrede. Fremdrag for Lyset ældre interessante Enkeltheder eller Dekorationer eller Bygningsdele, som ere skjulte, men rør dem ej. Reparer og hold i Stand med største Omhu. Udarbejd Projekter til Rekonstruktioner af Bygninger i bestemte historiske Stilarter, men bliv staaende ved Tegninger og Modeller.

Som man ser ere vore Naboer »*hinsidan Sundet*», som unægtelig have ualmindelig mange Synder mod deres gamle Bygningskunst paa Samvittigheden, nu, i det mindste i Theorien, fuldt med i de moderne Bestræbelser for en skaansom Restaurering, som gøre sig gældende overalt i Europa og allerede — f. Eks. i Italien — har ført til smukke Resultater. At Svenskerne, eller dog enkelte af dem, nu synes at ville gaa til den modsatte Yderlighed, forringer ikke denne Bestræbelses Berettigelse og Sandhed.

C.

FORSKELLIGT.

Norges Pavillon paa Verdensudstillingen i Paris 1900. Ligesom Sverrig skal Norge selvfølgelig have sin særlige Pavillon paa Udstillingsterrænet. Ved den nys afholdte Konkurrence om Tegninger til denne Bygning indkom 10 Udkast. Af disse blev 1ste Præmie (700 Kroner) tildelt Architekt H. Sinding-Larsen, 2den Præmie (500 Kroner) Architekt Finn Knudsen og 3die Præmie (300 Kr.) Architekt Sverre Knudsen. Endvidere foreslog Juryen at indkøbe endnu et Projekt for 400 Kr. Bedømmelsesudvalget fandt imidlertid, at intet af de præmierede Udkast egnede sig til Udførelse i den foreliggende Form — for Nr. 2 og 3's Vedkommende bl. A. af Hensyn til Omkostningerne, som ikke maatte overstige 50,000 Kroner. Men man var samtidigt paa det Rene med, at man burde give Forfatteren af

det med 1ste Præmie belønnede Udkast Anledning til at foretage en Bearbejdelse af Hovedfaçaden, idet man antog, at et tilfredsstillende Resultat kunde opnaas, naar der blev foretaget enkelte Forandringer ved samme.

Disse Ændringer ere nu foretagne af Architekten, og vi bringe omstaaende en Gengivelse af Pavillonen, saaledes som den er endeligt vedtaget af Komiteen. Bygningens Grundareal er 570 Kvadratmeter, og dens Beliggenhed bliver paa *Quai d'Orsay*.

Hr. Sinding-Larsen var Architekt for Norges Afdeling i Stockholm 1897.

VORE BILLEDER.

I Anledning af forskellige Forespørgsler skal vi ikke undlade her at meddele, at Gengivelserne af Joachim Skovgaards Udkast til Viborg Domkirkes indre Dekoration ere udførte specielt for nærværende Tidsskrift med Ministeriets og Kunstnerens Tilladelse. Billederne ere fotograferede af Hr. Fotograf Fr. Riise, der allerede har udsendt en Del Fotografier af Skovgaard'ske Arbejder og med stor Dygtighed har forstaaet i Sort og Hvidt at gengive denne Kunstners Ejendommeligheder.

De vellykkede Clichées ere ligesom næsten alle vore andre Billeder udgaaede fra F. Hendriksens Reproduktionsanstalt. *Red.*

FORENINGSMEDDELELSER.

Ved Foreningens Møde Fredagen den 20. Januar indledede Architekt Eugen Jørgensen en Diskussion om Æmnet »*Architektstandens Udvikling*«. Foredraget, der dannede Grundlaget for Forhandlingerne, gik ud paa, at den akademiske Architektstand for at hævde den Stilling i Samfundet, som med Rette tilkommer den, maatte skærpe Fordringerne til sig selv paa saa godt som alle Omraader, og at det var en Opgave for Foreningen ved Henvendelse til vedkommende Myndigheder at faa denne Plan realiseret, især med Hensyn til de kommende Generationers Uddannelse. Denne Tanke mødtes med stor Sympathi hos den talrige Forsamling, og Diskussionen førtes meget livligt, idet dog alle Talerne vare enige i Hovedsagen og kun saa forskelligt paa Enkelthederne. Til at tage Sagen under videre Overvejelse og fremsende direkte Forslag i et nyt Foreningsmøde valgtes et Udvalg, bestaaende af d'Hrr. *Martin Borch, Eugen Jørgensen* (Formand). *V. Koch, V. Klein* og *Julius Schmidt.*

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKTFORENING udkommer den 1ste og 15de i hver Maaned og omsendes til alle Foreningens Medlemmer. Abonnement kan tegnes paa alle Postkontorer samt direkte under Adr: **Akademisk Architektforening, Industriforeningsbygning V.**

Udgiver: AKADEMISK ARCHITEKTFORENING. — Redaktør: Architekt ARNE-PETERSEN.

Avertissementprisen er 20 Øre pr. Linie à 2 Tom. bred, eller **1 Kr. pr. Kv.-Tom.** Annoncer kan indsendes under Adresse: Akademisk Architektforening, Industriforeningsbgn. V.

Abonnementsprisen for Ikke-Medlemmer er **1 Krone pr. Kvartal** med Tillæg af 12 Øre Porto for udenbys boende Abonnenter.

Korrespondance, Redaktionen eller Expeditionen vedrørende adresseres til: Akademisk Architektforening, Industriforeningsbgn., København V.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKT FORENING

KJØBENHAVN
DEN 15. FEBRUAR 1899
№ 10

HELSINGØRS NYE SKOLEBYGNINGER.

Indtil 1886 vare de Lokaler, som Helsingørs Kommune raadede over til sine Skoler, af en meget tarvelig og lidet tidssvarende Beskaffenhed. Det nævnte Aar toges to nye Skolebygninger, en Borgerskole og en Friskole, i Brug, og nu i de sidste Aar er der atter opført to nye Skolebygninger, en Friskolebygning og en Latin- og Realskolebygning.

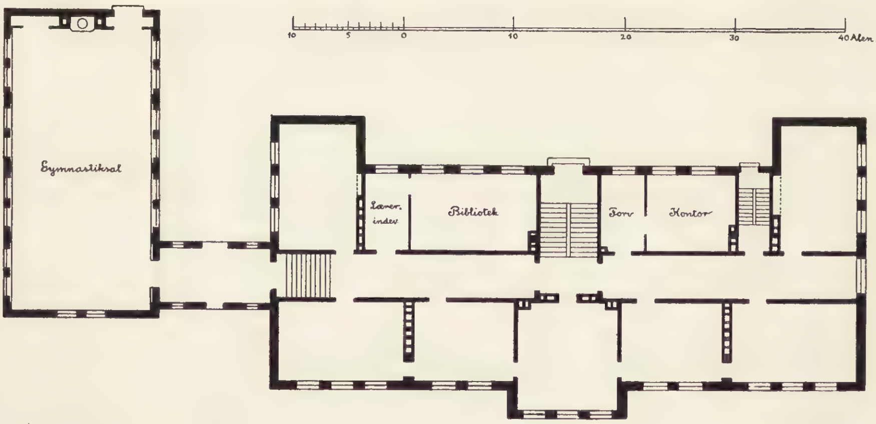

DEN NYE FRISKOLEBYGNING I HELSINGØR. ARCHITEKT J. G. GNUDTZMANN.

Den nye Friskolebygning, som toges i Brug efter sidste Sommerferie, ligger i Marienlyst Allee, ved Siden af den ældre Friskolebygning; denne, der hidtil har været baade for Drenge og Piger, er nu helt overladt Drengene, og den nye Bygning er bleven en Pigeskole. Sidstnævnte Bygning er i to Etager med en høj Kælder; men da Terrænet ligger ad-

skilligt lavere end Vejen, rækker Kælderen kun lidt op over denne, hvorimod den i den modsatte Ende er helt over Jorden. I denne Kælder er bl. a. indrettet et Skolekøkken, et Bespisningslokale og Brusebade. Billedet viser Bygningen set fra Alleen; indenfor Indgangen, der ses herpaa,

DEN NYE LATIN- OG REALSKOLE I HELSINGØR. ARCHITEKT J. G. GNUDTZMANN.

fører en bred Trappe ned til Legepladsen, som til den modsatte Side har en høj Beliggenhed i Forhold til Omgivelserne.

Latin- og Realskolens nye Bygning, som toges i Brug i 1897, ligger i Byens sydvestlige Udkant ved Kongevejen til København (ved Siden af den gamle Banegaard), hvor den har en høj og fri Beliggenhed med

Udsigt over Sundet. Som det ses, har Bygningen 2 Etager og en høj Kælder; i denne er bl. a. indrettet Bolig for Skolepedellen og et Rum til Cykler, hvis Gulv ligger oppe i Højde med Terrænet, i den Ende af Bygningen, hvor dette er lavest, og hvor tillige Indgangen til Legepladsen er.

Tegningerne til disse Skolebygninger ere udførte af Hr. Architekt Gnudtzmann, der tillige har ledet deres Opførelse.

Arbejdet ved Bygningerne er i det væsenlige udført af Byens Haandværkere, med Murmestrene Faarup og Plum som Hovedentreprenører henholdsvis for Latin- og Realskolen og for Friskolen.

LIDT OM SKILTE.

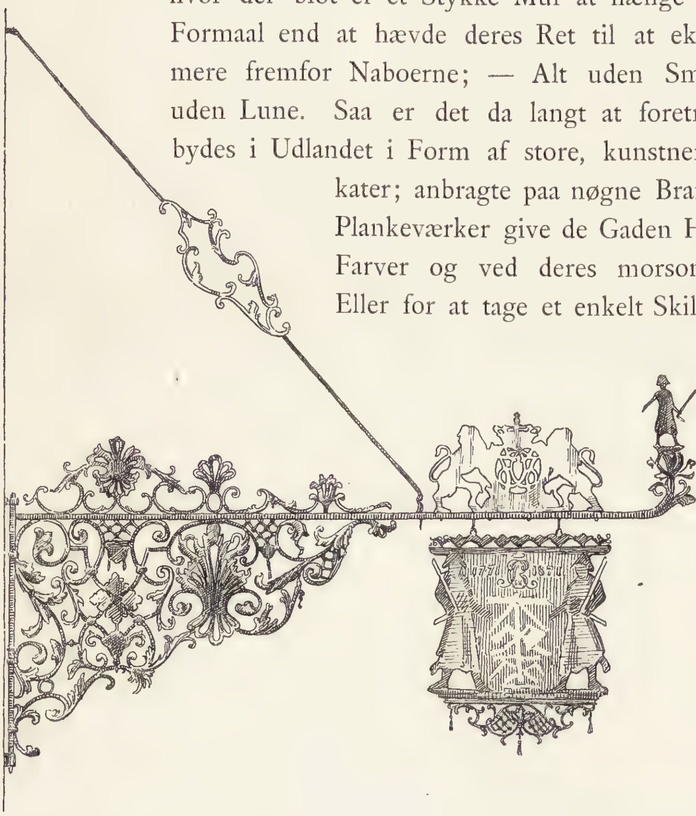
Her sælges Træ- og Kandtøfler.« Saaledes var Reklamen i al sin blide Naivetet hos vore Bedste- og Oldeforældre. Men ved Siden af den Slags primitive Lokkemidler forstod de paa en virkelig kunstnerisk Maade at fange Sjæle ved de udmærkede, baade smukke og morsomme, smedede og træforarbejdede Skilte, der vare anbragte ud fra Façaderne, hængende frit i Luften. Endnu ses de hist og her i vore Gader, og de gøre da som oftest en smuk malerisk Virkning ved at bryde Façadernes ensformige Gadeflugt. Saaledes Laugsskiltene, der med deres snørk-

UDHÆNGSSKILT, UDFØRT AF SMEDEMESTER J. P. CHR. JENSEN. ARCHITEKT A. CLEMMENSEN.

lede og forgyldte Ornamenter bibringe En en Duft af gammeldags Hygge og Soliditet.

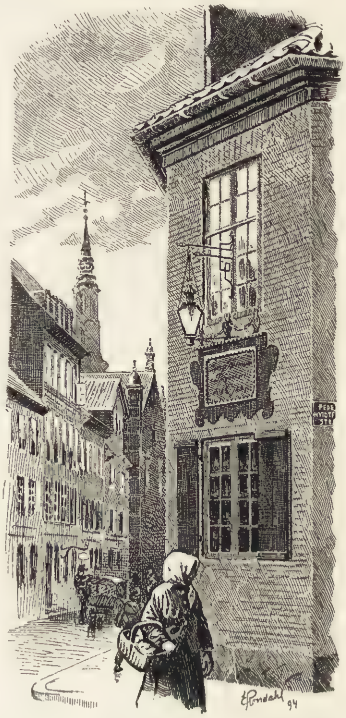
Hvor forskellig herfra er ikke nu »Skiltningen«. Det er ligefrem en vanskelig Opgave i det utallige Mylder af kedelige og idéforladte Reklame-Objekter at finde Noget, som dog har blot en Anelse om noget højere end den materielleste Prosa. Store, rektangulære Træflader med de utaaleligste Bogstavformer, ere anbragte Hulter til Bulter mellem hverandre, hvor der blot er et Stykke Mur at hænge paa, uden andet Formaal end at hævde deres Ret til at eksistere og reklamere fremfor Naboerne; — Alt uden Smag, uden Takt, uden Lune. Saa er det da langt at foretrække, hvad der bydes i Udlandet i Form af store, kunstnerisk udførte Plakater; anbragte paa nøgne Brandgavle eller paa Plankeværker give de Gaden Humør ved deres Farver og ved deres morsomme Tegninger. Eller for at tage et enkelt Skilt, som ofte ses i Frankrig: Fødselshjælperskernes, — vedkommende Dame i fuld Figur, med Portræt-Lighed, staar og betragter henrykt et Kaalhovede, der aabner sig og i sin Midte viser en yndig, nyskabt Verdensborger.

SKILTET PAA TØMRERSVENDENES HERBERGE (ADELGADE 27). TEGNING AF H. KOCH.

Da nu Skiltning jo er uundgaaelig, og det sikkert aldrig gaar op for de Handlende, at den bedste Reklame er Varerne selv og den smukkeste Indfatning for dem en smuk Architektur, saa bør Architekterne tage dette Moment med i Betragtning, naar de komponere en Façade, saa at de i Tide arrangere, hvor Skiltene skulle være, og hvordan de skulle se ud. De ville da maaske kunne gaa ind i Helheden som architektoniske Led. Og Architekterne bør endvidere holde deres Bygherrer til at indsætte den Bestemmelse i Lejekontrakterne, at Lejerne skulle indrette deres Skiltning efter Architektens Tegning. Thi ellers gaar dog den gode Hensigt

til Grunde. Ved Højesterets Dom*) er det jo nu fastslaaet, at Lejeren kan skilte paa en Façade uden Ejerens Samtykke, naar intet andet er bestemt i Kontrakten. Og Architekterne, som have saa meget Andet at bære paa deres Skuldre, faa da nu et yderligere Ansvar. Gid de ville vise deres egne Bygninger den Skaansomhed ikke at taale Anbringelsen af de sorte Glasskilte; de gøre altfor meget Indtryk af »Hul« og forrykke derved Konstruktionen og Artikulationen af Vinduesaabningerne. Et saadant sort Skilt anbragt over Stueetagens Vinduer skærer Huset fuldstændigt over i 2 Dele. Og anbringes de tillige paa Vinduespillerne, da seer et saadant Hus om Aftenen, naar Lygterne ere tændte, ganske ud, som om det svævede i Luften ovenover en Bunke Gasblus, elektriske Glødelamper og Handelsvarer.

GADEHJØRNE MED ET BOGTRYKKERSKILT. UDFØRT EFTER TEGN. AF PROF. HANS TEGNER.

Hvor hensynsløst Skiltning kan ødelægge en Façade, derpaa haves et godt Eksempel i den Maade, hvorpaa Forsikringsselskabet »The Palatine«, Amagertorv 21, skærer Pillerne over paa 1ste Sal. Det Hele gør et frastødende Indtryk; og den meget nette Architektur i Façaden er redningsløst fortabt. — Et kuriøst Eksempel paa Skiltning frembyder de to »Kanoner« af Sten, der staar som Portafvisere udenfor »Hafnia« paa Amagertorv: »Livsforsikring« staar der med fromme, hvide Bogstaver paa de gamle »Mordinstrumenter«. Hvilket herligt Emblem for Medlemmerne af den fremtidige Fredskongres vilde der ikke kunne hentes fra denne Symbolisme! — Og et latterligt Eksempel paa en Skiltning ud over alle

*) I en Retssag mellem Hofboghandler Høst som Lejer og Enkefru Paetz som Ejer af Huset Bredgade 35. I Præmisserne siges bl. a.: »Det maa efter det Oplyste antages, at det er den almindelige Mening blandt Husejere og dem, der have med Huslejeforhold her i Staden at gøre, at Lejere af Forretningslokaler her ere beføjede til at reklamere for deres Forretninger ved paa Muren udenfor deres Lokaler at anbringe Udhængsskabe, Skilte eller Lignende, saafremt Udlejerne ikke ved Lejemaalets Indgaaelse have taget udtrykkeligt Forbehold derimod, i alt Fald, naar Skiltning har været benyttet af en tidligere Lejer, muligt dog kun under Forudsætning af, at Façaden af Ejendommen ikke skæmmes ved Skiltningen. Herefter og da det af en under Sagen optagen Skønsforretning fremgaar, at de af Indstævnte ophængte Udhængsskabe ikke skæmme Ejendommens Façade, samt da Citantinden end ikke har assereret, at hun har nogen berettiget Interesse i, at de fjærnes, findes hun ikke at have Krav paa deres Fjærnelse, og Indstævnte vil som Følge heraf være at frifinde.«

Grænser afgiver et Hus i Nygade. Hele Façaden er bogstavelig talt skjult under Skilte, alle holdte i en »smuk blaa Stil«: der er kun sparet ud for Vinduerne i Træfladen. Paa dem er der selvfølgeligt malet Reklamer, ligeledes paa Trappetrinene fra Gaden; ja, om det saa er udenfor Tagrenden er der i hele Husets Længde anbragt et Træskilt. Hvad siger egentlig Brandvæsenet hertil? Naar Architekter bygge, er det saa strikst, saa det Halve kunde være nok. Bindingsværksstolper i en Façade, som jo vilde være ganske ufarlige, faar man ikke Lov til; en Gesims af Træ, det manglede blot! Men enhver Manufakturhandler kan frit tillade sig den Slags ganske anderledes farlige Ting. — Og til Syvende og Sidst er der udenfor Huset i Nygade anbragt en kæmpestor, frithængende, mørkeblaa Strømpe*) — man fristes til med Gustav Wied at udbryde: Nu maa jeg be' om mine himmelblaa Bukser! Man savner blot en Glødelampe i den yderste Taaspids — eller maaske snarere en gloende Ligtorn.

D.

FORSKELLIGT.

Konkurrence. Frederiksberg Kommunalbestyrelse har besluttet at søge tilvejebragt *et Byvaaben for Frederiksberg Kommune*, der hidtil har savnet et saadant, og indbyder i den Anledning til Konkurrence om Skitser til et saadant Vaaben. Der udsættes 3 Præmier paa henholdsvis 200 Kr., 100 Kr. og 100 Kr. for de efter Kommunalbestyrelsens Skøn mest passende Skitser.

Skitserne skal indleveres til Kommunens Sekretariat, Lampevej 2 A, inden den 1. April d. A., betegnede med et Mærke og ledsagede af en forseglet Navneseddel.

Byggevirksomheden i Aalborg i 1898 har efter Omstændighederne været ret livlig, men kan dog ikke maale sig med den fra det foregaaende Aar. Af større Foretagender er saaledes opført: Obels Tobaksfabrikker, Glasværket, Eksportslagteriet, de forenede Tekstilfabrikker, Budolfi Kirkes Udvidelse samt en Lokomotivremise for Statsbanerne. Endvidere er der i Aarets Løb meddelt følgende Byggetilladelser: 43 Stkr. 4-Etagershuse (67 i 1897), 12 Stkr. 3-Etagers (27 i 1897), 19 Stkr. 2-Etagers (40 i 1897), 30 Stkr. 1-Etagers (42 i 1897) og 68 almindelige Skure samt 116 Bygningsforandringer.

Parlament og Municipium i Rom have for kort Tid siden énstemmigt besluttet Nedlæggelsen af *Palazzetto di San Marco* med tilstødende Have. Ganske vist vil det endnu vare længe, førend Arbejderne ved Victor Emmanuels Monument gør dette nødvendigt, men man skælver allerede nu for Moderniseringen af den ærværdige *Piazza di Venezia.* Den offentlige Mening begynder da ogsaa

*) Denne er der ikke mere nu, men har ganske vist tidligere været der. *Red.*

at hæve sin Stemme mod denne Vandalisme, og man haaber, at Fuldførelsen af det gigantisk anlagte Kongemonument endnu vil trække adskillige Aartier ud, for at man saa længe som muligt kan bevare Piazza di Venezia i sin historiske Størrelse og Skønhed.

Et Antal franske Architekter og Malere, blandt hvilke nævnes ALEXANDRE CHARPENTIER, PLUMET, DAMPF, DESBOIS, MOREAU, SELMERSHEIM m. fl. have anmodet om Tilladelse til ved Udstillingen 1900 at maatte opføre, hvad de kalde en »*type de maison moderne*«. De endelige Bestemmelser med Hensyn til Opførelsen ere endnu ikke vedtagne, men man tvivler ikke om, at Tanken vil blive gennemført, og der imødeses et Værk af stor Interesse.

Nye Architekter. I Kunstakademiets Skoleraads Forsamling den 30. Januar d. A. bestod følgende Elever Afgangsprøven som Architekter: V. C. GUNDEL, A. M. C. DAHL, J. V. THISTED og A. PREISLER.

EN PROTEST.

I Anledning af den i nærværende Blad for 15. Januar d. A. indeholdte Protest har Red. modtaget følgende fra Redaktøren af »Arkitekten«:

Hr. Redaktør!

Maa det i Anledning af Hr. Architekt V. KOCHS Protest i Nr. 8 af de af Dem redigerede »Meddelelser fra Akademisk Architektforening« være mig tilladt for Deres ærede Læsere blot at fremføre, at de omtalte Tegninger af disses *Ejer,* Hr. Snedkermester KINCH, vare mig overladte til Gengivelse i »Arkitekten«, og jeg derfor ikke indsér paa nogen Maade at have forbrudt mig mod Hr. Koch, saa meget mindre som der allerede forinden i flere Dagblade, bl. a. i »Aftenposten«, havde staaet Gengivelser af Hr. Kochs Projekt. Hans Frabedelse af fremtidige Gengivelser i »Arkitekten« af ham udførte Arbejder eller Projekter kan jeg ikke tage til Følge, men vil fremdeles handle, saaledes som Varetagelsen af »Arkitekten«s Abonnenters Interesser paabyder mig det.

Den 25. Januar 1899.

Ærbødigst
Alfred Møller.

At Hr. Alfred Møller har faaet Architekt V. Kochs Tegninger overladte til Reproduktion af Tegningernes Ejer — ja, hvor skulde han vel ellers have faaet dem fra? — er ikke nogen Undskyldning for, at han har undladt at indhente Samtykke fra Tegningernes Forfatter. Om den, der har betalt en Tegning, har Ret til at reproducere denne uden videre, er et juridisk Spørgsmaal, som det i og for sig kunde have Interesse at faa opklaret; men dette Spørgsmaal træder her tilbage, da det ikke vedkommer Hr. Møllers Fremgangsmaade. Det vil sikkert ogsaa interessere vore Læsere at erfare, at Architekt Clemmensen kun gav sit Samtykke til Optagelsen af sine Tegninger i »Arkitekten«, fordi han af Redaktionens Fremstilling maatte tro, at denne allerede havde Architekt V. Kochs Tilladelse.

Spørgsmaalet er da simpelthen dette: Er en saadan Fremgangsmaade ligeoverfor Kolleger »fair«? Er det honnet at benytte deres Arbejder til egen Fordel eller, skulle vi med Hr. Alfred Møller sige, af Omhu for Abonnenterne, ɔ: af Forretningshensyn? Selv om man kan paaberaabe sig et Præcedens fra »Aftenposten«! Det forekommer os ogsaa, at den sidste Passus i Hr. Alfred Møllers Brev om, hvilken Fremgangsmaade han agter at benytte i Fremtiden, er en særlig smuk Sortie. *Red.*

Redaktionen har henvendt sig til Bestyrelsen for »Akademisk Architektforening« i denne Sag og har herpaa modtaget følgende Skrivelse:

I Anledning af foranstaaende Meddelelse fra Redaktøren af Bladet »Arkitekten«, Hr. Alfred Møller, skal Bestyrelsen for Akademisk Architektforening herved tillade sig at henlede Medlemmernes Opmærksomhed paa Nødvendigheden af, ved Udlevering af udarbejdede Projekter — til Bygherrer eller andre — fremtidig at tage fornødent Forbehold mod offenlig Gengivelse uden dertil indhentet Samtykke af vedkommende Projekts Forfatter.

Den 2. Februar 1899.

Alb. Jensen,
p. t. Bestyrelsens Formand.

FORENINGSMEDDELELSER.

Onsdag den 1. Februar afholdt Foreningen en festlig Sammenkomst i Koncertpalæet, ved hvilken Lejlighed en talrig Kreds af ældre og yngre Architekter med deres Damer havde givet Møde. Aftenen indlededes ved en musikalsk Underholdning med velvillig Medvirken af Fruerne Ida Koppel og Warming samt Herrerne Holbøll og Weincke. Ved den derefter følgende Souper bidrog nogle velskrevne, aktuelle Viser til at forhøje Stemningen, der vedligeholdtes under Dansen, som gik til langt ud paa Natten. Festen var i det hele taget overordentlig smuk og vellykket.

Fredag den 17. Februar, Kl. 7½, afholdes Foreningsmøde i Lokalet i Industriforeningen.

Foredrag af Hr. Cand. mag. Rosenberg: *Frants af Assisi*, et kulturhistorisk Billede.

Architekt *Alfred Møller* har udmeldt sig af Foreningen.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKTFORENING udkommer den 1ste og 15de i hver Maaned og omsendes til alle Foreningens Medlemmer. Abonnement kan tegnes paa alle Postkontorer samt direkte under Adr: **Akademisk Architektforening, Industriforeningsbygning V.**

Udgiver: AKADEMISK ARCHITEKTFORENING. — Redaktør: Architekt ARNE-PETERSEN.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKT FORENING

KJØBENHAVN
DEN 1. MARTS 1899
No 11

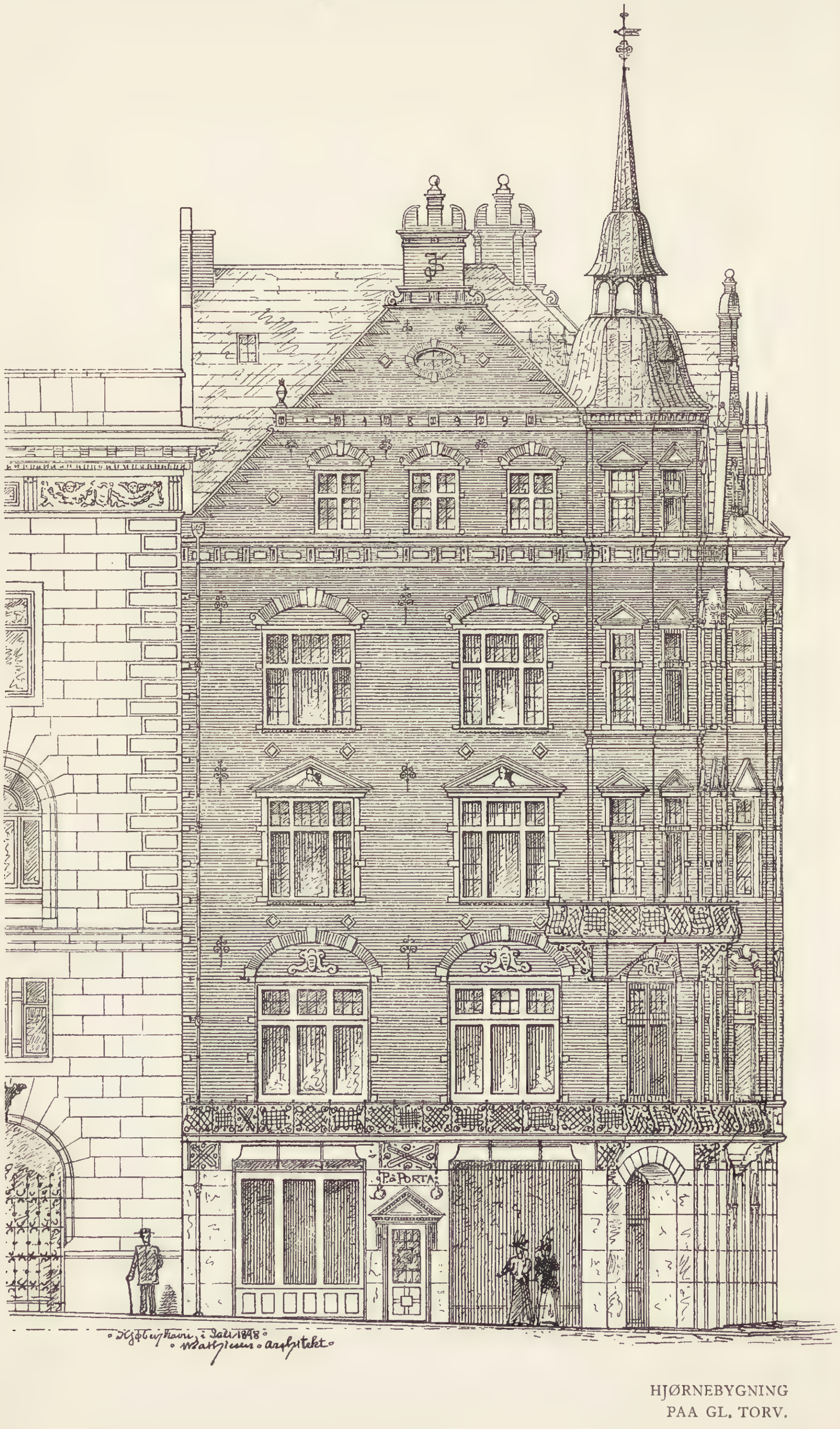
HJØRNEBYGNING PAA GAMMEL TORV.

Den voksende Trafik gennem Kjøbenhavns Hovedaarer kræver som naturligt er bredere Gader end de nuværende og gør Anlæget af Parallelgader ønskeligt. At det imidlertid ikke altid lykkes at udvide Gaderne, selv om det er fornødent, afgiver Frederiksberggade et godt Eksempel paa; denne Gade vil rimeligvis nu det meste af det kommende Aarhundrede faa Lov til at holde sig indenfor sine snævre Grænser, og det samme kan vel siges med nogenlunde Sikkerhed om Østergade og Købmagergade.

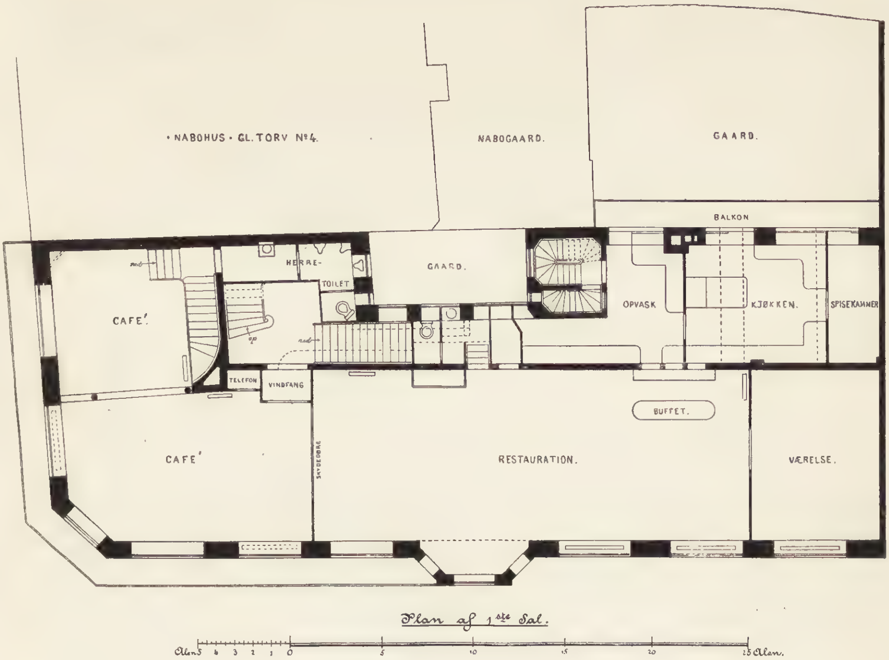
Anderledes har det stillet sig med Nygade, som med sit stigende Terræn volder større Vanskeligheder for Færdselen; her er som bekendt bleven eksproprieret et Stykke langs den nordlige Side af Gaden, saaledes at denne fremtidigt bliver 20 Alen bred. Grundene, med Undtagelse af Hjørnet ved Skovbogade, ejedes af Hr. Grosserer SØLLING; disse Arealer, der iforvejen kun havde ringe Dybde, bleve ved Mageskifte og Køb forbedrede derved, at Baghusene til nogle af Ejendommene mod Skindergade bleve lagte til Grundene i Nygade. Numrene 4, 6, 8 og 10 i Nygade bleve dernæst samlede til to Grunde.

Paa Hjørnegrunden ved Gammel Torv lader d'Hrr. Overretssagfører JØRGENSEN og Forretningsfører SALUZ (Stephan à Porta) for Tiden opføre en Nybygning efter Tegning af Hr. Architekt AAGE MATHIESEN. Bygningen, hvoraf vi hosstaaende bringe Afbildninger, bliver indrettet til Butikslokaler i Stueetagen og i Kælderen samt i de løftede Gaarde, der overbygges saaledes, at Loftet kommer til at ligge midt i Stueetagens Højde. Hele 1ste Sal og en Del af Stueetagen mod Gammel Torv optages af Kafélokaler for *Peter à Porta,* der jo tidligere har haft Plads her. Paa 2den, 3die og 4de Sal indrettes 8-Værelsers Lejligheder med Badeværelser, Vandklosetter m. m. Hele Ejendommen opvarmes ved Centralvarmeværk, hvilket Anlæg er projekteret af Hr. Ingeniør RAMSING. Stueetagen udføres i Granit; herover opføres Murene af røde, haandstrøgne Mursten med Vinduesindfatninger, Frontespicer, Baand og Gesimser af Klæbersten.

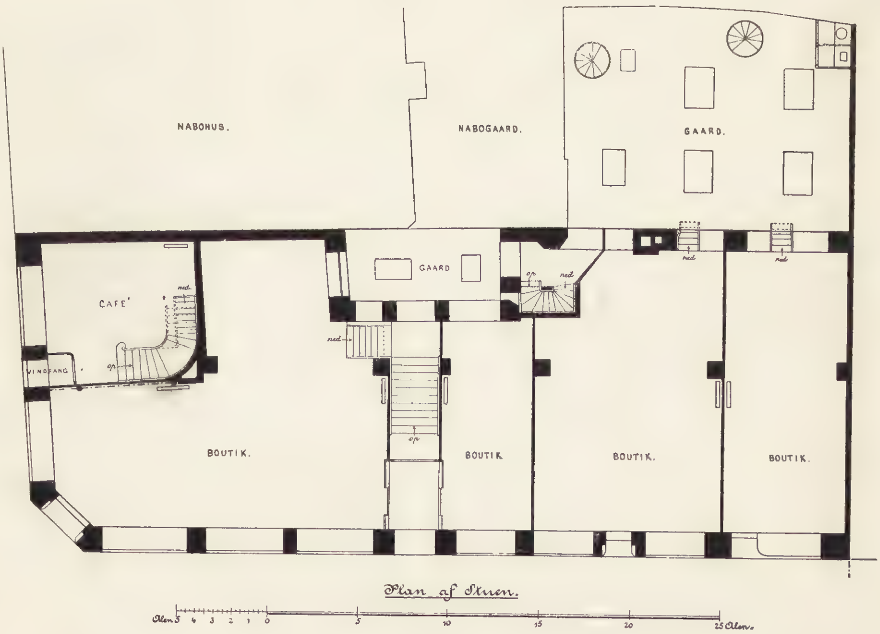
Hovederne i Frontespicerne udføres af Hr. Billedhugger BUNDGAARD.

HJØRNEBYGNING
PAA GL. TORV.

Plan af 1ste Sal.

Plan af Stuen.

HJØRNEBYGNING
PAA GL. TORV.

ARCHITEKT
AAGE MATHIESEN.

Hjørnetaarnets Tag dækkes med Kobber. For at bryde Façadens og Tagliniens Ensformighed mod Nygade anbringes her et Gavlparti med en Karnap.

Murarbejdet er overtaget i Entreprise af Hr. CARL KØHLER, medens Stenhuggerarbejdet udgaar fra Hr. C. SCHELLERS Værksteder. Smedejernsarbejdet, som er ret omfattende, udføres af Hr. Smed CHRISTENSEN i Hillerød.

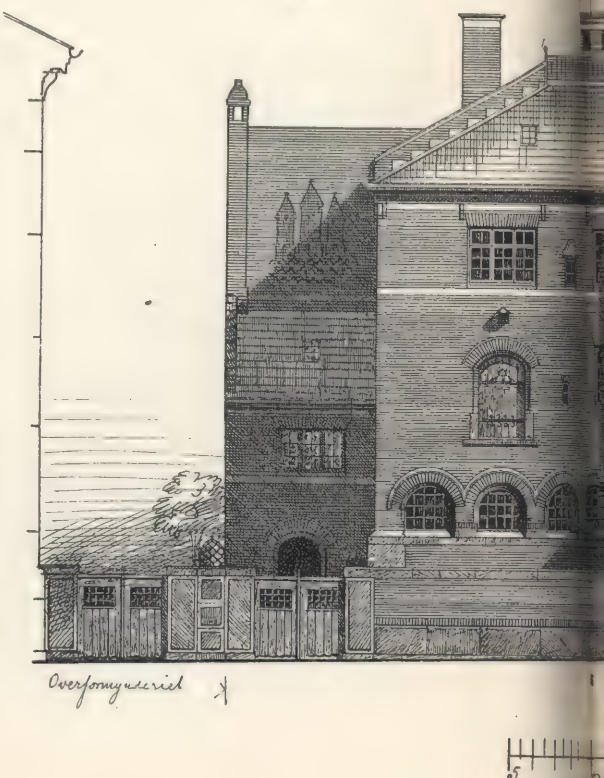
RAADHUSETS KEDELBYGNING.

I Vestervoldgade, paa den lille Grund, som ligger mellem Hovedbrandstationen og Overformynderiet, er Kedelbygningen til det nye Raadhus bleven opført. Bygningen har forskellige Formaal at opfylde, idet den ikke alene skal tjene som Kedelhus, men tillige afgive ret betydelige Rum til Politiets Heste og de dertil hørende Lokaliteter.

Den indeholder saaledes:

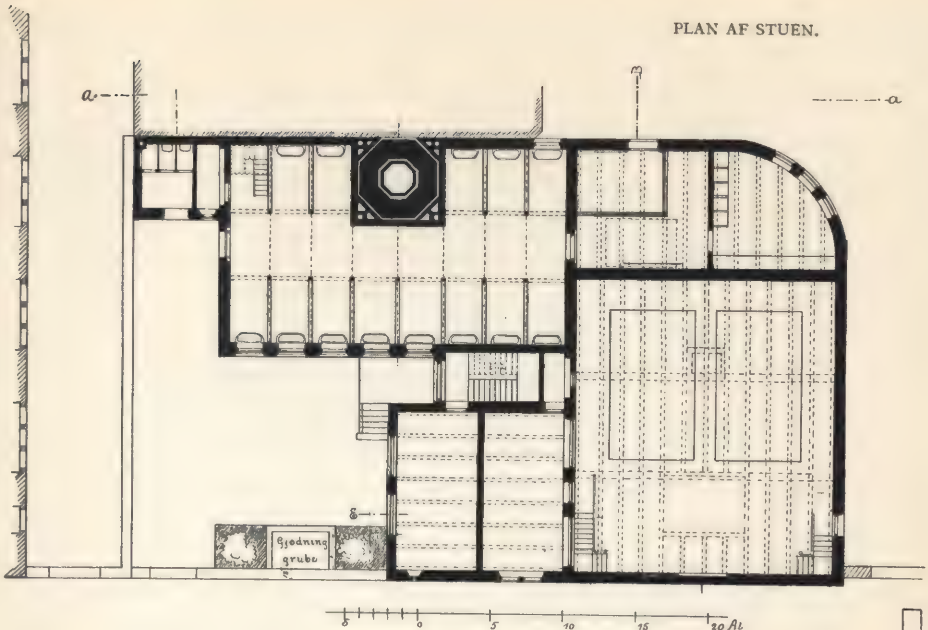
Kedelhus.
Kulrum.
Værksted.
Baderum.
Bolig for en Maskinmester.
Bolig for en Fyrbøder.
Stald til 13 Heste.
En Boks og en Sygebaas.
Opholdsstue for Betjente.
Pudsestue.
Kammer til 2 Karle.
Foderrum.
Hakkelse- og Havreskur.
Retirade.

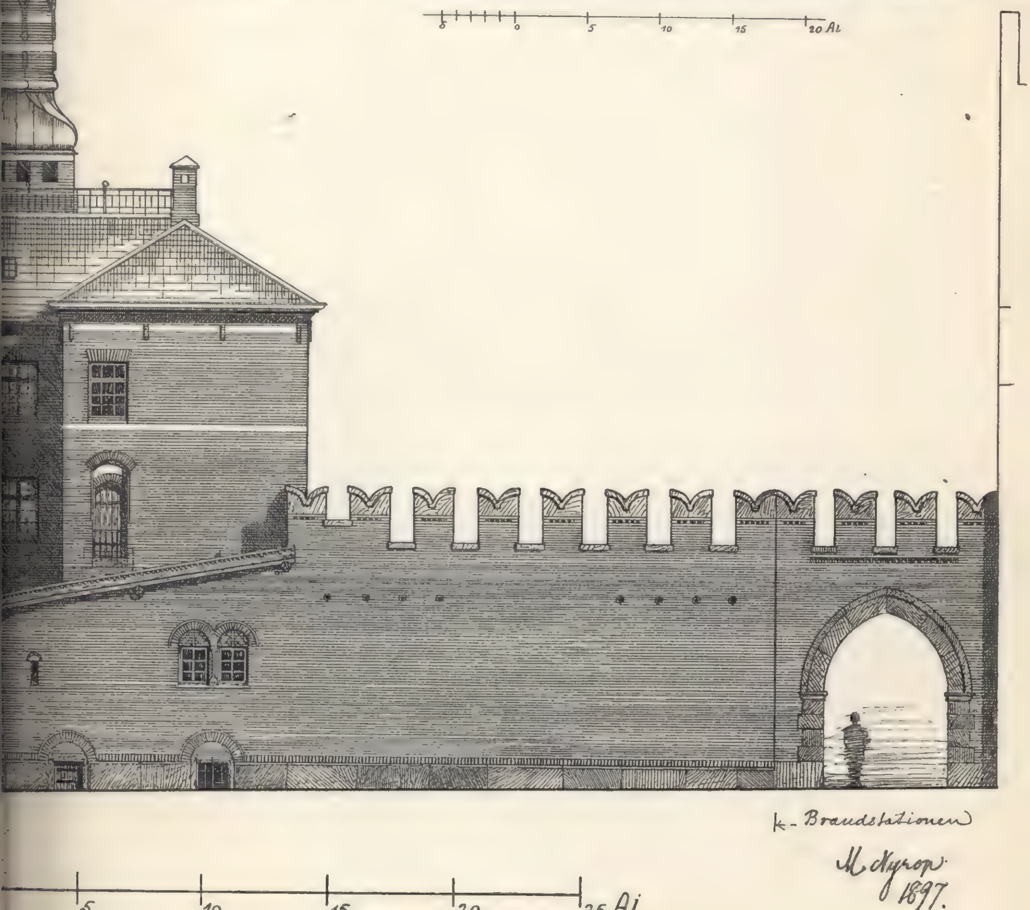
Disse noget uensartede Elementer, som her skulde bringes sammen under ét Tag, har selvfølgelig i ikke ringe Grad vanskeliggjort Opgaven; og hertil kom desuden, at der ved Bygningens ydre Form var adskillige Hensyn at tage ligeoverfor de to fornemme Naboer, Brandstationen og

RAADHUSETS KEDELBYGNING.

PLAN AF STUEN.

Overformynderiet; den førstes Taarn taalte saaledes ikke, at Kedelhusets høje og uundværlige Dampskorsten blev anbragt paa en Maade, der kunde virke skæmmende paa det; ej heller gik det an at skjule formeget af Brandstationens tiltalende Gaardside, medens til Gengæld Bagbygningens lidet dekorative Brandgavl endelig maatte dækkes af det nye Kedelhus. Overformynderiets store Kontorvinduer krævede, at man ikke tog Luften og Lyset fra dem, kort sagt: de to monumentale Bygninger, som alt havde Plads her, saa lidt skævt til den nye Nabo og forlangte deres ældre Rettigheder respekterede. Ikke underligt derfor, at den stakkels Kedelbygning følte sig noget trykket ved Situationen. Architekt M. Nyrop søgte beredvilligt at imødekomme alle rimelige Krav, og forstod samtidigt snilt at lade Dele af sin Bygning ligesom smelte sammen med Naboerne, ved — med de paagældende Architekters Billigelse — at anvende som Overgange og Bindeled Brandstationens Tindemur paa den ene Side og Overformynderiets kraftige Granitpiller paa den anden.

Da det af Hensyn til Hestestalden var nødvendigt at skaffe tilveje det lovbefalede ubebyggede Areal, maatte man slaa Grunden sammen med Brandstationens til ét Matr.-Nr., idet den sidstnævnte har tilstrækkeligt ubebygget Areal henliggende.

Kedelbygningen, der nu snart staar færdig i det Ydre, er opført af røde, haandstrøgne Mursten, med Anvendelse af Granit til Sokkel, Trapper m. m., samt enkelte Kridtstensbaand ved Vinduer og Gesims. Til Tagene er benyttet Skifer, Zink og Bly; det flade Tag er Bitumentag.

Af medvirkende Haandværkere har Hr. Murermester Axel Broe udført Mur- og Stenhuggerarbejdet, Hr. Tømrermester Oscar Køhler Tømrer- og Snedkerarbejdet og Hr. Skiferdækker- og Blikkenslagermester Hannibal de forskellige Tagarbejder.

Med Hensyn til Ingeniørarbejderne ved Kedelhuset, som udføres under Hr. Stadsingeniør Ambts Ledelse, skal anføres følgende:

I Kedelrummet opstilles 4 Stkr. Vandrørs Dampkedler af Babcock & Wilcox Konstruktion. Hver Kedel skal kunne præstere 3000 Pd. Damp pr. Time, og tre af disse Kedler er da istand til at levere den til Raadhusets og Kedelhusets Opvarmning fornødne Damp. Røgtrækket fra Kedlerne er paa Grund af Bygningens Form ført under Gulvet i Politiets Hestestald — til Dampskorstenen. For ikke derved at faa Stalden for stærkt opvarmet, er Røgtrækket meget stærkt varmeisoleret, idet Murene om det er bygget af $3^1/_2$ Stens Murværk, hvori $^1/_2$ Stens Hulrum fyldt med Isoleringsmasse og $^1/_2$ Stens Hulrum med Luftisolation. Bag Kedlerne opstilles en ca. 300 Kub.-Fod Jernbeholder; op i denne Beholder pumpes Returvandet fra Raadhuset ved Hjælp af en i dette opstillet automatisk

virkende Pumpe. Kedelrummet er endvidere forsynet med Fødepumper, Fødevandsrenser samt Kulvægt. For at kunne føre Damp- og Returledningerne mellem Raadhuset og Kedelrummet, er der mellem begge bygget en Betontunnel fra Kedelhusets nordligste Hjørne under Hovedbrandstationen til midt paa Raadhusets bageste Façade. Da Kedelhusets Gulv og Bunden af Tunnelen ligge saa dybt, at en direkte Afvanding til Kloaken ikke kan finde Sted, drænes Vandet til en Samlebrønd, hvorfra der oppumpes ved Hjælp af en elektrisk Pumpe.

Dampkedlerne ere leverede fra Aktieselskabet BURMEISTER & WAIN, Dampledningerne, Opvarmningsanlæget i Bygningen m. m. fra Firmaet BONNESEN & DANSTRUP. Kloaker og Betontunnel ere udførte af Hr. Ingeniør BIRD, Vandledningerne af HASSEL & TEUDT, Spildevandsanlæget af Brødrene THØFNER; Fødevandspumpen og Fødevandsrenserne ere leverede af V. LØWENER, og Kulvægten af Fabrikanterne ANDERSEN & JENSEN.

FORSKELLIGT.

Bornholmsk Sandsten. Dette smukke Bygningsmateriale, som i tidligere Tid fandt en ret betydelig Anvendelse baade her i Landet og i tyske Østersøbyer, har i lange Tider ikke været til at faa, men vil i en nær Fremtid rimeligvis atter blive bragt i Handelen. Denne Sten, som navnlig kendes saa godt fra »*Frihedsstøtten*« paa Vesterbro, blev tidligere udelukkende brudt i det saakaldte *Frederiks Stenbrnd* ved Neksø, som blev anlagt i 1754 paa Foranledning af daværende kgl. Bygmester, Generalmajor DE THURA og derefter drevet for kongelig Regning i omtrent 100 Aar. Det gik imidlertid med dette Brud som med saa mange andre af Statens Foretagender fra den merkantile Periode: det svarede daarligt Regning. I Særdeleshed slugte vistnok Administrationen altfor store Summer. Ved selve Bruddet, som aldrig beskæftigede mere end omkring 50 Mand, var saaledes ansat en »Inspektør« og 2—3 Værkførere eller Mestre, som alle havde gode økonomiske Kaar efter Datidens Forhold. Navnlig var Inspektøren, som ingen Del tog i Værkets daglige Drift, ganske overflødig.

Henimod Midten af vort Aarhundrede blev saa Værket med tilhørende Funktionærboliger og Avlsgaard solgt til Private, og dermed var Bruddets Saga ude for lange Tider, idet de private Ejere lod Bruddet forfalde og løbe fuldt af Vand. Først omkring 1870 syntes Bruddet at skulle komme i Gang igen, idet Granitværksfirmaet SONNE & SODE i Neksø da erhvervede Brugsretten til det. Efter store Bekostninger, navnlig for at faa den dybe Grube, som rummede ca. 1 Million Tønder Vand, pumpet læns, kom Bruddets Drift i Gang igen; men netop som Driftsherrerne begyndte at kunne øjne Udsigt til at høste Frugterne af de forberedende Arbejder, indtraf den forfærdelige Stormflod den 13. November 1872. Havet brød da igennem den mellem dette og Bruddet opførte Dæmning og fyldte atter Bruddet med Vand.

Siden den Tid er Frederiks Stenbrud ikke blevet bearbejdet. Men sidste

Aar har »*De forenede Granitbrud og Stenhuggerier ved Rønne*« forsøgt at aabne et nyt Brud nærmere ved Neksø. Man har sprængt sig igennem de øverste ubrugelige Sandstenslag og er naaet ned til en Dybde af 10—12 Fod, hvor man har truffet en smuk, rødgraa Sandsten af en fast og stærk Beskaffenhed. Ligeledes er man stødt paa et Lag 3—4 Tommer tykke Fliser, som med deres rødbrune Farve rimeligvis vil kunne finde Anvendelse til Vægbeklædning.

Der er saaledes nogen Udsigt til, at den bornholmske Sandsten, den eneste *danske* Sandsten, atter vil kunne indtage sin Plads blandt vore Byggematerialier.

P.

FORENINGSMEDDELELSER.

Fredag den 17. Februar holdt Hr. Cand. mag. P. A. Rosenberg et Foredrag om »*Frants af Assisi*, et kulturhistorisk Billede«.

Taleren opstillede den Thesis, at alt Aandsliv beror paa et religiøst Forhold. Hvor dette slappes, visner Aandslivet, hvor det vækkes, fremstaar der nyt Liv baade i Kunst og Videnskab. Han nævnede nogle Eksempler derpaa fra Oldtiden og den tidlige Middelalder, omtalte den aandelige Død, som bredte sig over den senere Middelalder, efterhaanden som Kristendommen blev mere udvortes dogmatisk, og som naaede sit Højdepunkt samtidig med det store Lateranskoncilie 1215 og med Frants af Assisis Fremtræden. Han skildrede derpaa denne Mands Liv og Personlighed, idet han paaviste, at skøndt han udrettede saa store Ting, havde han dog absolut ikke andre Betingelser dertil end den religiøse Alvor. Og Virkningen var ikke blot af ethisk Art: overalt spirede nyt Aandsliv i hans Spor. Selv skrev han det første moderne Digt, »Solsangen«, hvori *Glæden over Naturen* fremtræder paa en hidtil ukendt Maade, og Dante var en af hans største Beundrere. Den første gothiske Kirke i Italien blev bygget over hans Grav; i denne malede Cimabue, Giotto og Sieneserne Billeder, som man aldrig havde set før. Renæssancen — der er noget mere end »Oldtidslivets Genfødelse« — viser paa alle Punkter tilbage til de Impulser, som udgik fra Frants af Assisi.

Det tankevægtige og livligt holdte Foredrag blev modtaget med stærkt Bifald. Desværre var der ikke saa mange Tilhørere, som man med Grund kunde have ventet.

Følgende Architekter have indmeldt sig i Foreningen: d'Hrr. *A. M. C. Dahl, H. C. Gullev, A. Preisler* og *J. V. Thisted.*

Architekt *Sylow* har udmeldt sig paa Grund af Bortrejse.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKTFORENING udkommer den 1ste og 15de i hver Maaned og omsendes til alle Foreningens Medlemmer. Abonnement kan tegnes paa alle Postkontorer samt direkte under Adr: **Akademisk Architektforening, Industriforeningsbygning V.**

Udgiver: AKADEMISK ARCHITEKTFORENING. — Redaktør: Architekt ARNE-PETERSEN.

Avertissementprisen er 20 Øre pr. Linie à 2 Tom. bred, eller **1 Kr. pr. Kv.-Tom.** Annoncer kan indsendes under Adresse: Akademisk Architektforening, Industriforeningsbgn. V.

Abonnementsprisen for Ikke-Medlemmer er **1 Krone pr. Kvartal** med Tillæg af 12 Øre Porto for udenbys boende Abonnenter.

Korrespondance, Redaktionen eller Expeditionen vedrørende adresseres til: Akademisk Architektforening, Industriforeningsbgn., Kjøbenhavn V.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKT FORENING

KJØBENHAVN
DEN 15. MARTS 1899
No. 12

ST. NICOLAI APOTHEK OG ST. NICOLAI PRÆSTEGAARD I SVENDBORG.

OPFØRT 1897—98 AF ARCHITEKT MAGDAHL-NIELSEN.

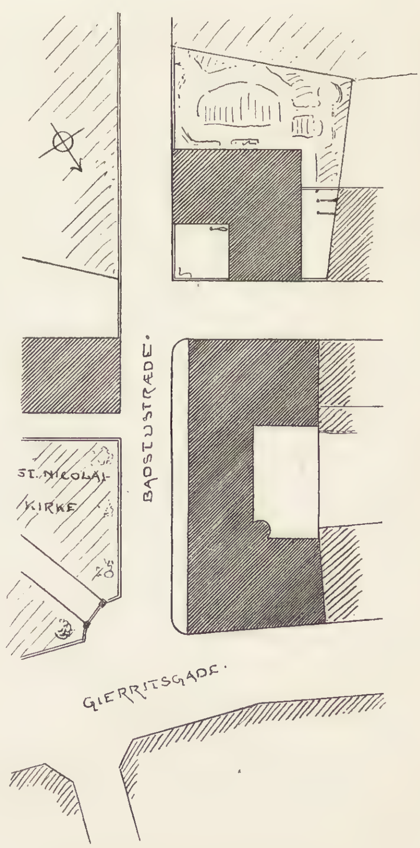
Ud til en af Hovedgaderne — Gjerritsgade — i Svendborg ligger paa en aaben Plads med gamle Lindetræer den udmærkede Kirke *St. Nicolai.*

Da Byen i 1896 skulde have et nyt Apothek, købte Hr. Apotheker C. MICHELSEN den gamle St. Nicolai Præstegaard, som laa over for Kirken paa Hjørnet af Gjerritsgade og Badstustræde.

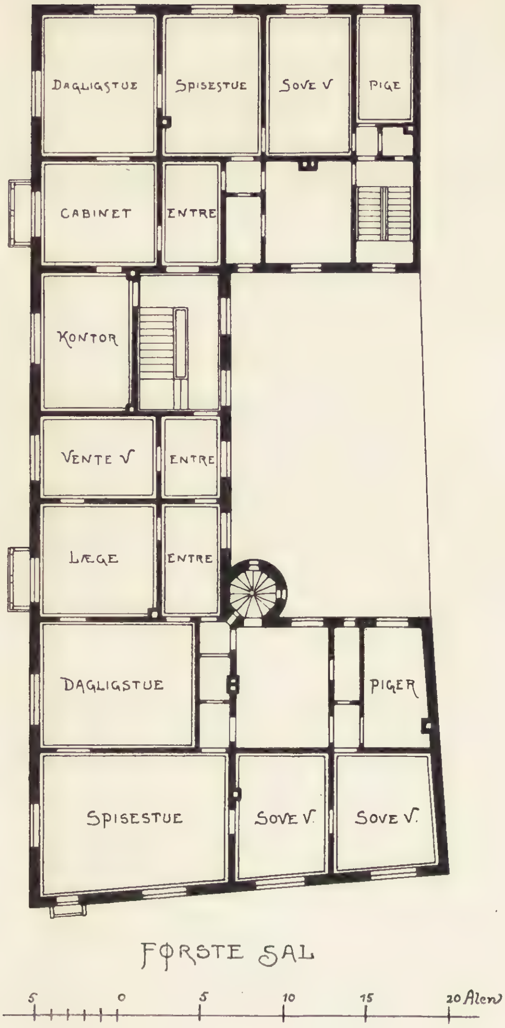
Præstegaarden, som var en fugtig og usund Bolig, blev nedrevet, og paa Grunden opførtes den nye Bygning, der blandt andet indeholder Apotheket. Paa Grund af Genboskabet med Kirken fik det Navn af St. Nicolai Apothek.

I Hjørnet mod Gjerritsgade ligger Officinet med omliggende Urte- og Materialkammer, Vægt etc.

I Kælderen — forbunden med Stuen ved Trappen i Hjørnetaarnet — ligger to Laboratorier samt Syre- og Lagerrum. Desuden findes i Stueetagen Apothekerens Lejlighed til venstre for Porten samt ud til Gjerritsgade et Banklokale.

SITUATIONSPLAN.

ST. NICOLAI APOTHEK.

Paa første Sal, hvorfra man har Udsigt over Svendborg Sund, Taasinge og Skovene ved Christiansminde, findes to større Lejligheder.

Paa 2den Sal eller Tagetagen findes Gæsteværelser og 2 mindre Lejligheder.

Bygningen er opført af røde, haandstrøgne Mursten. Taget er dækket med blaa, glaserede Tagsten. Altaner og Afdækning er udført af naturlige Sten.

Bygningen har kostet at opføre ca. 65,000 Kr.; dertil kommer Apothekets Inventar, Kedel etc. til et Beløb af ca. 20,000 Kr.

Opførelsen af den nye Præstegaard, som blev en Følge af den gamles Nedrivning, paabegyndtes omtrent samtidigt med Apotheket. Bygningen har 5 Værelser i Stuen. I Tagetagen findes to større og tre mindre Soveværelser. I den lille Forgaard, som man skal passere, findes et lille Anlæg med stedsegrønne Træer; i Hjørnet med Udsigt til Kirken en Stenbænk.

Præstegaarden er ligesom Apotheket opført af haandstrøgne, røde Mursten. Taget er dækket med røde Tagsten.

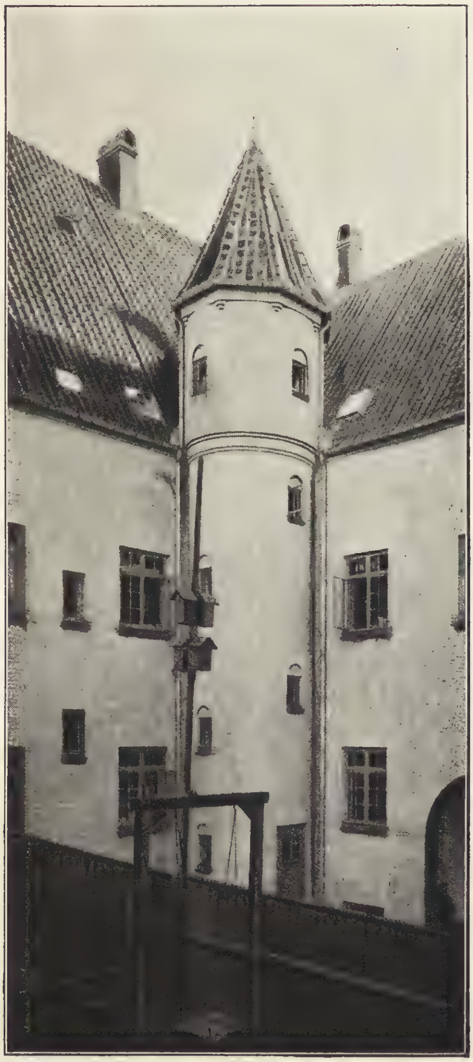
Arbejdet ved begge Bygninger er udført af Haandværkere fra Svendborg. Særlig skal nævnes Brødrene H. & P. MADSEN, der med Interesse og megen Dygtighed har udført Murarbejdet. Tømrerarbejdet er udført af Tømmermester A. STEEN, Snedkerarbejdet af Snedkermester JENSEN BRYDEGAARD.

ST. NICOLAI APOTHEK. FAÇADE MOD KIRKEN. ARCHITEKT MAGDAHL-NIELSEN.

SMAA RUDER.

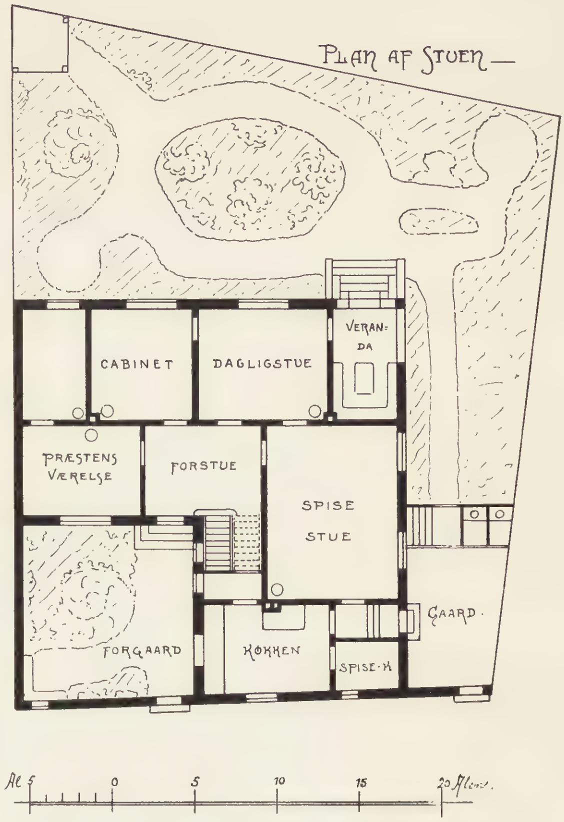
Jeg kan ikke forstaa, hvorfor nogle Folk er saa forbitrede over smaa Ruder. »Jo«, siger de, »i gamle Dage kunde man kun fabrikere Glasruder af ringe Størrelse; nu derimod kan man fremstille dem i alle Størrelser; ergo bør Ruderne nu være saa store som muligt, og følgeligt er det Skaberi at gøre dem mindre.« Dette Argument anfører jeg kun, fordi man stadig træffer paa det; naturligvis falder det mig ikke ind at ville drøfte den Slags Argumenter. Jeg har ikke hørt Nogen fremsætte begrundede Regler for, hvor stor en Vinduesrude skal være, for at »tilfredsstille Nutidens Fordringer«. Mange smaa Ruder giver mere Ulejlighed med Renholdelse; men meget store Ruder kan være saa vanskelige at komme til at polere, at man maa lade Glarmesteren besørge det. Sprosserne forringer Lysarealet, men dette kan jo indvindes ved at gøre hele Vinduet nogle Tommer større, og Størrelsen af Lysarealet er jo desuden afhængig af Værelsets Bestemmelse, Beliggenhed og Ejerens Smag. Maaske giver store Ruder Huset et velhavende Udseende, men det er dog ikke alle Nutidsmennesker ligegyldigt, om de giver et Par Kroner for at knalde en Rude, naar de maaske kan slippe med en 25 Øre. Jeg mener, at man — uden at skrue Tidsaanden tilbage — roligt kan anbefale Enhver at gøre sine Ruder saa smaa eller store som han selv synes.

ST. NICOLAI APOTHEK. TRAPPETAARN I GAARDEN.

Og spørger man mig til Raads, vil jeg til Beboelsesværelser anbefale smaa Ruder. Jeg

tror, at den af nogle Folk mistænkeliggjorte Forkærlighed for smaa Ruder kan forklares ved den vaagnende Sans for Indretningen af Hjemmet. Indtrykket af det lune, hyggelige, fra Yderverdenen afsondrede, forstærkes utvivlsomt ved Sprosseværket i et Vindue. Det giver en egen, mild og rolig Stemning, naar Solen falder ind gennem saadanne Vinduer og paa Gulvet tegner Billedet af de smaarudede Rammer og Blomsterne i Vindueskarmen. Selve Glasset virker jo omtrent som en Aabning, og desmere, jo klarere det er og jo større Ruden er. Det

ST. NICOLAI PRÆSTEGAARD.

ST. NICOLAI PRÆSTEGAARD.

ARCHITEKT MAGDAHL-NIELSEN.

kan være herligt at aabne Vinduet paa vid Gab og føle den friske Luft strømme ind; men hvor uhyggeligt til Stadighed at have et Vindue uden Rude; og Fornøjelsen ved at lukke op i godt Vejr og at stænge det daarlige Vejr ude forhøjes, jo stærkere Indtrykket er af, at der er noget, som lukker.

Paa samme Maade virker en lav Dør — derfor er det jo ikke givet, at Døre altid skal være lave, eller at man i alle Tilfælde skal gøre Ruderne saa smaa som muligt. I et Slot eller i rige Selskabssale, hvor der er højt til Loftet, vilde jeg gøre Dørene store; der slaar Tjeneren Fløjdørene op, mens Herskaberne parvis trine ind. I Smaalejligheder virker saadanne Fløjdøre parodiske med deres tunge »Fordakninger«, der naar lige op til den sølle Gibsgesims under Loftet.

Lad derfor de, som har Sans derfor, indrette deres Hjem efter deres Smag og hente deres Motiver, hvor de kan finde dem; er Smagen god, saa er der Stil — paa anden Maade kan den ikke laves.

O

ET FORSLAG TIL OVERVEJELSE.

Vi kende alle den ejendommelige Stemning, hvori man hensættes ved at dvæle i saadanne gamle Kirker, som f. Eks. Sct. Maria i Helsingør eller Roskilde Domkirke, og vil man gøre sig Rede for, hvad det da er, der virker saa betagende paa os, tror jeg det vil indrømmes, at det ikke *alene* er Rummets Architektur, men at Følelse og Fantasi ogsaa i høj Grad paavirkes af de talrige Minder om henfarne Slægter, der overalt møder Øjet. Man kommer ligesom Fortiden nærmere ved Beskuelsen af de gamle Gravstene og Epitafier og glæder sig over de forskellige Tidsaldres Kunstfrembringelser, selv om de maaske hist og her ere anbragte saaledes, at de skade Totalvirkningen. Som Regel kan dog vist siges, at disse senere Tilføjelser saa langt fra skader Kirkerummet, at de tvertimod i høj Grad bidrage til at gøre hyggeligt; thi ligesom et Værelse, det være nok saa smukt dekoreret paa Vægge og Loft, dog gør et tomt Indtryk, naar det staar ubeboet og uden Møbler, saaledes bliver ogsaa et Kirkerum, der savner Vidnesbyrd om at staa i Forhold til den levende Slægt, underligt koldt og øde. Det ser vi ved de Kirker, som opføres i Nutiden; vi kunne ved at dekorere Stolestader, Vægge og Lofter søge at gøre dem saa hyggelige som muligt, noget tomt vil der dog altid

være ved dem i Forhold til saadanne gamle Kirker, som de jeg ovenfor har nævnt.

Det ligger i Sagens Natur, at det fra Begyndelsen af maa være saaledes med nye Kirker; men kunde der dog ikke gøres noget for, at disse ogsaa efterhaanden bleve »møblerede«, og at de gamle fik Inventariet forøget? Saa vidt mig bekendt, er det nu forbudt at opsætte Epitafier i Kirkerne, men kunde dette Forbud blive hævet, saa at det under behørig Kontrol tillodes at opsætte Mindetavler, vilde Tomheden i Tidens Løb forsvinde, og Kirkerne paa denne Maade efterhaanden faa noget at fortælle om henfarne Slægter og deres Kunst og derved vinde en Tiltrækning, som de nu maa savne. Mangen en smuk Opgave vilde, ved Ophævelsen af Forbudet, blive stillet til Billedhugger, Maler og Architekt, og det kunstneriske Arbejde, der nu ofte anvendes paa Gravmonumenter, henstillede i en Krog af Kirkegaarden, hvor ingen ser dem, vilde i Kirkerummet komme ganske anderledes til sin Ret, til Glæde baade for Kunstneren og Publikum.

Der maatte naturligvis tages de nødvendige Forholdsregler mod, at en saadan Tilladelse misbrugtes, og dette kunde f. Eks. tænkes udført paa den Maade, at der af det Offentlige valgtes en Komite af Kunstnere, som i Forbindelse med Kirkens Forstanderskab havde, i hvert enkelt Tilfælde, at træffe Bestemmelse om, paa hvilken Maade og under hvilke Betingelser det ønskede Mindesmærke kunde anbringes, ligesom Komiteen maatte have Ret til at kassere Udkast, der ikke tilfredsstillede Skønhedens Fordringer.

Man kunde jo tænke sig, at det kom paa Moden at opsætte saadanne Epitafier, men Faren for Overfyldning vilde altid kunne afværges ved skærpede Fordringer til den kunstneriske Udstyrelse. Benyttelsen vilde aftage i Forhold til Bekostningens Forøgelse.

Retten til at opsætte Epitafier i en Kirke maatte naturligvis indskrænkes til Menigheds-Medlemmerne, og der maatte vist ogsaa bestemt holdes paa, at ikke enhver Smaaborger, der havde samlet sig nogle Penge, kunde faa sit interesseløse Navn foreviget paa en prunkende Tavle, men dette kunde man formentlig sikre sig imod ved at fastslaa, at Tilladelsen kun gaves i de Tilfælde, hvor Medborgere ved offentlig indsamlede Midler ønskede med et saadant Minde at hædre en mere fremtrædende Personlighed. Saadanne, af en større Kreds bekostede Mindetavler, vilde da ogsaa af Menigheden blive betragtede med større Velvillie, end der kunde paaregnes for Epitafier, opsatte af Privatfolk.

Nutiden har jo, i sin Trang til at hædre Fortjenesten, slaaet sig paa Sølvkranse. Hvor meget heldigere vilde det ikke være, om denne Trang

kunde finde Afløb ved Anskaffelsen af en smuk lille Tavle i en Kirkemur. Det vilde være til større Fornøjelse for Giverne og ogsaa for den afdødes Familie, der nu belemres med disse kedelige Kranse, som den ikke ved sine levende Raad med. Hvis det maatte findes, at der var noget rigtigt i den af mig her fremsatte Tanke, kunde der saa ikke være Anledning for Architektforeningen til paa en eller anden Maade at virke for, at Forbudet mod Mindetavlers Anbringelse i Kirker blev ophævet.

Martin Borch.

FORSKELLIGT.

Konkurrence. I Horsens skal opføres et Thing- og Arresthus, hvortil det af Skanderborg Amtsraad og Horsens Byraad nedsatte kombinerede Udvalg indbyder danske Architekter til Skitsekonkurrence. Der forlanges Planer, Snit samt alle Façader i en Maalestok af 2''' pr. Alen samt specificeret Overslag over Byggeudgifterne, som inklusive Opvarmningsanlæg, Gas- og Vandindlæg samt Indhegning og Brolægning ikke maa overstige 95,000 Kroner.

Bedømmelsen vil blive foretagen af det nedsatte Udvalg i Forening med de kgl. Bygningsinspektører i Aarhus og Odense som sagkyndige Meddommere.

Fristen for Indleveringen af Skitserne og Overslag udløber den 15. Maj d. A.; de skulle indsendes til Borgmesterkontoret i Horsens.

Der er udsat én Præmie paa 1000 Kroner og én paa 500 Kroner, og der konkurreres alene om de udsatte Præmier. De præmierede Tegninger ere Præmieydernes Ejendom, forsaavidt som de benyttes til den senere Udarbejdelse af Tegningerne til ovennævnte Bygning.

Udvalget forbeholder sig iøvrigt fri Ret til Antagelse af Architekten til Ledelsen af Byggearbejdet.

Christiansborg Slots Genopførelse. Indenrigsministeriet har under 28. Februar d. A. fremsat Forslag til Lov om forberedende Foranstaltninger til Genopførelsen af Christiansborg Slot.

Ifølge dette Forslag skal der til at forberede Genopførelsen af Christiansborg Slot ved Tilvejebringelse af nye Tegninger og Overslag sammentræde *en Kommission, bestaaende af 12 Medlemmer,* nemlig 3 af *Kongen* udnævnte Mænd, af hvilke den ene tillige beskikkes til Kommissionens Formand, endvidere Formændene og Viceformændene i *Rigsdagens* 2 Afdelinger, 1 af *Højesteret* valgt Medlem samt 2 af *Kunstakademiet* valgte Architekter. Tegninger og Overslag til Slottets Genopførelse skulle tilvejebringes paa Grundlag af, at der i Slottet indrettes Lokaler til Bolig og Repræsentation for Kongen, for Rigsdagen og om muligt for Højesteret; Kommissionen vil i denne Anledning have at foranstalte udskrevet ny Konkurrence; angaaende Fremgangsmaaden ved denne og ved Præmieringen af de indsendte Arbejder følges de i Lov Nr. 56 af 1. April 1887

§§ 3 og 5 indeholdte Regler; til Bestridelse af Udgifterne bevilges et Beløb af 33,000 Kr. Omkostningerne ved Slottets Genopførelse, herunder ikke medregnet Udgifterne til den kunstneriske Udsmykning af de til Brug for Kongen bestemte Lokaler, blive at holde indenfor et Beløb af 6 Mill. Kr.

Der paatænkes da ved Kommissionens Foranstaltning først afholdt en Skitsekonkurrence og derefter en endelig Konkurrence, hvori kun de, der have erholdt Præmie i Skitsekonkurrencen, kunne deltage. Der agtes udsat indtil 7 Præmier à 2000 Kr. for de bedste Skitser og ved den endelige Konkurrence en Præmie af 10,000 Kr. for det Arbejde, som Komiteen maatte finde værdigt til at benyttes, og to Præmier à 3000 Kr. for fortjenstfulde Arbejder. Vinder Ingen højeste Præmie, kan der i Stedet for denne udsættes en Belønning paa indtil 5000 Kr. Til Bestridelse af Udgifterne ved Præmier m. m. foreslaas derfor bevilget 33,000 Kr.

Som bekendt udarbejdede afdøde Professor ved Kunstakademiet i Wien, Friherre Theophilus Hansen, i sin Tid et Forslag til en Genopførelse af Slottet. Regeringen besluttede sig imidlertid til at forsøge, om der ikke ved en offentlig Konkurrence mellem danske Architekter kunde opnaas en tilfredsstillende Løsning, og i 1887 udstedtes Indbydelse til en saadan Skitsekonkurrence, ved hvilken Lejlighed indkom 32 Projekter, hvoraf 7 præmieredes. Ved den derpaa følgende endelige Konkurrence indkom 5 Projekter, hvoraf 3 præmieredes, dog intet med første Præmie.

Sagen blev dernæst stillet i Bero. I Aarene 1890—93 forsøgtes paa Finanslovforslaget bevilget Beløb til Afholdelsen af nye Konkurrencer om Tegninger til Slottet, men disse Forslag bleve ikke tiltraadte af Folkethinget.

Vi skulle i et følgende Numer af Bladet meddele Resultaterne af Forslagets Behandling i Thingene.

Kunstakademiet. Under 3. Marts har Akademiraadet — med forventet kongelig Stadfæstelse — valgt Hr. Kammerherre F. Meldahl til Direktør for Kunstakademiet for de følgende 3 Aar.

Akademiraadet har endvidere valgt følgende Herrer til Medlemmer af Udstillingskomiteen for iaar: Professorerne Fenger, Blache og Godfred Christensen.

Industriforeningens Marts-Forevisning indeholder nogle Bygningsmaterialier, som vi ikke skulle undlade at gøre opmærksom paa. Der findes saaledes fra Stenhuggermester Carl Scheller udstillet en Del Arbejder til Detailhandlerbanken, samt til Ejendommen paa Hjørnet af Gammeltorv, som vi omtalte i forrige Numer. Disse Arbejder ere for førstnævnte Bygnings Vedkommende udførte i den røde Öfvedklostersten, og for sidstnævntes Vedkommende af Klæbersten. Af Kleinsmedemester Chr. Christensen fra Hillerød er udstillet en Del af Balkongelænderet til ovennævnte Bygning paa Gammeltorv, tegnet af Architekt Mathiesen. Blikkenslager Hermann Jepsen udstiller en Del Ornamenter, Kviste, Konsoller, Gesimser o. s. v., udførte af Zink. Hr. Jepsen, der indtil for et Aarstid siden virkede i Esbjerg, har nu bosat sig her i Kjøbenhavn for at udvide sin Virksomhed i denne Specialitet af Blikkenslagerfaget; hans Energi og

Flid fortjener al Paaskønnelse, og om end hans Arbejder, som bære Præget af at være udførte efter tyske Katalogbilleder, have Mangler og Misforstaaelser at fremvise, nære vi ingen Tvivl om, at han vil forstaa hurtigt at afhjælpe disse, naar virkelige Arbejdstegninger forelægges ham. Fra Blikkenslager L. Uttenthal findes en mindre Udstilling af lignende Arbejder, som ogsaa fortjener at nævnes for deres smukke Udførelse.

Tidsskrift for Kunstindustri, som i Overensstemmelse med sin Titel har til Hovedopgave at behandle kunstindustrielle Emner, bringer til Afveksling i sit nylig udkomne 6te Hefte for 1898 en Artikel med Overskrift »*Amerikansk Architektur og Louis H. Sullivan*« af A. J. Råvad. I den lille rigt illustrerede Afhandling gives i korte Træk en Skildring af den amerikanske Architekturs Udvikling i de senere Aar, og blandt de banebrydende Kunstnere omtales her Architekten Louis H. Sullivan som en Mand, for hvem »Bygningskunsten er Poesi og hvis eget poetiske Sind er fyldt af Entusiasme over den sig nærmende Sommer i amerikansk Kunst, hvis Løvspring synes begyndt i hans Værker«.

Forfatteren mener i Hovedformen af Sullivans Bygninger at finde noget, der minder om G. F. Hetsch, navnlig de store Flader og en vis Forkærlighed for kubiske og Parallellogram-Former, men medens de store Flader hos Hetsch vare de væsentligste, have de særlige Opgaver hos Sullivan; han holder af dem som Bærere af en rig Ornamentik — »ligesom vi andre holde af et stort, fladt Stykke Jord, naar vi ville dyrke Blomster«. Han kalder Sullivan for »Løvspringets Poet, en Slags amerikansk Kaalund«. Hans Kunst er særlig karakteristisk ved en ejendommelig frodig Ornamentik, som han anvender overalt, i Flader, Friser, Gesimser, Buer o. s. v. — et fladt skarpt Relief, i hvilket han indenfor geometriske Rammer lader fremspire et Væld af Planter og Blomster.

Verdensudstillingen i Paris 1900. Til Trods for det temmelig uheldige Vejr, ere Arbejderne paa Udstillingen skredne godt frem i den sidste Tid. Stenarbejderne paa det store Palads ved Champs-Elysées ere fornylig blevne færdige, og Jernkonstruktionen er ogsaa omtrent fuldendt. Paa Champs de Mars og paa Esplanade des Invalides ere de vigtigste Dele af de forskellige Bygningers Jernkonstruktioner snart opstillede. I Palais des Machines arbejder Mr. Raulin paa Opførelsen af Udstillingens store Festsal. Architekten Mr. Louvet, som har med den indre Udstyrelse af Champ-Elysées-Paladset at gøre, vil om kort Tid paabegynde Opstillingen af den store Trappe, som helt skal udføres af Staal. Mr. Louvet er den første franske Architekt, som benytter Staalet i saa stort Omfang som her til dekorativt Arbejde, og Resultatet af dette Forsøg imødeses derfor med stor Interesse.

Støbejerns Søjler. Det tyske Tidsskrift »*Dekorative Kunst*« bringer under foranstaaende Titel en lille Artikel, hvoraf vi ikke skulle undlade at meddele efterfølgende:

I Jernbygningskunsten er den skabende Formsans ikke ret trængt ind. Skøndt der i disse Værker utvivlsomt skjuler sig en mægtig Stilkraft, har hverken Ingeniører eller Architekter endnu formaaet at oversætte de haarfine statiske Beregningers Resultater i kunstneriske Former.

Fordelene ved Anvendelsen af Jernet har Architekten forlængst forstaaet at drage Nytte af, rigtignok skjult bag Beklædninger af Sten eller Træ; thi Jernets Egenskaber ere saa abnorme, at de ikke lade sig forene med historiske Former. Den overordentlige Modstandskraft, som Jernet har imod Træk, Tryk og Bøjning, tillader uvante Dimensioner, og Materialet forlanger Tværsnitformer, som skulde synes umulige, naar man tog Stenarchitekturen til Forbillede.

Jernsøjlens Kapitæl og Basis ere i deres Anbringelse og Hensigt grundforskellige fra Stensøjlens. Disse bestaa ved Jernsøjlen i Hovedsagen af Plader, beregnede til at skrue fast i Drager og Fundament, og et dermed forenet Rørstykke, som kan optage Søjleskaftet.

Valsede Vinkeljern o. l., saavelsom Jernstøbningens Teknik, maa i hvert Fald bestemme Formen, som kun maa være grovtskaaren, idet spinkel Ornamentik modsiger Materialets Væsen og Karakter. Nitter og Skruer kunne anbringes særdeles ornamentalt. Særlig anvendelige ere »Pendulstøtterne«, hvis Basis og Kapitæl hvile paa Kugleflader. Støtter til Brobygninger og lignende Konstruktioner kunne bruge denne Form, som maa kunne gøres meget frugtbar for en sindrig Estetik.

Ny Foreningsbygning. Handelsforeningen af 5. Juni 1864 har købt en større Grund paa Vesterbrogade Nr. 9 B, hvor der for Tiden findes en gammel 1 Etages Bygning; denne vil nu blive nedreven, og i Løbet af Aaret vil en ny, stor Foreningsbygning blive opført.

Skanderborg Slot. Som bekendt foretages i denne Tid Udgravninger i Nærheden af Skanderborg Slotskirke. Man er ved denne Lejlighed, ifølge »Skdbg. Amts Avis«, stødt paa en Del Rester af gammelt Murværk, som man med Grund formoder ere af Skanderborg Slot.

Man har kunnet spore Ringmuren i betydelig Udstrækning og er nu tillige stødt paa Resterne af en Bygning, som har staaet i Forbindelse hermed. Murværket, som viser et Hjørne af Bygningen, er velbevaret og har en Højde af ca. $1^1/_2$ Alen. Man har her tillige fundet en fint tilhuggen Granitsøjle med ca. 12 Tommers Diameter og henved 5 Alens Længde.

BOPÆLSFORANDRING.

Ærede Abonnenter og Medlemmer bedes meddele Flytninger snarest mulig til Bladets Ekspedition: Industriforeningsbygningen, V., da man i modsat Fald ikke kan paatage sig Ansvaret for, at dette bliver rigtigt distribueret.

FORTEGNELSE

over Firmaer, som i det forløbne Kvartal har annonceret i Tidsskriftet.

Annonceafdelingen redigeres af Hr. Maler *T. E Lundbye* (Ahornsgade 1), som tillige har udført Tegning til en stor Del af de forskjellige Annonceclichéer.

Asfalt og Asfaltarbejder.
Evers & Co, Frederiksholms Kanal 6
Guldmann, Hans, Vestergade 26
Kjøbenhavns Asfaltkompagni, Vestre Boulevard 27
Larsen, Hans & Jørgen, Griffenfeldtsgade 37
Prior, Axel, Bredgade 33
Schøller & Rothe, Aaboulevard 1

Badeapparater.
Kjølstad, Victor, Niels Hemmingsensgade 6
Ludvigsen & Hermann, Nørrebrogade 39
Møller, L M, Ny Adelgade 4
Timm, Bror. J & O, Vesterbrogade 44

Beton-, Cement- og Monierarbejder.
Jensen, Emanuel, & H Schumacher, Aaboulevard 14
Lunn, Viggo, Nørresøgade 37 A, St
Schøller & Rothe, Aaboulevard 1
Schiøtz, Carl, Frederiksberg Allée 14

Bogbind.
Anker Kyster, Sværtegade 3

Bygningsartikler, forskjellige. Cement osv.
Evers & Co, Frederiksholms Kanal 6
Prior, Axel, Bredgade 33

Dampskorstene, runde.
Jensen, Emanuel, & H Schumacher, Aaboulevard 14
Prior, Axel, Bredgade 33

Dørlukkere.
Nørholm, N, & Søn, Skindergade 42

Elektriske Anlæg, Elevatorer, Lynafledere, Materiel m. m.
Hein, Hj, & Møller-Holst, Admiralgade 24
Hellesens Enke & V. Ludvigsen, Blaagaardsgade 17
Jürgensen, C P. mek. Etabl., Møllegade 26
Otzen, P, & Thorstensen, Vesterbrogade 24
Riedels, C F, Eftf., Ny Vestergade 9
Siemens & Halske, Akties. St Kongensgade 63
Timm, Brdr. J & O, Vesterbrogade 44
»Titan«, Akties., Tagensvej 32 og Vesterbrogade 1
Tvermoes & Abrahamson, Gothersgade 13

Fajance- og Porcelænovne.
Kjær, C V, Kjøbmagergade 42
Kähler, Carl F, Jernbanegade 5

Fotografi.
Riise, Fred, Vimmelskaftet 42

Gas- og Vandmestre m. m.
Flyge, H B, St Annæplads 10
Harboe, Kr Noe, H C Andersensgade 5
Kjølstad, Victor, Niels Hemmingsensgade 6
Ludvigsen & Hermann, Nørrebrogade 39
Riedels, C F, Eftf., Ny Vestergade 9
Schæbel, Ferd, Mikkelbryggersgade 6
Strømann, C & G, Raadmandsgade 15
Thomsen, Carl, Griffenfeldtsgade 6
Timm, Brdr J & O, Vesterbrogade 44
»Vølund«, Aktieselskab, Blegdamsvej 32

Ingeniører, Jernstøberier m. m.
Bruun & Sørensen, Niels Juelgade 4 og Aarhus
Christianshavns Jernstøberi, Holmbladsgede 23
Hein, Hj, & Møller Holst, Admiralgade 24
Ludvigsen & Hermann, Nørrebrogade 39
Lunn, Viggo, Nørresøgade 37 A, St
Maardt, J G, & Co, Vestre Boulevard 10
Riedels, C F, Eftf., Ny Vestergade 9
Schouboe, N C, Willemoesgade 11
Smidth, F L, & Co, Vestergade 29
»Titan«, Akties., Tagensvej 32 og Vesterbrogade 1
Vang, Andr, Hellerup
»Vølund«, Aktieselskab, Blegdamsvej 32

Klosetter.
Kjølstad, Victor, Niels Hemmingsensgade 6
Møller, L M, Ny Adelgade 4

Linoleum.
Magasin du Nord, Kjøbenhavn K
Meyer, E, Kjøbmagergade 26

Malere.
Hansen, Thomas, St Kongensgade 25
Mandix, H, Tordenskjoldsgade 13
Petersen & Andersen, Bartholinsgade 1

Metalstøbere.
Rasmussen, Laur, Bredgade 28 og Raadmandsgade 16

Møbler.
Hansen, C B, Etabl., Holmens Kanal 4
Jensen, Severin & Andreas, Kongens Nytorv 21
Plum, Chr & Vald, Bredgade 23
Poulsen, Joh F, Læderstræde 20

Opvarmning og Ventilationsanlæg.
Bruun & Sørensen, Niels Juelsgade 4 og Aarhus
Christianshavns Jernstøberier, Holmbladsgade 23
Hein, Hj, & Møller-Holst, Admiralgade 24
Monies & Andersen, Raadhusstræde 4
Rechs Opvarmnings-Comp, Gothersgade 155
Strømann, C & G, Raadmandsgade 15
»Titan« Akties. Tagensvej 32 og Vesterbrogade 1
»Vølund« Akties. Blegdamsvej 32

Orgel-Harmoniums, Pianoer m. m.
Petersen & Steenstrup, Axelhus 2 D
Petersen, Herm N, & Søn, Bredgade 23

Saltsyre, Gibs, Vandglas.
Hansen, Vilh, & Co, Nørrebrogade 30
Prior, Axel, Bredgade 33

Skifer-, Kobber- og Zinkdækning.
Timm, Brdr. J & O, Vesterbrogade 44

Smedearbejde.
Doberck, F W, & Søn, St Strandstræde 18
Schæbel, Ferd, Mikkelbryggersgade 6
Seifert, Carl, St Regnegade 8

Staal- og Jernbjælker, Plader m. m.
Berendsen, Sophus, Aktieselskab, Gl Torv 24
Jensens, Jørgen, Eftf., Vestergade 16
Møller, J F Lemvigh-, Kultorvet 11
Rahr, Chr C, & Co, Vestergade 30
Vold, L, Nansensgade 23 B

Stenhuggerier, Marmorarbejder m. m.
Ankerske Marmorforretning, Frihavn 31
Faxe-Limhamn Kalkbrud, St Annæplads 26
Hagen & Co's Eftf., Gothersgade 8
Larsen, H & J, Griffenfeldtsgade 37
Nielsen, E, Nørrebrogade 44
Scheller, Carl, Nørrebrogade 52

Stukarbejder.
Berg, Hans Chr, Gothersgade 91

Tagpap m. m.
Evers & Co, Frederiksholms Kanal 6
Prior, Axel, Bredgade 33

Tapeter.
Krüger, C, Skindergade 31

Teglværker, Teglværksanlæg m. m.
Teglværker, De forenede, Vestergade 23
Maardt, J G, & Co, Vestre Boulevard 10
Smidth, F L, & Co, Vestergade 29
Vang, Andr, Hellerup

Tegneartikler.
Knudsen, Cornelius, Kjøbmagergade 15
Petersen, J Chr, St Kirkestræde 1
Rom, N C, Jernbanegade 3

Træ og Trævarer.
Krause, M H, Niels Ebbesensvej 6
Trækompagniet, Frihavnen

Vandklosetter.
Ludvigsen & Hermann, Nørrebrogade 39
Møller, L M, Ny Adelgade 4

Værktøj.
Ibsen, Peter, Kronprinsensgade 3
Rom, C Th, & Co, Axelhus 2 B

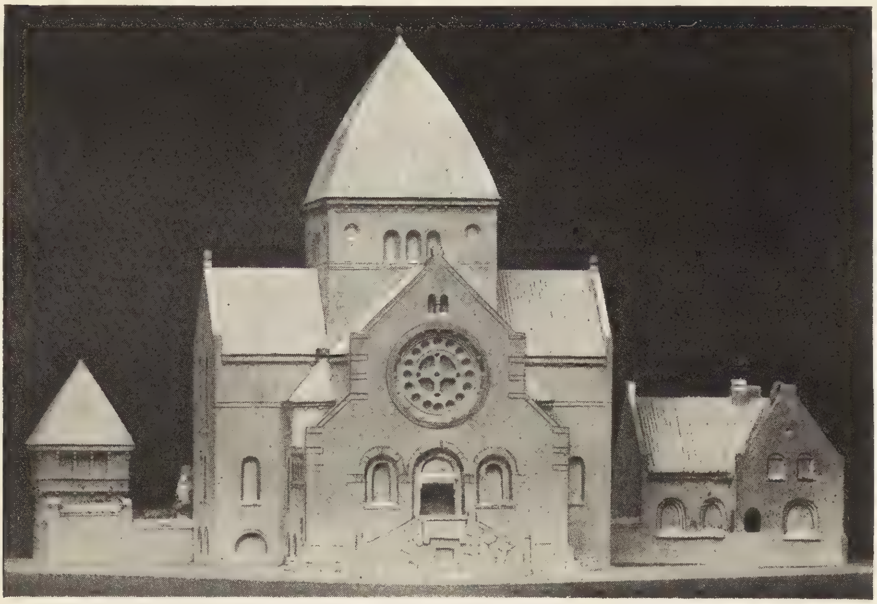
MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKT FORENING

KJØBENHAVN
DEN 1. APRIL 1899
№ 13

BRORSONSKIRKEN.

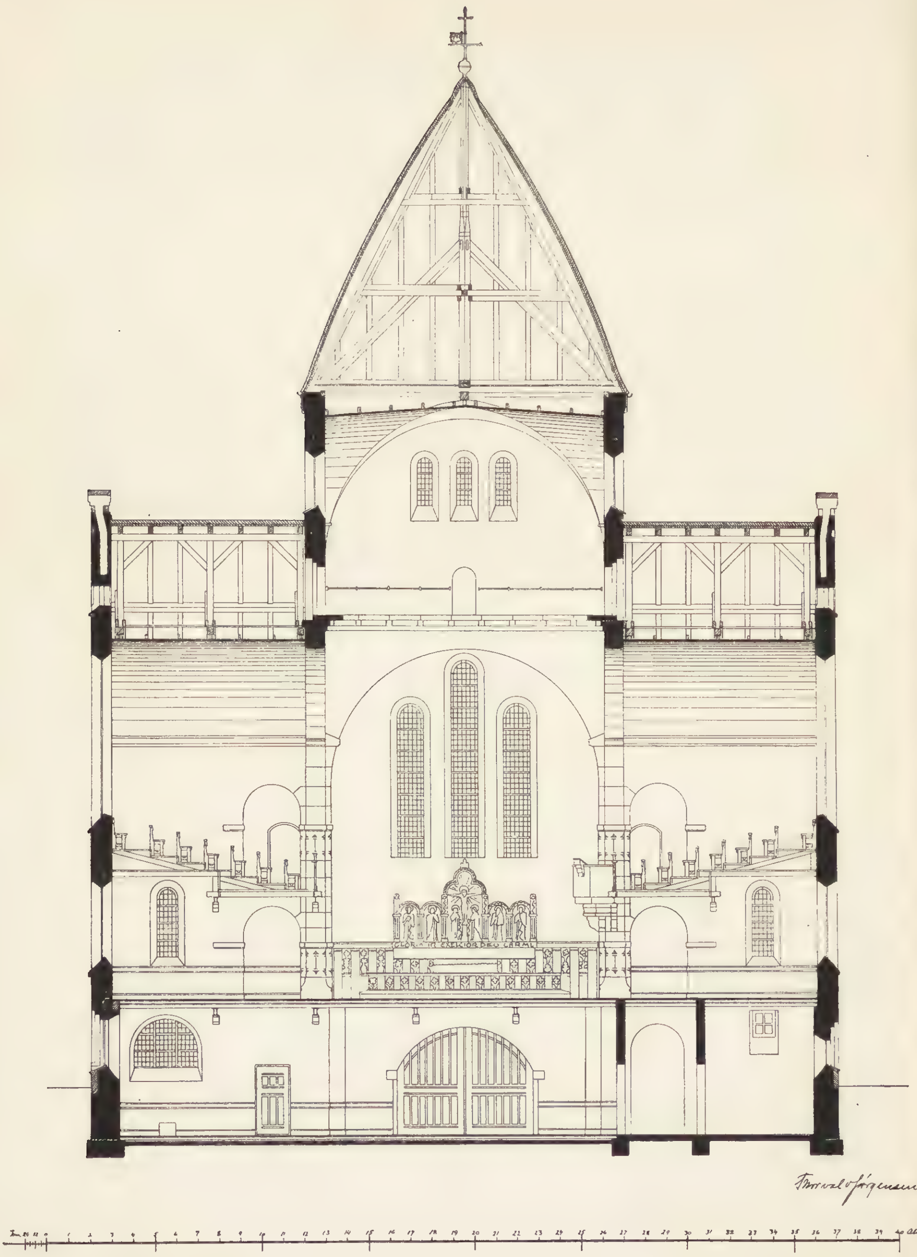
Paa et Areal, der begrænses af Nordvestvej, Aaboulevardens Fortsættelse langs Nordbanelinien samt en tredie Vej, vinkelret paa Nordvestvej, opføres den nye Kirke, hvis Navn skal være Brorsonskirken.

Grunden til denne er erhvervet af Kommunen, og da selve Kirken vil faa et karakteristisk Præg, tør man forvente, at Magistraten ved Salget af de omliggende Grunde vil tage Hensyn hertil og drage Omsorg for, at det nye Kvartér, der rejser sig omkring Kirken, vil faa et tiltalende Udseende. Man har saaledes tænkt sig ved de to Gaders Sammenskæring foran Kirkens østre Side at skabe en aaben Plads, som paa de tre Sider var begrænset af Privathuse, hvis Façader kunde danne en Helhed, der nogenlunde harmonerede med Kirkens Ydre.

BRORSONSKIRKEN.
FAÇADE MOD ØST.

ARCHITEKT
THORVALD JØRGENSEN.

BRORSONSKIRKEN.

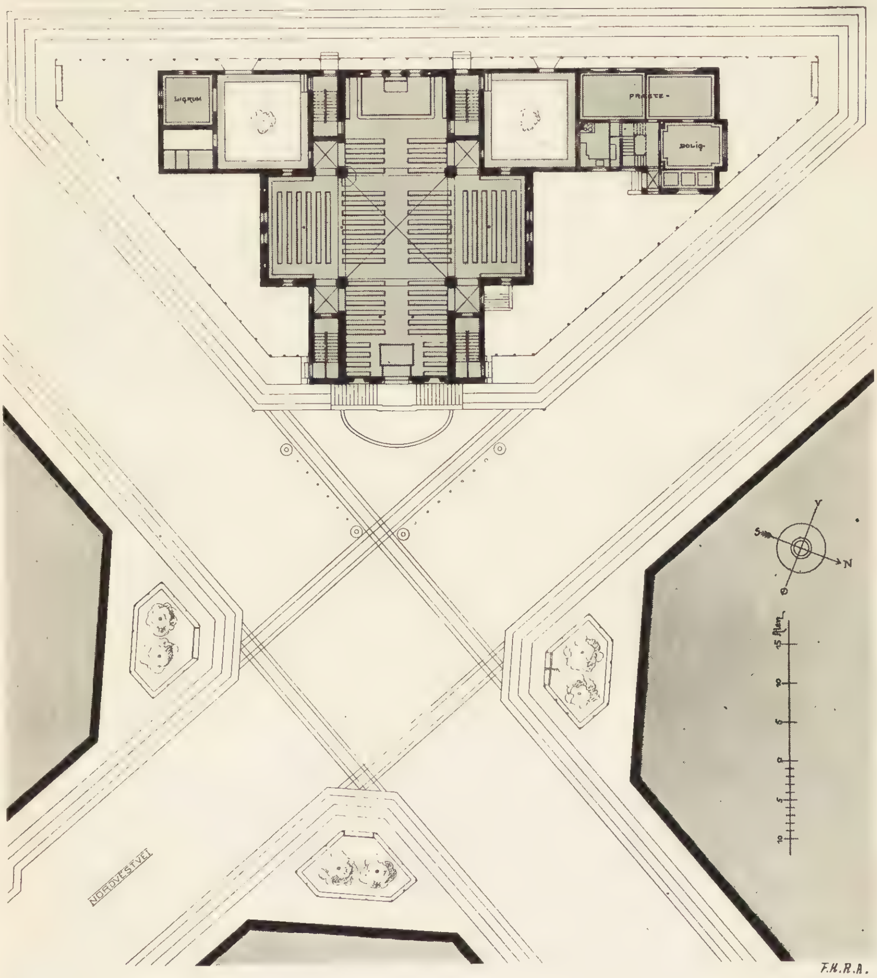
ARCHITEKT THORVALD JØRGENSEN.

Kirken opføres ved Midler, der skaffes tilveje dels af en Komité i selve Kvarteret og dels ved Bidrag, som indsamles omkring paa Landet. Den vil komme til at indeholde 800 Siddepladser.

Under selve Kirkerummet er et Sakristi, der rummer 100 Personer, en større Mødesal til ca. 300 og en mindre til ca. 100 Personer, samt et

Værelse, i hvilket der er Plads til 40 Personer; endvidere findes her Præsteværelse, Garderobe, Toilet samt Varmeværk.

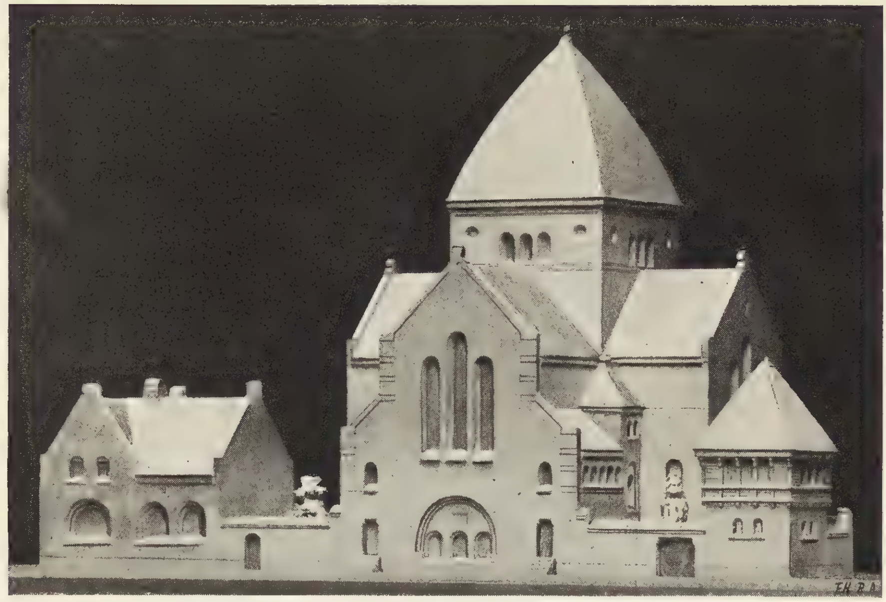
Ligrummet, hvorover Klokkestolen findes, er lagt i en særlig Bygning paa den søndre Side af Kirken. Paa den nordre Side opføres en Præstebolig.*)

BRORSONSKIRKEN. ARCHITEKT THORVALD JØRGENSEN.

Til Opførelsen benyttes røde, haandstrøgne Façadesten, medens Baand, Afdækninger og Indfatninger udføres af Granit. De indvendige Murflader blive med gule, haandstrøgne Mursten, der skures og hvidtes. Prædike-

*) De to Billeder, som vise Kirkens Ydre, ere fotografiske Gengivelser efter en af Architekten udført Gibsmodel til Kirken.

BRORSONSKIRKEN.
FAÇADE MOD VEST.

ARCHITEKT
THORVALD JØRGENSEN.

stolen og de fire Hovedpiller udføres af Granit. Architekt THORVALD JØRGENSEN har leveret Tegningerne til Kirken og leder dennes Opførelse. Murerarbejdet er overdraget til Hr. Murermester V. SIBBERN KØHLER, Tømrerarbejdet til Hr. Tømrermester HANS CHRISTENSEN.

VORE GAMLE BYGNINGER

Vi have modtaget Følgende:

Hr. Redaktør!

Jeg har med Glæde sét Dem bringe os Billeder af Bygninger, som opføres i vore Dage; jeg henstiller, om De ikke ogsaa ved Lejlighed kunde skaffe os Billeder af ældre Bygninger, særlig de, der opførtes i Kjøbenhavn i Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede. Overhovedet forekommer det mig, at det kunde være en smuk Opgave for Akademisk Architektforening at forberede Udgivelsen af en Danmarks Bygningshistorie, der — mirabile dictu — endnu slet ikke eksisterer.

Af de ældste Bygninger have vi Brudstykker dels i forskellige Monografier, dels i »*Tegninger af ældre nordisk Architektur*«; fra Renaissancetiden foreligger der saa vidt mig bekendt kun det i Berlin (!) udgivne »*Renaissance in Dänemark*», og dette er dels ufuldstændigt, dels ikke

videre paalideligt, da det foruden Christian IV's tillige indeholder endel af nulevende Architekters Værker. Fra Frederik IV's og Christian VI's Tid have vi gode Billeder i *Thuras Vitruvius*, men ogsaa iblandt disse er der store Huller; endvidere have vi »*Harsdorffs Værker*«, udgivne af Selskabet for nordisk Kunst, og senere *C. F. Hansens Værker.* Men alt dette trænger til at suppleres, samles, ordnes og forsynes med sammenhængende historiske Oplysninger, som man nu, i endnu højere Grad end Billederne, maa plukke sammen paa mange forskellige Steder. Forholdet er nu saaledes, at de yngre Architekter næsten Intet vide om vor ældre Kunsthistorie; det Compendium, som Jul. Lange har givet i sin Oversættelse af Lübke, kan være meget godt for det store Publikum, men er altfor elementært for Fagmænd. Og hvad skal man sige til en saadan Mærkelighed som den, at af alle Bindesbølls Arbejder er — ikke et eneste udgivet. De fleste af vore Architekter vide derfor ikke andet om ham, end at han har bygget Thorvaldsens Museum; de ane ikke, at det var ham, som sprængte Klipper der, hvor d'Herrer nu vandre paa en magelig Asfalt. Og en saa betydelig Mand som Henning Wolff, der først er død for 18 Aar siden, kende de ikke engang af Navn.

Nu skal jeg gerne indrømme, at det er en stor Opgave at samle og udarbejde en saadan *Danmarks Bygningshistorie:* det vil under alle Omstændigheder kun blive muligt paa Betingelse af et større Stats-Tilskud*), men Et kan dog Akad. Architektforening gøre: den kan lægge en Plan dertil og forberede Arbejdet, ikke mindst ved at samle Billeder og lade udarbejde Detailundersøgelser. I denne Henseende tillader jeg mig foreløbig at foreslaa en lille Opgave, der maa kunne løftes.

Der findes rundt omkring i Kjøbenhavn en Mængde Bygninger, som opførtes efter Branden i 1798 og Bombardementet. Endel af disse ere ganske vist mindre interessante, men der er dog ikke saa faa iblandt dem, som fortjener at afbildes, og der er saa meget mere Grund dertil, som de efterhaanden forsvinde. Jeg sigter dermed ikke blot til de store Gaarde efter den bekendte Harsdorffske Type, med Lisener og Frontoner, jeg tænker lige saa meget paa disse smaa, beskedne Huse paa 5—7 Fag i Bredden, der i Regelen ere 3 Etager høje med en kraftig Hovedgesims og fremspringende Endepartier, hvori der paa første Sal er anbragt et Vindue med Fronton og Balustre. Det var denne Type, som i Aarhundredets Begyndelse gav Kjøbenhavn sin ejendommelige, beskedne og noble Karakter; der findes endnu en Del af dem, og de fortjene at be-

*) Aldeles uoverkommeligt vilde det dog neppe blive; thi hvis det blev et godt og stort Værk — og det maa det være — kunde man temmelig sikkert gøre Regning paa en ret god Afsætning i Norge, Sverrig og Tyskland.

vares, ikke blot for deres egen Skyld, men ogsaa fordi *der findes i dem frugtbare Motiver, som endnu kunne benyttes ved Nybygninger.* Vi have jo nu i vor Jagt efter nye Former snart løbet hele Touren rundt. Først var det den Schinckelske Berlinerstil eller rettere dens Hamborger-Bastard, som var Forbilledet, saa kom den italienske Renaissance og »Runges Backstein Baukunst«, der dog heldigvis ikke levede længe. Enkelte forvorpne Sjæle begyndte at trække Christian IV frem af Forglemmelsen, for Andre blev den italienske »Frührenaissance« Idealet af Skønhed, og tilsidst landede man ved Palaisstilen med sorte glaserede Tagsten, kalkede Vægge og det Hele. Men Empirestilen have vi endnu ikke faaet i vore Façader, skøndt den grasserer i Møblerne. Og hvad ere de omtalte Huse fra Aarhundredets Begyndelse andet end den danske Empirestil. Denne Stils Fader, Percier, havde som Grundprincip: Sparsomhed med Dekoration i Detailler, men smukke Forhold i Hovedformerne. Og det Princip var maaske ikke saa galt. Men det er netop dette, som er det karakteristiske for de Bygninger, der hidtil have staaet upaaagtede omkring i Sidegaderne.

Det er derfor mit Forslag til Akad. Architektforening: Lad disse Huse afbilde, lad dem fotografere, medens de endnu leve, eller bedre — see at faa de Yngre til at opmaale og tegne dem, og lad os saa faa dem offentliggjorte; den Retning, de repræsentere, er sund og god, og de ere nok værd at stifte nærmere Bekendtskab med. *Et Medlem.*

Red. sér med Glæde den ærede Indsender slaa til Lyd for denne vigtige Sag, som mærkeligt nok har ligget ret upaaagtet hen, siden *Thura* udgav sit Pragtværk »*Den danske Vitruvius*«, der til Trods for den respektable Alder af over halvandet Hundrede Aar sammen med hans andet, noget senere Værk »*Hafnia hodierna*« endnu stadig hævder den fornemste Plads mellem Værker om dansk Bygningskunst. Det vilde være at haabe, at en eller anden af vore Kunsthistorikere for Alvor vilde tage fat paa denne Opgave; nu løber Aarhundredet snart ud, og sikkert ville mange Værker i den Anledning sé Dagens Lys, behandlende det svundne Sekels Historie i forskellige Retninger.

Kunde der da ikke ogsaa blive Plads for en *Architekturens Historie?*

Med Rette foreslaar Indsenderen *Akademisk Architektforening* at danne Fundamentet ved i Tide at sørge for Optegning eller fotografisk Gengivelse af, hvad vi endnu har af ældre Bygninger, som jo desværre efterhaanden forsvinde eller forandres betydeligt. Det er et virkeligt og godt Foreningsanliggende, som bør tages under alvorlig Overvejelse, og hvortil et særligt Udvalg bør nedsættes. Understøttelse fra Staten turde man vel sikkert gøre Regning paa, og en udmærket Hjælp kunde man vel vente

at finde hos de Unge, hos Eleverne paa Kunstakademiet, der i deres fortræffelige Medlemsblad for »*Foreningen af 3. December*« have vist særlig Interesse for og Forstaaelse af Opgaver, som saa smukt supplere dem, som »*Ældre nordisk Architektur*« har taget op,

Maaske kunde samme Udvalg fra Architektforeningen virke hen til Udgivelsen af den 3die Del af »*Vitruvius*«, hvortil Kobberplader og Tekst opbevares i det store kgl. Bibliothek, — og af de udmærkede Opmaalinger af Kronborg, Rosenborg og en Del Herregaarde m. m., som ligge hen i Arkiver og Bibliotheker til liden Gavn og Glæde for Nogensomhelst. Det kunde sikkert heller ikke være nogen Skade til, at Udlandet blev gjort bekendt med den Slags Værker og derigennem saa, at vi virkelig har en national Architektur og at vi forstaa at paaskønne den. I ethvert Fald bør det være en Opgave for Foreningen at anlægge en Samling, saaledes som »*et Medlem*« har foreslaaet. *Red.*

DØDSFALD.

Den 27. Marts døde Architekt Ole Peter Momme efter et længere Sygeleje. Den sørgelige Efterretning er sikkert modtaget med stor Deltagelse af hans Kolleger, af hvem han var meget afholdt, og som tillige satte Pris paa ham som en dygtig og energisk Mand.

Han var født den 18. Marts 1854 i Horsens, hvor hans Fader var daværende Kancelliraad, Herredsfuldmægtig Laurits Momme. I 1881 fik O. P. Momme Kunstakademiets Afgangsbevis som Architekt, og i 1887 den lille Guldmedaille for Opgaven »Et fyrsteligt Residensslot«. Han deltog bl. A. sammen med Architekt L. Olesen i to Konkurrencer om Christiansborg Slots Genopførelse og vandt begge Gange en Præmie. Siden 1889 var han Bygningsinspektør i Kjøbenhavn. Han var som yngre ansat hos Etatsraad J. D. Herholdt, af hvem han vel nærmest maa betragtes som Elev. Af Bygninger har han opført en Del større Privathuse i Aalborg, nogle Kirker i Nykøbing og Løgstør, Raadhuset i Roskilde samt flere Privatbygninger i Kjøbenhavn. Vi agte i et følgende Numer af vort Blad at bringe en Artikel om hans Virksomhed og Arbejder.

BOPÆLSFORANDRING.

Architekt *Harald Harpøth* er flyttet til Snertinge pr. Snertinge.

Ærede Abonnenter og Medlemmer bedes meddele Flytninger snarest mulig til Bladets Ekspedition: Industriforeningsbygningen, V., da man i modsat Fald ikke kan paatage sig Ansvaret for, at dette bliver rigtigt distribueret.

FORENINGSMEDDELELSER.

Det bringes herved til Kundskab for Foreningens Medlemmer, at der under 19. f. M. er rettet følgende Henvendelse til Arbejderforsikrings-Raadet:

»For Akademisk Architektforenings Bestyrelse tillader jeg mig herved at anmode det ærede Raad om at besvare nedenstaaende Spørgsmaal vedr. Lov om Arbejderforsikring m. m. af 7 Januar 1898:

1) Kommer en Architekts Bygningskonduktør ind under nævnte Lovs Bestemmelser?
2) Kommer en Architekts Tegnere, der i kontrollerende Øjemed af og til opholde sig paa Bygninger, som ere under Opførelse, ind under nævnte Lovs Bestemmelser?«

sign. *Alb. Jensen,*
p. t. Bestyrelsens Formand.

Herpaa er under 13 d. M. modtaget følgende Svar:

»I Gensvar paa Foreningens Forespørgsel af 19 f. M. meddeles, at efter Raadets Formening ere saavel en Architekts Bygningskonduktør som hans Tegnere, forsaavidt de føre Tilsyn med eller have Ledelsen af Bygningsarbejde, forsikrede i Medfør af Lov af 7 Jan. 1898 § 2, 1ste Stk., saafremt det af dem oppebaarne Vederlag ikke overstiger 2400 Kr. aarlig og saafremt deres Virksomhed foregaar paa de i Lovens § 4 A Nr. 4 omtalte Bygninger og Bygningsværker.«

sign. *H. N. Hansen.*

— Forpligtelsen til Forsikringen paahviler ifølge Loven udelukkende Arbejdsgiveren, i de omspurgte Tilfælde altsaa vedkommende Architekt (eller for Bygningskonduktørens Vedkommende Bygherren).

Den paagældende Lov faas for 25 Øre i Bogladerne.

Alfr. Thomsen,
p. t. Sekretær.

Lørdag den 25. Marts afholdt Foreningen et talrigt besøgt Møde. Af Bibliothekar ved Kunstakademiet P. Johansen holdtes et meget interessant Foredrag om den flamske Maler Hans Memling. Af Joachim Skovgaard var udstillet Originaltegningerne til Forslaget til Viborg Domkirkes Dekorering, hvoraf vi i vor Artikel i dette Blads Nr. 8 bragte nogle Gengivelser. Endvidere var udstillet Fotografier af Maleren Kraghs Dekorationer i Zionskirken paa Østerbro.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKTFORENING udkommer den 1ste og 15de i hver Maaned og omsendes til alle Foreningens Medlemmer. Abonnement kan tegnes paa alle Postkontorer samt direkte under Adr.: **Akademisk Architektforening, Industriforeningsbygning V.**

Udgiver: AKADEMISK ARCHITEKTFORENING. — Redaktør: Architekt ARNE-PETERSEN.

Avertissementsprisen er **1 Kr. pr. Kv.-Tom.** Annoncer kan indsendes under Adresse: Akademisk Architektforening, Industriforeningsbgn. V.

Abonnementsprisen for Ikke-Medlemmer er **1 Krone pr. Kvartal** med Tillæg af 12 Øre Porto for udenbys boende Abonnenter.

Korrespondance, Redaktionen eller Expeditionen vedrørende adresseres til: Akademisk Architektforening, Industriforeningsbgn., Kjøbenhavn V.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKT FORENING

KJØBENHAVN
DEN 15. APRIL 1899
№ 14

OLE PETER MOMME.

18. MARTS 1854 — 27. MARTS 1899.

Den danske Architektstand har lidt et Tab ved OLE PETER MOMMES Død. Han var sikkert et af de Mennesker, som ikke efterlader sig nogen Fjende. Hans sympathetiske Personlighed, præget af en jævn Humor og Ligefremhed, hans Dygtighed som udøvende Architekt og hans Forekommenhed imod Alle i hans Embedsgerning som kommunal Bygningsinspektør vandt ham Venner saavel i den snævrere Kreds, hvori han færdedes daglig, som mellem alle Kolleger og hos den store Mængde Mennesker, han stod i Forretningsforbindelse med. Af Naturen var han udrustet med særdeles gode Betingelser for at blive

GROSSERER SCHMEDES' VILLA VED ORDRUP KRAT (1899). O. P. MOMMES SIDSTE ARBEJDE.

RAADHUSET I ROSKILDE (1882—83).

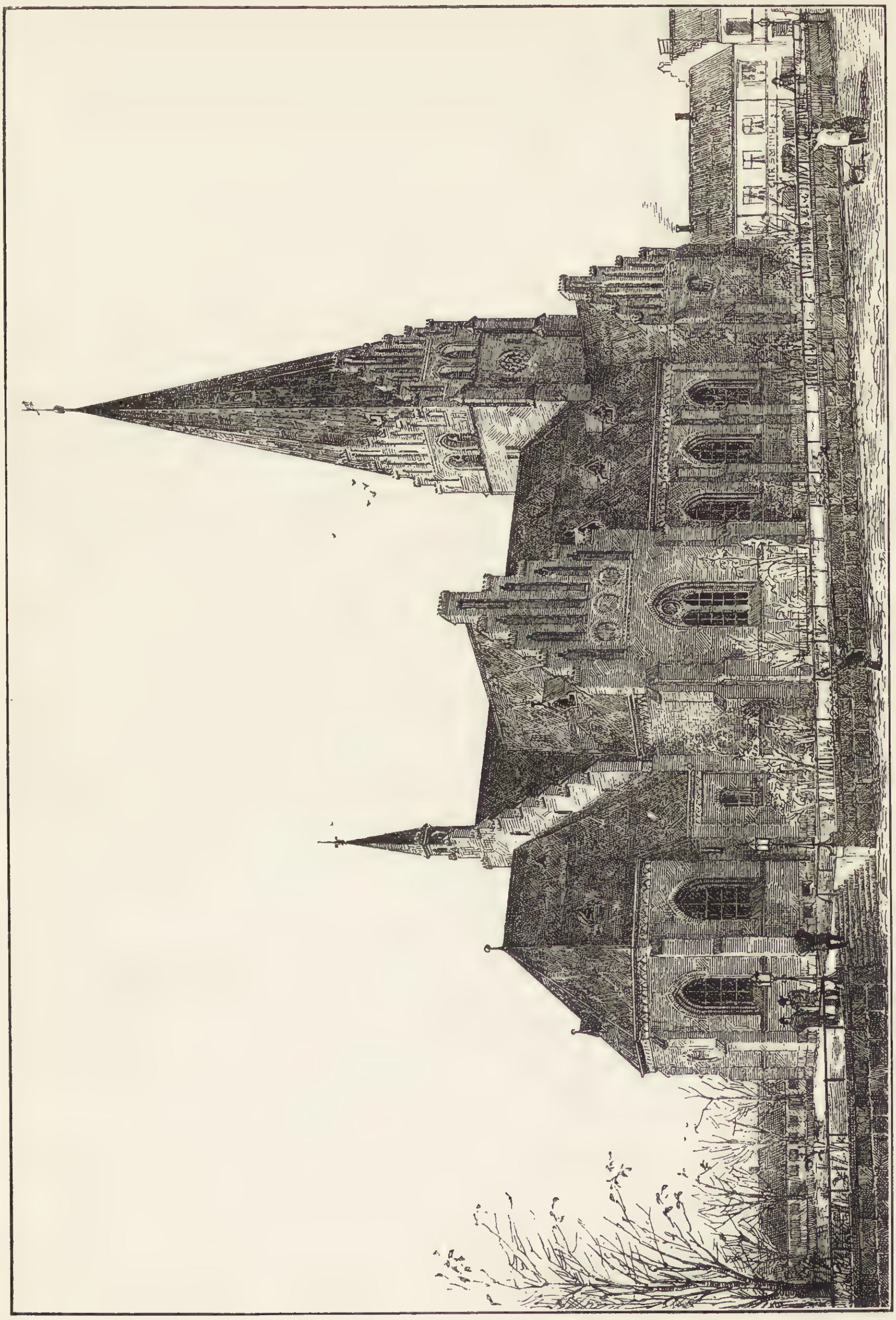
ET FYRSTELIGT RESIDENSSLOT. KONKURRENCEARBEJDE FOR DEN LILLE GULDMEDAILLE (1887).

en fremragende Architekt, og ved flittigt Studium og Rejser havde han skolet sit Talent under en rolig og modnende Udvikling, som først afbrødes, da han i en Alder af 45 Aar bortreves af den Sygdom (den Bright'ske), som i Løbet af de sidste Par Aar langsomt og sikkert havde undergravet hans legemlige Kraft.

Momme var en fortrinlig Tegner. Den Sikkerhed og Elegance, hvormed han førte Pennen, og hvorom især enkelte af hans Rejsestudier bære Vidnesbyrd, var beundringsværdig og kunde tages til Mønster af mangen en Maler, som maaske vilde mene, at han eo ipso kunde gøre noget Saadant bedre end Architekter. Momme komponerede med Lethed. Derom vidner f. Eks. hans Akademi-Arbejder. Som hans Venner ville erindre, konkurrerede han endog et ret betydeligt Antal Gange til Akademiets Afgangsbevis, fordi hans ungdommelige Fantasi, tilmed ansporet af det sprudlende Humør, han dengang var i Besiddelse af, havde ondt ved at underordne sig de »akademiske«, til Tider ret pedantiske Former, hvori det helst burde støbes. Naar han til Trods for denne gode Jordbund, hvoraf sikkert en rig Afgrøde kunde være spiret frem, ikke har haft Held til at føre noget stort Arbejde ud i Livet, om hvilket Alle maatte flokke sig med Beundring, og hvortil hans Navn særligt kunde være knyttet med Berømmelse for lange Tider, da ligger dette sagtens i, at hans Virksomhed var spredt ud til mange mindre og jævnt store, men alle dygtige Arbejder — han har endog præsteret særdeles mange efter vore smaa Forhold hertillands — og i, at han hørte til »de Unge«, i hvis Lod det jo sjældent falder at komme

HAANDTEGNING FRA KAIRO.

KIRREN I NYKØBING PAA MORS (1889).

til de store Opgaver. Men hvad han har ydet, vil altid beholde sit selvstændige Værd og altid have en særlig god Karakter af noget »Dansk«, noget ædrueligt og sundt i Opfattelsen og fint i Følelsen.

Momme var født i Landsbyen Ørum ved Horsens og Søn af Kancelliraad, Herredsfuldmægtig Momme. Efter at have taget Præliminæreksamen i Horsens lærde Skole og derefter været i Murerlære, blev han af Architekt C. V. Nielsen dimitteret til Kunstakademiet, hvorfra han fik Afgangsbevis 1881. Han tegnede hos Etatsraad Herholdt, for hvem han tillige var Konduktør ved Restaurationen af St. Peders Kirke i Næstved og ved Opførelsen af »Bikuben« i Kjøbenhavn. I 1882 sejrede han ved

STIFTELSEN »CAROLINE SMITHS MINDE«
I AALBORG (1894).

en Konkurrence om Opførelsen af et Raadhus i Roskilde, hvilket han derefter kom til at bygge. I 1887 vandt han den lille Guldmedaille for Opgaven »Et fyrsteligt Residensslot« og begav sig derefter med Akademiets Stipendium paa 2000 Kr. paa en Studierejse, der varede et Aar og strakte sig lige til Ægypten. Sammen med Architekt Olesen konkurrerede han med et Projekt til Christiansborg Slots Genopførelse; de fik Præmie baade ved Skitsekonkurrencen og ved den endelige Konkurrence. Fra 1884 til 1888 var han bosat i Aalborg, hvor han virkede i Kompagniskab med Olesen, sammen med hvem han i det Hele taget har udført alle sine Arbejder, ogsaa senere, da han flyttede til Kjøbenhavn. I 1889 blev han ansat som Bygningsinspektør i 5te Distrikt.

FRU BREDSTEDS VILLA
PAA VESTERBRO (1897).

Vi bringe her i »Meddelelserne« Gengivelser af nogle af Mommes (og Olesens) Bygninger, af Mommes Projekt til Guldmedaillen samt af en Haandtegning af ham fra Kairo. Nedenstaaende følger en Fortegnelse over de væsentligste Arbejder, hvormed Architekt Ole Peter Momme har været beskæftiget i Aarenes Løb.

1882—83. Raadhuset i Roskilde.
1884. Kreditforeningsbygningen for mindre Husejere paa Landet (Aalborg).
Grosserer A. Abels Ejendom i Aalborg.
Købmand A. Lassens Villa ved Aalborg.
En Fattiggaard i Gudum ved Aalborg.
Købmand Skibsteds Landsted ved Aalborg.
Kæmner Knudsens Ejendom i Hjørring.
1885. Grosserer Rafns Villa i Aalborg.
En Ejendom for Apotheker Strøyberg i Aalborg.
Stiftstrykkeriets Ejendom i Aalborg.
Købmand Schjørrings Ejendom i Nibe.
Boghandler Winthers Ejendom i Aalborg.
1886. Direktør Harald Jensens Landsted i Aalborg.
Overretssagfører Danielsens Villa i Horsens.
Fabrikant S. W. Bruuns Ejendom i Kolding.
Herregaarden Sohngaardsholm ved Aalborg.

1887. Forsamlingsbygning med Theater »Kasino« i Frederikshavn (senere brændt).
Restaureret Vust Kirke (Hanherred).
Konkurreret til Guldmedaille.
Paabegyndt Studierejse til Italien, Grækenland og Ægypten.
Konkurreret 1ste Gang til Christiansborg Slots Genopførelse.

1888. Herregaarden Sønder Elkær i Vendsyssel.
Bygningerne til Sølvgadens Sporvejsselskab i Kjøbenhavn.
Konkurreret 2den Gang til Christiansborg Slots Genopførelse.
Fortsatte sin Udenlandsrejse.

1889. Blev Bygningsinspektør i Kjøbenhavn.
Nykøbing Kirke paa Mors.
Købmand Bechgaards Ejendom i Lemvig.
Koopmanns Ejendom i Aalborg.

1890—91. Restaureret Landsbykirkerne i Rold, Voxlev, Svenstrup, Siem, Nørre Kongerslev, St. Brøndum, alle for Grevskabet Lindenborg.
Hovedvagten i Aalborg.
Haandværkerforeningens Bygning i Nykøbing paa Mors.
Direktør Carstens' Villa i Aalborg.

1892—93. Borgerskolen i Nykøbing paa Mors.
Løgstør Kirke.
Brosbølls Villa i Gentofte.
Ejendommen »Sans souci« i Frederiksberg Allé.
Præsteboligen i Valby.

1894. Beiers Hotel i Aalborg.
Syge- og Epidemibygningen i Farsø.
Stiftelsen »Caroline Smiths Minde« i Aalborg.

1895. Blyindfattede kulørte Glasmalerier i Nyborg Kirkes Kor.
Arbejdsanstalten paa Amager.
Syge- og Epidemibygningen i Hals.

1896. Enkefru Stauns Bygning i Aalborg.
Tvangsarbejdsanstalten ved Aalborg.
Overlægeboligen ved Sygehuset i Aalborg.

1897. Bygningskomplekset Vesteraagade, Borgergade og Kattesund i Aalborg.
Fabrikant Kragelunds Villa i Aalborg.
Sørensen & Lauritzens Ejendom i Aalborg.
Murmester Schmidts Ejendom i Aalborg.
Enkefru Bredsteds Villa og Ejendom, Hj. af Vesterbrogade og Frydendalsvej i Kjøbenhavn.

1898. Ejendommen Hj. af Købmagergade og Landemærket i Kjøbenhavn.
Fabrikant Kjærs Villa i Aalborg.
Dorf Landsbykirke.
Grosserer Schmedes' Villa ved Ordrup Krat.

LIDT OM KRITIK.

Den Kritik, som er rejst mod Restaureringen af vore gamle Renæssancebygninger, er naturligvis, som alt andet herhjemme, meget hurtigt gledet ud i — skal vi sige Ensidighed. Man kan jo overhovedet ikke tænke sig nogen Sag bragt frem for Offentligheden, uden at Deltagerne i Striden deler sig — ikke, som det sig burde, efter nye Linier, trukne for vedkommende Sags Skyld, men — i alt Fald tilsyneladende — efter forud givne Linier. Og paa begge Sider gælder da Parolen: »Mon noget godt kan komme fra Nazareth?«, idet hver Part ser et foragteligt lille Nazarethfolk i den anden Part. Og Kunstnerne danne saavist ingen Undtagelse. Her om nogetsteds er man straks paa det rene med Grupperingen, og man fylker sig om Fanerne og drager i Kamp med klingende Spil. Man er udrustet, rigtignok noget middelalderligt med Brynjer, der hverken er til at hugge eller stikke i. Med nedslaaet Visir styrter man sig ud i Kampen. Signalet har lydt. Fjenden staar ligeoverfor; hvad mere behøver man for at hugge løs?

Der er ikke saa stor Forskel paa det 19de og det 13de Aarhundrede, som der burde være.

Det er saa meget uheldigere, at Striden udfægtes paa denne Maade, fordi det udenforstaaende Publikum ikke kan vide, at Forudsætningerne for denne Gruppering bunder i de gennem Opdragelse og Udvikling modnede kunstneriske Livsanskuelser, der jo divergerer ret betydeligt. Og naar saa det samme Publikum ser de brynjeklædte tungtbevæbnede styrte frem med fældede Spær, hvor et elegant Kaardestød kunde være tilstrækkeligt, eller ser en saadan Kæmpe blive vippet af Sadlen, bedst som han tror at have udført en stor Bedrift, saa opfatter det kun det latterlige, opfatter det Hele som Kævlerier om Kejserens Skæg, medens vi, Architekterne, ved, at det er selve Livsanskuelserne, der mødes og tager Livtag.

Og saa mener en eller anden, der sidder inde med denne mærkelige Skriverkløe, men forøvrigt fuldstændig mangler Forudsætningerne, at Tiden er kommen til at tage Affære. Jeg sigter til en Artikel om Raadhuset i Nationaltidende for 2. Marts d. A., hvor en Ikkefagmand benytter faldne Udtalelser fra Architekter som Basis for en temmelig nedrakkende Anmeldelse af en Bygning, som ikke engang er færdig, og lignende dillettantmæssige Anmeldelser er tidligere fremkommet.

Vi bør alle tage Afstand fra Sligt. Tror man, Læger vilde finde sig i, at udenforstaaende blandede sig i deres Mellemværende paa rent faglige Omraader? eller Jurister eller Ingeniører, disse Tidens Heroer? Hvornaar

kommer Publikum saa vidt, at det lærer at respektere Fagdannelsen? ja, det sker naturligvis ikke før vi selv lærer i en given Stund kun at gruppere os efter Linier, trukne som Radier fra den givne Sag som Centrum. Men det gør vi ikke nu.

Vi bør *i Tale som i Skrift* protestere mod denne dillettantmæssige Kritik. Folk har Lov til at have deres Mening, og »*vox populi*« har sin store Betydning, men *den* melder sig som en bred Strømning, der gaar sin egen Kurs og som intet har at gøre med den Slags journalistiske Døgnartikler, der *kan skade en Mand i hans Virksomhed,* uden at være andet end Udslag af forfængelig Lyst til at vise, at man er med.

Vi har Lov til — ja vi skal kritisere hverandre skarpt indbyrdes, men udadtil skal vi gøre fælles Front.

Man forsøge nu ikke at anmode mig om at sige, *hvem* jeg sigter til. Selvfølgelig ikke til den, der spørger.

Er der noget om det eller er der ikke? — that is the question!

LEUNING BORCH.

VORE GAMLE BYGNINGER.

Højstærede Hr. Redaktør!

Idet jeg gaar ud fra, at Artiklen »Vore gamle Bygninger« i Deres ærede Blad af 1. April har fundet almindelig Tilslutning hos Alle, som interessere sig for vor gamle By, tillader jeg mig gennem disse Linier indtrængende at anmode d'Hrr. Architekter og Bygherrer, som maatte komme til at raade over gamle Bygningers Skæbne — og »gamle« vil her sige alt, hvad der ligger forud for 70'erne — om velvilligst at ville tilstille mig Meddelelse, saa snart Dødsdommen er fældet over en eller anden gammel Bygning, Façade eller Gaardinteriør. Der vil da blive draget Omsorg for, at alt af Interesse bliver fotograferet, opmaalt og tegnet.

Det indvundne Materiale indgaar i Nationalmuseets II Afdeling som et Supplement til Museets kjøbenhavnske Samling og vil saaledes altid være tilgængeligt for enhver, der maatte søge Oplysninger i denne Retning.

Maa jeg i Tilknytning til det her fremførte tillade mig en anden Henvendelse til d'Hrr. Architekter og Bygherrer.

Det er en bekendt Sag, at Kjøbenhavns ældre topografiske Forhold paa mange Punkter ere meget dunkle. Raadhusets Brand 1728 har tilintetgjort en stor Mængde Dokumenter, af hvilke man sikkert kunde have øst en Kundskab, som man nu maa søge ad andre Veje. Den sikreste Kundskab om det gamle Kjøbenhavn er uden Tvivl at hente gennem Murrester, Brolægning, Pilotering og Jordbundsforhold, som maatte fremkomme ved Grundgravninger paa Byens Terræn.

Kjøbenhavns Magistrat har vist sin Anerkendelse af Sagens Betydning ved at paalægge Brolægningsvæsenet at tilstille Undertegnede, der nu paa tredie Aar

paa Nationalmuseets Vegne fører Tilsyn med Udgravninger i Kjøbenhavn, Meddelelse om ethvert forestaaende Arbejde, hvorved der kan gøres topografiske Iagttagelser.

Men dette er kun Hjælp fra en enkelt Side. Skal Sagen drives rationelt, maa vi bede om d'Hrr. Architekters og Bygherrers velvillige Assistance, der altsaa vil bestaa i at sende mig Meddelelse om, at der inden den og den Tid vil blive gravet i Grunden til den og den Ejendom, samt i at paalægge deres Arbejdsformænd, som stadig ere paa Pladsen, at sende mig Bud, saa snart der maatte fremkomme de allermindste Rester af ældre Murværk og Pilotering eller Spor af Vandløb over Grunden o. s. v.

Enkelte Mænd have Fortjeneste af paa egen Haand at have taget Initiativ i denne Sag. Stadsingeniør Ambt f. Eks. ved at opmaale og kortlægge Fundamenterne til Vandmølletaarnet paa Vandkunsten samt Bolværksrester af Aaløbet gennem Løngangsstræde, af gamle Vesterport, dens Runddel og Vandhvælvingen samt af den til Jermerstaarnet stødende, nu forsvundne Del af den gamle Bymur. Ogsaa d'Hrr. Architekter, Professor Klein, Levy og Nyrop maa nævnes med Tak for deres aarvaagne Interesse og Omhu for topografiske Fund.

Paa Forhaand takkende for Optagelsen og i Haab om, at mine Ord vil finde villige Øren, er jeg, Hr. Redaktør,

Deres ærbødige

H. C. Bering-Liisberg,

Museumsassistent, Østervold 10³. K.

Til vort nye Raadhus har man i flere Aar stræbt at samle gode Gengivelser i Kobberstik og Litografi af Prospekter og Bygninger fra det gamle Kjøbenhavn for, naar Raadhuset staar færdigt, at ophænge dem paa Væggene i forskellige Rum tilligemed Portræter af Mænd fra ældre Tider, som ved deres Virksomhed særligt have været knyttede til Hovedstaden; af saadanne Portræter findes der allerede i Magistratssalen i det gamle Raadhus en ganske smuk Samling, indeholdende flere sjældne Blade. Ligeledes indsamler den nye kommunale Institution, Raadhusbiblioteket, ved Siden af al speciel Litteratur om Hovedstaden, ogsaa Billeder af »Hafniensia«.

Man har navnlig ved Fotografisk Forenings Bistand søgt at fremskaffe alle ældre Fotografi-Plader af kjøbenhavnske Huse og Prospekter; Aftrykkene af disse i Forening med en Række nu udførte Gengivelser af det »forsvindende Kjøbenhavn« udgør en Samling paa ca. 300 Billeder, udførte i Platinotypi. Om denne Samlings Indhold vil der i en nærmere Fremtid fremkomme en offentlig Redegørelse.

A.

FORSKELLIGT.

Klæberstenen, der som Bygningsmateriale er gammelt kendt i Norge, er først i den senere Tid bleven ret paaagtet herhjemme, og Hr. Stenhuggermester Carl Scheller har — som i et tidligere Numer af Bladet meddelt — ved Marts-Forevisningen i Industriforeningen haft en Del interessante Prøver af denne Sten udstillet; disse Arbejder, som vare bestemte til udvendige Façadeprydelser, stode

skarpt og smukt i Former og Konturer, Farven viste sig ogsaa særdeles tiltalende, og Materialet er let at bearbejde, hvorhos det tillige er billigere end Bremer-Sandsten. Ogsaa til indvendige Arbejder skal Stenen være anvendelig, den skal saaledes egne sig særlig godt til Karminer og paa Grund af sin Blødhed lade sig behandle med temmelig fin Ornamentik. Dens ejendommelige fedtede, talkumagtige Yderflader nævnes som fordelagtige mod Smuds. Sell-Bruddet i Gudbrandsdalen, hvorfra Stenen kommer, er meget rigt og kan levere Sten af betydelige Dimensioner.

Architektonisk Tidsskrift. Fra *Georg Chr. Ursins Efterfølger* har vi faaet tilsendt det sidst udkomne Bind af det smukke lille engelske Tidsskrift: ACADEMY ARCHITECTURE AND ARCHITECTURAL REVIEW. Tidsskriftet, som udkommer med et Bind paa ca. 150 Sider hvert Halvaar, er allerede godt kendt herhjemme blandt Architekterne, men fortjener paa Grund af sin smukke Udstyrelse, sit righoldige Indhold og sin — Prisbillighed en Udbredelse langt over de egentlige Architekters snævrere Kreds.

Det foreliggende Binds Indhold er delt i 3 Afsnit:

1) En Samling Gengivelser af de bedste architektoniske Tegninger, som i den forløbne Sæson har været udstillet i det kongelige Akademi i London. Der findes herimellem Planer, Opstalter, Profiler, Interiører af Kirker, monumentale Bygninger, Villaer og Landhuse.
2) En Samling Billedhuggerarbejder i fortrinlig fotografisk Gengivelse.
3) Et Udvalg af forskellige Bygninger, som i de sidste Par Aar ere blevne udførte i England og Evropa.

Det er kun Billeder, det lille Bind indeholder, Teksten indskrænker sig til en Angivelse af, hvad hvert enkelt forestiller og hvem den paagældende Kunstner er. At fremhæve nogle bestemte af den store Rigdom af Afbildninger skal vi ikke her komme ind paa, idet der næsten paa hver Side findes noget, som fængsler og bevirker, at man ikke efter en hurtig Gennembladning lægger Bogen fra sig, men snarere oftere søger tilbage til den. Den er langt at anbefale fremfor de tyske »Rundschau« og lign., hvoraf en stor Masse stadig findes paa Markedet.

BOPÆLSFORANDRING.

Tømrermester *Anton Christensen* er flyttet til Vesterbrogade 15, 3.

Ærede Abonnenter og Medlemmer bedes meddele Flytninger snarest mulig til Bladets Ekspedition: Industriforeningsbygningen, V., da man i modsat Fald ikke kan paatage sig Ansvaret for, at dette bliver rigtigt distribueret.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKTFORENING udkommer den 1ste og 15de i hver Maaned og omsendes til alle Foreningens Medlemmer. Abonnement kan tegnes paa alle Postkontorer samt direkte under Adr.: **Akademisk Architektforening, Industriforeningsbygning V.**

Udgiver: AKADEMISK ARCHITEKTFORENING. — Redaktør: Architekt ARNE-PETERSEN.

Avertissementsprisen er 1 **Kr. pr. Kv.-Tom.** Annoncer kan indsendes under Adresse: Akademisk Architektforening, Industriforeningsbgn. V.

Abonnementsprisen for Ikke-Medlemmer er **1 Krone pr. Kvartal** med Tillæg af 12 Øre Porto for udenbys boende Abonnenter.

Korrespondance, Redaktionen eller Expeditionen vedrørende adresseres til: Akademisk Architektforening, Industriforeningsbgn., København V.

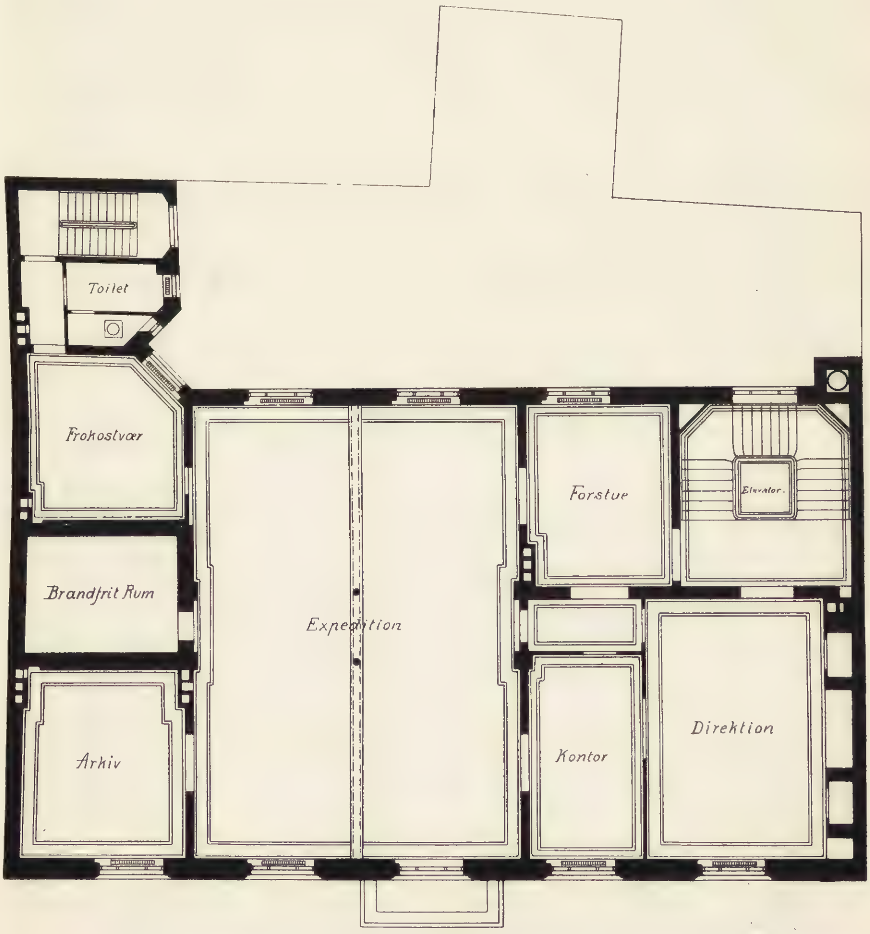
MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKT FORENING

KJØBENHAVN DEN 1. MAJ 1899

No. 15

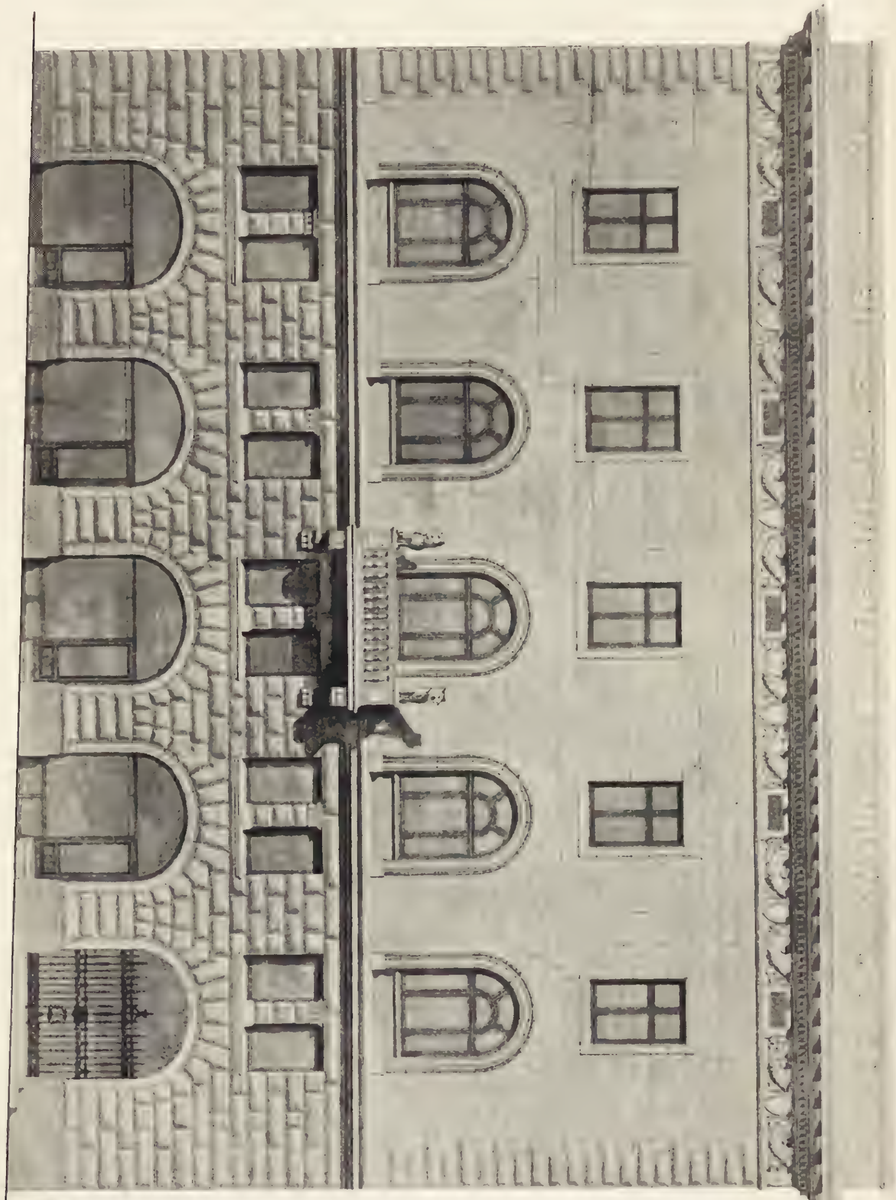
NYBYGNINGEN PAA GAMMELTORV NR 4.

Den store Bygning, som i den sidste Tid er vokset frem af Grunden Nr. 4 paa Gammeltorv, opføres af »*Kreditforeningen af Grundejere i Kjøbenhavn og Omegn*«, som selv skal have sine Lokaler i Ejendommens

PLAN AF 2den SAL

Belétage. Stueetagen, der oprindelig var bestemt for Butikslokaler, vil imidlertid nu blive indrettet til Brug for Grundejerbanken, som saa faar sine Depoter og Boxer i Kælderen. Messaninen optages af den industrielle

KREDITFORENINGEN AF GRUNDEJERE I KJØBENHAVN OG OMEGN. ARCHITEKT FRED. L. LEVY.

Kreditforening, medens den øverste Etage indrettes til Beboelse og Tagetagen til Arkiv og Oplagsrum for de i Bygningen installerede Virksomheder; mod Gaarden bliver i denne Etage endvidere anbragt en Bolig for en Opsynsbetjent.

Architekt FRED. L. LEVY, der har udført Tegningerne og leder Bygningens Opførelse, har givet Façaden et solidt og værdigt Udseende for derigennem at antyde en Karakteristik af Bygningens særlige Anvendelse. Mod Torvet er Stueetagen og Messaninen udført i Granit, medens den øvrige Façadebeklædning her er Oberkirchner Sandsten, af hvilket Materiale ogsaa Hovedgesimsen og Bygningens Attik udføres. Medens saaledes hele Façaden beklædes med hugne Sten, udføres Guirlandefrisen i Hovedgesimsen af Stuk, der modelleres paa Stedet.

Etageadskillelsen udføres overalt af indtil 14 Fod fritbærende Monierhvælvinger, paa hvis Overflader der anbringes Linoleums Sliddækker, saa at der i hele Bygningens Konstruktion kun anvendes Træ i Tagværket, hvis udvendige Flader beklædes dels med Skifer og dels med forblyede Jernplader.

I Forretningslokalerne tilvejebringes i alle Etager rigelige brandfrie Depoter, som opmures fra Grunden af Klinker og overhvælves.

Hele Bygningen opvarmes ved et Varmtvandssystem fra et Centralanlæg i Kælderen, og i alle Etager indrettes Toiletrum og Vandklosetter, ligesom der ogsaa agtes installeret en avtomatisk Personelevator i Trapperummet.

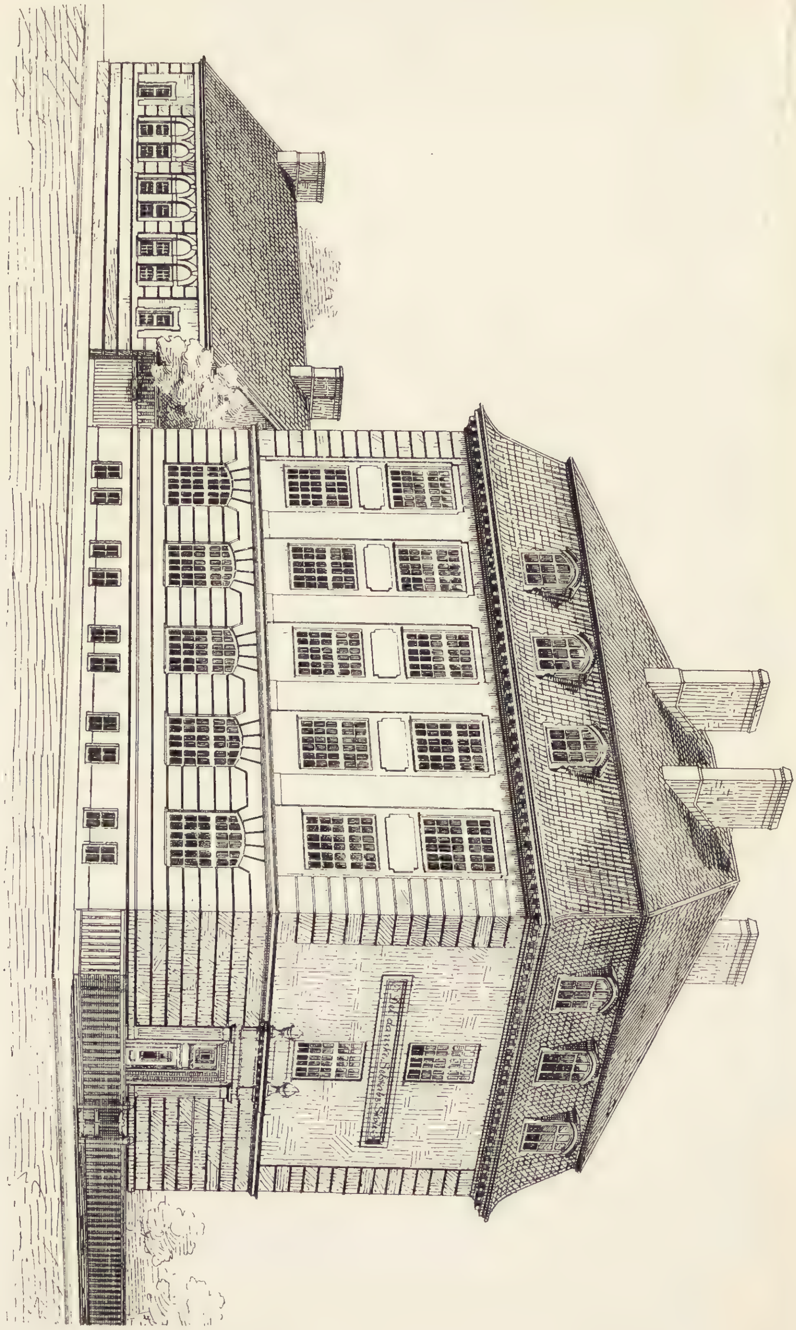
Ved Bygningen, der blev paabegyndt i Forsommeren 1898 og ventes fuldført til 1. Oktober 1899, have følgende Firmaer medvirket:

D'Herrer HANS & JØRGEN LARSEN: Stenhuggerarbejdet; LYTTHANS PETERSEN: Murerarbejdet; C. A. TESCH: Tømrerarbejdet; HANS A. HOLM & SØN: Snedkerarbejdet; HANS CHR. BERG: Stukarbejde; V. WEITEMEIER: Brandfrie Jerndøre; V. M. NIELSEN: En dekorativ Indgangsport af Smedejern i Vestibulen mod Torvet; HEIN & MØLLER HOLST: Varmeapparatet og Personelevatoren; EMANUEL JENSEN & SCHUMACHER: Monierhvælvingerne; LAURITZ RASMUSSENS EFTFL.: Broncearbejdet paa Façaden. De to store Løver, som støbte i Bronce skulle opstilles paa Balkonbalustraden, blive modellerede af Hr. Billedhugger LAURITZ JENSEN.

DET DANSKE SELSKABS SKOLE.

Det danske Selskabs Skole, hvoraf Bladet idag bringer en Afbildning, opføres paa Hjørnet af Forchhammersvej og Stenstrups Allé. Skolen har 14 Klasseværelser med tilhørende Bibliothek og Lærerværelse, og i Kvistetagen bliver Bolig for Skolens Forstander, Dr. phil. STARCKE. I Kælderen anbringes Centralvarmeværk med Kulrum, endvidere Bolig for Skolebetjenten, Vaskekælder m. v. Saavel i Etagerne som i Gaarden an-

bringes Vandklosetter. Bygningens Façader pudses og kalkfarves, Taget dækkes med røde Tegl.

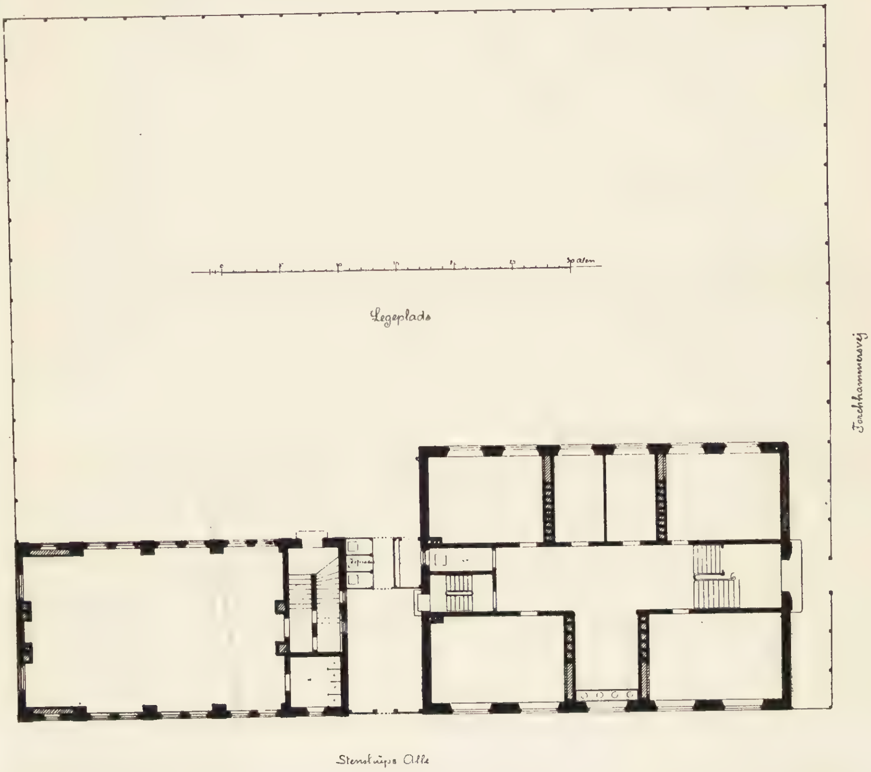

DET DANSKE SELSKABS SKOLE.

ARCHITEKT MARTIN BORCH.

Mod Stenstrups Allé opføres et Gymnastikhus, i hvis Tagetage der indrettes Sløjd- og Sanglokaler. Ved Gymnastiksalen bliver Styrtebadsrum.

Skolepladsen asfalteres, og der anlægges her 2 Tennispladser. Samtlige Udgifter ved Skolens Opførelse bliver ca. 125,000 Kr. Afdelingsingeniør KARSTENS har planlagt Ingeniørarbejderne, og Firmaet BONNESEN & DANSTRUP leverer Varmeværket. Murmester BROE og Tømmermester JULIUS NIELSEN have Bygningsarbejdet i Entreprise. MARTIN BORCH er Architekt og V. THISTED Konduktør.

DET DANSKE SELSKABS SKOLE. — ARCHITEKT M. BORCH.

For dette Blads Læsere vil det muligt have Interesse at erfare, at der ved denne Skole i særlig Grad lægges Vægt paa at udvikle Eleverne for det praktiske Liv, hvorfor ogsaa Tegneundervisningen vil blive langt fyldigere end i andre Skoler, idet der ikke alene skal være særlige Timer for dette Fag, men Tegningen skal bruges gennem alle Klasser som Hjælpemiddel ved Undervisningen i Naturhistorie, Fysik og Sløjd, og i Forbindelse hermed vil der blive givet Eleverne Lejlighed til at lære Behandling af Farver (Akvarel).

Skolen paaregnes at kunne begynde sin Virksomhed efter Sommerferien 1899.

MODERNE BUTIKKER.

Fra Paris have vi modtaget følgende lille Korrespondance, der uden Tvivl vil have Interesse for vore Læsere:

. . . Det er glædeligt at kunne meddele, at de franske Architekter tilsyneladende have vundet en Sejr over de driftige Bygherrer og Handelsfolk, som i deres Iver for at skaffe saa store Udstillingsvinduer som muligt have været godt ifærd med at lave alle Hovedgadernes Bygninger om til Glasskabe, hvor alt, hvad der ikke var Spejlglas, blev Skilte, saa at man forgæves spejdede efter noget, man kunde kalde virkelig Architektur.

Menne Mani for at slaa Murpiller bort og derved omdanne flere Etager til et mod Gaden gabende Hul, i hvilket den store blanke Spejlglasrudes Størrelse maatte staa i passende Forhold til vedkommende Butiks »Flothed«, har længe nok været Architekternes Sorg. Trods al Umage har det ikke været dem muligt at skabe et Hus, hvis Façade virkelig dannede en Helhed, naar de bærende Piller skulde indskrænkes til et Minimum og helst gøres »usynlige«, for at Butikkerne ret kunde vise sig store og elegante, og for at det forbipasserende Publikum ligesom kunde »løbe lige ind« i al den udstillede Herlighed.

Man er nu i Frankrigs Hovedstad begyndt at gaa en anden Vej, idet man har forstaaet, at der i Butiksvinduernes ydre Form og Udstyrelse kan skabes en Indfatning for de udstillede Sager, som kun kan gavne disse.

Dette gælder i Særdeleshed for saadanne Butikker, som have finere og mindre Sager at udstille, f. Eks. Juveler, Porcellæn, Glas, Nipssager, Uhre o. lign. Man er ganske vist nødsaget til at beholde et bredt Spejlglas forneden, men Vinduets Sider og øverste Del søger man i Linier og Enkeltheder mere end hidtil at indarbejde i Façadens Architektur; Døren til Butikken er ikke mere et Hul i Vinduets ene Side, det er en virkelig Indgang, der sammen med ét eller flere Vinduer danner et Hele, som former sig til én smuk og elegant Ramme, der i Materiale og Ornamentik paa en fin og smagfuld Maade harmonerer med de udstillede Varer.

Vinduets øverste Parti er som oftest inddelt med Sprodser af Metal eller Træ, som omfatte slebne Glasflader eller Mosaikmønstre, alt afpasset efter den paagældende Butiks Karakter.

Det er selvfølgelig England og Amerika, der her, som i saa meget andet, har givet Tonen an; man sporer det tydeligt i mange af disse nyindrettede Butikker, men uden Skade; og det er mærkeligt at se, hvilke Fortrin disse med kunstnerisk Forstaaelse gennemarbejdede Vinduespartier har fremfor de andre store, firkantede, aandløse Udstillingsgab. Medens de førstnævnte sprede én vis Fornemhed over hele Butikken og dens Varer, er der i Sammenligning hermed ved de andre Vinduer noget ufærdigt og næsten raat, som ikke altid fremhæver Varerne efter Fortjeneste.

Da jeg for nylig var i Kjøbenhavn, lagde jeg med Bekymring Mærke til den Voldsomhed, hvormed man i alle Byens Hovedgader gik frem for at tilvejebringe store Butiksvinduer; hvor man saa hen, stod ældre Bygninger, støttende sig til svære Tømmerafstivninger, ligesom til Krykker: man tog Pillerne fra dem, de skulde jo gøres fine og storstadsmæssige — forneden.

Maatte blot de danske Architekter snart faa Mod til at protestere alvorligt imod denne Fremgangsmaade, henvisende til, hvad man nu gør i det toneangivende Paris, og faa Bygherrerne til at indsé det uholdbare i det Regnestykke, at saa og saa meget Tillæg i en Spejlglasrudes Areal giver saa og saa meget mere ind i Leje om Aaret; det samme Resultat kan indvindes paa anden og smukkere Maade.

Hvor disse Bygningsforandringer gaa ud over smukke historiske Bygninger, burde Autoriteterne have Ret til at tale et Ord med og mulig forhindre altfor vidtgaaende Vandalisme. Noget er der vel endnu tilbage af det gode gamle, som kan og bør reddes.

—e —n.

FORSKELLIGT.

Englands Pavillon paa Verdensudstillingen i Paris 1900. Den Bestemmelse, som den franske Udstillingskomité har vedtaget, at ordne Udstillingsgenstande efter Klasser og Grupper og ikke efter Lande, har maaske i mange Retninger

ENGLANDS PAVILLON I PARIS 1900. ARCHITEKT E. L. LUTYENS.

sine Fordele, men er selvfølgelig heller ikke uden Mangler; man faar saaledes bl. A. ved denne Udstillingsmethode ikke noget virkeligt Indblik i de paagældende Landes nationale Karakter. Dette har foranlediget, at saagodtsom hvert af de større, udstillende Lande har besluttet sig til at opføre en særlig Pavillon, bygget i en for Landet karakteristisk Stilart samt indrettet og udstyret paa saadan Vis,

at den Udstillingsbesøgende herved faar et klart Begreb om vedkommende Lands Kulturstandpunkt og Ejendommeligheder. Vi have tidligere omtalt nogle af disse Pavilloner og tillige bragt et Billede af Norges Bygning paa Verdensudstillingen. Vi bringe idag en Afbildning af Englands Pavillon. Dens Beliggenhed er ved *Quai d'Orsay*, i Række med de andre Landes Bygninger eller Paladser, som de i Almindelighed kaldes. Den opføres som en Gengivelse af Hovedbygningen paa en gammel engelsk Herregaard, men bliver indvendigt udstyret saaledes, som man i vor Tid vil finde en saadan Bygning.

Den nordlige Del af Pavillonen er kopieret efter »*Kingston House*«, som ligger nogle Mil fra *Bath*. Denne Bygning er opført paa *James I*'s Tid og skal være et særligt godt Eksempel fra den Periode.

Pavillonen udføres efter Tegninger af Architekt Edwin L. Lutyens fra London.

Et Embede som Bygningsinspektør i Kjøbenhavn er blevet ledigt ved Architekt O. P. Mommes Død. Ansøgninger om dette Embede, der lønnes med 2400 Kroner aarlig og besættes af den samlede Magistrat, maa indleveres i Overpræsidentens Sekretariat senest den 3. Maj d. A.

BOPÆLSFORANDRING.

Architekt *C. C. Hansen* er flyttet til Vendersgade 4, 1. Sal.
Bygningstegner *J. Therchilsen* — Frederiksberg Allé 48.

Ærede Abonnenter og Medlemmer bedes meddele Flytninger snarest mulig under Adresse: Akademisk Architektforening, Industriforeningsbygningen, V., da man i modsat Fald ikke kan paatage sig Ansvaret for, at dette bliver rigtigt distribueret.

LICITATIONER.

Arbejder i samlet Entreprise ved Opførelsen af en *Kontor- og Funktionærbygning ved Kjøbenhavns Vandværk* udbydes herved i Henhold til Tegninger, Beskrivelse og Betingelser, som ligge til Eftersyn paa Stadsarchitektens Kontor, Lavendelstræde Nr. 1, hver Søgnedag Kl. 12—4.

Skriftlige Tilbud, mærkede: Tilbud paa Kontor- og Funktionærbygning ved Kjøbenhavns Vandværk, modtages sammesteds indtil Lørdag den 13de Maj, Middag Kl. 12.

Stadsarchitektens Kontor, den 29de April 1899.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKTFORENING udkommer den 1ste og 15de i hver Maaned.

Abonnement à 1 Krone pr. Kvartal kan tegnes paa alle Postkontorer, hos alle Boghandlere samt hos d'Hrr. Kunsthandlere V. WINKEL & MAGNUSSEN, Højbroplads 7.

Udgiver: AKADEMISK ARCHITEKTFORENING.
Redaktør: Architekt K. ARNE-PETERSEN, Kontor Vestervoldgade 96. V.

Avertissementsprisen er **1 Kr. pr. Kv.-Tom.** Annoncer kan indsendes under Adresse: Akademisk Architektforening, Industriforeningsbgn. V.

Abonnementsprisen er **1 Krone pr. Kvartal** med Tillæg af 12 Øre Porto for udenbys boende Abonnenter.

Redaktionens Kontor er Vestervoldgade 96.
Ekspedition hos d'Hrr. Kunsthandlere V. Winkel & Magnussen, Højbroplads 7.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKT FORENING

KJØBENHAVN
DEN 15. MAJ 1899
No. 16

CASPAR FREDERIK HARSDORFF

1735—1799.

Af Prof. V. Klein.

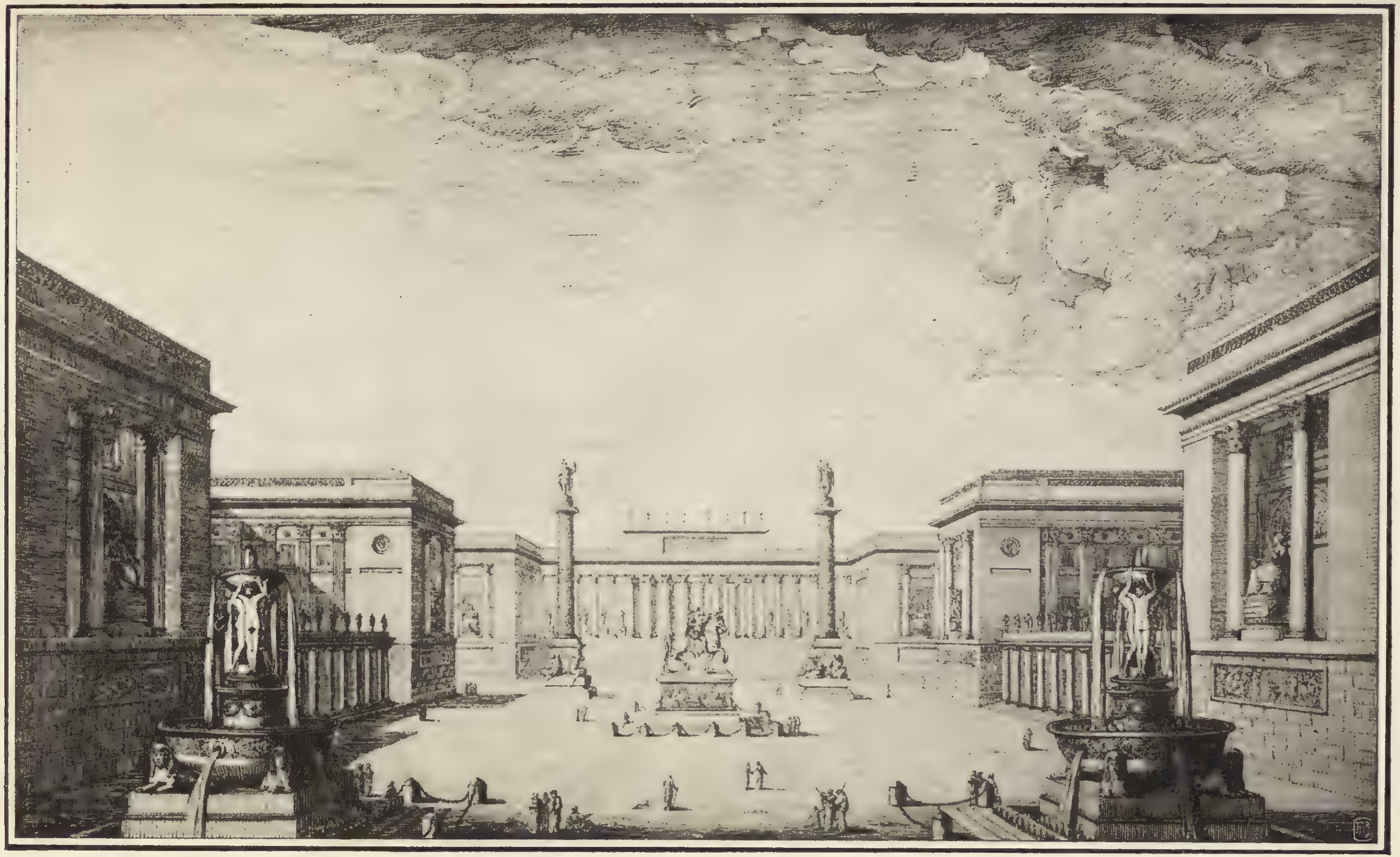

CASPAR FREDERIK HARSDORFF. (FIG. 1.)

Den 24. Mai 1899 er det hundrede Aar siden, at de danske Architekters Stamfader døde. Der kan derfor vel være Anledning til at mindes ham paa denne Dag; men for ret at kunne forstaa hans Betydning, er det nødvendigt at kaste et Blik paa de Forhold, hvorunder han levede, og de Forhold, som vare tilstede før ham.

Efter den rige Virksomhed under Frederik II og i Christian IV's Ungdom var der indtraadt en Standsning i Byggeriet. Efter Trediveaarskrigen (1625—29) blev der ikke gjort synderlig andet, end at man fuldførte, hvad der var i Arbeide; Rundetaarn (1632—56) er maaske det eneste større Arbeide, som er paabegyndt i Chr. IV's senere Dage. Den samme Stilstand herskede under Fred. III og Chr. V; kun enkelte rige Privatmænd begyndte at røre sig efter den svenske Krig. Det saakaldte Grammske Palais, nu Hôtel d'Angleterre, skal være opført 1661, og Gyldenløve byggede Charlottenborg 1672. Af større offentlige Bygninger fra Chr. V's Tid kan kun nævnes Frelserens Kirke, som blev paabegyndt 1684. Med Fred. IV kom der imidlertid paany et saadant Liv i Byggeriet, at man endog kan sammenligne hans Tid med Chr. IV's.

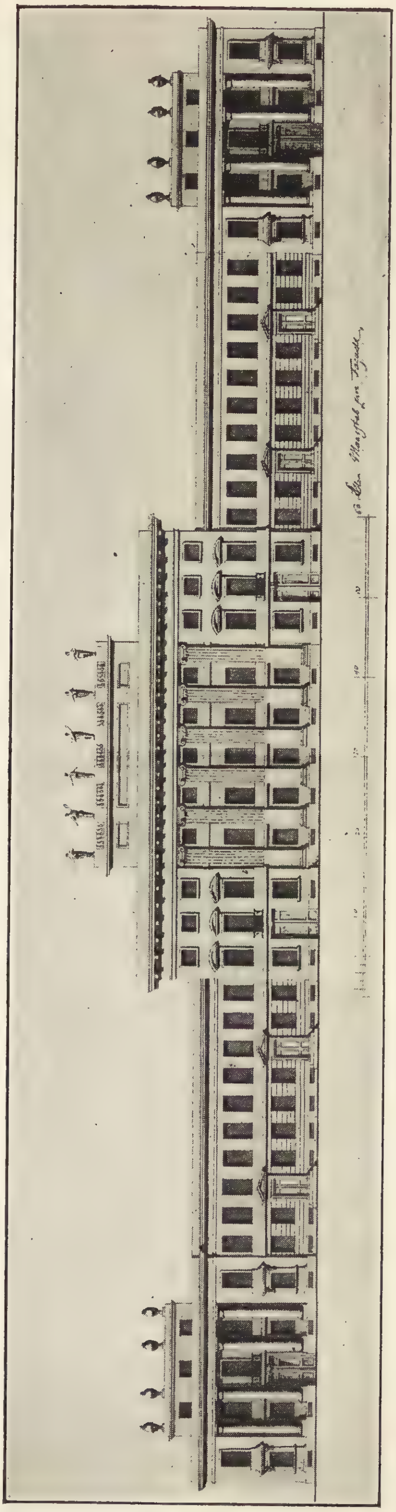
Men skøndt denne Periode er saa rig og ligger os saa nær, kende vi dog næsten ingen af den Tids Architekter. Man har klaget over Historikernes Forsømmelighed og har som Modsætning hertil fremhævet Italiens fyldige, kunsthistoriske Literatur. Men man gør de danske Historikere Uret, thi — der var saa godt som Intet at optegne. Man havde Haandværkere, der ofte fortjente Navn af Kunstnere, og man havde Folk, som kunde styre et Arbeide; men der var ingen eller dog kun meget faa Architekter, som forstod begge Sider af Sagen:

HARSDORFFS MEDLEMSARBEJDE. (FIG. 2.)

Lambert v. Hawen er maaske den eneste før 1739*). Henvisningen til Italien er desuden urigtig, thi her var Forholdet ligesom hos os; kun ligger Udviklingen nogle Hundrede Aar tidligere. Og det kunde ikke være anderledes, thi der gaar altid en rum Tid, før man lægger Mærke til det Mærkelige. Da Vasari i 1550 udgav sin Kunsthistorie, havde Rafael været død i tredive Aar, og der var gaaet næsten trehundrede Aar, siden Arnolfo lagde Grundstenen til S. Maria del Fiore. Naar vi beklage, at vi kun kende vore ældre Bygmestre under Navne som Mester Hans, Mester Lorenz o. s. v., saa kunne vi i Italiens tilsvarende (kun ældre) Historie finde lignende mythiske Skikkelser med Navne som Rainaldus, Buschetus, Bonanus o. s. v. Og hvad skal man sige om den romerske Bygningshistorie fra Kejsertiden? Vi kende kun eet Navn i Architekturen — Vitruv —, og det er endda kun, fordi han var Forfatter.

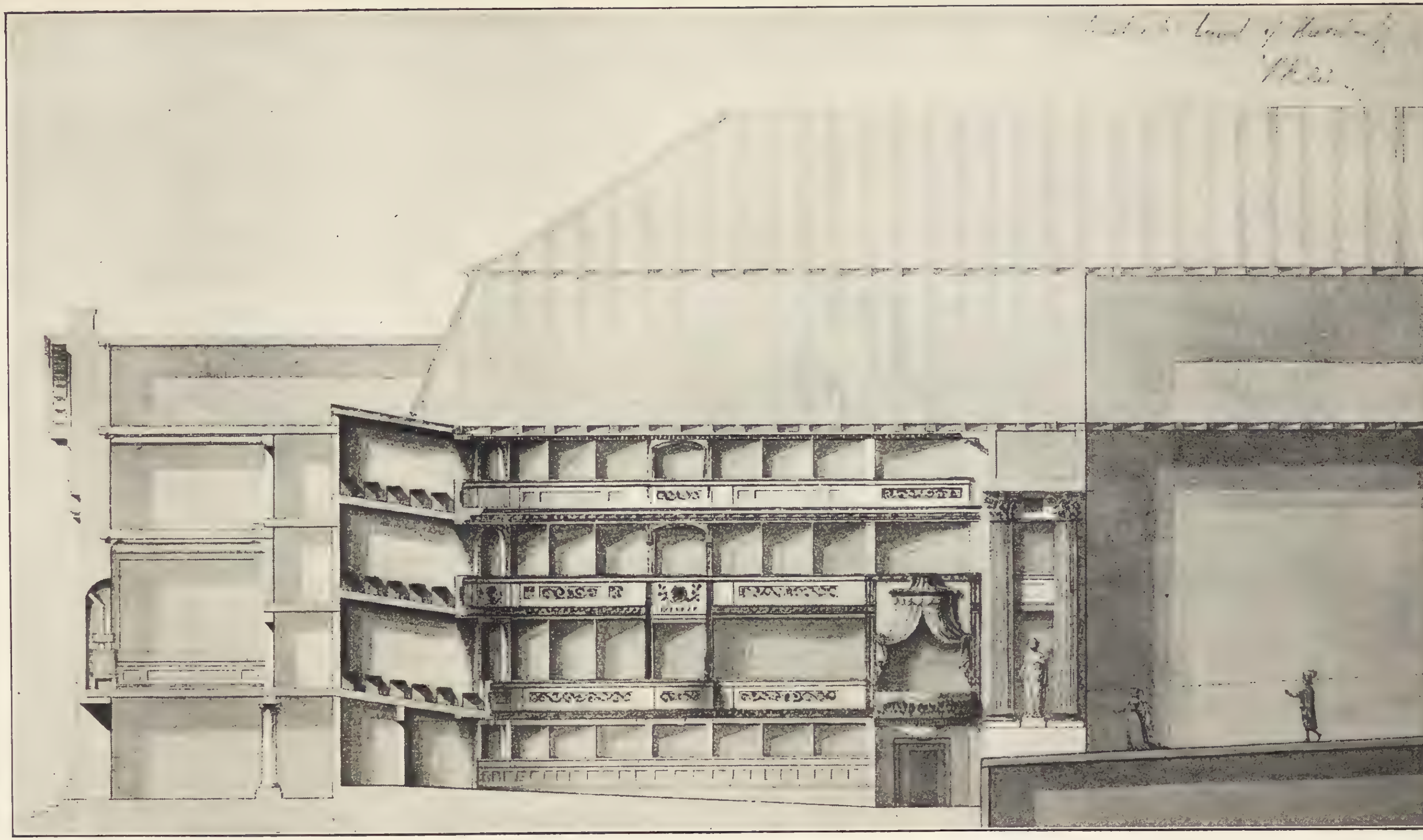
Vil man danne sig en Forestilling om forhistoriske Folk, ser man hen til de nulevende Indbyggere paa Sydhavsøerne; vil man forestille sig det danske Byggeri i det 16.—17. Aarh., maa man undersøge, hvorledes Bønderne byggede indtil op mod Nutiden. En Gaardmand fik af sin Nabo anbefalet en flink Hugger; til denne sagde Gaardmanden, at han vilde have bygget et Hus paa det Sted og af den Størrelse. Deraf skulde tre Fag være Lo, tre Fag Kostald, tre Fag Hestestald o. s. v.; dette var tilstrækkeligt. Hvorledes det skulde udføres, vidste Huggeren selv; der blev hverken gjort Tegning til det ene eller det andet; Døre og Vinduer bleve gjorte, som man pleiede, eller man kjøbte dem færdige;

C. F. HARSDORFF.

PROJEKT TIL BEBYGGELSE AF AMALIEGADE. (FIG. 3.)

*) For ikke at afbryde Udviklingen ere alle fornødne faktiske Oplysninger samlede i to kronologiske Tabeller S. 153—155.

LÆNGDESNIT AF DET KGL. THEATER. (FIG. 4.) C. F. HARSDORFF.

og Bonden administrerede selv det Hele. Skulde det saa ogsaa hænde, at Dørene bleve anbragte mindre hensigtsmæssigt, eller at Vinduerne gave daarligt Lys, saa gjorde det ikke noget, for det havde Bonden ikke Sands for. Paa lignende Maade er det sikkert gaaet ogsaa med større Bygninger i ældre Tid; derfor kan det i en vis Forstand have sin Rigtighed med Sagnene om, at Chr. IV selv har

PRÆDIKESTOLEN I VOR FRELSERS KIRKE. (FIG. 5.) C. F. HARSDORFF.

været Architekt, og at Fred. IV selv har gjort Udkast til Fredensborg — ligesom Bonden eller som General Häusser i det 18. Aarh. Men de kunne ikke have været Architekter i moderne Forstand, og noget lignende maa have været Tilfældet med de forøvrigt høit fortjente Stenwinkler (see V. Klein: Vore danske Renaissancegavle, Tidsskrift for Kunstindustri 1896 S. 1—52). Det synes, at der ind-

til 1742 har været en kongelig Generalbygmester — man kan næsten følge Succcessionen. Men skøndt disse eller andre saakaldte Bygmestre (i Almindelighed Ingenieurofficerer) i Regelen faa Æren som Bygningernes egentlige Ophavsmænd, have de næppe været andet end Administratorer, bag hvem der sikkert har staaet stilfærdige, unævnte Kunstnere (Haandværkere), hvem det havde været rettere at nævne —, et Forhold man jo forøvrigt ogsaa kan træffe lige op til Nutiden.

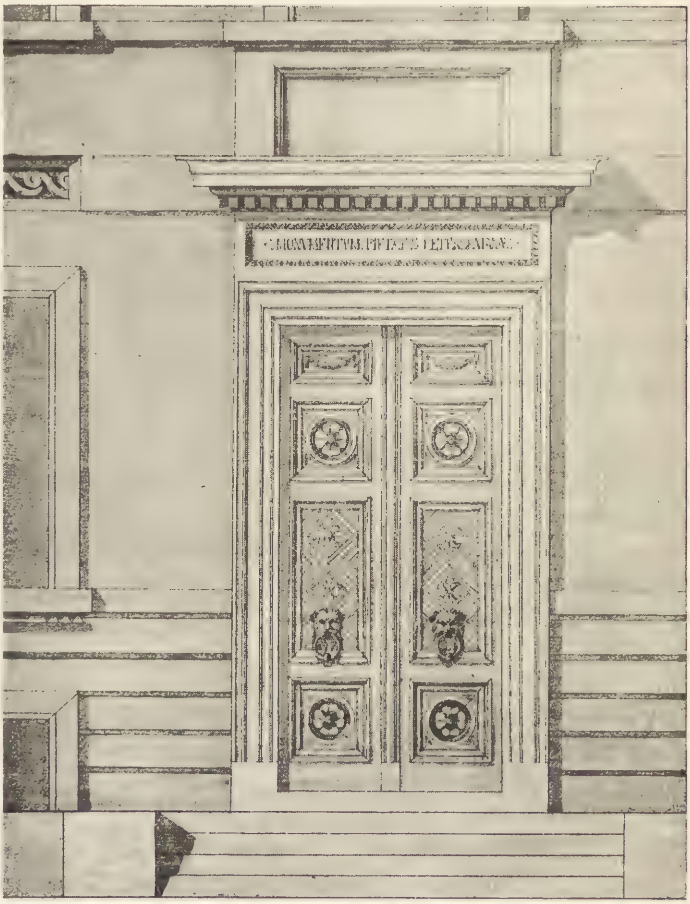
Man maa desuden vel lægge Mærke til, at den Tids Haandværkere vare af en anden Art end vor Tids. Det var Folk, som kunde deres Vignola, Palladio

PETERSENS JOMFRUKLOSTER. (FIG. 6.) C. F. HARSDORFF.

og Scamozzi paa Fingrene, ikke blot de første Kapitler om Søilerne, men ogsaa de sidste om Døre, Vinduer og Kaminer. De havde Mapper fulde af prøvede Tegninger og Skabeloner, som de vidste vare gode, for de havde anvendt dem før; de behøvede derfor ofte kun en kort Antydning for at frembringe smukke Enkeltheder. Og dette Forhold vedvarede langt ind i vort Aarhundrede. Men netop af denne Grund kunde man hjælpe sig med en General eller en Overhofmarschal til »Bygmester«, og dette blev mere og mere Skik, efterhaanden som Enevoldsmagten udviklede sin Glands. Chr. IV kunde tale med en Murmester,

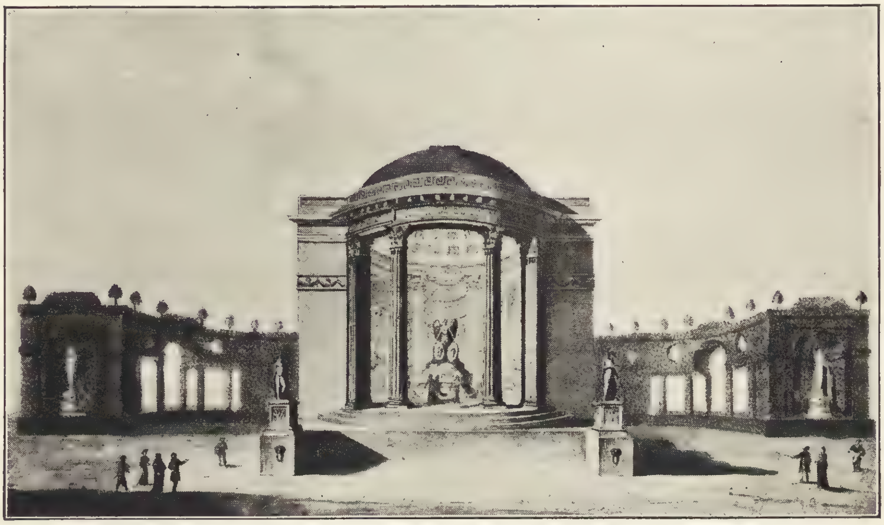
men det kunde Fred. IV ikke: han maatte have en vel broderet Klokkestræng foran den simple Snor, hvori man trak. Saaledes opfattet bliver de forrige Aars Bygningshistorie mindre dunkel, og det viser sig, at Udviklingen — som al Udvikling i Danmark — er foregaaet paa en ret naturlig Maade og forholdsvis hurtigt. Efter Fred. IV's italienske Reise i 1699 bragte han en Mængde Kunstværker med tilbage; det hedder endog, at han medbragte Bygningstegninger, der dog maaske kun har været Bøger med Palladios og Scamozzis Tegninger. Og det er sikkert, at der i hans Tid har været mange italienske Haandværkere i Landet; kender man dette Folk, vil man ikke finde det usandsynligt, at mange af dem under et beskedent og fattigt Ydre har været dygtige Kunstnere, paa samme Tid Malere, Billedhuggere og Architekter. Om Marcantonio Pelli hedder det udtrykkeligt i en Dagbog fra 1690—1730 (citeret af Weinwich), at han *byggede* Operahuset, den nuværende Rigsdagsbygning, der jo desuden i høj Grad minder om Italien; de røde Tavl synes at stamme direkte fra Dogepaladset i Venedig. Fredensborg, Frederiksberg og Moltkes Palais paa Hjørnet af Dronningens Tværgade ere saa fine i Formerne, at de maa være udførte af Italienere. Men disse Mænds Almendannelse har sikkert været mangelfuld; af Hofpolitur — det eneste fornødne — have de neppe havt ret meget, og allerede Sproget maatte forhindre dem i at gøre sig gældende. Det er derfor ikke underligt, at de bleve overskyggede af de fornemme Regnskabsførere [1]), som vistnok gerne have benyttet Leiligheden til at pynte sig med italienske Fjer og modtage Monarchens Komplimenter og Naadesbevisninger. Paa den Maade kan man for-

INDGANGSDØR TIL PETERSÉNS JOMFRUKLOSTER. (FIG. 7.) — C. F. HARSDORFF.

staa, at Overhofmarschal Platen nævnes som »Bygmester« ved Rigsdagsbygningen og Frederiksberg Slot, Etatsraad Ernst som den, der har »bygget« Cancelliet, at Overhofmarschal Vincens Lerche faar Skyld for at have »gjort Tegning til« Frue Kirkes Spir, og at Brigader Häusser bliver »Architekt« ved Christiansborg.

Men i Aarhundredets Midte foregaar der en Forandring. Gartnerne Krieger og Eigtved arbeidede sig op til at blive Bygmestre af en hel anden Art end Platen, Ernst og Lerche. Eigtved og Thura reise til Italien udtrykkelig for at studere Bygningskunst, og ved deres Hjemkomst faa de Leilighed til paa hel moderne Vis at gøre Tegninger og lede Arbeidet ved mange store Bygninger.

EN FESTDEKORATION. (FIG. 8.) C. F. HARSDORFF.

Derved forsvandt Administratorerne: Aaret efter de nævnte Mænds Hjemkomst fik den sidste af dem, Häusser, sin Afsked og ansattes som Kommandant i Nyborg, hvor han sikkert har været mere paa sin Plads end paa Slottets Tegnestue.

For saa vidt kan man gerne — som det da ogsaa er gjort — regne Thura og Eigtved for den danske Bygningskunsts Fædre, og man kan synes at have særlig Anledning dertil i saadanne Omstændigheder som, at de begge vare danske af Fødsel, og at den ene af dem, Eigtved, faktisk gav Stødet til, at den første danske Bygningsskole blev oprettet. Men de vare dog kun Forløbere, som beredte Veien for Harsdorff, ligesom Krock og Abildgaard banede Veien for Thorvaldsen og Eckersberg. Der er en gradvis Overgang mellem de tidligere Bygmestre paa den ene Side, Thura og Eigtved paa den anden; men der er en Sphæreforskel mellem dem og Harsdorff. De vare trods deres danske Fødsel fremmede for os: Thura var fransk i sin Kunst, Eigtved tydsk. Men om Harsdorffs Kunst sige vi, at den er Kjød af vort Kjød og Ben af vore Ben: den er rolig, ædruelig, fin, lige fjern fra tydsk Svulst og fra fransk Glimrelyst. Det bedste Vidnesbyrd om dens nationale Spirekraft er dette, at fra det Øieblik, da Hars-

dorff fremviste sit første Arbeide (1764), forsvandt alle Barok- og Rococcoformer med et Slag. Ligesom den folkelige Digters Sange genlyde fra alle Læber, saaledes trængte Harsdorffs Former igennem hos Høie og Lave, lige fra Conferentsraaden C. F. Hansen til de Mur- og Tømmermestre, som genopførte Kjøbenhavn efter Branden i 1795 og efter Bombardementet[2]) — at ikke alle var lige talentfulde, var ikke hans Skyld. Og denne Paavirkning holdt sig i firsindstyve Aar, lige til Bindesbøll aabnede nye Schakter. — Der er noget vemodigt i at tænke paa, at en saadan Mands hele Arbeidstid faldt sammen med Struenses, Guldbergs og Kronprinds Frederiks Periode, da man i de høiere Kredse var saa blottet for Kunstsands. Tænk om det var bleven ham og ikke Krieger, der i 1729 havde faaet Ordre til at angive Tonen ved Byens Genopførelse, eller om det havde været ham og ikke Eigtved og Anthon, der havde bygget Frederikskvarteret paa den Maade, han har angivet i Projectet af 16. Jan. 1780 (S. 143). Hele Europa vilde have valfartet til Kjøbenhavn.

Harsdorffs Fader var født i Nürnberg og kom til Danmark omtrent 1710, hvor han ernærede sig ved at holde Skole. Hans Moder skal have været svensk af Fødsel. Hans to Brødre døde som unge, en Søster blev gift med Billedhugger Karleby. Oprindelig var det bestemt, at han skulde være Ingenieurofficer, men han foretrak Bygningskunsten; hans første Lærere vare formodentlig Anthon og Eigtved. Da det nye Kunstakademi oprettedes 1754, blev Harsdorff en af dettes første Elever, to Aar efter fik han den store Guldmedaille og i October 1757 reiste han med Stipendium til Frankrig og Italien, hvorfra han i 1764 kom tilbage til Kjøbenhavn. Samme Aar blev han Medlem af Kunstakademiet, 1766 Professor i Perspektiven, 1770 Hofbygmester og 1771 Professor i Architektur. I 1770 havde han giftet sig med en Datter af Hofbygmester Fortling, som overlevede ham i 13 Aar. Han havde ingen Sønner; en Datter af ham blev gift med den bekendte Murmester Schaper.

Da det i Hovedsagen maa forudsættes, at de, som læse dette, kende hans Arbeider, er der ingen Anledning til at dvæle længe ved at beskrive disse. Der er paa S. 155 givet en Fortegnelse over dem, og der kan yderligere henvises til »Harsdorffs Værker«, udgivne af Selskabet for nordisk Kunst ved N. L. Høyen 1857—71, hvori de fleste af hans Bygninger gengives i gode Afbildninger. Denne

REJSESTUDIE. (FIG. 9.) C. F. HARSDORFF.

Samling er suppleret paa disse Blade. Og enhver, som har seet hans Arbeider, har ogsaa seet, at der ved denne Mands Fremtræden blev skabt noget helt nyt i den danske Bygningskunst. Over al hans Produktion er der udbredt en Simpelhed og Elegance, som staar i skarp Modsætning selv til det bedste, der hidtil var præsteret, Eigtveds Palaier paa Amalienborg. Og dette gælder ikke blot i Forhold til vor snævre hjemlige Kreds: Harsdorff kan taale Sammenligningen med sine Samtidige i Udlandet. Om et af hans Arbeider, Kolonnaden paa Amalienborg, tør man endog sige, at det i klassisk Skønhed overgaar alt, hvad der til den Tid var frembragt i Europa. Det er ogsaa værd at lægge Mærke til, at ved denne Bygning blev det græsk-ioniske Kapitæl for første Gang anvendt i nyere Tid. Men det er ikke blot i saadanne Enkeltheder, at denne Bygning har en stor Betydning; det er i selve Grundtanken: de fleste vilde sikkert have løst Opgaven ved at bygge en Arkade i to Etager, saaledes som Harsdorff selv ogsaa oprindelig paatænkte; men faa vilde vel have havt Genialitet til som han at kaste denne tilsyneladende simple og naturlige Løsning overbord for at frembringe — noget endnu simplere og naturligere.

Skal man i korte Bestemmelser paapege det Karakteristiske i Forholdet mellem Harsdorff og hans Kunst, maa det først og fremmest fremhæves, at *han lægger aldrig an paa at være »morsom«*. I alle hans Arbeider er det de samme stilfærdige Motiver, som gentage sig. Men hvis man deraf slutter, at han har været fantasiløs, turde det være en Misforstaaelse. Den, som skriver dette, har omtrent i 1860 seet en stor Samling af hans Tegninger, Skizzer til Festdekorationer, der netop vidnede om hans frugtbare Fantasi[3]). Men man forvexler ofte Fantasirigdom med Mangel paa Kritik; den kritiske Natur kaster meget i Papirkurven, som den kritikløse (den saakaldte fantasirige) hugger i Marmor. Og det er aabenbart, at *Harsdorff var ikke blot fantasirig, men tillige meget kritisk,* ikke saaledes, at det kvalte hans Produktivitet, men saaledes, at han vedblev med at udarbeide sine Motiver, indtil de havde naaet den største Fuldendthed, som var ham mulig indenfor Grændserne af hans Talent og de nødvendige Betingelser, under hvilke han maatte arbeide. *Han har følt det under sin Værdighed at være »morsom«.*

Dette hænger sammen med et andet for ham karakteristisk Træk, *hans fine rhytmiske Sands.* Det er aabenbart, at han altid har havt Blikket skarpt henvendt paa Forholdene mellem de enkelte Led og Dele, baade i Henseende til Høider og Bredder og til Relief; hans Former ere hverken fladtrykte eller opløbne, hverken plumpe eller magre. Med Hensyn til Søilestillingen slutter han sig fuldstændigt til Palladio, hvem han vistnok har studeret nøie; men naar denne synder ved stærkt fremspringende Søiler og mange Forkrypninger, som i Paladserne i Vicenza, anvender Harsdorff flade Liscener, som bevare Totaliteten og dog artikulere Fladerne. Og om Forkrypninger er der aldrig Tale hos ham. Det er ogsaa interessant at see, hvorledes han bestandig stræber at faa Høiderne over Vinduerne større eller dog mindst lige saa store som Bredderne paa Siden. Derfor klemmer han sine Liscener tæt sammen, selv om han maa vende det joniske

Kapitæl paa tværs. Men det er jo ikke altid, at de tilstedeværende Betingelser tillade det. Paa Peschiers Gaard og Eriksens Palais er det lykkedes ham; paa hans egen Gaard har han aabenbart ikke havt Raad til at gøre den øverste Etage høi nok, her var han desuden bunden af Fordringen om, at Bygningen skulde ligne det Kgl. Theater; med Løveapotheket er det ligeledes tydeligt, at det har knebet med Pengene; Sammenligningen mellem den projecterede og den udførte Hovedgesims er betegnende i een Henseende. Det er Lidelser, som enhver Architekt kender.

Der er et Begreb, som er meget yndet i moderne Kritik; det er *det Banale.* Hvis vore moderne Kritikere ikke paa Forhaand vidste, at Harsdorff skal omgaas med Ærbødighed, vilde de sikkert for længe siden have affeiet ham med den Bemærkning, at han er banal. Og skøndt jeg har saa lidt Respekt som muligt for den sædvanlige Kunstkritik, navnlig naar den forsøger sig paa Architektur, maa jeg dog tilstaa, at der i dette Tilfælde kan være »noget deri«. Selv den sletteste Kritiker kan have Spor af rigtig Følelse, men det er alligevel en Misforstaaelse, og den stammer derfra, at Ordet banal er tvetydigt. Oprindelig betyder det ikke andet end det almindelige, det nødvendige, det som er fælles for Alle; i denne Forstand er det banalt at have to Øine og en Næse. Det er altsaa oprindelig hverken en Roes eller en Dadel, men kun Meddelelse af den Kendsgerning, at Noget ikke er særlig afstikkende. Men dette gælder saavel *det trivielle,* om hvilket der ikke kan siges andet, som *det klassiske,* om hvilket der kan fremhæves meget andet, for Architekturens Vedkommende særligt de skønne rhytmiske Forhold. Og i denne Henseende er Harsdorff banal, *thi han er klassisk.*

Om Harsdorffs Personlighed vide vi saa godt som Intet. Oehlenschlæger kalder ham i sine Livserindringer (1850 S. 25) »en venlig Gubbe med graa Kjole, trekantet Hat, Spanskrør i Haand, smaa Bukler ved hver Side af Ørerne og en lille Pidsk i Nakken«. Han siger endvidere, at han gerne talede om Kunst og ofte klagede blidt og taalmodigt over Smerter i Siden. Det er saa vidt bekendt det eneste personlige Indtryk af ham, der er bevaret. Vil man vide mere, maa man selv konstruere sig et Billede ved at see hans »Streben und Leiden«, og vi lære ham da at kende som en arbeidsom, ideelt anlagt Mand med et bestemt, klart Maal, som han stadig kæmper for og aldrig opgiver trods mange Nederlag. Da han havde gjort Tegning til Bankbygningen, blev denne efter Collings Vidnesbyrd (Fqr Historie og Statistik II S. 275) lagt tilside, fordi en smagløs Bygning kunde faas nogle tusinde Rigsdaler billigere; ved Løveapotheket maatte han, for at spare Penge, lade alle Gesimsudladninger skrumpe ind; ved Petersens Jomfrukloster maatte han renoncere paa alle Baand og Vinduesindfatninger (smlgn. S. 146 og S. 147); Kapellet i Roskilde blev kun hvidtet, istedenfor at blive beklædt med (tildels efterlignet) Marmor; og endelig havde han den store Skuffelse, at hans Plan til Amaliegades Bebyggelse fuldstændigt strandede paa de Regerendes Bornerthed (se nedenfor). Men han opgav aldrig Kampen; endnu i sine sidste Leveaar gjorde han store Anstrengelser for at faa det smukke Forslag til Marmorkirkens Fuldførelse antaget af Regeringen, og han havde den tragiske

Skæbne, at det lykkedes ham — Dagen før han døde. Trods alt dette er det dog ikke lidet, han fik sat igennem, navnlig naar man ser hen til, hvad det var for en Tid, han levede i, og i ydre Forstand har han endog slaaet forholdsvis hurtigt igennem.

Da han var 21 Aar fik han den store Guldmedaille, og kort Tid efter fik han Leilighed til at være 6—7 Aar i Udlandet. Da han var 31 Aar, blev han Professor ved Akademiet, samtidigt tegnede han Kapellet i Karise, og da han var 33 Aar, blev det ham overdraget at give Tegning til Frederik V.s Gravkapel i Roskilde. Fem Aar senere byggede han Herkuleslogen og det kgl. Theater; men nu synes der at være indtraadt en Standsning i hans Virksomhed, som han benyttede til at bygge sin egen Gaard og udarbejde Projectet til Amaliegades Bebyggelse. Han maa altsaa dengang, 44 Aar gl., have samlet sig lidt Formue, og i sine sidste Leveaar sad han i en temmelig stor Virksomhed med Kolonaden, Eriksens Palais, Pechiers Gaard og Løveapotheket. Desuden har han sikkert havt endel mindre Arbeider, om hvilke Intet er optegnet.

Til Slutning skal endnu meddeles en karakteristisk lille Episode af hans Liv, som først nylig er bleven oplyst; det er Historien om Amaliegades Bebyggelse.

Mellem Bredgade, Amaliegade, Sct. Anna Plads og Toldbodveien laa som bekendt i en Tid en stor kongelig Have med et Slot og et Operahus, som brændte 1689. I 1723 byggede Krieger paa Brandtomten fra Larsens Plads til Kong Georgs Palais en Række Orangeribygninger med en Pavillon i Midten. Mellem disse og Sct. Anna Plads anlagdes paa ny en Have; Resten til Toldboden blev Exercerplads. Men i 1748 blev alt paany raseret, og Kongen besluttede at skænke det hele Areal til hvem, der vilde opføre »passende Bygninger«; i den Anledning var det, at det nye Amalienborg m. m. blev bygget og lidt senere opførtes Frederiks Hospital, Fødselsstiftelsen og nogle Bygninger i Bredgade. Resten af Grunden i Amaliegade og Todbodvei laa endnu i 1780 ubebygget. Der var en Tid lang botanisk Have, senere Stenoplagsplads.

I Henhold til Kongens tidligere almindelige Tilsagn indgav Harsdorff den 16. Januar 1780 Andragende om at faa overladt denne Grund, mod at han vilde forpligte sig til for egen Regning at opføre 8 Privatbygninger efter en Tegning, som vedlagdes (S. 143). Dette Andragende vandrede det følgende Aar igennem en Mængde Kontorer, hvor der navnlig reistes Spørgsmaal, om hvem der skulde betale de paa Grunden hvilende Byrder. Men der var dog ogsaa andre Spørgsmaal oppe, idet det syntes, at de høje Herrer i Cancelliet og Rentekammeret ikke gouterede den klassiske Stil; navnlig kunde de ikke lide de flade Tage og de fremspringende Partier. Harsdorff har maattet fire, og paa en af Tegningerne har han med Blyant tilføiet et Mansardtag paa Endepartierne. Den 5te Februar 1781 faldt den endelige Resolution, og det meddeltes Harsdorff, at hans Andragende var bevilget, dog paa Betingelse af at han skulde betale 194 Rdl. 66 Skilling aarlig i Skat og i Løbet af 8 Aar opføre 8 anstændige Bygninger af en smuk Facade til Gaden, *saa vidt muligt i Flugt med hverandre og med de i samme Gade staaende Bygninger, saa og for Resten nogenledes lig med disse, følgelig med Skraa-Tage (Mansard) og efter en anden Plan end den af ham forelagte.* Med andre Ord: hans Bygninger skulde rette sig i Geled og ligne Frederikshospital. Det var ikke det, han havde tænkt. Man kan let forestille sig, hvorledes han er

bleven tilmode ved denne Afgørelse; sandsynligvis har han ønsket de høje Herrer noget meget slemt og for Resten ladet Sagen dø hen, indtil Grunden i 1789 faldt tilbage til Kongen, fordi han ikke havde opfyldt Byggebetingelsen.

TILLÆG I.

Kronologisk Fortegnelse over Bygmestre før Harsdorffs Tid[4].

Hans Stenwinkel I, død 1601, indkaldt 1570, byggede Uranienborg 1576—80, blev 1581 ansat som Kgl. Majestæts og Rigens Bygmester.

Hans Stenwinkel II, 1587—1639, blev 1619 Kgl. Majestæts Architekt og Bygmester. Byggede 1614 Carousselporten ved Frederiksborg, arbeidede paa Børsen 1619—24. Har mulig paabegyndt Rundetaarn og Trinitatis Kirke.

Leonard Blasius, død 1644, fik 1640 Bestalling som Overbygmester »i sal. Hans Stenwinkels Sted«.

Nikolas Güntelberg, f. 1626 i Jylland, fik 1661 Bestalling som Rigens Bygmester.

Lambert v. Hawen, født 1630 i Bergen, død 1695, reiste 1653 til Italien for at uddanne sig til Bygmester, kom 1670 tilbage, fik 1671 Bestalling som Generalbygmester. Byggede Frelsers Kirke, som blev grundlagt 1682, indviet 1696. Spiret er ikke af ham, men af Thura.

Hans Stenwinkel III, død ca. 1700, byggede Nørreport 1670—71.

Hans Wiedewelt, 1646—1730, født i Sachsen, indvandret 1670. Var Murmester og kaldes undertiden Architekt. »Var virksom« ved Rigsdagsbygningen, Reformert Kirke, Garnisons Kirke og Frederiksberg Slot.

Vilhelm Frederik Platen, 1650—1732, var Geheimeraad og Overhofmarchal. Blev Overbygningsinspektør 1699 og Generalbygmester 22. Decbr. 1705. Han skal have forestaaet Opførelsen af Frederiksberg Slot 1700 og Rigsdagsbygningen 1704, men har næppe været andet end Administrator. Han nedlagde sit Embede 1716 og blev Amtmand i Sønderborg. Hans Efterfølger blev

Johan Conrad Ernst, 1665—1736. Var Etatsraad og Assessor i Hofretten. Blev 1716 Generalbygmester, men afskedigedes 1735. Det siges, at han »opførte« Cancellibygningen.

Vincens Lerche, 1666—1742, var Ordenssekretær, Overceremonimester og Ridder af Elefanten. Han kaldes undertiden Generalbygmester; men dette er næppe korrekt. Pontoppidan siger, at han gjorde Tegning til Spiret paa Frue Kirke (Thuras Vitruv. I. Bl. LX), men det tør man vist nok sætte et Spørgsmaalstegn ved.

Marcentonius Pelli er sandsynligvis indkaldt fra Italien. Han nævnes første Gang i Regnskaberne 1712, sidste Gang 1729. Om hans Virksomhed ved Rigsdagsbygningen se ovfr. Pag. 147. Meyer (Efterretninger om Fredensborg) anser ham for dette Slots egentlige Bygmester.

Elias David Häusser, 1685—1745, var Ingeniørofficer og døde som Brigadeer. Han ledede 1732—41 Opførelsen af Amalienborg Slot; men Tegningerne vare fra Italien, og Enkelthederne udførtes af Thura, Eigtved, le Clerc o. Fl. Han blev 1735 Generalbygmester, men afskedigedes 1742, idet han ansattes som Kommandant i Nyborg. Ved den Lejlighed ophævedes Generalbygmesterembedet, og der oprettedes en Bygningskommission.

Johan Kornelius Krieger, 1688—1755, var oprindelig Gartner ved Rosenborg, anlagde 1711 Haven paa Kongens Nytorv, 1720 Fredensborg Have og 1723 den paa Amalienborg. Ved den sidste opførte han tillige Orangeribygningerne og en Pavillon (se Vitruv. I. Bl. 53—54—55). I 1725 udnævntes han til Overlandbygmester, og i 1729 udgav han efter kgl. Ordre tre Tegninger (Kgl. Bibl.) »als wornach Ihro Königl. Majest. beliebet, dass die abgebrannte Strassen . . . sollen

aufgebaut werden«. Det er nogle grusomme Spidsborgerkasser. Naar man, blandt andre Meyer (Fredensborg P. 17), ansaa ham for en talentfuld Architekt, er det en Misforstaaelse, som vistnok beror paa, at man forvexler de to Ahlefeldt-Laurvigske Palaier, som dengang fandtes i Kjøbenhavn (Vitruv. I Blad 104 og 105). Det ene af dem, store Kongensgade No. 68, kan han maaske nok have bygget med lidt god Hjælp af en kunsterfaren Murmester. Det andet, nuværende Moltkes Palais i Dr. Tværgade kan umulig være af Forfatteren til de tre Tegninger fra 1729 og Pavillonen paa Amalienborg.

Nicolai Basse kaldes almindelig Tømmermester. Meyer (Fredensborg P. 172) siger, at han gjorde Tegning til Toldkammerbygningen i Helsingør (Vitruv. II. Bl. 32). Hvis dette forholder sig rigtigt, har han ikke været af de ringeste.

Marcus Tuscher, 1705—51, var Nürnberger, oprindelig Kobberstikker, indkaldt 1743. Han gav et væsentligt Stød til, at Kunstakademiets Bygningsskole blev oprettet; men som Architekt har han kun efterladt sig en Række Tegninger, der findes i Kunstakademiets Bibliothek.

Nikolai Eigtved, 1701—1754, var bondefødt, blev Gartner, reiste som saadan til Polen og Sachsen; uddannede sig videre som civil og militær Bygningstegner[5]; blev sachsisk Ingeniørlieutenant og Kondukteur hos Poppelmann, der havde bygget Zwingeren i Dresden. Han blev hjemkaldt 1733 af den danske Regering, fik Titel af Kaptain, og Stipendium til at rejse 3 Aar i Udlandet for at studere Bygningskunst. Ved Hjemkomsten blev han ansat som Dekorateur paa Christiansborg. I 1739 byggede han Marmorbroen og Staldene, og 1744 blev han Slottets egentlige Bygmester. 1746 byggede han Sophienberg ved Vedbæk (Vitruv. II P. 33—35), 1748 det kgl. Theater. Hans Hovedværk er dog Palaierne paa Amalienborg 1750—55 og et Udkast til Marmorkirken, som senere blev ændret af Jardin. I 1743 blev han Direktør for det ældre »Maler- og Billedhuggerakademi« i Slotsholmsgade, som han strax forøgede med en Bygningsskole. I 1754 lykkedes det ham at faa oprettet det egentlige Kunstakademi paa Charlottenborg, hvis første Direktør han blev. Men kort efter blev han fortrængt af Franskmanden Saly og døde af Ærgrelse.

Lauritz de Thura. 1706—59, var oprindeligt Ingeniørofficer. Fik 1729 Stipendium, rejste 3 Aar i Italien, Tydskland og Frankrig for at studere Bygningskunst. Han opførte i 1733 et lille Slot paa Hørsholm, som dog snart blev nedbrudt, og i 1737—39 opførte han det store Slot sammesteds. Samtidigt byggede han Palaiet i Roskilde 1733, en Fløj til Vallø Slot 1738 og deltog sammen med Eigtved i Dekorationen af Christiansborg Slot. I 1741 forhøiede han Fredensborg Slot. 1743—44 byggede han Prindsens Palais, og kort Tid efter begyndte han Opførelsen af Spirene paa Frelsers Kirke og Frue Kirke (se ovenfor Lerche). Han udførte ligesom Eigtved Planer til Marmorkirken; men Arbeidet overdroges til Jardin. I 1754 byggede han Eremitagen.

Jacob Fortling, 1711—1761, blev i 1756 Hofbygningsinspekteur; men om hans Virksomhed som Architekt er der Intet at melde.

Georg David Anthon, 1714—1781, var Ingenieurlieutenant og Kondukteur hos Eigtved. Blev i 1754 Lærer i Bygningskunst ved Akademiet. I 1751 blev han Hofbygmester, i 1752—59 byggede han Frederiks Hospital og Spiret paa tydsk Kirke. Meyer fortæller (Marmorkirken S. 31), at han i 1772 fremkom med et Forslag om at nedbryde det store Spir paa Rosenborg og erstatte det med et »Gelænder«. Paa lignende Maade vilde han forskønne Børsen ved at erstatte dens Spir med en Kuppel.

Nicolas Henri Jardin, 1720—1799, født i Frankrig, blev indkaldt i 1754 for at bygge Marmorkirken. I 1770 standsedes Arbeidet, og han reiste hjem. Han har bygget Bernstorff Slot 1762, den lille Havepavillon bag Chr. VII's Palais paa Amalienborg, moderniseret Marienlyst og Thotts Palais. I Thura Vitruv. I Bl. 102 og II Bl. 31 findes Billeder af disse Bygninger i deres ældre Skikkelse.

Carl Christian Pflueg, 1728—1809, var Ingenieurofficer og døde som Major.

Han har (efter Jardins Tegning) »bygget« Sølvgadens Kaserne og Christians Pleiehus i store Kongensgade Nr. 108.

Louis Henri Jardin, 1730—1759, fulgte her ind i Landet med sin ældre Broder, men har ikke sat sig noget Spor som Architekt, medmindre han skulde have bygget det Kapel i Karise, som Harsdorff fuldførte.

Caspar Frederik Harsdorff, 1735—1799, er omtalt.

Georg Erdmann Rosenberg, 1739—1788, født i Kiel, var 1763—65 Lærer paa Akademiet. Om hans Virksomhed som Architekt ved man saa godt som Intet.

Johan Boye Magens, 1748—1814, var Kondukteur hos Harsdorff og Professor i Perspectiven ved Akademiet. Om hans Arbeide som Architekt veed man Intet.

Peter Meyn, 1749—1785, var Elev af Harsdorff, blev Professor ved Akademiet i 1783. Byggede Kirurgisk Akademi 1786. Blev Stadsbygmester 1788.

Christian Frederik Hansen, 1756—1845, den bekendte »Conferentsraad«, var Elev af Harsdorff. Opførte en Mængde Bygninger i Altona, Raadhuset, Frue Kirke, Metropolitanskolen, Kirken i Hørsholm og Landstedet Vilhelmsdal paa Strandveien.

TILLÆG II.

Kronologisk Fortegnelse over nogle Bygninger efter Chr. IV's Tid
(de fleste findes i Thuras Vitruv.).

Det Grammske Palais, opført 1661 (?). Vesterport 1668. Nørreport 1671 (Hans Stenwinkel III). Charlottenborg 1672—79 (Ph. Wingboon?). Vor Frelsers Kirke 1682—94 (v. Hawen). Frederiksberg Slot, beg. 1700. Rigsdagsbygningen 1704 (Pelli). Holmens Kapel 1705. Østerport 1708. Cancelliet 1713 (Ernst?). Fredensborg Slot 1720 (Pelli?). Amagerport 1724. Petri Kirkes Spir 1730. Reformert Kirke, indviet 1731. Til dette Tidsrum hører formentlig en stor Del af de Paladser og Privathuse i Kjøbenhavn, der ere afbildede i Thuras Vitruv. I. Det ældre Christiansborg 1732—40. Hørsholm Slot 1737—39 (Thura). Toldkammeret i Helsingør 1740 (Basse). Prindsens Palais 1743—44 (Thura). Asiatisk Kompagni 1745. Vor Frue Kirkes Spir 1746 (Lerche?). Sophienberg 1746—49 (Eigtved). Palaierne paa Amalienborg 1750—55 (do.). Schimmelmanns Palais (?). Kong Georgs Palais og det tilsvarende paa det modsatte Hjørne. Frederiks Hospital 1752—59 (Anthon). Eremitagen 1754 (Thura). Tysk Kirke 1755—69 (Eigtved og Anthon). Marmorkirken 1754—71 (Jardin). Bernstorff Slot 1762 (do.). Harsdorffs Medlemsarbejde 1764. Kapellet i Karise (det indre) 1766 (Harsdorff). Petersens Jomfrukloster 1767 (do.). Herkulespavillonen 1773 (do.). Det kgl. Theaters Ombygning 1773 (do.). Prædikestolen i Vor Frelsers Kirke 1773 (do.). Kapellet i Roskilde tegnet 1774 (do.). Projekt til Banken 1774 (do.). Harsdorffs egen Gaard 1779 (do.). Projektet til Amaliegade 1780 (do.). Kirurgisk Akademi 1786 (Meyn). Underkørselerne ved det kgl. Theater 1792 (Harsdorff). Kolonnaden paa Amalienborg 1794 (do.). Peschiers Gaard 1796 (do.). Løveapotheket 1796 (do.). Erichsens Palais 1797 (do.).

TIL ILLUSTRATIONERNE.

Fig. 1. Harsdorffs Portrait findes paa Frederiksborg. Det er dog tvivlsomt, om det er authentisk. Andre Billeder af ham har man ikke kunnet finde.

Fig. 2. Harsdorffs Medlemsarbeide hænger i Kunstakademiets Forsamlingssal.

Fig. 3. Projekt til Bebyggelse af Amaliegade. Originaltegninger og alle til Oplysning derom tjenende Documenter findes i Kongerigets Arkiv.

Fig. 4. Længdesnit af det kgl. Theater. Originaltegningen tilhører Hr. Architekt Lange og er først fundet forrige Aar. Den har en paaklæbet Lap, som antyder en anden Ordning, hvorved der kunde vindes nogle Stolerækker mere i Etagerne ved at indskrænke »Punschesalen«. Hr. Lange har tillige det dertil hørende Tværsnit og Façaderne; men de ere allerede offentliggjorte i Harsdorffs Værker 1859, hvor de bleve kopierede efter ældre Kobberstik.

Fig. 5. Prædikestolen i Vor Frelsers Kirke er udført efter et Fotografi taget paa Stedet.

Fig. 6. Petersens Jomfrukloster er gjengivet efter en Tegning, som tilhører nævnte Stiftelses Arkiv.

Fig. 7. Indgangsdør til ovennævnte Bygning, efter en Tegning, der tilhører Hr. Architekt H. Koch. Det ses heraf, at Harsdorff oprindelig har tænkt at give Bygningen en rigere Udstyring, som formodentlig af Pengetrang er bleven opgivet.

Fig. 8. En Festdekoration efter en Originaltegning, signeret: Harsdorff inv. 1767. Størrelse $11^{1}/_{2}'' \times 20''$. Tilhører Hr. Højesteretsassessor Grüner.

Fig. 9. Uden Tvivl en Rejsestudie af Harsdorff, maaske det eneste af den Art, der endnu findes. Billedet forestiller et Vue af Kapitoliet i Rom. Størrelse $11'' \times 10^{1}/_{2}''$. Tilhører Hr. Højesteretsassessor Grüner, hvis Hustru er en Descendent af Harsdorff.

ANMÆRKNINGER.

1. Skjøndt Ingenieurerne regnede sig for finere end Haandværkerne (Kunstnerne), har deres Dannelse i Almindelighed dog heller ikke staaet synderlig høit. Major Pflueg, som »byggede« Sølvgadens Kaserne (efter Jardins Tegning), fortæller i sin Autobiografi (Militairt Tidsskrift XXI). at for at studere Ingenieurvidenskaben i 1754 behøvede man kun et skrevet Kursus, som indeholdt nogle Sætninger og nogle Regler om Fæstningers Anlæg, dog uden theoretiske Grunde. Endvidere fandtes deri nogle Fæstningsværker i Grundrids, Profil og Elevation. »Herudi bestod det meste af den Videnskab, man i Almindelighed studerede«. Han fortæller endvidere, at hans Kammerater, de andre Ingenieurofficerer, haanede ham og »ironice kaldte ham Professor-Ingenieur«, naar han »talte om Kubikrod, andre Digniteter og algebraiske Oplösninger.«

2. Mange Bygninger i den saakaldte Harsdorffske Stil ere nu ombyggede eller nedbrudte. Amagertorv Nr. 11, Gammeltorv Nr. 22, Nygade Nr. 7 og Højbroplads Nr. 27 ere dog endnu bevarede. I Vimmelskaftet Nr. 45 kan man endnu ane de oprindelige Former. Gammeltorv Nr. 4 er først nylig bleven nedbrudt.

3. De omtalte Tegninger vare dengang i Hr. Geheimeraad Traps Værge og tilhørte formodentlig Hofarkivet. For Tiden kunne de ikke findes. De ere derfor formodentlig brændte paa Christiansborg 1883. Et enkelt Blad er fundet ved et Tilfælde og gjengivet paa S. 148.

4. Da der ikke existerer nogen samlet dansk Bygningshistorie, har det været nødvendigt at gjøre disse Tabeller saa omfattende. De gjøre forøvrigt ikke Fordring paa at være korrekte. Oplysningerne ere uddragne fra mange forskjellige Steder, uden at der har været Leilighed til at undersøge dem kritisk. Det var ønskeligt, om de kunde blive nærmere undersøgte og fuldstændiggjorte, for at man dog engang kan faa et samlet Overblik i den her angivne Orden.

5. En Gartner i den Tid maatte ikke blot kunne tegne de ornamentale Blomsterbed, men ogsaa Lysthuse, Pavilloner, Terrasser, Broer etc., og de var vante til at have Hundreder af Arbejdere under sig. Disse kunde da let, som Krieger og Eigtved, glide over til at blive Architekter. Den civile og den militaire Byggekunst var i Reglen sammensmeltet.

FORENINGSMEDDELELSER.

Da Akademisk Architektforening ved sit Møde i Slutningen af denne Maaned agter at foranstalte en Udstilling af Harsdorffske Arbejder, anmoder Bestyrelsen Enhver, som maatte være i Besiddelse af Originaltegninger og være villig til at laane Foreningen disse i nævnte Øjemed, om **inden den 27. ds.** at sende Meddelelse herom til Hr. Architekt Alfr. Thomsen, Helgolandsgade 5.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKTFORENING udkommer den 1ste og 15de i hver Maaned.

Abonnement à 1 Krone pr. Kvartal kan tegnes paa alle Postkontorer, hos alle Boghandlere samt hos d'Hrr. Kunsthandlere V. WINKEL & MAGNUSSEN, Højbroplads 7.

Udgiver: AKADEMISK ARCHITEKTFORENING.
Redaktør: Architekt K. ARNE-PETERSEN, Kontor Vestervoldgade 96. V. **Telf. 17524.**

Abonnementsprisen er **1 Krone pr. Kvartal** med Tillæg af 12 Øre Porto for udenbys boende Abonnenter.

Redaktionens Kontor er Vestervoldgade 96. Telf. 17524. Ekspedition hos d'Hrr. Kunsthandlere V. Winkel & Magnussen, Højbroplads 7.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKT FORENING

KJØBENHAVN
DEN 1. JUNI 1899
No 17

HVEM HAR BYGGET FREDERIKS HOSPITAL?

Af Ph. Weilbach.

I sin Kunsthistorie fra 1811 veed Weinwich ikke noget om, hvem der har bygget »Frederiks Hospital«, og nævner ikke Georg David Anthon, der var en temmelig beskeden Kunstner, som Bygmester. Men i sit Kunstner-Lexikon fra 1829 siger han, uden at blinke, om Anthon: »Efter hans Tegning og under hans Bestyrelse er Frederiks Hospital opført«, men trøster sig med, at det er »i en maadelig Stil«. Hvor Weinwich, som ellers har Fortjenesten af, ved sin Arkivgranskning at have henledet Opmærksomheden paa mangt et brugbart Spor, har faaet dette fra, er ganske ubegribeligt. Lige saa lidt som disse Bygninger i deres Hoveddele vise nogen maadelig Stil, *lige saa lidt er Anthon deres Bygmester*. Det er endnu ubegribeligere, at denne Forestilling om Anthon som Hospitalets Bygmester har kunnet holde sig til vore Dage*), da Lægen Ole Bang allerede 1840 i et Universitetsprogram siger tydeligt og uden nogetsomhelst Forbehold om Frederiks Hospital, at »begyndt af Oberst Eigtved fuldførtes Bygningen af Generalmajor L. v. Thura«.

Fra Regnskaberne og disses Bilag, der bevares i Rigsarkivet, skal det her paavises, at det er disse Kunstnere, hvem dette anselige Bygningsværk skyldes, og hvilken underordnet Del Anthon har haft i dets Tilblivelse.

Den 21. Maj 1751 forelagde Oberst og kgl. Hof-Bygmester N. Eigtved for Kong Frederik V *Tegninger* til det Hospital, som skulde opføres paa en af Kongen skænket Grund mellem »Dronningens Bredgade«**), som den endnu den Gang kaldtes, og »Amaliegade«. Tegningerne, der bevaredes i det kgl. Particulair-Kammers Lokaler, brændte desto værre med Christiansborg Slot i 1794, og det er derfor lidt vanskeligt at forstaa den endnu bevarede Explication, for saa vidt den angaar de Dele af Hospitalet, som ikke ere blevne opførte efter den oprindelige Plan.

Saa meget er dog klart: Paa Grunden, der var 160 Alen bred, 259 Alen lang, skulde opføres to lave Bygningslænger paa kun et Stokværk og hver $179^1/_2$ Alen lange. Deri skulde de egentlige Sygeværelser for største Delen være og, medregnet nogle bedre Sygeværelser i Endebygningerne, give Plads til 304 Senge. Disse to lange Fløje, som endnu i det væsentlige have deres

*) Endnu i C. Bruuns »Kjøbenhavn« (III, 98) og af V. Klein i dette Blad (S. 154) nævnes G. D. Anthon som Bygmesteren.

**) Dette Navn forklarer, hvorfor den herfra udgaaende Sidegade fik Navn af »Dronningens Tværgade«.

oprindelige Skikkelse, skulde først tages i Arbejde. Dernæst skulde midt for hver af de to smalle Ender af den mellem Fløjene liggende »Grønnegaard« opføres en rigere udstyret to-etages Bygning i nogen Afstand fra Gadelinien, saaledes som de virkelig ligge den Dag i Dag. Men ud imod Gadelinien til begge Gader skulde have været bygget: først til hver Side to enetages Pavilloner, dog med Kældere under, hvilke paa sin Tysk kaldes »vier Wohnungsgebäude«, og endvidere to og to andre enetages Bygninger, dels til Stalde og Vognremiser, dels til Slagtehus, Køkken og Laboratorium. Om disse sidste have ligget indenfor de fire Beboelseshuse eller, hvad der er usandsynligt, i samme Linie, kan ikke forstaas af Forklaringen. Ud mod Gaderne skulde der tillige være Porte og Gittere mellem Bygningerne.

Efter disse Planer fik Eigtved derpaa Kongens Tilhold om til »Hans Majestæts og hans egen Sikkerhed« at afslutte Kontrakter med Haandværkerne, om Murarbejdet med Bygningsinspektør Anthon og Hofmurmester Krausse, om Stenhuggerarbejdet med Mestrene Bässecke og Pfeiffer, om Billedhuggerarbejdet med Professor Petzoldt og saaledes videre med Tømrere, Smede, Snedkere, Malere og flere. Man ser deraf, at G. D. Anthon, hvis Underskrift findes paa Overslaget over Murværket ved Siden af Krausses, ikke en Gang var Konduktør ved Bygningen og altsaa kun tog Del i dens Opførelse som Murmester. Og paa Kvitteringerne underskrive de begge i Forening. Hele Bygningsværket skulde udføres for 95,507 Rdl. 47 ß dansk Courant og skulde under Eigtveds Ledelse udføres tilforladeligt i Løbet af tre Aar.

Skulde nogen endnu nære Tvivl om, at Eigtved var Hospitalets virkelige Bygmester og Architekt, da Tegningerne ikke findes mere, vil man i Krausses og Anthons »Überschlag« af 6. August 1751 kunne læse Ordene: »nach der von Sr. hochwohlgeboren des Herrn Obristen und Hof-Baumeister Eigtwedt verfertigten Zeichnung«; i Eigtveds Forestilling til Kongen af 10. Februar 1752 »nach angebogenen General-Plan, Grund-Riss und Façade-Zeichnung mit Explication«, og endelig efter Eigtveds Død i Generalmajor Thuras Forestilling til Kongen »die von dem abgegangenen Obristen und Hof-Baumeister Eigtwedt entworfenen Desseins zum Friedrichs Hospital«.

Den sidste Udtalelse fremkom nemlig i en Forestilling fra Thura, der var bleven Hospitalets Bygmester efter Eigtveds Død, om at maatte forandre de Bygninger, der skulde ligge ud til de tvende Gadelinier, til noget aabenbart meget bedre. Thura foreslaar nemlig, at de otte enetages Huse, hvormed Eigtved havde villet afslutte Hospitalet til begge Sider, maa forandres, og giver, efter Kongens Befaling, »dass die vier Vorder-Gebäuden von zwei Etagen und viel ansehnlicher und reicher aufgeführet werden wollen«, Overslag og *Tegninger* til denne Forandring. De vilde koste 71,981 Rdl. 16 ß, men, med Fradrag af Overslaget for de otte mindre Bygninger, 34,000 Rdl. 91 ß, kun 37,980 Rdl. 21 ß som ny Bevilling. Tre Dage efter forelaa Kongens Approbation. Det er de fire statelige Bygninger, som nu, forbundne med Gittere og Jernporte, ligge ud til Amaliegade og Bredgade, eller som den fra nu af lige til vore Dage blev kaldt: »Norgesgade«. Thura siger udtrykkelig i sin Forestilling, at han har »zu diessen vier grossen Vorgebäuden die Desseins allerunterthänigst entworfen«.

Anthon er fra nu af ganske ude af Spillet. Murmester Krausse var ene

om Murarbejdet til de to Bygninger mod Bredgade; den ene ud imod Amaliegade opmuredes af Murmester Schiørring, den anden af Murmester Engersløw. Overslagene var ens for alle fire Bygninger, og Overskridelserne næsten ogsaa, medens de tillige var usædvanlig smaa.

Det tør man vel næppe sige om det hele Bygningsværk, thi da Hospitalet omsider den 18. September 1759 blev endelig afleveret som færdigt, balancerede Regnskabet med en Sum af 217,103 Rdl. $32^1/_2$ ß d. C., men deri var Inventariet, som jo maa have kostet mange Penge, ogsaa medregnet. Det egentlige Hospital var indviet den 30. Marts 1757.

Hermed er egentlig mit Hverv sluttet, at føre uomstødeligt Bevis for, hvilke Architekter Tegningerne til Frederiks Hospital skyldes; men jeg skal dog endnu tillade mig nogle faa Bemærkninger.

Af det foregaaende vil det kunne ses, at C. Bruuns Udtalelse i »Kjøbenhavn«, paa det foran anførte Sted, »man byggede ikke efter nogen bestemt og velovervejet Plan« ikke gælder mere om dette Bygningsværk end om saa mange andre, hvori Bygherren under Opførelsen bestemmer sig for at gøre Forandringer i den oprindelige Plan. Kommissionen, som blev nedsat i 1755, havde ikke det Hverv at lede Opførelsen, der for Sygehusafdelingens Vedkommende næsten var færdig, men at tage Bestemmelse om Hospitalets, d. v. s. selve Institutionens »Plan og Fundation«. Den skulde vedtage Bestemmelser om Rummenes Anvendelse, Montering og Reglerne for Hospitalets Brug.

Da Bygningen var færdig, blev der vel anket over, at den ene af de lange Længer laa paa opfyldt Grund, men da Terrainet paa begge Sider af Hospitalet den Gang var aabent, saaledes at Luften fra Havnen havde fri Adgang til hele Bygningsanlæget, mente man dog, at dette var nok til at bøde paa den Fugtighed, som kunde komme fra den opfyldte Grund. I senere Tider har man paa forskellig Maade søgt at forbedre Forholdene.

Hospitalet, hvoraf der til denne Artikel er laant fra C. Bruuns »Kjøbenhavn« en Gengivelse af en Del af dets Forside mod Bredgade, har utvivlsomt vundet overordentlig meget ved Thuras store »Forbygninger«. Eigtved havde som Afslutning af Bygningsanlæget vel opført en ret anselig to-étages Bygning i nogen Afstand fra hver af de to Gader. Men foran disse vilde de oprindelig paatænkte otte lave Huse sikkert i høj Grad have skadet Forsidens monumentale Præg. Det maa derfor paaskønnes, at Thura, da han i Tide fik Sagen i sin Haand, opnaaede Kongens Billigelse af de fire Pavilloner, der give Hospitalet et saa værdigt og tiltalende Præg.

Sine to Hovedbygninger, hvoraf den enes Forside ses næsten fuldstændig paa Gengivelsen, havde Eigtved holdt i en rolig, i Forhold til Tidens Smag, ret simpel Stil med gode Forhold. Thura fulgte i Hovedtrækkene samme Anordning, men ved at lægge Kælder under de fire Forbygninger og give dem Mansardtag, opnaaede han en langt anseligere Totalvirkning. Han nøjedes med at smykke Façaderne med en Frontespice over Midtpartiet, baaren af Lisener i en Slags dorisk Stil med Triglyfer i Architraven. Kun i Vaabenskjoldene, der udfylde Frontpartierne, og i Vaserne paa Portgitterets Piller træder Rokokotidens Smag for de vredne og svungne Linier frem. Ellers er Bygningerne holdt i rolige om Renæssancen og den senere Klassicisme mindende Linier.

Hele det store Rum mellem de lange Sidelænger og de to større Tværbygninger blev ved Alleer af skyggefulde Træer, under Navn af »Grønnegaarden«, den heldigste Spaseréplads for Rekonvalescenter, og danner navnlig nu, efter at Træerne have naaet en ærværdig Alder, et Sundhedsbælte af største Værd for hele Anlæget. En Gengivelse af den østligste Del af »Grønnegaarden« viser

FREDERIKS HOSPITAL, FORSIDE MOD BREDGADE.

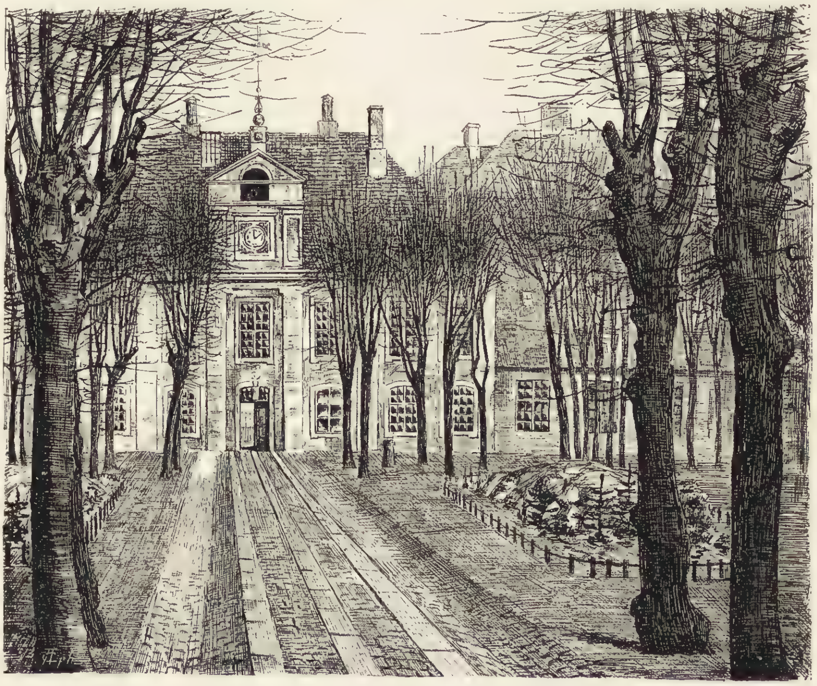

dennes hyggelige Præg. I Baggrunden ses den mod Gaarden vendende Side af Eigtveds Midtbygning ud mod Amaliegade, med sit lille Taarn og Spir som Vidnesbyrd om første Sals Anvendelse til Hospitalkirke.

Ved sit Anlæg med de lange lave Sidefløje har Hospitalet faaet en vis Lighed med det i vore Dage opdukkede Barakke- og Pavillonsystem, og Hos-

pitalets vedvarende Brugbarhed, trods den mindre heldige Grund, hvorpaa det er bygget, skyldes vistnok den Rundhaandethed, hvormed Bygherren, Kong Frederik V, stillede et saa stort Fladerum til Raadighed til Hospitalet, at enhver Nødvendighed for at bygge i Højden faldt bort.

Naar nu i en længere Aarrække Spørgsmaalet har været rejst om at flytte Hospitalet herfra, er der Grund til paany at lægge et kraftigt Ord ind for dette saa smukke og ejendommelige Bygningsanlægs Bevarelse med begge dets imponerende Forgaarde mod Bredgade og Amaliegade. Der har flere Gange baade fra lægevidenskabelig og fra kunstnerisk Side været fremført vægtige Grunde for hele Anlægets Bevaring som Hospital. I 1881 nedsattes en Kommission, som i 1882 afgav sin Betænkning. Kommissionen udtalte sig i Hovedsagen for Hos-

»GRØNNEGAARDEN«.

pitalets Bevaring paa det nuværende Sted, og paaviste, at det baade økonomisk og praktisk vilde være fordelagtigst, da Salget af hele Anlæget, Fødselsstiftelsen og kirurgisk Akademi medregnet, kun vilde indbringe en forholdsvis mindre Del af, hvad et nyt fjærntliggende Hospital vilde koste. Selv om Grundens Pris nu er stegen, er Bygningsomkostninger m. m. ogsaa stegne i samme Forhold. Og hertil kommer, at den Trang til Laboratorier og Museumsrum, som den Gang og senere i endnu højere Grad var tilstede, nu paa en ret heldig Maade er afhjulpen.

Da Hospitalets store Fladerum langtfra er udnyttet i sin fulde Udstrækning, vil der endnu være god Lejlighed til at omdanne Hospitalet efter vor Tids Fordringer. Allerede i 1882 paaviste Kommissionen, at Sidebygningerne kunde omdannes enten til et »Længdekorridorshospital« eller til et taalelig heldig modificeret

»Tværkorridorshospital«. Kommissionen heldte mest til den sidste Plan, som dog ikke vandt Lægernes Tilslutning. Begge Systemer ere jo imidlertid nu forladte, men der er endnu en Mulighed for, med Bevarelse af Grønnegaarden, at omdanne Hospitalet efter det moderne Pavillonsystem. Hvor nu Sidelængerne ligge, kunde der rejses en dobbelt Række af *to-etages* Pavilloner, hvis Tage ikke ragede op over de store Forbygninger*). Ved at lægge disse Pavilloner med Gavlene mod Grønnegaarden og med passende brede Passager imellem, kunde man vinde rigeligere Belægningsplads end nu, og med de gunstigste Lysforhold, Lys fra Øst og Vest, med rigelig Adgang til Luft og, med Nutidens tekniske Erfaringer til Raadighed, fuldstændig sikrede mod de svage Levninger af Ulæmpe, som den ene Sides opfyldte Grund, efter halvandet Hundredaars Forløb, endnu kunde frembyde. Man vilde, da Omdannelsen kunde foregaa Stykke for Stykke, med en forholdsvis ikke tyngende Udgift, kunne skabe her et udmærket brugbart Hospital af passende Størrelse for Universitetets Tarv, og det med en Beliggenhed, som enhver stor By vilde misunde København Da ogsaa det paatænkte nye Hospital nærmest er bestemt for Universitetsklinikken og ikke beregnet paa at gøres større, end Frederiks Hospital ved Omdannelsen kunde blive, skulde man betænke sig to Gange, inden man opgav den Fordel, som den nuværende Beliggenhed frembyder, for at vinde en Sum, som Statskassen selvfølgelig ikke har haft at regne med, saa længe Hospitalet ikke er flyttet. Saavel det kunstneriske Hensyn, som vel desto værre her maa sættes i anden Række, som det mest iøjnefaldende Hensyn til Universitetets, Lægevidenskabens og Sygeklientelets Tarv maa med højtklingende Røst tale for, at *Staden* beholdt et nedarvet monumentalt Bygningsværk, paa samme Tid som *Staten*, med en paa adskillige Aar fordelt overkommelig Udgift, vandt et Hospital, der i Henseende til Rummelighed, indenfor de givne Fordringer, gode Sundhedsforhold og fortrinlig Beliggenhed opfyldte alle rimelige Forventninger. Hvor meget vilde København ikke tabe ved at se dette Bygningsanlæg omdannet til en Gade med høje Huskaserner, der tilintetgjorde et gammelt og nedarvet Luftbælte! Hvor meget vilde Universitetet, hvortil Frederiks Hospitals Lægetjeneste er knyttet, ikke tabe ved at se dette henlagt til en fjærn Udkant af Stadens Omraade, og dobbelt, hvis ikke kirurgisk Akademi, som ogsaa er et Bygningsværk af anselig kunstnerisk Værd, og den nylig indkøbte store Hjørnegaard, ogsaa bleve opgivne, for at de Institutioner, som huses der, og som saa nøje ere knyttede til Hospitalets Universitetstjeneste, kunde flyttes med til Hospitalets nye Plads!

ØSTIFTERNES HISTORISK-TOPOGRAFISKE SELSKAB.

Under dette Navn er der fornylig stiftet et Selskab af Mænd fra Østifternes forskellige Egne og i forskellige Samfundsstillinger for at udbrede Kendskab til disse Landsdeles topografiske, historiske og kulturhistoriske Forhold og bidrage

*) Den sydvestligste af disse Pavilloner, i Hjørnet ved den katholske Kirke, maatte dog blive kortere end de øvrige, om end med ens Gavlside mod Grønnegaarden. Den kunde anvendes til det ofthalmologiske Studium. Paa Sidegrundene mod Nord og Syd var der yderligere Plads til 3 isolerede Barakker for særlige Sygdomme.

til Fremdragelse og Undersøgelse af de historiske Minder. Dette Maal vil man paa lignende Maade som det alt eksisterende jyske historisk-topografiske Selskab søge at naa delvis ved Udgivelsen af særlige Skrifter, men hovedsagelig gennem et illustreret Tidsskrift »Fra Arkiv og Museum«, hvori der optages Beskrivelser og historiske Efterretninger om gamle Slotte og Herregaarde, Borgruiner, Kirker og lignende Minder fra den historiske Tid, topografiske og historiske Beretninger om enkelte Byer, Herreder og Sogne, Oplysninger om Land- og Byboernes Livsvilkaar og Levevis i ældre og nyere Tid samt i det Hele alle Efterretninger, der kunne have Betydning til Belysningen af Østifternes Topografi og specielle Historie, særlig de kulturhistoriske Forhold.

For Opfyldelsen af dette lovende Program borger de udmærkede Navne, hvoraf Forretningsudvalget for det nye Selskab bestaar: Dr. phil. Mollerup, Direktør for Nationalmuseets 2. Afdeling, Provinsarkivar Hornemann, Cand. polit. F. H. G. Schiøtt, Herredsfoged, Dr. juris Secher og Provinsarkivar Wad. Desuden støttes og anbefales Selskabet af et stort Antal navngivne og ansete Mænd, hvis Livsstillinger og dertil knyttede Interesser giver deres Anbefaling forøget Vægt.

For nærværende »Meddelelser«s Læsekreds vil det sikkert være tilstrækkeligt alene at anføre Ovenstaaende for at skaffe det nye Selskab en forøget Tilslutning, saa meget mere som Kontingentet i Virkeligheden er sat overordentligt lavt i Forhold til, hvad der bydes. Det er jo et glædeligt Faktum, at Interessen for vore historiske Bygningsværker o. l. saa vel som for det, der duer af vor moderne Bygningskunst, hvorfor »Meddelelserne« gør sig til Talsmand, er i en betydelig Fremgang, idet det mere og mere staar klart for Intelligensen i Nationen, hvilken stor kulturel Betydning begge Dele har.

Red.

FRA ARKIV OG MUSEUM.

Det nydannede »*Østifternes historisk-topografiske Selskab*« har under ovenstaaende Titel paabegyndt Udgivelsen af et nyt Tidsskrift, der redigeres af Cand. polit. F. H. G. Schiøtt, Efter det første Hefte at dømme vil det blandt andet blive af betydelig Interesse for Kendskaben til vore ældre Bygninger og deres Historie. Fra Nationalmuseets 2. Afdeling gives der saaledes en Række Meddelelser om Udgravninger og Undersøgelser af middelalderlige Befæstninger fra Østifterne, som indeholder adskillige Oplysninger, der ville være nye for de fleste. Hvormange have f. Eks. nogen Anelse om, at der her paa Sjælland, i Uggerløse Sogn, Lynge-Frederiksborg Herred, findes et mægtigt, af Fraadsten bygget, rundt Forsvarstaarn fra Valdemar den Stores Tid: *Badstrup* Taarn, der med 20 Fod tykke Mure har en indvendig Diameter af 27 Fod og 18 Fod høje Mure? Ogsaa det 80 Fod høje Hovedtaarn af det gamle *Korsør* Slot, der stammer fra 14. Aarh., turde være lidet kendt selv blandt Architekter.

Større Interesse knytter sig dog til den af Udgiveren, Cand. Schiøtt, skrevne Afhandling, der indleder første Hefte: *Frederikskirken paa Amalienborg.* Der findes heri adskillige Berigtigelser af tidligere Studier over dennes Bygningshistorie og

en klar og velskreven Oversigt over de ualmindelig haarde Fødselsveer og øvrige Kalamiteter, der som en ublid Skæbne har forfulgt denne Bygning i halvandet Hundrede Aar. Det hænder jo ofte nok, at der anvendes et stort Arbejde paa Projektering af en Bygning, som aldrig naar til at blive opført, ligesom det jo ogsaa kan ske, at det oprindelige Projekt bliver skudt til Side for at give Plads for en anden Architekts. Men det turde være enestaaende — heldigvis da —, at hele Resultatet af c. 150 Aars næsten uafbrudte Arbejde gennem et Utal af Projekter af en Mængde forskellige Architekter — naar der ses bort fra de sidste Aars Byggearbejder — kun fører til en ikke engang halv færdig Ruin.

Skøndt Grundstenen allerede nedlagdes 1749 og Fundamentet udførtes efter EIGTVEDS Plan, udarbejder denne efter dette Tidspunkt den ene nye Plan efter den anden, som ikke blive antagne; endelig sendes en af disse til Frankrig, hvor den kritiseres af den bekendte GABRIEL, som selv forfatter flere Projekter. Eigtved vedbliver at arbejde og naar virkelig at faa en Plan approberet 1754, men dør samme Aar. Saa indkaldes JARDIN, som straks begynder at arbejde paa Projekter til Kirken samtidig med at THURA, som foreløbig har faaet Ledelsen af Arbejdet, og Eigtveds Svigersøn ANTHON bringer flere nye Udkast frem. Jardin udfører mindst 4 nye Forslag. Men ogsaa disse underkastes Censur, idet Tegningerne sendes til Rom til det franske Akademis Bedømmelse. Endelig approberes en af hans Planer 1756, og Arbejdet genoptages, men standses 1770 paa Grund af de uhyre Omkostninger, som hidførtes ved, at man besluttede at bygge Kirken udelukkende af Marmorblokke, i Stedet for, som det først var paatænkt, kun med en Beklædning af Marmor. Senere have, foruden mange andre, HARSDORFF og HETSCH udført en Række Planer til en Omdannelse af den ufuldførte Bygning, som nu endelig i vore Dage har ophørt at være en Ruin, idet en privat Mand, rigtignok efter en stærkt reduceret Plan, har fuldført denne Kirke, som — for at citere Forfatteren — »med sine store Brøst baade som Kunstværk og som Kirke dog hører til de Bygninger, som give vor By Relief«.

V. KOCH.

FORSKELLIGT.

Konkurrencetegningerne til Marienlyst Kurhotel-Bygning. Som det vil erindres blev af Ejeren af Marienlyst Badeanstalt, Hr. ANDERS JENSEN, indbudt 6 Architekter til at deltage i en Konkurrence om Tegninger til et nyt Kurhotel paa Marienlyst. Der indkom i den Anledning 4 Projekter, og det af *Akademisk Architektforening* nedsatte Bedømmelsesudvalg tilkendte Architekt RICH. BERGMANN første Præmie.

Nye Architekter. I Kunstakademiets Skoleraads Forsamling d. 29. Maj bestod Eleverne SYLVIUS KNUTZEN og AAGE LAURITZEN Afgangsprøven som Architekter.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKTFORENING udkommer den 1ste og 15de i hver Maaned.
Abonnement à 1 Krone pr. Kvartal kan tegnes paa alle Postkontorer, hos alle Boghandlere samt hos d'Hrr. Kunsthandlere V. WINKEL & MAGNUSSEN, Højbroplads 7.

Udgiver: AKADEMISK ARCHITEKTFORENING.
Redaktør: Architekt K. ARNE-PETERSEN, Kontor Vestervoldgade 96. V. **Telf. 17524.**

Avertissementsprisen er **1 Kr. pr. Kv.-Tom.** Annoncer kan indsendes under Adresse: Akademisk Architektforening, Industriforeningsbgn. V.

Abonnementsprisen er **1 Krone pr. Kvartal** med Tillæg af 12 Øre Porto for udenbys boende Abonnenter.

Redaktionens Kontor er Vestervoldgade 96. Telf. 17524. Ekspedition hos d'Hrr. Kunsthandlere V. Winkel & Magnussen, Højbroplads 7.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKT FORENING

KJØBENHAVN
DEN 15. JUNI 1899
No 18

KOLDING ELEKTRICITETSVÆRK.

Kolding Elektricitetsværk er opført for Kommunens Regning i Aaret 1898 og taget i Brug i Begyndelsen af dette Aar.

Værket er beliggende paa Hjørnet af Rendebanen og Vestergade paa en Grund, der støder umiddelbart op til Kolding Aa. Det er baseret paa Anvendelsen af ensrettede, lavtspændte Strømme efter det saakaldte Tre-

KOLDING ELEKTRICITETSVÆRK. ARCHITEKT VALDEMAR SCHMIDT.

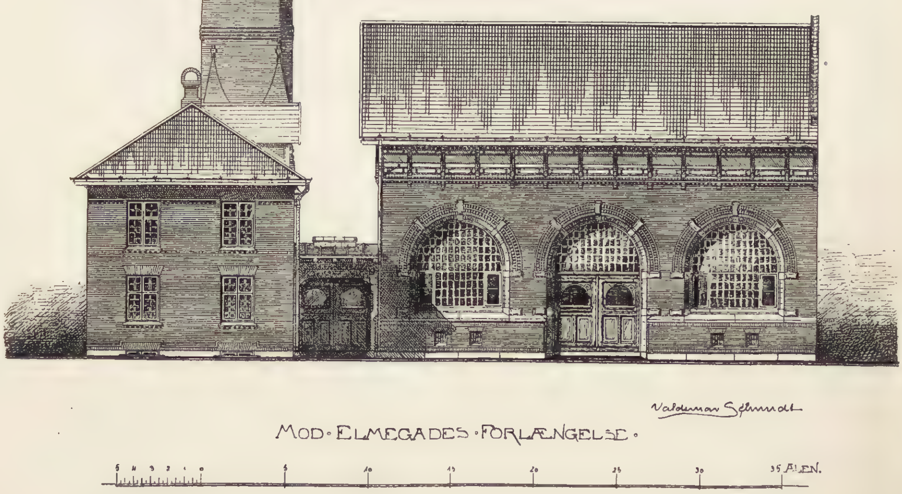
leddersystem og er for Tiden istand til med tilstrækkelig Reserve at kunne forsyne 1000 samtidig brændende 16 Lys-Lamper med Strøm, medens Bygningerne ere opførte til, at der deri kan installeres Apparater, Maskiner m. m. til det 3-dobbelte Antal Lamper.

Værket bestaar, som Tegningerne udvise, af:

1) En Beboelsesbygning, hvis Kælder tjener som Akkumulatorrum, medens Stuen for Tiden benyttes til Værksted, Magasin og Kontorlokaler. Naar det bliver nødvendigt, vil her kunne opstilles et Akkumulatorbatteri mere. Paa første Sal findes en Lejlighed for Værkføreren.

2) En Maskinbygning, som er adskilt fra Beboelsesbygningen ved en lukket Gennemkørsel. Under denne Gennemkørsel er der et overhvælvet Kælderrum, som staar i direkte Forbindelse med Akkumulatorkælderen og en lille Kælder i Maskinbygningen bag den saakaldte Reguleringstavle. Det bliver derved let at føre de mange Forbindelsesledninger fra Reguleringstavlen til Akkumulatorerne. I Maskinsalen er opstillet 2 Stkr. liggende Kompound-Dampmaskiner, hver paa 50 HK. Den ene af disse driver 1 Dynamo med 220 Volts Spænding, medens den anden har 2 Dynamoer, hver med 110 Volts Spænding. Der er Plads til en Dampmaskine med tilhørende Dynamo til 200 HK.

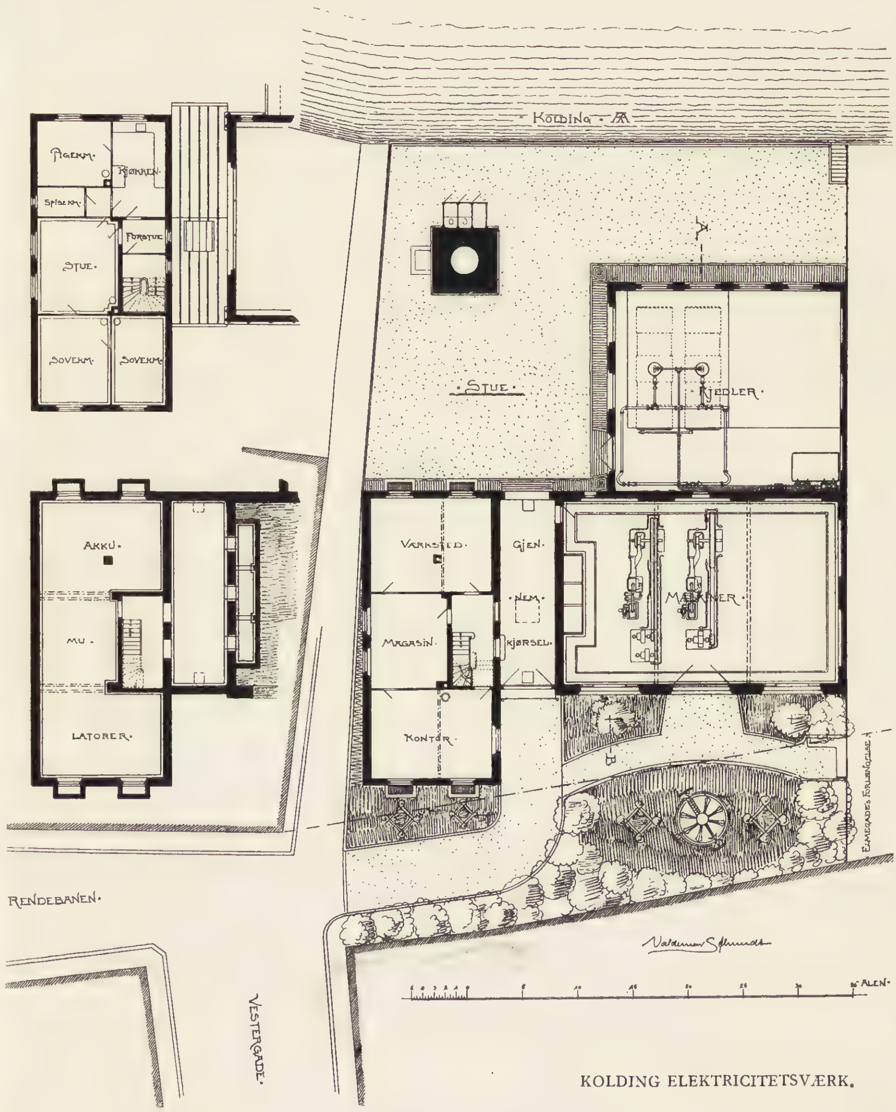
3) Et Kedelhus, som ligger umiddelbart bag ved Maskinlokalet. Der findes for Tiden to korniske Kedler, hver paa 45 □ Meter Ildpaavirkningsflade, men der er Plads til endnu

KOLDING ELEKTRICITETSVÆRK.

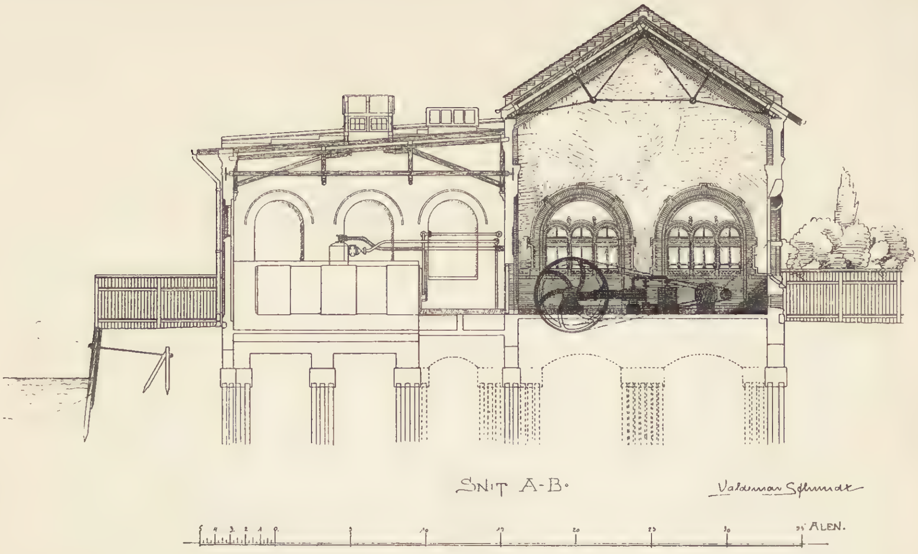
2 Kedler af den dobbelte Størrelse. Trækkanalen ligger udenfor Kedelhuset langs den mod Aaen vendende Mur og gaar til en 120 Fod høj Skorsten.

Bygningernes Façader ere opførte af røde Mursten med Anvendelse af en Del ølandsk Kalksten og Granit. I Maskinsalen er Flisegulv. Dens

KOLDING ELEKTRICITETSVÆRK.

Vægge ere til Brystningshøjden beklædte med gule, glaserede Mursten. Over Brystningen ere Blendingerne, Vindues- og Dørindfatningerne murede af gule Mursten; selve Vægfladerne pudsede og strøgne i Kalkfarver. I Blendingerne er anvendt let Dekoration i Kalkfarver. Loftet er malet i lyse Toner.

KOLDING ELEKTRICITETSVÆRK.

Hele Anlæget er forestaaet af Belysningsdirektør WINDFELD-HANSEN. Tegningerne til Bygningerne ere udførte af Architekt VALDEMAR SCHMIDT i Kjøbenhavn og det daglige Tilsyn ført af Architekt HENR. WANDALL i Kolding. De forskellige Arbejder ere udførte af følgende Haandværkere: Murmestrene H. NIELSEN & JØRGEN HANSEN, Tømmermester N. KNUDSEN, Snedkermestrene MØLLER & SØRENSEN, Blikkenslagermester SWEINFUTZ' ENKE og Malermestrene HANS NIELSEN & JENSEN.

NASSAUER HAUS I NÜRNBERG.

Blandt de til Nutiden bevarede gotiske Profanbygninger indtager det smukke Nassauer Haus i Nürnberg en fornem Plads, og det vil vist interessere Læserne — til Sammenligning med Forholdene hos os — at erfare, hvad man i Nürnberg har haft Magt og Mod til at gøre for at bevare denne og andre interessante gamle Bygninger fra at blive et Offer for materielle Interesser. Ifølge »Deutsche Bauhütte« var det paatænkt at indrette en Butik med de sædvanlige store Vinduer i Nassauer Haus. Dette ejes af en Stiftelse; Magistraten havde underhandlet med dens Bestyrelse om at faa det overdraget til Byen, men faaet til Svar, at Stiftelsen ikke ansaa sig berettiget dertil og heller ikke ønskede det. Saa i sidste Øjeblik blev der udstedt følgende Politiforordning*):

*) Bygningsmyndighederne danne i Tyskland en Del af Politiet.

§ 1. Forandringer ved det indre eller ydre af Bygninger af historisk eller architektonisk Betydning ere fremtidig underkastede Politiets Approbation, selv om de ere saadanne, hvortil denne ikke hidtil har været udkrævet.

§ 2. Ved Ombygning eller Forandring af monumentale Bygninger eller Bygninger af historisk eller architektonisk Betydning skal der tages

NASSAUER HAUS I NÜRNBERG.

fornødent Hensyn til deres Stil, Karakter og Skikkelse. Det samme gælder Ombygninger og Nybygninger i saadanne Bygningers Omgivelser.

§ 3. Magistraten forbeholder sig at afgøre Spørgsmaal om, hvorvidt en Bygning maa henregnes til monumentale Bygninger eller Bygninger af historisk eller architektonisk Betydning, eller om en Bygning skal betragtes som hørende ind under saadanne Bygningers Omgivelser, samt hvorledes der i Anledning af de her givne Forskrifter vil være at indhente Erklæring fra Sagkyndige.

E. G.

SMAA TING.

Hr. Redaktør!

Jeg er ikke Fagmand og savner vel derfor egentlig al Berettigelse til at tage Ordet i nærværende Blad. Men jeg nærer en levende Interesse for Bygningskunsten og maaske endnu mere for Byens hele Fysiognomi, saaledes som det viser sig præget ikke alene af Bygningerne, men ogsaa af alle Omgivelserne om disse, Gaderne, Anlægene, Pladserne osv. Med stor Fornøjelse har jeg i tidligere Numre af »Meddelelserne« læst smaa Artikler om »Skilte«, om »smaa Ruder« o. l. Saa smaa og tilsyneladende ubetydelige saadanne Afhandlinger (eller hvad jeg nu skal kalde dem) end ere, mener jeg dog, at de ville kunne gøre en god Virkning, hvis de blive læste med Eftertanke og vel at mærke de deri fremførte Meninger blive førte ud i Livet. Lad en Bygning være nok saa smuk og architektonisk fremragende, med store Rytmer og Linier, den være vil — en Ting bør ikke overses; jeg vil kalde den: de smaa Forholds Magt. For mig, der ikke ser saa meget paa Bygningen som saadan, altsaa som rimeligvis en Architekt ser paa den, betyder det en hel Del, at jeg af og til ser dens strænge Lovbundethed og Regelmæssighed afbrudt ved smaa Ting og maaske rent uvedkommende Omstændigheder, der dog ere smagfulde og ikke som f. Eks. de moderne Skilte faa mine følsomste Nerver til at dirre af Ækelhed. En Postkasse f. Eks. eller en Lotterikollektions Skjold virke tiltalende paa mig baade direkte ved deres kraftige Farver og indirekte ved den behagelige Ideassociation, de fremkalde hos mig ved Tanken om at modtage kærkomne Breve eller at vinde i Lotteriet. Ogsaa et Telefonstativ højt oppe paa Taget har min Agtelse; jeg finder, at det mange Gange gør en ypperlig Virkning i den Silhouet, en Husrække frembyder. En Markise udenfor et Vindue, hvor Solen fremkalder et livligt og let Spil af Lys og Skygge, og hvor Vinden frembringer en yndefuld Leg af Bølger og Krusninger, er efter min Mening et kønt Syn; det er saa sommerligt. Maaske den noget forstyrrer den rent architektoniske Virkning af Bygningen, den skjuler en smuk Vinduesindfatning eller lignende; man maa da trøste sig med at se Vinduesindfatningen ved Siden af, som formodentlig er ligesaadan. Kort sagt, for ikke at blive ved med at remse mange flere »smaa Forhold« op, det er for mig »Poesien« i Bylivet; det spiller sikkert en større Rolle end man egentlig gør sig det bevidst.

Alt dette er jo selvfølgeligt Noget, der fremkommer af sig selv, uden at hverken Architekter, Bygherrer eller Kommunalbestyrelsen kan arrangere det forud. Men det forekommer mig, at der er de Ting, der kan og bør ordnes af kyndige og nænsomme Hænder, og som da nok skulle vise deres Virkning. Der er først den Opfordring til Bygherrer og Husejere: sørg for at holde Façaderne rene og vel istandsatte. Hvem der har været i Holland, specielt maaske i Haag, vil sikkert med Glæde mindes det Indtryk af Velvære og Tilfredshed, man faar ved at se den yderst propre Stand, hvori Huse og Gader holdes. Façaderne staa saa nydelige, Fortougene skures hver Morgen af Tjenestepigerne med Gulvklude, — ja selvfølgeligt, man kan ogsaa gaa for vidt, til en rent pedantisk og kedsommelig Renlighed, som maaske snarere fremkalder et prosaisk og pebersvendeagtigt Indtryk. Men, sikkert er det, at mange Steder i vor By,

i Kjøbenhavn, vilde det ikke være af Vejen, om Husværterne toge sig lidt mere af deres Façader end de gøre, selv om de maaske til deres Forsvar ville føre Udtrykket »malerisk Uorden« i Ilden.

Hvad grønne Træer og Planter betyde for en Hovedstad er ikke til at beskrive. I rigtig Erkendelse heraf holdes vore offentlige Anlæg, Boulevardtræer, indhegnede Pladser osv. i en mønsterværdig Stand, og Foreningen til Kjøbenhavns Forskønnelse har truffet rigtigt ved at sørge for, at der hist og her paa dertil egnede Steder stadigt plantes nye Træer. Naar man ser den Forandring, der i Aarenes Løb er overgaaet Frederiksberg Allé, bliver man ganske vemodig ved at tænke paa den helt landlige Karakter, den havde blot for et Decennium siden, men trøster sig, efterhaanden som Villaerne fortrænges og der kommer lutter høje Huse — thi Overgangen, Kompromiset, er altid kedsommelig, saalænge det varer — med, at det nu er en stor og smuk Boulevard med herlige, gamle Træer. Men de private Husejere kunne »med smaa Midler« end yderligere fremhæve dette Skønhedsindtryk. Der ligger et lille, gammelt Hus i Nybrogade, helt bevokset med vild Vin lige fra Stenbroen til Gavlspidsen. Hvor ser det dog ikke dejligt ud, især om Efteraaret, naar Løvet spiller i alle mulige Farver! Huset selv ejer ganske sikkert ikke nogen architektonisk Skønhed; men der er en Charme, en Poesi udbredt over det, som gør, at Øjet først og sidst hæfter sig ved det i det forøvrigt meget maleriske Gadeparti. Kunde nu noget Saadant ikke gøres mange andre Steder? I alt Fald i Stueetagen, selv om man jo ikke kan lade vore moderne, høje Huse bevokse lige til Gesimserne. Det er jo dog heldigvis ikke alle Bygninger, der have Butikker.

Et Steds i Nørre Farimagsgade findes et Hus, hvor der udenfor alle Stueetagens Vinduer er anbragt smaa Altaner, som hele Aaret rundt ere fulde af vel vedligeholdte Blomsterplanter. Hvor liver denne lille Skønhedsaabenbaring op i den ellers saa triste Husrække! Her er det altsaa Beboerne, hvem Husejeren blot ved Anbringelsen af de smaa Altaner giver Anledning til at forskønne Byen. Og dette Eksempel burde følges mange, mange Steder; og dette Vink burde de byggende Architekter tage sig ad notam og ligefrem indføre som et Moment i deres architektoniske Kundskaber. Hvilken Farvepragt og hvilken Afveksling i Husrækken, der vilde fremkomme!

Ja, Farver! Det er maaske netop det, vi trænger til. Man plejer at sige, at de høre hjemme under Sydens lysende og varme Sol. Jeg véd egentlig ikke hvorfor; mig forekommer det netop, at jo mere farveløs og graa vor nordiske Himmel er, des mere maa vi selv sørge for at live lidt op i Tilværelsen. Og her vil jeg slutte med blot en lille Antydning af, hvad der kunde være af god Virkning. Lad os faa vore Vinduesposter og Rammer malede hvide; lad dem staa tydeligt og klart med deres Tegning mod Rudernes mørke Baggrund. Intet er saa kedsommeligt som at se det sorte »Hul« uden Inddeling, uden Artikulation. En Façade af røde Mursten, der ellers ikke har noget architektonisk Liv, men blot har gode Forhold, faar en ganske mærkelig Festivitas ved de hvide Vinduer, og — der behøves næsten ikke mere ved et almindeligt Beboelseshus! Det forstode de tidligere Generationer saa udmærket, og i saadanne smaa Forholds Magt havde de en Styrke, saa at Nutiden fristes til at udbryde: Hvori ligger det, at vi ikke kunne gøre vore Sager saa godt som de? Er det alene

Ælden, der giver deres Frembringelser Værdi? Eller ved hvilket Trylleri faa de saa meget ud af saa lidt?

Ja — det var kun disse Smaating, der laa mig paa Sinde. Jeg tror, der er Noget i dem, som man vel skal overveje og ikke skyde til Side; og kunde nogle af mine her fremførte Ideer have nogen Spirekraft i sig, tror jeg, at det vilde glæde flere end

Deres ærbødige

ABONNENT.

PRÆMIER, MEDAILLER OG LEGATER,
SOM FOR STØRSTE DELEN UDDELES AF KUNSTAKADEMIET ELLER UNDER DETS MEDVIRKNING.

Pengepræmie-Konkurser i Sommertiden kunne finde Sted hvert Aar. Anmeldelse efter Avertissement. Malere og Billedhuggere med Afgangsbevis, som ikke have Guldmedaille eller ere Medlemmer af Plenarforsamlingen, kunne deltage. 2 Præmier (300 og 150 Kr.) kunne tilkendes hvert Fag. Naar mindst 2 Konkurrenter i hvert Fag melde sig, afholder Akademiet Udgiften til Model.

Hansens Medaille kan vindes hvert Aar for et architektonisk monumentalt Projekt, som er indsendt til Foraarsudstillingens første Ophængning samt anmeldt til Akademiet, eller for en i de sidste to Aar opført Bygning, som indstilles til Præmien inden Udgangen af Januar Maaned af 3 Architekter i Akademiraadet. Medaillen kan for Architekter svare til 1 Aarsmedaille.

Guldmedaille-Konkurser finde Sted hvert Aar. Anmeldelse inden Udgangen af Januar. Indfødte Kunstnere under 35 Aar med Akademiets Afgangsbevis, og som ikke ere eller have været Medlemmer af Akademiet, kunne deltage. (Kunstnere, som ikke have Afgangsbevis, kunne deltage, naar de inden den paagældende 1. Maj efter Ansøgning faa Akademiets Godkendelse af, at de have tilsvarende Dygtighed.) Konkursarbejderne skulle udføres her i Landet.

Stipendier og Rejseunderstøttelser uddeles hvert Aar. Ansøgninger (ledsagede af en Plan for Rejsen) maa være indleverede inden 15. Marts. Indfødte Kunstnere, der ikke ere Medlemmer af Akademiet, kunne søge derom.

Neuhausenske Præmier uddeles hvert andet Aar (1899, 1901, 1903 o. s. v.). Enhver herværende indfødt Kunstner, som endnu ikke er Medlem af Plenarforsamlingen, kan deltage. Opgaver gives den 31. Marts hvert andet Aar. Konkursarbejderne skulle indsendes 2 Aar efter til Foraarsudstillingens første Ophængning og samtidig anmeldes til Akademiet. Præmierne ere ikke under 200 og ikke over 600 Kr.

Eibeschütz'ske Præmier uddeles hvert tredie Aar (1899, 1902, 1905 o. s. v.). Alle danske Kunstnere kunne deltage. Konkursarbejderne med Æmner

tagne af det gamle Testamente skulle indsendes til Foraarsudstillingens første Ophængning og samtidig anmeldes til Akademiet. Præmien er omtr. 1900 Kr., men kan eventuelt deles i to.

Frøken J. J. Levins Legat uddeles hvert andet Aar (1898, 1900, 1902 o. s. v.). Ansøgninger sendes til Legatets Efor efter Bekendtgørelse fra denne (i November Maaned). Legatet er nærmest for Kunstnerinder. Dets Størrelse er 400 Kr. Det kan eventuelt tildeles indtil 3 Gange.

Det Sødringske Legat. En Opmuntringspræmie (200 Kr.) for Landskabsmalere bortgives ved hvert Aars Foraarsudstilling. Legatportioner (livsvarige à 200 Kr.) kunne søges af trængende ældre danske Kunstnere eller deres Enker, naar de ved Ledighed averteres i Berlingske Tidende.

Det Stoltenbergske Legat bortgives hvert tredie Aar (1900, 1903 o. s. v.) og kan søges, efter Bekendtgørelse i Januar Maaned, af yngre, talentfulde Kunstnere, der ikke have haft andet Rejsestipendium eller have vundet den store Guldmedaille, til Studierejse i Udlandet, saaledes at det i 4 Aar tildeles 2 Malere, 1 Billedhugger, 1 Architekt. Legatet er paa omtrent 2400 Kr. aarlig i 2 Aar.

Det L'ske Legat bortgives i Begyndelsen af September Maaned, i Reglen hvert Aar, og kan i Portioner af forskellig Størrelse tildeles unge, begavede Kunstnere af alle Kunstfag, naar de stadig studere ved Akademiet. Kammerherre Meldahl foretager for Tiden Uddelingen efter Samraad med Akademiets Professorer.

Landskabsmaler Krafts Mindelegat uddeles hvert tredie Aar (1899, 1902 o. s. v) i Slutningen af April Maaned (efter at Rejsestipendier og den Sødringske Præmie ere tilkendte) til en værdig og trængende yngre Landskabsmaler med 400 Kr. aarlig i tre Aar.

Landskabsmaler A. Kaufmanns og Hustru Laura Kaufmanns Legat uddeles aarlig i Oktober Maaned til en talentfuld dansk Kunstner, saaledes at det i 4 Aar tildeles 2 Malere, 1 Billedhugger, 1 Architekt. Legatet, omtrent 1200 Kr., anvendes til en Rejse i Udlandet paa mindst 4 Maaneder.

Det Hansenske Præmielegat for Genremaleri. En Præmie (300 Kr.) tildeles det bedste Genremaleri, der udstilles af en dansk Kunstner paa den aarlige Foraarsudstilling, hvis det findes værdigt. Det kan tildeles samme Kunstner 2 Gange. men ikke tilkendes Akademiraadets Medlemmer.

Etatsraad Heinr. Hansens og Hustrus Sølvbryllupslegat. Legatets Kapital er 5000 Kr., hvis Renter anvendes som Huslejehjælp for en, eventuelt to Kunstnerenker. Det bortgives for Tiden af Etatsraadinde Hansen.

Det Bjelkeske Legat for Kunstnere uddeles hvert Aar i Juni Termin i (fem) Portioner paa 600 Kr., hvilke lejlighedsvis kunne nydes af samme Kunstner i 2 Aar. Efter Bekendtgørelse i Berlingske Tidende indgives Ansøgning til Bestyrelsen inden Udgangen af Marts.

Den grevelige Hjelmstjerne-Rosencroneske Stiftelse uddeler hvert Aar Understøttelser til danske og for en Del til norske Kunstnere. Ansøgninger indgives til Bestyrelsen inden 30. Oktober.

❦

Den Raben-Levetzauske Fond. Et Beløb af ca. 11,000 Kr. aarlig anvendes til Bedste for Kunst og Videnskab m. m. Ansøgninger indgives — efter Bekendtgørelse i Begyndelsen af Oktober Maaned — paa Fondens Kontor, Bredgade 30.

❦

Det Anckerske Legat kan søges hvert Aar inden den 31. December og skal anvendes til en Udenlandsrejse det følgende Aar. Det bestyres af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet og bortgives bl. a. til en Maler og en Billedhugger med 1800 Kr. til hver.

❦

Theophilus Hansens Rejselegat uddeles den 13. Juli hvert Aar til en Architekt eller (hvert 3die Aar) til en Haandværker. Efter Bekendtgørelse i Berlingske Tidende indgives Ansøgning til Bestyrelsens Formand inden Udgangen af Maj. Legatet kan nydes i to Aar i Træk af samme Kunstner.

❦

Grosserer Niels Brocks og Hustru Lene Bredals Legater uddeles hvert tredie Aar til 4 Kunstnere eller Professionister til »Medgiftsudstyr«. Ansøgninger stiles til Borgerrepræsentationen og indleveres til Legatets Regnskabsfører. Der uddeles 2 Portioner paa omtr. 1400 Kr. og 2 paa omtr. 940 Kr.

❦

M. E. Grøns og Hustrus Legat uddeles af Borgerrepræsentationen til Enker eller Døtre af Kunstnere, navnlig Malere, Billedhuggere og Architekter, paa mindst 50 Aar, og som mindst i 5 Aar uafbrudt have boet i Kjøbenhavn. Der uddeles aarlig 5 Portioner à 80 Kr.

❦

Det Wolffske Legat. Renterne anvendes til Understøttelse for Kunstnere og deres Efterladte. Legatet bestyres af Udstillingskomiteen.

FORSKELLIGT.

En stor Bygning lader Sultanen i denne Tid opføre i Mekka. Den er bestemt til at herbergere det betydelige Antal af Pilgrimme, som aarligt strømmer hertil, og vil være i Stand til at huse 6000 saadanne. En anden ret omfangsrig Bygning findes i en af Wiens Forstæder; den indeholder 1500 Værelser, 13 Gaarde og 31 Trapperum og er beboet af 2100 Personer.

❦

Byggevirksomheden i Aarhus. I Tilslutning til en Notits, som vi for nogen Tid siden bragte om Byggeriet i Aalborg, skal vi meddele nogle Oplysninger, som »Aarhus Stiftstidende« er fremkommen med, og som giver et ganske godt Billede af Byen Aarhus's Udvikling i de senere Aar.

Nedenstaaende Tal angiver saaledes de Byggesager, som ere blevne behandlede af den derværende Bygningskommission i den sidste Snes Aar:

1880 — 238, 1881 — 197, 1882 — 229, 1883 — 249, 1884 — 280, 1885 — 228, 1886 — 183, 1887 — 179, 1888 — 167, 1889 — 235, 1890 — 254, 1891 — 209, 1892 — 236, 1893 — 272, 1894 — 318, 1895 — 350, 1896 — 475, 1897 — 476, 1898 — 430.

De to sidste Aars livlige Byggeri i Aarhus fremgaar af følgende Tal:

Der er i 1897 og 1898 opført tilsammen:

135 4-Etagers Bygninger,
174 3-Etagers —
114 2-Etagers —
60 1-Etages —
522 Halvtagsbygninger og
274 mindre Byggeforetagender.

Et karakteristisk Eksempel paa Aarhus' Udvikling i de senere Aar kan ogsaa hentes i den Kendsgerning, at der i Forfjor og i Fjor blev opført i Alt 23 Dampskorstene. Og samtidig hermed skifter selve Byen mere og mere Fysiognomi. I de nye Kvarterer rejser sig store, ofte desværre lidt for kaserneagtige Huse, med Masser af Beboelseslejligheder; hele Gader bygges færdige ad Gangen. Inde i Byen forsvinder de gamle Husfaçader og erstattes af andre, der i Retning af Kupler og Taarne Intet lader tilbage at ønske; og imellem alt dette vokse Fabriksanlægene frem med deres uundgaaelige langhalsede Dampskorstene.

BOPÆLSFORANDRING.

Bygningstegner *Chr. Banke* er flyttet til Nørresøgade 45.
Architekt *N. C. Christensen* — Frederiksberg Allé 21.
Dekorationsmaler *J. Møller-Jensen* — Dosseringen 36.
Bygningstegner *Louis Jeppesen* — Raadhuspladsen 14 B.
Architekt *S. V. Marstrand* — Pilestræde 58 (Telf. 6229).
— *Axel Erhard Petersen* — Gothersgade 143.

Ærede Abonnenter og Medlemmer bedes meddele Flytninger snarest mulig under Adresse: Akademisk Architektforening, Industriforeningsbygningen, V., da man i modsat Fald ikke kan paatage sig Ansvaret for, at dette bliver rigtigt distribueret.

FORENINGSMEDDELELSER.

Mandag den 29. Maj afholdtes Foreningsmøde i Søpavillonen i Gyldenløvesgade. I Anledning af 100-Aars Dagen for Harsdorffs Død var arrangeret en omfangsrig Udstilling af hans Originaltegninger. Et betydeligt Antal af Foreningens Medlemmer havde givet Møde og samledes ved et Fællesmaaltid, efter hvilket Hr. Professor V. KLEIN i et lille Foredrag meddelte nogle interessante Oplysninger om de udstillede Tegninger.

FORTEGNELSE

over Firmaer, som i det forløbne Kvartal har annonceret i Tidsskriftet.

Annonceafdelingen redigeres af Hr. Maler *T. E Lundbye* (Ahornsgade 1), som tillige har udført Tegning til en stor Del af de forskellige Annonceclichées.

Asfalt og Asfaltarbejder.
Evers & Co, Frederiksholms Kanal 6
Guldmann, Hans, Vestergade 26
Kjøbenhavns Asfaltkompagni, Vestre Boulevard 27
Larsen, Hans & Jørgen, Griffenfeldtsgade 37
Prior, Axel, Aktieselskab, Bredgade 33
Schøller & Rothe, Aaboulevard 1

Badeapparater.
Kjølstad, Victor, Niels Hemmingsensgade 6
Ludvigsen & Hermann, Nørrebrogade 39
Møller, L M, Ny Adelgade 4
Timm, Brødr. J & O, Vesterbrogade 44

Beton=, Cement= og Monierarbejder.
Jensen, Emanuel, & H Schumacher, Aaboulevard 14
Lunn, Viggo, Nørresøgade 37 A, St
Portland-Cementfabriken »Danmark«, Aktieselskab, Ny Toldbodgade 15
Schøller & Rothe, Aaboulevard 1
Schiøtz, Carl, Frederiksberg Allé 14

Bogbind.
Anker Kyster, Sværtegade 3

Bygningsartikler, forskjellige. Cement osv.
Evers & Co, Frederiksholms Kanal 6
Prior, Axel, Aktieselskab, Bredgade 33

Dampskorstene, runde.
Jensen, Emanuel, & H Schumacher, Aaboulevard 14
Prior, Axel, Aktieselskab, Bredgade 33

Dørlukkere.
Nørholm, N, & Søn, Skindergade 42

Elektriske Anlæg, Elevatorer, Lynafledere, Materiel m. m.
Andersen & Meyer, Løvstræde 8
Hein, Hj, & Møller-Holst, Admiralgade 24
Hellesens Enke & V. Ludvigsen, Blaagaardsgade 17
Otzen, P, & Thorstensen, Vesterbrogade 24
Riedels, C F, Eftf., Ny Vestergade 9
Siemens & Halske, Akties. St Kongensgade 63
Timm, Brødr. J & O, Vesterbrogade 44
»Titan«, Akties., Tagensvej 32 og Vesterbrogade 1
Tvermoes & Abrahamson, Gothersgade 13

Fajance= og Porcelænovne.
Kjær, C V, Kjøbmagergade 42
Kähler, Carl F, Jernbanegade 5

Fotografi og Fotografi=Apparater.
Budtz-Müllers Efterfølgere, Amagertorv 22
Riise, Fred, Vimmelskaftet 42

Gas= og Vandmestre m. m.
Flyge, H B, St Annæplads 10
Harboe, Kr Noe, H C Andersensgade 5
Kjølstad, Victor, Niels Hemmingsensgade 6
Ludvigsen & Hermann, Nørrebrogade 39
Riedels, C F, Eftf., Ny Vestergade 9
Schæbel, Ferd, Mikkelbryggersgade 6
Strømann, C & G, Raadmandsgade 15
Thomsen, Carl, Griffenfeldtsgade 6
Timm, Brødr J & O, Vesterbrogade 44
»Vølund«, Aktieselskab, Blegdamsvej 32

Ingeniører, Jernstøberier m. m.
Bruun & Sørensen, Niels Juelgade 4 og Aarhus
Christianshavns Jernstøberi, Holmbladsgade 23
Hein, Hj, & Møller Holst, Admiralgade 24
Ludvigsen & Hermann, Nørrebrogade 39
Lunn, Viggo, Nørresøgade 37 A, St
Maardt, J G, & Co, Vestre Boulevard 10
Riedels, C F, Eftf., Ny Vestergade 9
Schouboe, N C, Willemoesgade 11
Smidth, F L, & Co, Vestergade 29
»Titan«, Akties., Tagensvej 32 og Vesterbrogade 1
Vang, Andr, Hellerup
»Vølund«, Aktieselskab, Blegdamsvej 32

Klosetter.
Kjølstad, Victor, Niels Hemmingsensgade 6
Møller, L M, Ny Adelgade 4

Kurvevarer.
Wengler, R, Amagertorv 7

Lamper og Metalvarer.
Christensen, H V, & Co, Ryesgade 3

Linoleum.
Magasin du Nord, Kjøbenhavn K
Meyer, E, Jorcks Passage

Malere.
Hansen, Thomas, St Kongensgade 25
Mandix, H, Nørregade 35

Metalstøbere.
Rasmussen, Laur, Bredgade 28 og Raadmandsgade 16

Møbler.
Hansen, C B, Etabl., Holmens Kanal 4
Jensen, Severin & Andreas, Kongens Nytorv 21
Plum, Chr & Vald, Bredgade 23

Opvarmning og Ventilationsanlæg.
Bruun & Sørensen, Niels Juelsgade 4 og Aarhus
Christianshavns Jernstøberier, Holmbladsgade 23
Hein, Hj, & Møller-Holst, Admiralgade 24
Monies & Andersen, Raadhusstræde 4
Rechs Opvarmnings-Comp, Gothersgade 155
Strømann, C & G, Raadmandsgade 15
»Titan« Akties. Tagensvej 32 og Vesterbrogade 1
»Vølund« Akties. Blegdamsvej 32

Orgel=Harmoniums, Pianoer m. m.
Petersen & Steenstrup, Axelhus 2 D

Saltsyre, Gibs, Vandglas.
Hansen, Vilh, & Co, Nørrebrogade 30
Prior, Axel, Aktieselskab, Bredgade 33

Skifer=, Kobber= og Zinkdækning.
Timm, Brødr. J & O, Vesterbrogade 44

Smedearbejde.
Doberck, F W, & Søn, St Strandstræde 18
Schæbel, Ferd, Mikkelbryggersgade 6
Seifert, Carl, St Regnegade 8

Staal= og Jernbjælker, Plader m. m.
Berendsen, Sophus, Aktieselskab, Skoubogade 1
Jensens, Jørgen, Eftf., Vestergade 16
Møller, J F Lemvigh-, Kultorvet 11
Rahr, Chr C, & Co, Vestergade 30
Vold, L, Nansensgade 23 B

Stenhuggerier, Marmorarbejder m. m.
Ankerske Marmorforretning, Frihavnen
Faxe-Limhamn Kalkbrud, St Annæplads 26
Hagen & Co's Eftf., Gothersgade 8
Larsen, H & J, Griffenfeldtsgade 37
Nielsen, E, Nørrebrogade 44
Scheller, Carl, Nørrebrogade 52

Stukarbejder.
Berg, Hans Chr, Gothersgade 91

Tagpap m. m.
Evers & Co, Frederiksholms Kanal 6
Prior, Axel, Aktieselskab, Bredgade 33

Tapeter.
Krüger, C, Skindergade 31

Teglværker, Teglværksanlæg m. m.
Teglværker, De forenede, Vestergade 33
Maardt, J G, & Co, Vestre Boulevard 10
Smidth, F L, & Co, Vestergade 29
Vang, Andr, Hellerup

Tegneartikler.
Knudsen, Cornelius, Kjøbmagergade 15
Petersen, J Chr, St Kirkestræde 1
Rom, N C, Jernbanegade 3

Træ og Trævarer.
Krause, M H, Niels Ebbesensvej 6
Trækompagniet, Frihavnen

Vandklosetter.
Ludvigsen & Hermann, Nørrebrogade 39
Møller, L M, Ny Adelgade 4

Værktøj.
Ibsen, Peter, Kronprinsensgade 3
Rom, C Th, & Co, Axelhus 2 B

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKT FORENING

KJØBENHAVN
DEN 1. JULI 1899
No 19

GEFION,
KJØBENHAVNS NYE SPRINGVAND.

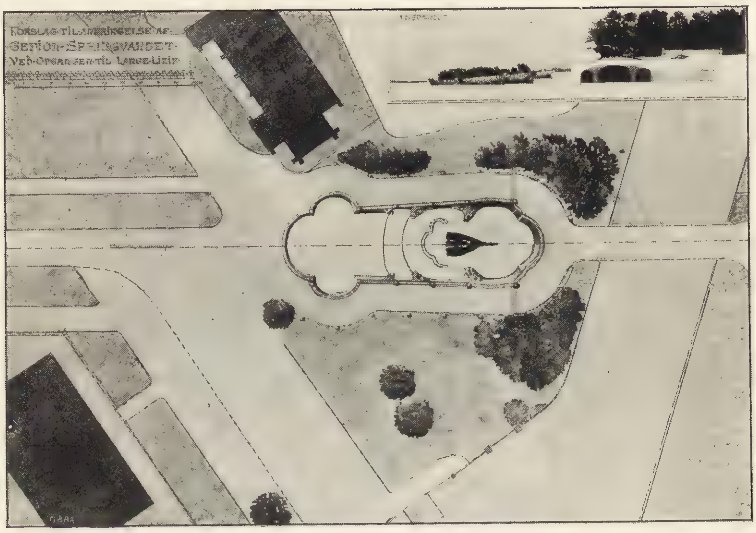
I Aaret 1890 indbød Frederiksberg Kommune til Konkurrence om et Springvand. Første Præmie, 300 Kr., tilkendtes Billedhugger BUNDGAARD, der havde fremstillet »Gefion, der med sine Øxne pløjer Sjælland ud«. Ved samme Lejlighed fik Bundgaard tillige 2den Præmie for en

»GEFION«. BUNDGAARD.

Skitse »Havfruen«. Springvandet var tænkt opstillet i Frederiksberg Allés 1ste Runddel i en saadan Størrelse, at Gefionsfiguren blev fire Alen høj. Gennem et af Komiteens Medlemmer blev der desuden tildelt Bundgaard en Rejseunderstøttelse, og det stilledes ham i Udsigt, at naar han efter 2 Aars Ophold i Udlandet kom tilbage, vilde Springvandet rimeligvis komme til Udførelse. Forskellige forandrede Forhold i Kommunen, bl. A. Konferensraad Schlegels Død, medførte imidlertid, at Sagen blev henlagt.

I 1895 var der saa Tale om, at en Privatmand vilde skænke Frederiksberg Springvandet, og nu tænkte man sig det anbragt paa Pladsen ved Hjørnet af Allégade og Smallegade; men heller ikke denne Plan kom til Udførelse.

SITUATIONSPLAN.

Atter i 1898 var Tanken om et Springvand fremme, og nu med større Udsigt til at kunne blive realiseret, idet Carlsberg-Fondet skænkede Kjøbenhavns Kommune 50,000 Kr. til dette Øjemed. Kommunalbestyrelsen overdrog den 6. April samme Aar det kommunale Fællesudvalg til kunstneriske Formaals Fremme (bestaaende af Medlemmerne Benzon, Dybdal, Ingemann, Kjær og Philipsen) det Hverv at søge en Løsning af Spørgsmaalet tilvejebragt ved en begrænset eller offentlig Udbydelse til en ny Konkurrence. Det blev til en almindelig Skitsekonkurrence, og man foreslog nu Springvandet anbragt paa den trekantede Plads ved Videnskabernes Selskabs Bygning og af saadanne Dimensioner, at det kunde udføres for den angivne Sum. Der udsattes 3 Præmier paa 800, 500 og 200 Kr., og det fastsattes bl. A., at Kommunen ikke var bundet til at

lade noget af de præmierede Arbejde udføre. Til Konkurrencen indsendtes 24 Arbejder. Bundgaard indsendte paany sin Idé, efter først at have indhentet Tilladelse dertil fra Frederiksberg Kommune, i en Skitse, der denne Gang var udført i noget større Maal, og fik atter 1ste Præmie, medens 2den Præmie tildeltes Billedhuggerinden Fru MARIE CARL-NIELSEN for »Kong Skjold, der binder Bjørnen« og 3die Præmie Billedhugger BONNESEN for Udkastet »Thor, der kører med sine Bukke«.

Det kommunale Fællesudvalg følte sig i høj Grad tiltalt af Bundgaards Projekt, der efter dets Mening »giver en saa livfuld, simpel og plastiskskøn Løsning af den stillede Opgave, at det i fortrinlig Grad synes egnet til at bringes til Udførelse«. Man fandt det imidlertid noget tvivlsomt,

SPRINGVANDETS ANBRINGELSE.

om Gefionsgruppen, anbragt paa den ved Konkurrencen forudsatte Plads, vilde gøre den fulde, tilsigtede Virkning. Et af Udvalgets Medlemmer fremsatte da til nærmere Overvejelse det Forslag at opgive Tanken om Springvandets Opstilling paa denne Plads og at anbringe det ved Opgangen til Gangsti-Viadukten til Langelinie, saaledes at det derværende Rosenbed omdannes til et stort samlet Bassin, hvor Broncegruppen anbringes øverst. »Vandet, der sydende og skummende bryder frem af Plovfuren, falder da ned over fire lave Kaskader mod Amaliegade. Paa Siderne af disse Kaskader, der dannes og indhegnes af Granit, anbringes enkelte mindre Figurer (Jætter, Hvalrosser, Sæler ell. lign.), dels af Bronce, dels af Granit, fra hvilke Vandstraaler sprøjte ind i Bassinet mod Hovedgruppen. Fordelene ved denne Anbringelse af Springvandet ere iøjne-

faldende: det hele Anlæg vil paa denne Maade blive af langt større Virkning og vil kunne gøre sig gældende i stor Afstand. Det ypperligt grebne nationale Motiv synes næsten at kræve en Opstilling af Gruppen i Øresunds umiddelbare Nærhed, og Intet kan formentlig falde naturligere end den foreslaaede Udnyttelse af Vandmassen til Pryd for den nu lidt svagt exploiterede Skraaning fra Viadukten.« Udvalget sluttede sig enstemmigt til dette Forslag; og Billedhuggeren delte dets Opfattelse.

Imidlertid vilde denne Plans Udførelse med Nødvendighed kræve, at selve Broncegruppen udføres i en saadan Størrelse (Gefion 6 Alen høj), at det af Carlsbergfondet skænkede Beløb i det Væsentlige medgaar alene hertil. Da Carlsbergfondets Bestyrelse fandt sig tiltalt ved det af Udvalget gjorte Forslag, indstillede det kommunale Fællesudvalg til Kommunalbestyrelsen i Skrivelse af 26. Maj d. A., »at der til Tilvejebringelsen af det foreslaaede Springvandsanlæg udover det af Carlsbergfondet skænkede Beløb af 50,000 Kr. anvendes et Beløb af indtil 50,000 Kr. af det kunstneriske Fonds Midler.«

I Borgerrepræsentationens Møde den 26. Juni blev Sagen endeligt behandlet og Springvandets Opførelse vedtaget.

Kjøbenhavn, der hidtil er saa fattigt paa Springvand, idet det kun har det gamle velbekendte med Guldæblerne paa Gammeltorv og det ikke helt vellykkede Storkespringvand, kan nok trænge til at faa et nyt Monument af den Art. Det er interessant at se, hvorledes Tanken herom længe har ligget i Luften. Før den optoges af Frederiksberg Kommune i 1890, har den været fremme hos Kunstnere som Bindesbøll, Skovgaard, P. V. Jensen-Klint, og i Tidens Løb have mange andre Kunstnere og Kunstnerinder, baade Malere, Billedhuggere og Architekter, beskæftiget sig med den. Det er øjensynligt, at der ligefrem er en Trang til Stede. Men en Idé er længe om at blive realiseret hos os. Først 9 Aar efter, at Frederiksberg Kommune for Alvor beslutter sig til at gøre noget i Sagen, vedtages Springvandet i — Kjøbenhavns Kommune. Pladsen for dets Anbringelse skifter stadigt om; heldigt er det da, at den til Syvende og sidst bliver saa godt valgt, som Tilfældet er nu. Man vil næppe kunne tænke sig den bedre, baade i Henseende til den nære Forbindelse mellem Øresund og Indholdet af Gruppen, som allerede Udvalget paapegede, og med Hensyn til Terrænet.

Under alle Omskiftelser har Et staaet urokkeligt fast: det er Kunstnerens energiske Fastholden af den lykkelige Idé, han fra først af har faaet. Det turde være et Tegn paa, at der er Spiredygtighed i den. Man maa da haabe, at Bundgaard vil have Held og Kraft til at føre den

igennem paa en virkeligt kunstnerisk og storslaaet Maade, svarende til Æmnet, lige til dets sidste Konsekvenser, saa at Kjøbenhavn kan komme i Besiddelse af et virkeligt værdifuldt Monument.

KOLONNADEN PAA AMALIENBORG.

I Forbindelse med den Opmærksomhed, der ved »Meddelelsernes« Artikel om Harsdorffs Virksomhed i Anledning af 100 Aarsdagen for hans Død, er vakt baade blandt den snævrere Kreds af hans Standsfæller og blandt Publikum i det Hele, kunde det maaske interessere Flere at blive bekendt med et Forsøg, jeg for en Del Aar tilbage gjorde for at vinde Sympathi for en Reproduktion af et af Harsdorffs fortrinligste Værker, Kolonnaden paa Amalienborg, i et ædlere Materiale end det, hvori det ved Tidernes Ugunst og muligt ogsaa for hurtigere at fuldføres oprindeligt blev udført, og hvori det endnu henstaar, nemlig Træ.

Forsøget glippede; jeg havde tænkt, at Jubilæumsaaret 1888 kunde være en passende Anledning for en eller anden Forening eller Komite, der dannedes i det Øjemed, til at berige Byen med en i sit Slags enestaaende Pragtbygning, og udførte derfor i Vinteren 1886 de fornødne Tegninger (efter Kobberne i Harsdorffs Værker), saa at der derefter kunde udarbejdes Overslag paa Stenhuggerarbejdet, fornyede Overbygningen med en Konstruktion af Jærn og Sten, naturligvis indenfor de givne Konturer, og henvendte mig dermed til de forskellige Haandværkere, saa at der forelaa en paalidelig Beregning af Udgifterne, der androge c. 300,000 Kr. Med en Redegørelse for min Tanke og en Motivering deraf forsøgte jeg saa at virke for dens Realisation, men det lykkedes mig ikke blandt de mange andre fremdukkende Forslag til Jubilæets Celebration at skaffe Sympathi for mit.

Siden da har Sagen ligget hen; men skulde den nu vakte Interesse for Harsdorffske Bygninger kunne blive den gunstig, har jeg ment ikke at burde tilbageholde nævnte Oplysninger. Og om end Sagen selv, efter 15 Aars Forløb, maa paany gennemarbejdes, tror jeg dog, at det dengang fuldt paalidelige Overslags Beløb, 300,000 Kr., endnu kan lægges til Grund som den Sum, der omtrent kræves til Gennemførelsen af Projektet. Vel er Materialier og Arbejdsløn i Almindelighed steget i den forløbne Tid; men i dette specielle Tilfælde er hele den ny norske Marmorforretning opstaaet, medens Overslaget er udarbejdet paa Grundlag af Priser for belgisk Marmor, og de nyere Monierkonstruktioner tillade ogsaa Anvendelsen

af lettere Jærndragere end tidligere projekteret. At et saa fremragende architektonisk Værk, som Kolonnaden er, stadigt henstaar i en saa intermistisk Skikkelse, synes mig ikke kan forsvares; og skulde det ikke lykkes at faa dens Ombygning i Sten gennemført, vil jeg foreslaa, at Kunstakademiets Samling, eller et andet af vore Museer, skaffer Midler til, at der i Marmor udføres et Søjleparti med Architrav, Gesims og Loftkaset i naturlig Størrelse, i nøjagtig Kopi paa Stedet; det kan da opstilles udenfor en af Samlingerne og bevare Mindet om en af Danmarks genialeste Mænd.

A. M. Sørensen.

OM MODERNE BYGNINGSKUNST.

Tiden er selvfølgeligt endnu ikke kommen til at skrive den danske Bygningskunsts Historie fra det 19de Aarhundrede, saa meget mere som de stærke Brydninger, der for Tiden er oppe, er af forholdsvis ny Dato.

Ikke saaledes at forstaa, at det sidste Decennium har bragt Strømninger frem, der ikke længe har været forberedte; men først de senere Aar har frembragt Skole i udvidet Betydning af Ordet.

Skøndt Harsdorff betragtes som Fader til den moderne danske Bygningskunst, fordi han i Historien staar som den, der først har bragt vort eget Materiale delvis til sin Ret, saa er alle hans Arbejder dog i den Grad i Overensstemmelse med de overleverede klassiske Former, saavel hvad Hovedforhold som Enkelthederne angaar, og næsten alle i den Grad afklarede uden æggende Forsøg paa Nydannelser, at han selv hos dem, der ikke har kunnet følge ham, har aftvunget ubetinget Respekt. Bruddet mellem ham og dem, der i strengere Forstand holdt sig til overleverede Forbilleder, blev ikke saa epokegørende.

Ja, end ikke hos hans nærmeste Arvtagere og disses Jevnaldrende af anden Retning fik Striden den Offentlighed, som i den næste Generation.

Og Striden synes at tilspidses mere og mere. Med Nyrops Raadhus er Slaget slaaet; men efter alle Solemærker at dømme vil den danske Bygningskunst i sin Blomstringstid ikke dermed have sagt sit sidste og maaske heller ikke sit vægtigste Ord, inden den som alle Strømninger kulminerer og sygner hen.

Det kunde være interessant at se paa, hvad det egentligt er, der er de forskellige Strømninger imellem, omend det naturligvis er saare vanskeligt at fastslaa noget for os, der staar saa nær paa.

En Skare af unge Architekter, som jeg for Nemheds Skyld vil kalde

»Danskerne«, har i en Aarrække under Holms og Storcks kyndige Vejledning studeret vore ældre architektoniske Mindesmærker, ligesom dykket sig i et nationalt Bad, medens en anden Skare, som vi kunne kalde Europæerne, med en Art Berettigelse fastslaar, at hvad der herhjemme er gjort, enten tildels er udført af indkaldte Kunstnere eller ialfald i Pragt og Storladenhed, i Materialets Storstilethed og Arbejdets Finesse ikke kan sammenlignes med, hvad der er præsteret i de store Kulturcentrer.

Medens denne sidste Skare derfor med Foragt vender sig fra de nationale Mindesmærker *som nationale*, søger den første at uddybe netop dette Moment.

Medens de sidste vedblivende dyrker de store europæiske Forbilleder — men aldrig naar dem af mange Grunde —, søger de første at skabe en national Bygningskunst, vel vidende, at *den* Storladenhed, som præger den nysnævnte europæiske Kunst i sine bedste Værker, kan vi ikke naa herhjemme. Men derfor er det ikke givet, at de Bestræbelser, som er fremme i Danmark, Sverrig og Norge, Bestræbelser for at sætte et nationalt Særpræg paa vor Bygningskunst, ikke skulde kunne gøre sig gældende ogsaa udenfor Nationen.

Ialfald er det sikkert, at den nordiske Kunst engang tidligere har vist sin Kraft til at sætte sit Præg paa den store europæiske Kunst. Det er forlængst fastslaaet, at netop den *Kraft*, der præger den romanske Kunst, væsentlig skyldes den nordiske Paavirkning, og der er neppe nogen Tvivl om, at de nordiske Folkeslag, ved paa alle Punkter at uddybe deres Ejendommeligheder, til alle Tider vil kunne kaste et stort Lod i Kulturens Vægtskaal.

Men »Europæerne« have Ret i, at det er saare lidt, vi i Bygningskunsten kan kalde specifik *dansk*, hvis man dermed mener architektoniske Enkeltheder, Profiler og Led, omend man ogsaa paa dette Omraade dog kan slaa fast, at et græsk Kapitæl er mere fremmed for nordisk Aand end et romansk Trapez- eller Tærningkapitæl, at en romersk Gesims med Perler og Æg, Konsoller og andet Tilbehør ligger os fjernere end de enkle romanske Gesimser med faa, simple Led.

Men det er nu ikke her, Hovedforskellen ligger; den ligger dybere. Uden Forsøg paa at være vittig kan man vel nok sige, at den begynder før det Stadium, hvor Gesimsen paasættes.

Den Hjemmets Hygge, som ligger Nordboen i Blodet, den Sands for det bramfri, som er et Særpræg for den ægte Nordbo — i Særdeleshed da for de Danske —, den stærke Sandhedssøgen, som vel ikke er noget, vi Danske har forpagtet for os alene, men som vi ialfald nok ynder at understrege, den er et Led, der altid har præget og vil præge vor Kunst.

Det er derfor sundt og rigtigt, naar Bestræbelserne i den moderne danske Bygningskunst gaar i Retning af en vis Jevnhed og Simpelhed. Forfølger den sit Maal, saa vil den ogsaa vinde Sejr.

At den udenfor sig har en anden Retning — den europæiske — med dygtige Repræsentanter, gør ingen Skade; de danner hinandens Korrektiv.

De mødes jo paa et forholdsvis neutralt Omraade: de moderne Fordringer, skøndt der jo ogsaa her gør sig store Divergenser gældende.

Det er absolut galt at fastslaa, at en Bygning med smaa Ruder ikke er moderne; en Bygning bliver ikke mere moderne, fordi den har store Ruder. Begge Dele er kendt tidligere. Fordi et Menneske ikke ynder at faa sin »Udsigt« præsenteret paa en Tallerken, men hellere at se den

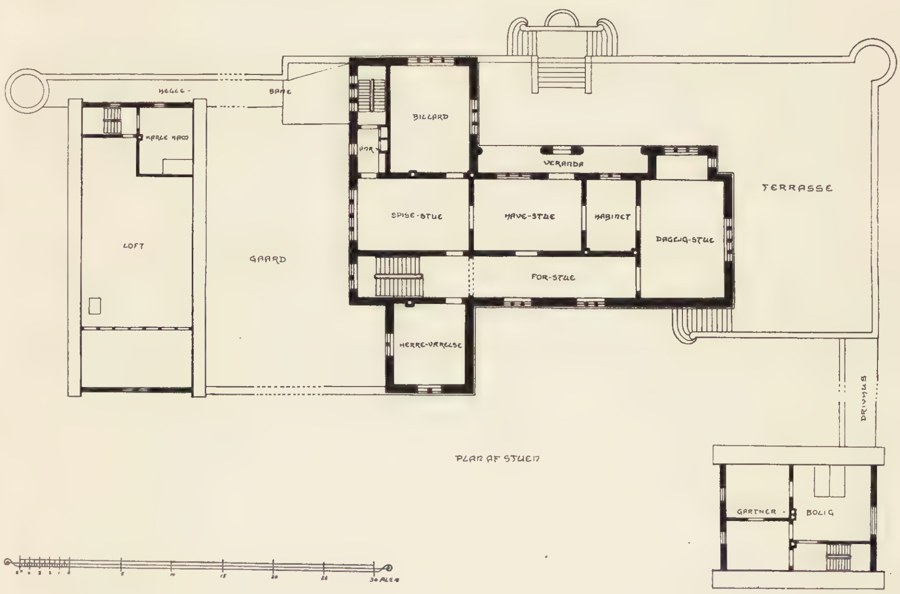
SOMMERBOLIG. HOLGER RASMUSSEN.

med de Afbrydelser, som Sprodserne i Vinduerne giver, eller fordi han ved noget mindre Rudeinddeling ønsker at faa akcentueret, at han lever i et temmelig barsk Klima, kan han være meget »moderne«.

Jeg sagde, at de to Retninger mødtes i de moderne Fordringer. De mødes i mere end det; de mødes i selve *Kunsten*. Nu er Begrebet Kunst ingenlunde let at definere, selv Julius Lange gav Afkald paa Definitionen. Og dog er der noget, der er Kunst, og noget, der er — ikke Kunst. Det bliver Eftertidens Sag at skille Slaggerne fra Guldet. Det er saa vist de færreste Arbejder, der er ægte Guld, naa — Sølv er jo ogsaa gangbar Mønt, »Valuta, som Banken ejer«.

De nationale Bestræbelser er ikke noget, vi Nordboere har for os selv. Hos Englændere og Tyske og Franske ser vi den samme Tendens.

Fordi vi nu dyrker de nationale Elementer i vor Bygningskunst — fra den middelalderlige Periode, fra Rococo- og Empireperioden — lukker vi jo ikke Øjnene for Ejendommelighederne ude hos de store Nationer. Tvertimod. Vi glædes jo netop ikke alene over de gamle Mesterværker, men ogsaa naar vi i Udlandet se moderne Arbejder, der vise Nationens Ejendommeligheder. Vi ynde ikke at se franske Arbejder i Tyskland eller byzantinsk Kunst i England. I England glæder vi os over, at den gamle middelalderlige Kunst ligesom gaar op i en højere Enhed med Empiren og sammensmeltes med Motiver fra Japan; og det, der giver disse Arbejder deres egen Charme, er netop det *specifik engelske* Præg. Ser vi disse Arbejder *efterabede* i Tyskland, trækker vi paa Smilebaandet.

SOMMERBOLIG. HOLGER RASMUSSEN.

Men overalt, hvor vi se en ærlig Kunst, hvad enten det er Kunst, der skabes paa Grundlag af klassiske Former eller søger ned til »Bondemotiver«, ja selv hvor den viser sig med et internationalt Præg, kan vi give den vort Bifald.

En Bygning som Videnskabernes Selskab med sin rolige, beherskede Fornemhed kan være fortræffelig til at holde altfor »morsomme« Indfald i Ave.

Et Arbejde som Kunstudstillingen i Stockholm f. A. med sine spansk-amerikanske Motiver ægger til Nydannelse. Aahuset i al sin Jævnhed — næsten søgte Danskhed — maner til at holde vore Minder i Ære.

Der synes at være saare liden indre Sammenhæng mellem disse Ting — alle fra den nyeste Tid, og dog er vi ikke i Tvivl om, at en senere

Periodes Kunsthistoriker vil vide ud fra Selvsyn — uden historiske Aktstykker — at henføre dem til netop Halvfems'ernes Tid.

Bygningskunsten vil altid være et Udtryk for de Strømninger, der bevæge sig i Tiden.

L.—B.

FORSKELLIGT.

Fra Kunstudstillingen paa Charlottenborg. I Forbindelse med den stadigt voksende Interesse for Architektur hos det store Publikum er det vel værd at notere, at Architekterne efterhaanden udstille mere og mere paa Charlottenborg. Og det til Trods for, at Forholdene ikke just ere meget indbydende for dem. De Lokaler, der bydes dem, ere en lang smal Gang og et Par uanselige Hummere, særligt egnede til Stævnemøder for Elskende. Herpaa kunde der vel nok raades lidt Bod fra Udstillingskomiteen. Thi vel skal det indrømmes, at Udstillingen især er for vor smukke, dygtige og bestandigt borgerlige Malerkunst; men Skulptur, Dekoration og Architektur bør dog ikke trænges helt til Side. Det er altid en Bekostning og en Opofrelse for en Architekt at gøre Tegninger Udstillings-færdige; i Reglen har han helt andre Ting at passe, og hans rette Udstillingsplads er paa Gader og Torve. Saa meget mere maa det da paaskønnes, naar Architekterne for Sagens egen Skyld og aldeles uegennyttigt udstille; thi at Nogen skulde købe deres Arbejder, ligesom Tilfældet er med de andre Kunstarter, det er ikke til at tænke paa. Man maa dog stadigt haabe, at de ville møde op i stedse voksende Antal; thi jo mere det gives Publikum ind med Skeer, at Architektur er en Kunst og ikke blot Haandværk og mekanisk Arbejde, desto bedre er det baade for det og for os. — »Meddelelserne« agter at gengive nogle af de Arbejder, der have været paa Udstillingen iaar. Idag begyndes der med HOLGER RASMUSSENS Projekt til en »Sommerbolig for en velstaaende kjøbenhavnsk Familie, indrettet paa at nyde Naturens Skønhed i al Slags Vejr.« For dette Arbejde tilkendtes der ham den Neuhausenske Præmie.

Borgerrepræsentationen vedtog i samme Møde, hvor *Gefion* bevilligedes, Opstillingen af *Nationalmonumentet for de to slesvigske Krige,* Billedhuggeren PETERSEN-DANS smukke Gruppe af Soldaten, der bærer den lille Hornblæser ud af Slaget. Monumentet skal staa paa Pladsen mellem Dagmartheatret og Helmershus. Et Mindretal (Ingemann, Bonnesen, Philipsen) foreslog Pladsen mellem Nygade og Vimmelskaftet. Den havde vistnok ogsaa været bedre.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKTFORENING udkommer den 1ste og 15de i hver Maaned.

Abonnement à 1 Krone pr. Kvartal kan tegnes paa alle Postkontorer, hos alle Boghandlere samt hos d'Hrr. Kunsthandlere V. WINKEL & MAGNUSSEN, Højbroplads 7.

Udgiver: AKADEMISK ARCHITEKTFORENING.
Redaktør: Architekt K. ARNE-PETERSEN, Kontor Vestervoldgade 96. V. **Telf. 17524.**

Avertissementsprisen er **1 Kr. pr. Kv.-Tom.** Annoncer kan indsendes under Adresse: Akademisk Architektforening, Industriforeningsbgn. V.

Abonnementsprisen er **1 Krone pr. Kvartal** med Tillæg af 12 Øre Porto for udenbys boende Abonnenter.

Redaktionens Kontor er Vestervoldgade 96. Telf. 17524. Ekspedition hos d'Hrr. Kunsthandlere V. Winkel & Magnussen, Højbroplads 7.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKT FORENING

KJØBENHAVN
DEN 15. JULI 1899
No 20

GROSSERER J. QVIST-PEDERSENS VILLA.

Denne Bygning, der er beliggende i Bergensgade paa Østerbro, er opført af Architekt Carl Brummer. Planen er udarbejdet med de særlige Krav for Øje, som stilledes af de nuværende Beboere. Ad Hovedindgangen fra Gaardspladsen kommer man gennem en rummelig Forstue til Bygningens Centralrum, den store Sal, som benyttes til dagligt Opholdsværelse. Omkring denne, som gaar gennem 2 Etager, ligger paa 1ste Sal de forskellige Familiemedlemmers Soveværelser, fra hvilke der over en Balkon ad en fritbærende Vindeltrappe i et Hjørne af Salen haves direkte Adgang til denne. I Stuen ligger for den ene Ende af Salen en Vinterhave, hvorfra Udgang til Haven, og modsat den en min-

VILLA I BERGENSGADE. ARCHITEKT CARL BRUMMER.

dre Dagligstue med en mindre udbygget Karnap. Mellem denne Stue og Forstuen er der 2 Værelser for Grossereren. Spisestuen ligger i Kælderen med Udgang til Haven og Forbindelse ad Trappen til Salen, uden

VILLA I BERGENSGADE. ARCHITEKT CARL BRUMMER.

at Forstuen behøver at passeres. Paa Kvisten findes 2 Gavlværelser mod Haven.

Bygningen er udført tildels efter Motiver fra gamle, danske Bindingsværksbygninger. Façaderne vare først tænkt udførte af Kridtsten, hvilket

dog blev for kostbart; de ere meget grovt pudsede med Mürskeen alene og hvidtede. Tømmerværket, der udvendigt er behugget med Skarøkse, er saavel ud- som indvendig prydet med Billedskærerarbejde i temmelig

VILLA I BERGENSGADE. ARCHITEKT CARL BRUMMER.

stor Udstrækning. Det Samme gælder Snedkerarbejdet, der for en stor Del er sammenarbejdet med gamle, udskaarne Paneler, Stolestader, faste Møbler o. l., som Bygherren havde samlet. Stueetagens Værelser og Salen have Bjælkelofter, sidstnævntes rigt dekoreret i stærke Farver. I

alle Vinduer ere blyinddelte Ruder. Alle Værelser saavel som Forstue og Trappegange opvarmes ved Hjælp af et Central-Dampindlæg. De forskellige Arbejder ved Opførelsen af Bygningen, som har kostet 37—38000 Kr., vare overdragne i Entreprise til følgende Haandværksmestre: Murmester CARL SCHIØTZ, Tømmermester JULIUS NIELSEN, Snedkermester HARALD M. ANDERSEN, Hillerød, Smedemester CHR. CHRISTENSEN, Kvinderup pr. Slangerup, Dekorationsmaler H. F. SVENDSEN, Glarmester VILH. FEIGH, Roskilde, og Kobbersmedemester C. TH. DREYER. Kloak- og Dræningsarbejdet udførtes af Entreprenør SIMON JENSEN og Varmeindlæget af Ingeniør EVALD FENGER.

Naar de forholdsvis store Vanskeligheder ved at gennemføre Stilens Aand — navnlig i Behandlingsmaaden af de forskellige Materialier — maa siges gennemgaaende at være overvundne, skyldes dette i meget høj Grad den Omhu og Interesse, som fra alle Haandværkerne lagdes for Dagen ved Præstationen af deres respektive Arbejdsydelser, og som bevirkede, at Tilsynet med Byggearbejdet kunde betegnes næsten udelukkende som vejledende.

DEN AKADEMISKE ARCHITEKTSTANDS FORHOLD TIL »LOCK-OUT'EN«?

AF ARCHITEKT FRED. L. LEVY.

Det synes underligt nu, efter at den store Arbejdsstandsning i Bygningsfagene har varet i to Maaneder, at stille ovenstaaende Spørgsmaal. Underligt, fordi Architektstanden jo er saa levende interesseret i, hvad der nu sker, at man ikke forstaar, at hele den lange Tid er hengaaet, uden at Standen som Helhed er traadt offenligt frem i Debatten om Stridens Forhold, lige saa lidt som dens enkelte Medlemmer have ladet høre fra sig, naar undtages en enlig Røst i »Dannebrog«. Nu er Forholdet imidlertid netop det, at den akademiske Architektstand i det foreliggende Spørgsmaal fremfor nogen anden er bedst skikket til at have en Mening om Sagen. Den er i Spørgsmaalet mellem Mestre og Svende absolut uinteresseret og har ingen Grund til at være partisk; den møder med den absolut største tekniske Forstaaelse; hele dens daglige Virksomhed er foregaaet i Samliv med begge de stridende Parter; den sér, hvilke Værdier, der gaa til Grunde og ødelægges i Samfundet; og den har intet større Ønske end den snarest mulige Løsning af Konflikten paa et Grundlag, der saa meget som muligt baner Vejen for gode og rolige Arbejdsforhold i Fremtiden. Architekten bør være den talende Tunge paa Vægt-

skaalen, der stadigt kommer i Bevægelse, naar Parterne ikke ere i Ligevægt; han er her den fødte Mægler. Naar derfor i en Tid, hvor allehaande uvedkommende og usagkyndige Røster, Jurister, Præster og professionelle Journalister, have givet deres Besyv med i Sagen, Architekterne tie stille, kan dette kun forklares ved en Beskedenhedsfølelse, der imidlertid ikke synes rigtigt heldig i Øjeblikket; man vil ikke gerne trænge sig paa; men man risikerer samtidigt at blive oversét. Architekterne burde sikkert straks ved Stridens Udspring være traadte til og med Vægt gjort deres Stand gældende i en Samfundssag som denne. At ikke Publikum af sig selv nu har kaldt paa Architekterne, synes da ikke saa underligt, saameget mere som dette jo stadigt ved Ordet Architekt, med Henblik paa dennes Uddannelse ved Akademiet, ensidigt og med Urette betragter ham som en Mand, der væsentligt lever i Ideernes Verden, medens Forholdet netop omvendt er det, at hans Gerning kræver fuldt saamegen teknisk Forstand og praktisk Udvikling fra det Øjeblik, han virker udøvende i sit Fag; og samtidigt er der hos mange modsat en Følelse af, at Architekten ikke er uinteresseret Part i Striden. Ordet Architekt og Bygmester blandes ofte sammen, klinger for mange synonymt; dette er Uret for den akademiske Architektstands Vedkommende, hvis langt overvejende Tal, saa godt som alle, ingensinde ere Entreprenører, men udelukkende ernære sig, uafhængige af Mestre og Svende, ved at levere Tegninger til Byggeforetagender, projektere og lede disses Udførelse. Den virkelige Architekt har kun én Interesse, at der leveres det bedste faglige Arbejde, der kan præsteres, til de gode Priser, Markedet i Øjeblikket kan bære, og at dette Arbejde udføres under saa ordnede og rolige Forhold som muligt og til saa stor Tilfredshed, som ske kan for alle paagældende Parter.

Sikkert paa min Stands Vegne kan jeg sige, at vi alle i lang Tid med Sorg have sét Kløften vokse mellem Mestrene og Arbejderne, og faa af os have vel været blinde for, at Fejlene fandtes paa begge Sider. At Striden nu er luet op, ligger ikke mindst i den nervøse, forcerede Byggeperiode, de sidste Aar have bragt os; Uroen er gaaet i vort Haandværkersamfund, der har neppe været Tid til sindige Forhandlinger, og der er groet Overmod, hvor der burde været plejet Overlæg.

Mestrene ere ved de store Foretagender, der ere fremkomne, for en Del gledne ud af det mere intime Forhold til selve Arbejdet paa Byggepladsen; thi der ligger jo ofte den Fare i Stordrift, at den forretningsmæssige Disposition bliver overvældende til Skade for den rent faglige Gerning. Men hvad der sikkert virker som en Kræftskade i vort ellers saa dygtige Mesterforbund, er mest de tvivlsomme Eksistenser, der blandt dette altid under en Periode som den forløbne skyde frem, Folk, der

bygge uden Hensyn til Arbejdets faglige Udførelse, Folk, der knebent tage Hensyn til Foretagendets Rentabilitet, Folk, der væsentligt bygge for at faa en Bygning prioriteret og solgt. Ikke mindst fra disse Eksistenser kommer Uroen og Bevægelsen.

At der ogsaa findes store Fejl i Arbejderstandens Optræden, er vel ikke mindre klart; og navnlig synes det som om Fagforeningerne her i deres Førelse ikke altid have havt det rette Maal for Øje. Dette er saa meget mere beklageligt, som disse Foreninger allerede have havt og fremdeles kunne faa den største Betydning for Arbejderklassens og derigennem hele Samfundets kulturelle Udvikling. Det synes, som om der i disse Foreningers Ledelse har været for megen Uro, for lidet Øre for de besindige, tidt dygtigste Medlemmers Mening; man har sporet i flere Aar et Slags Tryk bag Ledelsen, der ikke altid har været motiveret, men egentligt synes at skyldes en mindre, højttalende og larmende Gruppe, som ikke har været ledet af væsentligt faglige Hensyn. Ikke mindst har de politiske Slagord, der jo egentligt ere den staaende faglige Strid uvedkommende, gjort Skade, for saa vidt som de ofte ere blevne tagne for mere, end de ere, have avlet Had og Bitterhed og have sprængt, hvad der i mange Tilfælde hørte sammen.

Det er vist en væsentlig Fejl fra Mestrenes Side, at de hovedsagelig ere traadte i Forhandling med Arbejdernes Fagforening paa Basis af Lønnings- og Arbejdstids-Spørgsmaal og ikke i langt højere Grad, end sket er, have paakaldt Fagforeningernes Støtte lige overfor de Svende, der have udført mangelfuldt Arbejde og saaledes have affødt Strid. Og gaar man paa den anden Side ud fra, at det er ethvert Samfunds Opgave, ja største Opgave, samtidigt med at der sikres Individerne frie og uafhængige Forhold og Adgang til gode økonomiske Vilkaar, altsaa ogsaa i dette Tilfælde saa gode Lønnings- og Arbejdsvilkaar som muligt, at sikre det enkelte Individ Retten til at udnytte disse givne Vilkaar paa den for ham og saaledes ogsaa for Samfundet bedste Maade, da have Fagforeningerne i høj Grad angrebet deres eget Fundament i det Øjeblik, de upaatalt lod Arbejdere indbyrdes fastsætte Maksimalgrænser for den enkelte Arbejders Fortjeneste.

Forhandlingerne om Konfliktens Afslutning ere jo nu heldigvis i Gang; turde det da ikke være Øjeblikket til hos begge Parter at møde med en Anmodning om i Forligsbetingelserne at medtage Bestemmelser, der til begge Sider kunne skaffe Bidrag til at afhjælpe de foran berørte fundamentale Onder; thi jeg tror sikkert, at hvis noget saadant kunde naas, da kunde ogsaa en Del af de nu fremkomne Betingelser for en Overenskomst modificeres, flere vist helt bortfalde.

Med forbindende Kraft til begge Sider burde der sikkert forlanges:

1) at Arbejdsstandsning i et Fag ikke maa iværksættes, naar den ikke er vedtaget paa en rettidigt indvarslet Forsamling af Fagets Medlemmer, hvor mindst Halvdelen af Fagets Medlemmer ere mødte og tre Fjerdedele af de tilstedeværende have stemt for Standsningen; skulde der ikke være mødt det fornødne Antal Medlemmer, indvarsles 8 Dage senere et nyt Møde, hvor Sagen kan afgøres, hvis tre Fjerdedele af de tilstedeværende stemme for den.

2) at enhver Foreningsbestyrelse vælges efter Forholdstal, hvorved der sikres Minoriteten Lejlighed til at udtale sig.

3) at Stemmeafgivningen ved de forannævnte Afstemninger foregaar hemmeligt i de Foreningslokaler, som skulle skaffes tilveje, og som ikke maa være offentlige Beværtninger.

4) at alle Arbejdsreglementer og Lønningstariffer skulle obligatorisk revideres og om fornødent ændres eller suppleres hvert tredie Aar; at der nedsættes i hvert Fag faste Udvalg af Mestre og Svende, der i de tre Aar skulle forberede Revisionen i Forening, og for hvilke Udvalg alle Spørgsmaal vedrørende Forstaaelsen af de vedtagne Reglementer og Tariffer skulle forelægges til foreløbig Afgørelse i Aarene mellem de enkelte Revisioner; disse Udvalg skulle endvidere være staaende Domstol i alle Spørgsmaal om Kvaliteten af præsteret Arbejde.

5) der oprettes endvidere ét Organ for Mestre, ét for Arbejdere, der skal tilstilles hvert Medlem af Organisationerne gratis mindst én Gang om Ugen. Omkostningerne afholdes af Foreningerne. Disse Organer skulle udelukkende indeholde en Fortegnelse over alle Medlemmer (en Gang for alle), som senere hvert Kvartal suppleres med en Liste over tilgaaede og afgaaede; endvidere skulle de indeholde alle Foreningsbeslutninger, Meddelelser om Møder samt, forsaavidt disse have en forud formuleret Dagsorden, ogsaa denne; endvidere en Fortegnelse over de Mestre eller Arbejdere, der have brudt de indgaaede Overenskomster, Meddelelser om behandlede Voldgiftssager og Resultatet af disse, endelig selvfølgeligt ogsaa om ønskes Foreningsregnskabsaflæggelser o. L., i det Hele kun selve de rent forretningsmæssige Fakta og intet andet.

Spørgsmaalet om Generalstrikers og -lock-outers fremtidige Tilladelighed er det pinligt at berøre, og jeg anser det for uheldigt at drage denne Sag frem nu; derimod kunde der langt snarere være Tale om at komme med en Henstilling om, at der efter indgaaet Forlig blev arbejdet hen til at udskille de egentlige Bygningsfag i Mester- og Arbejderorganisationer fra de samvirkende Foreninger. Det kan synes som et Tilbageskridt, men er i Virkeligheden til Fordel for de faglige Interesser, der nu staa Fare

ved Sammenslutningen med fremmede Fag for at forsvinde i andre Hensyn; desuden er der jo Grænser for en Armés Størrelse, hvis den da ikke skal blive altfor uregerlig.

Ovenstaaende Forslag ere i deres Grundtanker jo egentligt ikke nye. De sigte maaske ikke direkte paa det, der i Øjeblikket er Stridens Kærne; men de sigte derimod videre. De stræbe hen til at styrke den rolige og besindige Udvikling i hele vor Arbejderbevægelse; de bæres oppe af Ønsket om at fremme den rent faglige Gerning i Bygningsvirksomheden; de ville hjælpe de Besindige og dem, der indtage Særstandpunkter, til Orde i Tide; og de ere dikterede ud fra den Tanke, at vel er en hæderfuld Fredslutning i Øjeblikket ønskelig for begge Parter og for hele Samfundet, men langt større Betydning se vi Architekter i, at der banes Veje for fremtidigt roligt og fredeligt, jeg kunde fristes til at sige fornøjeligt Arbejde i den Gerning, Landets Bygningsvæsen, der ligger os Architekter paa Hjerte, og hvis Udøvere vi have lært at holde af, og med hvem vi dagligt samleve.

LOCK-OUT-BETRAGTNINGER

AF PROF. V. KLEIN.

Diskussionen i Akademisk Architektforening Fredagen den 7. Juli endte med den Vedtagelse, at man ikke i Øjeblikket med nogen Nytte kunde foretage positive Skridt vedrørende Lock-out'en; men den godtgjorde tillige, at Foreningens Medlemmer ikke stod eller kunde staa ligegyldige ved et Spørgsmaal, som berører deres Interesser i høj Grad, og som endog — da det væsentligt er Spørgsmaal om Byggeforhold — er af den Art, at Architekterne burde være selvskrevne til at tale et afgørende Ord med, eftersom de staa udenfor Partierne og dog kende de omhandlede Forhold nøjere end de fleste Andre, der hidtil have havt Ordet — Præster, Journalister, Jurister, den betrængte Middelstand osv.

Naar man afholdt sig fra at vedtage en positiv Resolution, var det altsaa kun, fordi de Fleste ikke saa Muligheden af, at der kunde stilles *Forslag*, som i Øjeblikket havde Udsigt til at medføre et Resultat; men dette forhindrer ikke, at man kan anstille *Betragtninger*, som maaske i Tiden kunne bære Frugt. Overhovedet skal man jo altid *betragte* en Sag opmærksomt, nogen Tid før man tager sin Beslutning.

Jeg udtalte selv dette ved Mødet: jeg ytrede, at hvor beklageligt det end kunde være, syntes Tiden dog ikke moden til, at der kunde naas en varig Ordning af de omhandlede Forhold, selv om man kunde erkende

sig træt og vedtage en Fred af den Art, at Kævleriet kun begyndte paany den næste Dag. Jeg motiverede dette ved at udtale, at efter min Formening var man hidtil gaaet bagvendt tilværks: i Stedet for at opsøge det Centrale, havde man bevæget sig i Periferien; derved vare de 8 Spørgsmaal blevne til 19, og jeg tvivlede ikke om, at man ved den Art fortsatte Forhandlinger om Enighed (!) snart vilde faa adskillige Hundrede Stridspunkter.

Hvis man vil være *enig*, maa man tvertimod stræbe at reducere de mange Spørgsmaal til *eet*: har man fundet dette, staar man ved det Principielle, om hvilket man i Regelen er enig; og først naar man har naaet dette, kan man med Udbytte begynde at forhandle om de Enkeltheder, som ere en Konsekvens deraf.

Det absolut Principielle er ikke vanskeligt at finde. Præsten siger, at Et er fornødent: vi skulle være Kristne; fastholder man dette i alle sine Konsekvenser, er man ude over Vanskeligheden. Andre siger, at vi skulle være humane — alt dette er ganske rigtigt; men det er ikke nogen praktisk Løsning af Vanskeligheden. I Praksis deler den ene Idé sig i mange; det Absolute bliver til Relativiteter. Men saa kommer det an paa, at det ikke deles i altfor mange Smaastumper; det gælder, at man holder sig saa nær som muligt ved det Centrale, saaledes at Stridspunkternes Antal reduceres saa meget som muligt.

Jeg illustrerede dette ved at henvise til min lille Artikel i »Dannebrog« den 23. Juni; men jeg maa tilstaa, at jeg ikke gjorde det saa indtrængende, som jeg maaske burde, idet det forekom mig, at de Tilstedeværende ikke vare synderlig stemte for Diskussion af Princip-Spørgsmaal. Men det var jo muligt, at man ved at læse en videre Redegørelse kunde komme til at indrømme, at her findes Fingerpeg paa Fremtidens Vej.

Opgaven er ikke den, at man skal tale om, hvad man er uenig om. Man skal begynde med at spørge: Hvorom ere vi enige? Det er dette, jeg har stillet i Spidsen af mit Forslag til en Fredstraktat, der lyder saaledes:

»Undertegnede Delegerede for
Arbejdernes samvirkende Fagforeninger og Arbejdsgivernes Fællesorganisation
erkender at:

1) Det er i Samfundets (ogsaa i Arbejdsgivernes) Interesse, at Arbejderne ere økonomisk velstillede og lever som frie Mænd.

2) Det er tillige i Samfundets (ogsaa i Arbejdernes) Interesse, at Arbejdet paa Værksteder og Byggepladser foregaar paa en ordnet Maade, og at hver Mand udfører saa meget Arbejde, som det er ham muligt uden Skade for hans legemlige og aandelige Velbefindende.

Tilsynet hermed og Arbejdets Ordning bør føres af en Arbejdsgiver eller Arbejdsleder.

3) Forholdet mellem Arbejder og Arbejdsgiver *skal være fuldstændigt frit,* saaledes at det i Tilfælde af Utilfredshed fra en af Parterne skal kunne opsiges efter Regler for Opsigelsesfrist, som fastsættes ved Overenskomst. Men deraf følger, at al Tvang ved Vold, Trusler osv. er absolut forkastelig, endogsaa strafbar, hvad enten den udøves fra den ene eller den anden Side.«

Det forekommer mig, at disse tre Punkter paa det nærmeste indeholde alt det, der er Genstand for Uenighed, og det mærkelige er, at det er Noget, som baade Arbejdsgivere og Arbejdere maa være enige om. Uenigheden er kun opstaaet derved, at man har hakket de store Spørgsmaal til Snustobak, som ikke kan ses, men blot river i Næsen. Jeg betænker mig ikke paa at sige, at den, som ikke vil tiltræde disse tre Udtalelser, er en Tyran eller en Rabulist.

Vil man underskrive disse Punkter *og tage Konsekvenserne deraf,* saa er Striden forbi: Freden er moden og falder af sig selv.

Her kommer imidlertid det vanskelige Punkt, som gør, at jeg foreløbigt ikke har nogen Tro paa, at Frugten er moden. Thi dette, at man tager Konsekvenserne af sine egne Anskuelser, er omtrent umuligt at opnaa hos et saa fruentimmeragtig ulogisk Folk som de Danske (og de fleste andre Folk i Verden). Konsekvensen af de ovenstaaende 3 Udtalelser og af Erfaringen om, at Menneskene ikke ere saa gode som de burde være, er den, at man maa have en Lov, der sætter stræng Straf for hvem, der griber forstyrrende ind i Forhold, som *Alle* erkende at være af Interesse for Samfundet.*)

Derfor stiller jeg som det næste Punkt i mit Fredsforslag, at:

»4) Der bør derfor fra den lovgivende og udøvende Magts Side træffes *alvorlige Foranstaltninger,* som kan beskytte alle Parter, og Undertegnede forpligter sig til at arbejde for, at en saadan Beskyttelse kan opnaas.

Særligt forpligte vi os til at virke for, at der snarest muligt fra Arbejdernes samvirkende Fagforeninger og fra Arbejdsgivernes Fællesorganisation i *Fællesskab* indsendes et Andragende til Rigsdagen om, at et dertil sigtende Lovforslag maa blive forelagt den først sammentrædende Rigsdag.«

Og jeg slutter med et:

---

*) Kan man faa en Voldgiftsret, *der har samme Magt,* er det selvfølgelig bedre. Men dette kan næppe tænkes.

»5) Naar dette Andragende er indsendt, genoptages Arbejdet paa alle Pladser.«

Jeg skal til Slutning bemærke, at jeg ikke er blind for, at det kan blive vanskeligt at faa en saadan Lov redigeret; men dette gælder dog kun, naar den lægges i Hænderne paa upraktiske Dogmatikere, som mene, at »Kulturopgaver fremmes ikke ved Tvang«, d. v. s. ukonsekvente Mennesker, som ville gøre lige det Modsatte af det, der skal gøres. Til den Side af Sagen skal jeg maaske senere komme tilbage.

Foreløbig skal jeg kun bede Enhver, der har noget imod det Fremsatte at erindre, om at lade mig det vide. Jeg skal kun bemærke, at jeg agter at svare meget kort, hvis Nogen kunde faa Lyst til at snakke bredt om Ting, der ikke vedkommer Sagen. Og for straks at afskære en Bemærkning, som jeg forudser, den velbekendte Frase, at »Kulturopgaver fremmes ikke ved Tvang«, skal jeg gøre opmærksom paa, at det af mig foreslaaede ikke blot kan opfattes som en Tvangslov, men tillige som en Lov til Beskyttelse af Forhold, som alle Parter (saavel Arbejdere som Arbejdsgivere) have erklæret for at være af Vigtighed for Samfundet. Det er altsaa kun en Tvang for Samfundsforstyrrere, men at det skulde være i Kulturens Interesse at give den Slags Folk frit Spillerum, kan kun paastaas af de mest forhærdede, sentimentale Dogmatikere.

Særligt maa jeg gøre opmærksom paa, at det for mig er et Hovedpunkt, at Ønsket om en saadan Lov udtales *i Fællesskab* af begge de stridende Parter. Skulde enten den ene eller begge ikke ønske den Garanti, som bydes af en saadan Lov, saa er det et Vidnesbyrd om disse Menneskers Uklarhed, med andre Ord, det er en Mangel paa logisk Konsekvens, og saa maa de tage Følgerne. *Samfundet har i Tidens Løb ordnet alle sine Forhold gennem Beskyttelseslove, som man for den Sags Skyld gærne kunne kalde for Tvangslove.* Hvis dette ikke var sket, hvis det f. Eks. ikke for lang Tid siden var vedtaget, at Røveri straffes med Fængsel osv., saa havde vi havt smukke »Kulturtilstande«. Det er først i den nyere Tid, at man har opfundet Frasen om, at Kultur ikke fremmes ved Tvang. Som om den nogensinde var bleven fremmet uden Tvang!

FORSKELLIGT.

I Løbet af Sommeren 1900 skal i *Odense* afholdes *den 18de danske Landmandsforsamling.* Til at deltage i Konkurrencen om Bygningerne hertil ere indbudte Architekterne Eugen Jørgensen, Thorvald Jørgensen, Magdahl-Nielsen og

A. S. Rosen (fra Kjøbenhavn) samt N. Jacobsen, M. P. Jensen, P. C. Monberg og V. E. Schwanenflügel (fra Odense). Bedømmelsen af de indsendte Projekter sker ved Landmandsforsamlingens Komité med sagkyndig Assistance af Architekterne F. Koch, Kjøbenhavn, og H. Glahn, Nykjøbing p. F., valgte af *Akademisk Architektforening*, samt Stadsingeniør Blicher, Odense, som Landmandsforsamlingens Bygningsingeniør. Den Architekt, som skønnes at have løst Opgaven bedst, antages som ledende Architekt; de andre faa en Godtgørelse hver paa 500 Kr. Den ledende Architekt honoreres efter *Akademisk Architektforenings* Normer Kl. II, dog saaledes, at Rejser og Diæter ikke honoreres særligt. Til Assistance for Architekten og efter Aftale med denne ansættes paa Landmandsforsamlingens Bekostning en Konduktør i 6 Maaneder til paa Stedet at føre Tilsyn med Arbejdet.

Bygningerne skulle med Hensyn til Form og Farve fyldestgøre saadanne kunstneriske Krav, der lade sig forene med en i det Hele tarvelig og enkel Udstyrelse, idet der maa tages et væsentligt Hensyn til Landmandsforsamlingens korte Varighed. Bygningernes Styrke skal være tilstrækkelig til, at de kunne staa Vinteren over. Som Hovedmateriale anvendes Træ; Sektionen for Skovbrug fremhæver det Ønskelige i Anvendelsen af indenlandsk Træ.

BOPÆLSFORANDRING.

Architekt *Eugen Jørgensens* Kontor er flyttet til Nytorv 5, 2. Sal.
Bygningstegner *Chr. Mathiasen* — Vendersgade 5, 1. Sal.

Ærede Abonnenter og Medlemmer bedes meddele Flytninger snarest mulig under Adresse: Akademisk Architektforening, Helgolandsgade 5 [1], da man i modsat Fald ikke kan paatage sig Ansvaret for, at dette bliver rigtigt distribueret.

FORENINGSMEDDELELSER.

Foreningen afholdt Møde i Industriforeningens Bygning Fredag den 7. Juli for at drøfte Spørgsmaalet: Den akademiske Architektstands Stilling til Lock-out'en. Det vedtoges ved Afstemning ikke at komme med nogen officiel Meningstilkendegivelse; forsaavidt en saadan skulde fremkomme, vilde den selvfølgeligt i ethvert Fald blive aldeles upartisk. Da »Meddelelserne« foranstaaende har 2 Artikler om Lock-out'en af Architekt Levy og Professor V. Klein, der særligt deltog i i Diskussionen, henvises hertil.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKTFORENING udkommer den 1ste og 15de i hver Maaned.

Abonnement à 1 Krone pr. Kvartal kan tegnes paa alle Postkontorer, hos alle Boghandlere samt hos d'Hrr. Kunsthandlere V. WINKEL & MAGNUSSEN, Højbroplads 7.

Udgiver: AKADEMISK ARCHITEKTFORENING.
Redaktør: Architekt K. ARNE-PETERSEN, Kontor Vestervoldgade 96. V. **Telf. 17524.**

Avertissementsprisen er **1 Kr. pr. Kv.-Tom.** Annoncer kan indsendes under Adresse: Akademisk Architektforening, Industribygn., V.

Abonnementsprisen er **1 Krone pr. Kvartal** med Tillæg af 12 Øre Porto for udenbys boende Abonnenter.

Redaktionens Kontor er Vestervoldgade 96. Telf. 17524.
Ekspedition i **Helgolandsgade 5 [1]. Telf. 5612.**

MEDDELELSER FRA
AKADEMISK ARCHI
TEKT FORENING

KJØBENHAVN
DEN 1. AUGUST 1899
No 21

MURMESTER CARL SCHIØTZ' PORTALBYGNING PAA ØSTRE FASANVEJ.

Bygningen, som er kendt af Foreningens Medlemmer fra et Besøg sidste Sommer, er i Hovedsagen opført til Prøve for det Materiale, hvoraf den er bygget, nemlig Granitbeton. Opførelsen blev paabegyndt 1896, men da Hr. Schiøtz under selve Arbejdet gjorde en Mængde Forsøg, blev den først fuldendt 1898. Opgaven, som Hr. Schiøtz havde stillet

PORTALBYGNING PAA ØSTRE FASANVEJ.

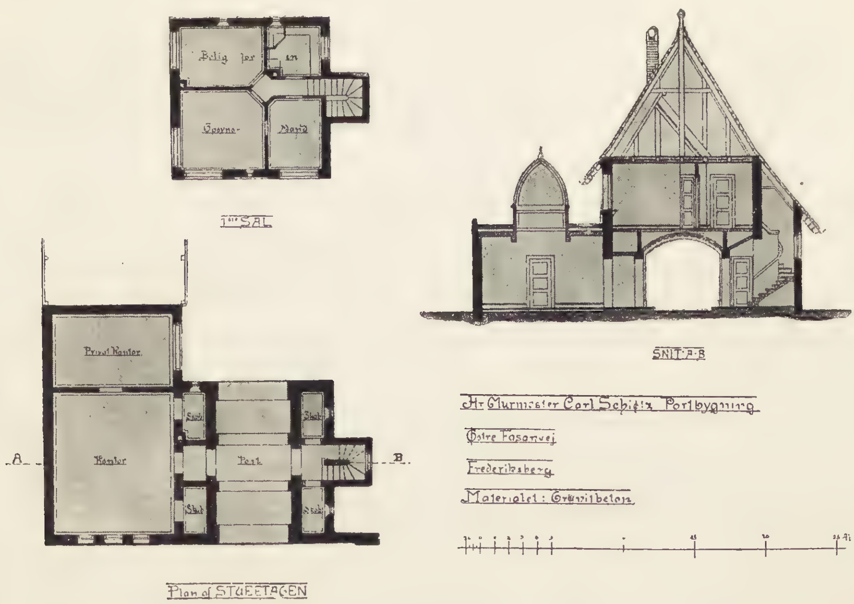
ARCHITEKT A. S. ROSEN.

PORTALBYGNING PAA ØSTRE FASANVEJ. ARCHITEKT A. S. ROSEN.

sig, var jo den, paa kunstig Maade at fremstille Granit saa lig den ægte som mulig, saavel hvad Farve som Behandling af Fladerne angik. Man vil saaledes paa Prøvehuset se en Mængde Variationer, og det maa siges, at Forsøgene ere lykkedes forbavsende godt. Fladen har den naturlige Stens Karakter og Farve — den faar efter endt Udformning en Ophugning som naturlig Sten.

Bygningen benyttes til Kontor og til Bolig for en Opsynsmand. Det store Kontor til venstre for Porten har foruden sit Vindue mod Vejen tillige et større Ovenlys; hertil er ligesom til Vinduet forsøgsvis anvendt store, prismeformede, hule Glassten; de

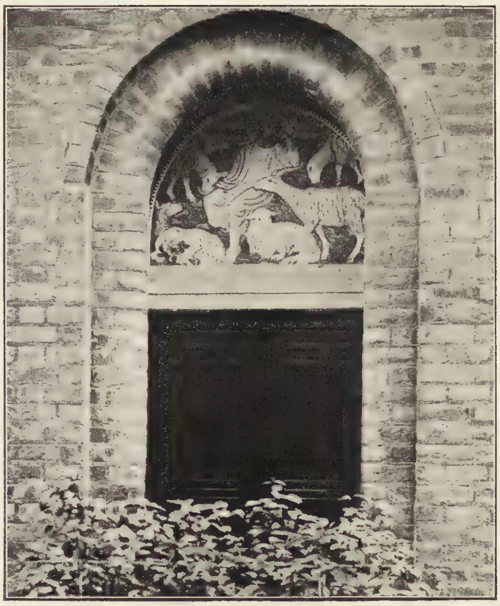
ere i Ovenlyset opmurede i en Hvælveform og virke ved deres Tykkelse, ca. 4 Tom., og ved deres Hulhed udmærket isolerende. Deres prismeformede Underside afgiver en meget smuk spillende Flade.

Hvad Hr. Schiøtz' Granitbeton angaar, da er det jo givet, at den ser betydelig bedre ud end mange af de Cementstøbninger, der hidtil have været anvendte paa de fleste Privatbygninger. I mangfoldige Tilfælde kan Architekten ikke — hvor gærne han end vilde — anvende den ægte Sten, navnlig ikke, naar der paa denne ønskes Forsiringer; i saadanne Tilfælde vil Anvendelsen af Hr. Schiøtz' omhyggeligt forarbejdede Granitbeton være særdeles tilfredsstillende, og den har da ogsaa allerede opnaaet megen Anvendelse til gode architektoniske Arbejder. Den udføres ofte i Forbindelse med Moniers og egner sig da bl. a. særlig godt til store Overliggere i Tilfælde, hvor den naturlige Sten vanskelig kan skaffes.

Bygningen er opført efter Tegning af Architekt Rosen, Figurforsiringerne modellerede af Billedhugger Bundgaard.

GLASMOSAIK PAA IMMANUELSKIRKEN.

Immanuelskirken i Forhaabningsholms Allé opførtes for nogle Aar siden af Kjøbenhavns Valgmenighed, og det var fra Begyndelsen Meningen at give Felterne over Hovedindgangen og de 4 Sideindgange en billedlig Udsmykning. Da Midlerne ikke strakte til, blev Udførelsen heraf stillet i Bero, men ikke opgivet. Nu er det første af disse Billeder — over den nordre Sideindgang — opsat i Glasmosaik. Jeg skal i den Anledning ledsage hosføjede Afbildning med nogle korte Oplysninger.

PORTAL PAA IMMANUELSKIRKEN. ARCHITEKT A. CLEMMENSEN. JOACHIM SKOVGAARD.

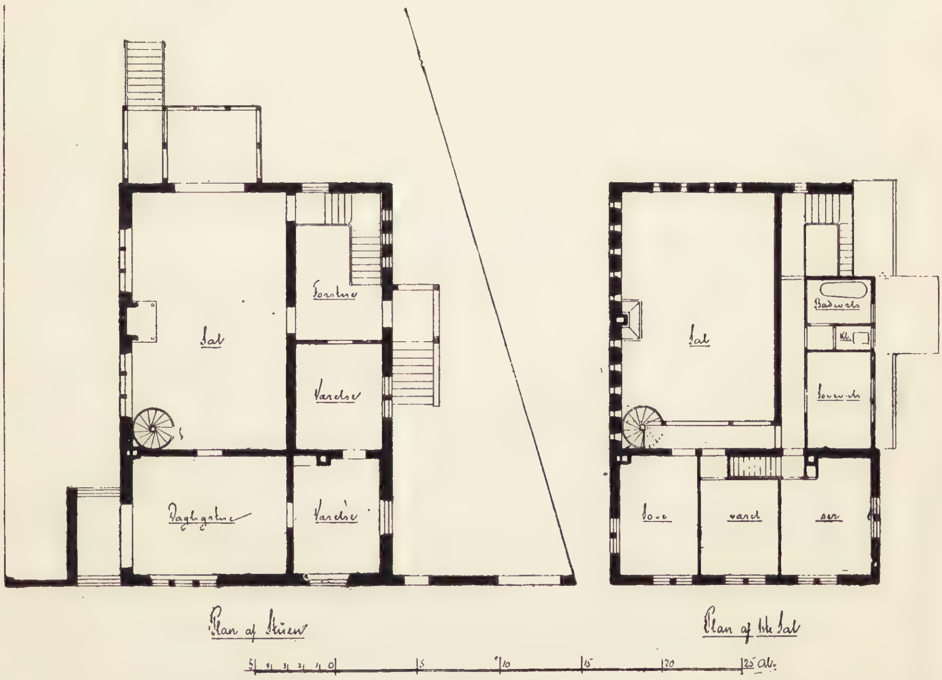
Kirkens Ydermure ere opførte af røde, haandstrøgne Munkesten, Døraabningerne har en saa stor Dybde, at Dørene, ved at aabnes udefter, kommer til at ligge i Murtykkelsen, de halvrunde

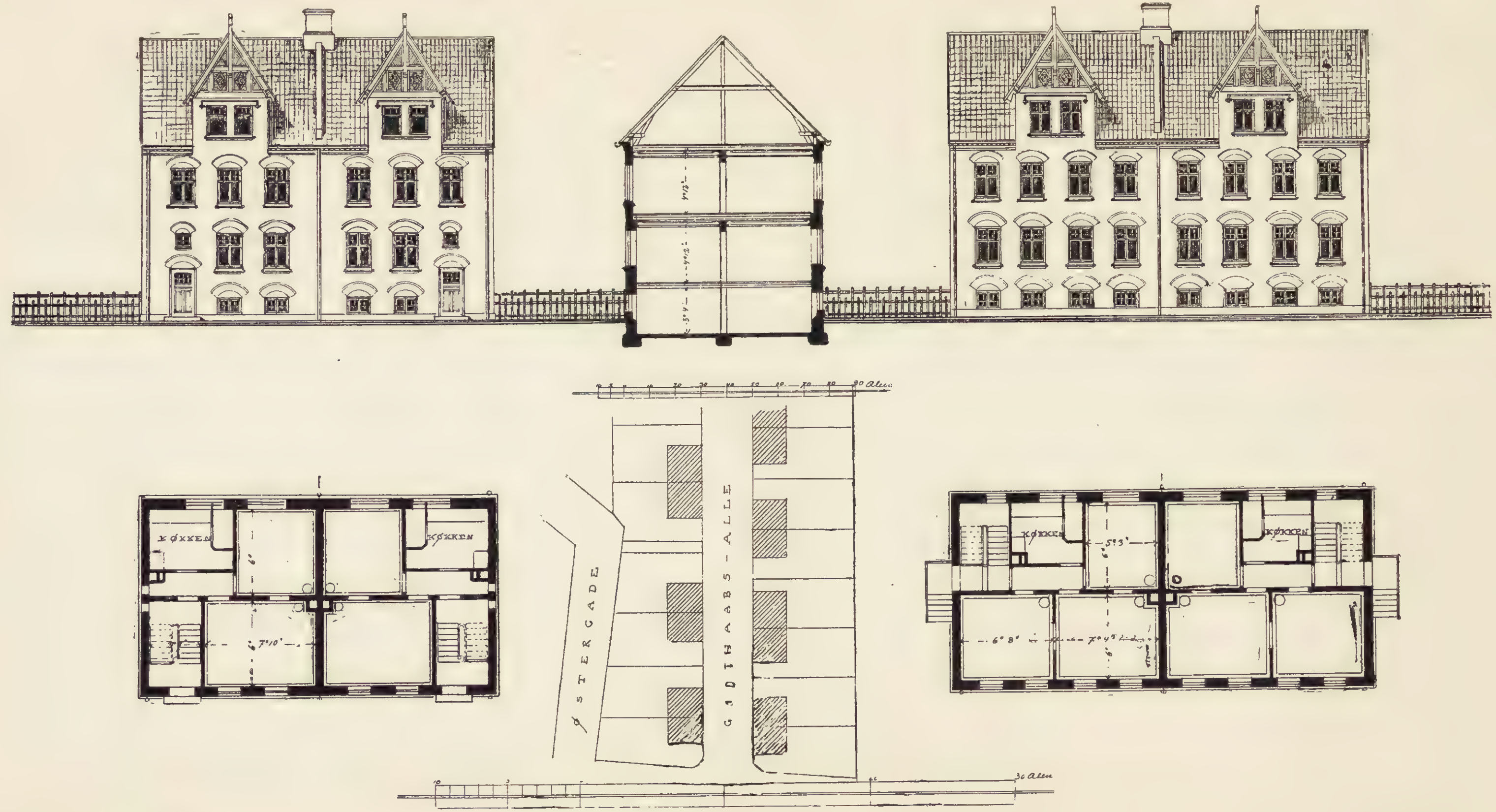
Felter over Dørene ligger ligeledes tilbage og er altsaa stærkt overskyggede, hvilket har været en medvirkende Grund til, at man til Udsmykningen har valgt Glasmosaik. Arbejdet er bestilt hos AXEL PRIOR og har været ledet af VINCENZO ODORICO, som har besørget Sammensætningen af Glasstifterne udført i Venedig og derefter, sammen med italienske Arbejdere, foretaget Opsætningen paa Stedet. JOACHIM SKOVGAARD, som har udført Kartonen til Billedet, forestillende »Den gode Hyrde«, har personlig medvirket, saavel ved den yderligere Gennemarbejdelse af Mosaiken som ved Opsætningen, og trods de Vanskeligheder, som fremkommer ved, at det væsentligste Arbejde maa udføres i Udlandet, naaet et overordentligt smukt Resultat. Allerede dette ene Billede har bredt en Festivitas over Kirkens Ydre, som vistnok for en stor Del — fraset Billedets eget Værd — skyldes det virkningsfulde Materiale. Det vilde være ønskeligt, om Glasmosaik blev anvendt i større Udstrækning herhjemme, end det hidtil har været Tilfældet.

A. CLEMMENSEN.

GROSSERER J. QVIST-PEDERSENS VILLA.

I Tilslutning til vor Artilkel med Afbildninger i Nr. 20 bringe vi hermed Planerne af nævnte Villa. Iøvrigt henvise vi til Beskrivelsen Pag. 187 ff.

ARBEJDERBOLIGER
I SUNDBYØSTER.

ARCHITEKT
VIGGO DAHL.

ARBEJDERBOLIGER I SUNDBYØSTER.

Paa et Terræn imellem Østergade og Køhlersvej har Byggeforeningen »Godthaab«, hvis Medlemmer tildels ere Tøjhusarbejdere, i indeværende Aar ladet opføre 2 Rækker Arbejderboliger, bestaaende af 22 Huse med hver 3 Treværelserslejligheder og 28 Huse med hver 3 Toværelserslejligheder.

Der er imellem Husrækkerne anlagt en 20 Alen bred Allé, og til hvert Enkelt-Hus hører 700 □ Alen Have.

Bygningerne, der ere tegnede af Architekt VIGGO DAHL og opførte af Murmester LYTTHANS PETERSEN som Hovedentreprenør, ere murede af røde, haandstrøgne Sten og tækkede med røde Falstagsten; den indre Udstyrelse er i Lighed med almindelige borgerlige Bygninger. I Køkkenerne er indlagt Vand og Kogegas. I Kældrene er indrettet fælles Vaskerum, Brænderum m. m.

GAMMELTORV OG NYTORV.

Hr. Redaktør!

Da jeg ser, at snart En, snart en Anden, som ikke er Fagmand, tager Ordet i Deres fikse lille Blad, faar ogsaa jeg Mod til at komme med et lille Indlæg.

Jeg véd jo nok, at vi leve i en Tid, hvor der ikke er nogen bestemt Stil i Bygningskunsten. Naar man interesserer sig lidt for den Slags Sager, kan man ikke undgaa hvert Øjeblik at støde paa den Sætning, at vi ere »Eklektikere«. Naa, herom har jeg nu ikke nogen særligt udpræget Mening; men der er visse Ting, Enhver, han være Læg eller Lærd, kan se. Og det er i denne Anledning, jeg tillader mig at udbede mig Ordet for en kort Bemærkning.

Der er et karakteristiskt og historisk berømt Torv i Kjøbenhavn, som vi vist Alle holder af paa samme Maade, som man holder af de Møbler, der have staaet i Ens Barndomshjem lige fra den Tid, man begyndte at kunne skønne. Det er *Gammeltorv*. Indtil for faa Aar siden var der en ganske ejendommelig, kjøbenhavnsk Kolorit over det; og Bygningerne vare vel forskellige indbyrdes, men dog af et ret ensartet Præg, saa at de virkeligt fornemme Patricier-Huse, der fandtes der imellem, ikke dominerede saa meget paa de andres Bekostning, at Harmonien forstyrredes. Saa vidt jeg ved, vare de i Frederik VI's eller den Harsdorffske Stil, som den jo hedder. Og i Midten laa det rare gamle Springvand, ret som om det var hentet lige ud af H. C. Andersens Eventyr! Ja, der var »Stil« over det Hele; det var et rigtigt udmærket godt gammelt »*Gammeltorv*«.

Men nu er der gaaet Eklekticisme i den gamle Ven. Først blev det gode, rare, gamle Eventyr-Springvand sat tilvejrs paa en Piedestal, saa at det næsten ikke kunde kende sig selv igen, og Springvandsmadammen foroven, der stadigt staar og venter paa at »komme ned«, fik en videre Udsigt ned over *Strøget*. Og det fik nogle svært fine Kandelabre fordelte rundt omkring mellem Hønsekonerne, der om Morgenen holde Vagt udenom det. Men Guldæblerne bleve ved at være de samme; det kunde nu ikke blive finere, end det var i Forvejen. *Saa* kom der en af vore smukke Kiosker; den blev anbragt saaledes, at den helt tog Luven fra den lille nødtørftige Anstalt, der virkeligt alt for diskret trækker sig tilbage for den. Herregud, paa andre kjøbenhavnske Torve og Pladser pleje

den Slags praktiske Huse jo at være Centrum, lige som Frederik VII's Buste paa Torvene i Provinsbyerne. Men hvad i al Verden vil man nu herefter stille op, naar der er kongeligt Stads i Byen? I gamle Dage trak man Absalon ud af Raadhuset og stillede *ham* op. Men jeg synes dog ikke, det vil gaa an at anbringe ham bagved Kiosken, med Næsen lige i Højde med Kiosk-Uhret, for at han rigtigt skal mærke, hvor Tiden gaar. *Saa* afsluttedes dette nydelige Ensemble med to store eklektiske, elektriske Fiskestænger med Buelamper som Madding.

Stille vi os derefter med Ryggen til alt dette og se til Højre, kunne vi ikke undgaa at se de 2 store, nye Bygninger paa Strækningen mellem Skindergade og Nygade. Den ene ser jo ud til at blive meget smuk og pompøs; det er »Kreditforeningen af Grundejere i Kjøbenhavn og Omegn«. Men, med Forlov at spørge, kan man saadan uden videre tage et af Bädeckers tostjernede Paladser i Florentz og flytte op paa Gammeltorv? Mig forekommer det, at man maa stikke Fingeren i Jorden og lugte, hvor man er; og hvad der var god Latin i Italien for nogle hundrede Aar siden, er vel ikke uden videre godt i Norden i Nutiden? Hjørnebygningen mod Nygade er i en helt anden Stil, jeg ved ikke hvilken; men det er nok Stilladsernes Skyld, at jeg ikke véd det. Nu synes jeg egentligt ikke, at de to Bygninger »klæde« hinanden. Den ene har et Hjørnetaarn og en skraa Gavl; og denne gaar noget akavet ned mod den lange, horisontale Linie uden Tag, der afslutter den anden. Sét fra Frederiksberggade tager forresten denne lange Vandrethed sig saa kedelig ud; der skal da for Himlens Skyld — eller rettere: for Silhouettens mod Himlen — nogle Vaser eller Statuer (maaske af fremragende Grundejere) eller Engle eller saadan Noget op som Murbrækkere, — jeg mener, til at bryde Konturen? Over det Hele knejser Frue Kirkes Taarn; det ser ud, som om det var bygget af Klodser; ovenover luer Korset, om hvilket Baggesen sagde: »Herunder ligger Frue Kirke begravet«. Bispegaarden og Universitetskvæsturen afslutter Perspektiven. Det Hele er næsten lidt for *eklektisk*.

Hvad der skal paa den modsatte Side af Torvet, ved Frederiksberggade, véd jeg ikke. Foreløbigt har man ikke Lov til at tvivle om, at det bliver kønnere end de Brandgavle, der begrænse den tomme Byggeplads.

Ja, paa den Maade er Gammeltorv jo efterhaanden blevet et helt nyt Torv. Men Nytorv bliver indtil videre ved at være det gamle Torv. Det udmærkede gamle Raad- og Domhus ligger der endnu, og det mere end storartede Kig ind i Fængselsgaarden har ikke lidt noget Skaar ved, at det nye Raadhus' Taarn knejser i Horisonten. Det gør Ensemblet endnu mere karakteristisk.

Se, det, der ligger mig paa Hjerte, er nu Følgende: Jeg véd selvfølgeligt meget godt, at man ikke kan blive ved at holde paa det Gamle, naar Livet kræver noget Nyt. Men vilde d'Hrr. Architekter ikke gøre en god Gerning ved saa vidt muligt at holde sig til den Tone og den Stemning, der engang er anslaaet paa det givne Sted? Et det absolut nødvendigt at gaa helt bort fra den, ja næsten med Forsæt søge hen til Noget, der er den stik modsat? Er der ikke netop en særegen Charme for en Architekt ved at indordne sig under det Hele og arbejde videre i samme Retning, hvilket ingenlunde er det Samme som slet ikke at skabe noget Nyt? Det er ikke Gammeltorvs særlige Præg alene, jeg tænker paa. Overalt i Byen findes tilsvarende Eksempler. Saaledes ligger der f. Eks. i Amaliegade en stor Bygning dér, hvor før »Almindeligheden« laa. »Ualmindeligheden« kaldes det nye Hus, og med Rette. En Samling af Frøer, Myg, antediluvianske Snyltedyr o. s. v., en hel Fauna af det lavere Dyreliv breder sig over det Meste af Façaden. Det er en Pastoralsymphoni, slaaet paa Stortromme. Ja, — laa dette Hus f. Eks. i Saxogade, vilde det være morsomt; det vilde gøre Lykke, man vilde valfarte til det; det vilde maaske faa en Stjerne hos Bädecker, hvad der jo altid kunde være meget rart for Architekten, der siges ikke at have nogen i Vejviseren. Men nu ligger det i Amaliegade, i

Byens mest aristokratiske Gade, mellem dejlige gamle Rococobygninger; og der virker det rigtignok lige saa stødende som en knyttet Næve i et blaat Øje.

Og naar to Architekter samtidigt skulle opføre to nye store Huse, konferere de saa ikke om deres Hensigter for muligvis at kunne samarbejde deres Bygninger, saa at der skabes et stort Hele? Jeg synes, at det maatte være det Rigtige, og en Tilfredsstillelse for dem, der ere de første paa Pladsen, at fastslaa dennes Karakter. I den Henseende er der præsteret noget godt ved Partiet for Enden af Frederiksborggade ud mod Dronning Louises Bro. Ellers faa vi mere og mere den samme trættende og urolige, sildesalatiske Brogethed, der hersker paa Charlottenborgudstillingen, hvor en gammel Kælling, der strikker Strømper, hænger Side om Side med den hellige Cæcilie, et Søstykke ved Siden af en Tallerken med marinerede Sild o. s. v., o. s. v. — det Hele lige kvalfuldt for Sjæl og Legeme.

Ja, Hr. Redaktør! Jeg haaber, at De ikke tager mig Alt dette ilde op. Jeg siger det jo blot, som jeg mener det — af et godt Hjerte! *N. N.*

KONKURRENCE.

Ved den stedfundne Bedømmelse af de indkomne Projekter til Opførelsen af et nyt Thing- og Arresthus i Horsens er 1ste Præmie tilkendt Mærket »*Justitia*« (efter Forlydende Hr. Architekt Estrup, Horsens) og 2den Præmie Mærket en Firkløver (Hr. Architekt Rich. Bergmann). Endvidere skal en Ekstrapræmie være tildelt Hr. Architekt V. Nyebølle.

FORENINGSMEDDELELSER.

Fra Statsprøveanstalten har Foreningen modtaget følgende Skrivelse:

Som det vil være den ærede Forening bekendt af et Cirkulære, der er tilstillet den som Medlem af »Intern. Verband für die Materialprüfungen der Technik«, vil der under Verdensudstillingen i Paris i Følge en Ministerialbeslutning blive organiseret en Række officielle Kongresser og iblandt disse ogsaa en *international Materialprøvekongres*, hvorfor det nævnte Forbund, der havde besluttet selv at afholde en Kongres under Verdensudstillingen, har opgivet denne og vedtaget at slutte sig til den officielle franske Kongres. Til Ordning af denne er der nedsat en fransk Organisationskomité, i Spidsen for hvilken staar Haton de la Goupillère, membre de l'Institut, directeur de l'École nationale supérieure des mines, og hvis Generalsekretær er P. Debray, professeur et chef du service des laboratoires d'essais à l'Ecole des ponts et chaussées.

I Henhold til Anmodning fra nævnte Generalsekretær tillader jeg mig herved at opfordre de danske Teknikere, der maatte ønske at forelægge nævnte Kongres et eller andet Emne, at meddele Statsprøveanstalten, Vestervoldgade 7, desangaaende *inden August Maaneds Udgang.*

Ærbødigst

H. J. Hannover.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKTFORENING udkommer den 1ste og 15de i hver Maaned.

Abonnement à 1 Krone pr. Kvartal kan tegnes paa alle Postkontorer, hos alle Boghandlere samt hos d'Hrr. Kunsthandlere V. WINKEL & MAGNUSSEN, Højbroplads 7.

Udgiver: AKADEMISK ARCHITEKTFORENING.

Redaktør: Architekt K. ARNE-PETERSEN, Kontor Vestervoldgade 96. V. **Telf. 17524.**

Avertissementsprisen er **1 Kr. pr. Kv.-Tom.** Annoncer kan indsendes under Adresse: Akademisk Architektforening, Industribygn., V.

Abonnementsprisen er **1 Krone pr. Kvartal** med Tillæg af 12 Øre Porto for udenbys boende Abonnenter.

Redaktionens Kontor er Vestervoldgade 96. Telf. 17524. Ekspedition i **Helgolandsgade 5 1. Telf. 5612.**

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKT FORENING

KJØBENHAVN
DEN 15. AUGUST 1899
№ 22

VERDENSUDSTILLINGEN I PARIS 1900.

I.

Det er jo efterhaanden bleven en almindelig Mening blandt Folk, at den Verdensudstilling, som Paris agter at aabne i April Maaned næste Aar, vil blive Afslutningen paa det ret betydelige Antal af store Udstillinger, som dette Aarhundredes sidste Halvdel har paa sin Samvittighed. Det er troligt nok, at denne Anskuelse slaar til, man kan i det mindste ansé det for temmelig sikkert, at der neppe for det første lader sig arrangere en Udstilling, som bliver større end den, hvorom her tales; thi denne er lige ved at være for stor — selv for Paris.

Siden Amerikanerne i 1893 forbavsede Verden med deres kæmpemæssige Udstilling i Chicago, har denne staaet som den største og smukkeste Verdensudstilling, man hidtil havde sét, og vel med Rette; thi den henrivende Beliggenhed, man havde givet Udstillingen ved Michigansøen, og den overlegne Dygtighed og Genialitet, hvormed man havde gennemført Anlæg og Forhold i »*the white City*«, maatte og skulde hos enhver Besøgende efterlade et Indtryk, som ingen anden Udstilling før formaaede.

Allerede dengang vidste man, at Franskmændene vilde afholde en Udstilling, som skulde blive det store, alt overstraalende *Clou* i dette Aarhundrede. Man tvivlede ikke om, at Franskmændene jo vilde formaa at løse den Opgave, de havde stillet sig, men man indsaa tillige, at det i mere end én Retning vilde blive vanskeligt for dem.

Verden var bleven saa blaseret og forvænt. Samfærdselsmidlernes Udvikling havde øget Turiststrømmen og Konkurrencen mellem Byerne, det gjaldt om at trække den Rejsende til sig og tvinge ham til nogle Dages Ophold. Et almindeligt og søgt Middel var Udstillinger, men i Regelen saadanne, hvor Forlystelser og Pragt, Gøgl og Humbug stod i første Række og ofte i den Grad tog Overhaand, at hele den paagældende Bys Fysiognomi og Karakter blev forandret derved. I Begyndelsen var dette Tillæg til en Rejses Adspredelser ganske behageligt, men efterhaanden

blev det for meget af det gode, og paa mange Rejsende virkede Udstillingerne saa afskrækkende, at de gjorde store Afvigelser fra deres Rejseruter, blot for at undgaa disse dominerende Fredsforstyrrere; man kan jo ogsaa blive mæt af Kage.

Anderledes er det med Paris; denne By er og bliver Centrum for Udstillingerne, som for saa meget andet. Og den vil ogsaa til næste Aar forstaa at hævde sit Ry i denne Retning.

I 1855 byggede Paris sit første store Industripalads, som laa i selve *Champs Élysées*; vi siger laa, for om kort Tid er den sidste Rest af denne omfangsrige Bygning forsvunden for at give Plads for den brede Avenue, der fører til den nye Alexanderbro og Udstillingsterrænet. I 1867 afholdtes paa Marsmarken den anden Verdensudstilling i den ejendommelige ovale Kæmpebygning, som i den Anledning blev opført der, men nu forlængst er nedreven. Elleve Aar efter, altsaa i 1878, var Marsmarken igen Skuepladsen for et stort Verdensstævne; denne Gang fremstod *Trocadero-Paladset* paa den anden Seinebred og dannede ved sin Form og høje Beliggenhed en smuk Afslutning paa det Terræn, som Pariserne hermed udvalgte til privilegeret Udstillingsplads. Det skulde falde i Trocadero-Paladsets Lod at sé mere end et af de kæmpemæssige Udstillingsanlæg ligeoverfor forsvinde; det staar endnu paa sin Plads og bliver et ikke uvæsentligt Led i den kommende Udstilling. Atter gik elleve Aar, og 1889 blev en Succès paa Udstillingernes Omraade, som længe vil mindes; i det Aar saa Verden første Gang Eiffeltaarnet og den store Maskinhal, Konstruktioner, der ved deres gigantiske Forhold og genialt opfundne Sammensætninger vare mere end almindelige Udstillings-Kuriositeter. Begge disse Bygningsværker ville da ogsaa blive indrangerede i 1900-Aars Udstillingen, den sidstnævnte dog i betydelig forandret Skikkelse.

Hvorfor den nye Udstilling netop skal have sin Plads paa Marsmarken og de i Nærheden værende Pladser er ikke godt at sige; selve Marsmarken danner jo kun en Del af hele det vældige Kompleks, som i Planen viser sig saa underligt spredt og usammenhængende, at man skulde tro, at det maatte være let for Paris at finde et bedre Terræn i sin nærmeste Omegn, da det jo netop for denne By skulde synes mindre vigtigt, om Udstillingen kom til at ligge i dens Centrum eller ej.

Nu er imidlertid Pladsen valgt og Arbejderne der have allerede i Aar og Dag været i fuld Gang. Vi skal nedenfor give en lille Oversigt over det kæmpemæssige Anlæg, som om $^3/_4$ Aar vil staa fuldt færdigt til at modtage Besøg af Millioner af Rejsende fra Verdens fjerneste Egne.

En egentlig samlet Udstillingspark faar Paris, som før nævnt, ikke; dens Udstilling er paa en Maade delt i 5 Hoveddele, som indbyrdes staa

i Forbindelse. Vi nævner dem her i den Orden, hvori de ligge, naar man kommer fra Byens Centrum, *Place de la Concorde* og *Champs Élysées.*

1) Kunstafdelingen. To Bygninger, en større og en mindre, anbragte hver paa sin Side af den nye Avenue, som anlægges i Fortsættelse af Alexanderbroen. Den største af disse Bygninger, der faar et ret betydeligt Fladeindhold og har en Façadelængde af ca. 250 Meter, skal rumme de forskellige Landes Kunstudstillinger; den opføres af Sten og Jern og bliver altsaa permanent, idet man har haft til Hensigt fremtidigt at afholde den aarlige Kunstudstilling, »Salonen«, her. Den anden Bygning, der kun faar halv saa stor en Façadelængde, som sin Genbo, og en Fjerdedel af dennes Grundareal, skal indeholde en historisk Udstilling af fransk Kunst.

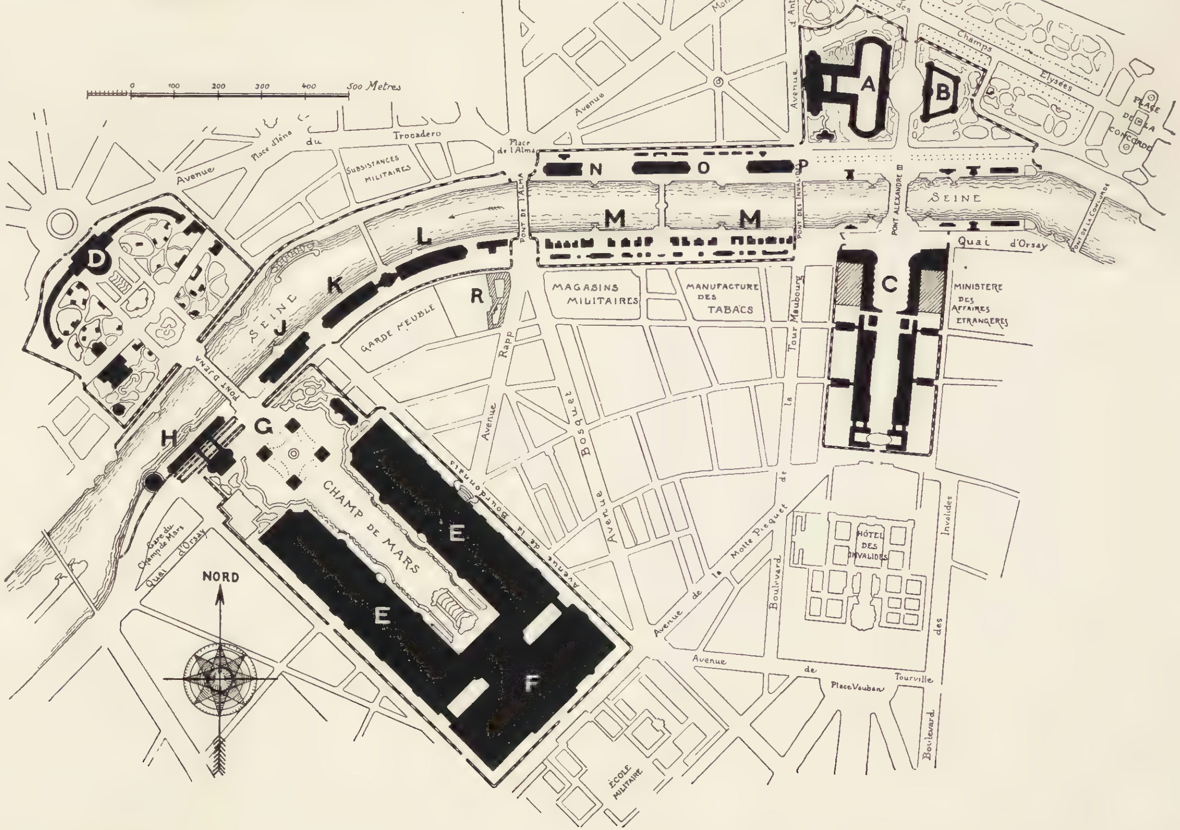
2) Over Alexanderbroen eller *Pont Alexandre III*, som dens officielle Navn bliver, kommer man til den store rektangulære Plads, som ligger foran *Hôtel des Invalides.* Her, hvor i 1889 den interessante Koloni-Afdeling laa, bliver nu opført et stort Industripalæ, som paa langs deles i to Dele af en 60 Meter bred, aaben Avenue. Denne eller, om man vil, disse Bygninger kommer til at huse den finere Industri, den som særlig omfatter *Decoration des Habitations*, eller hvad vi efterhaanden stikker ind under Begrebet »Kunstindustri«. Denne Del af Udstillingens Terræn er ca. 125,000 □ Meter stor, og ca. 45,000 □ Meter heraf er bebygget.

3) En Del af Seinen og dens Bredder, nemlig det Stykke, som ligger mellem *Esplanade des Invalides* og *Champ de Mars*, er inddraget under Udstillingens Terræn og danner det forbindende Led mellem dens Afdelinger. Paa disse Bredder eller »Quai«'er opføres et stort Antal mindre Bygninger. Paa venstre Seinebred kommer man saaledes til et Areal, der er optaget af en Mængde smaa Pavilloner; smaa i Forhold til de vældige Udstillingspaladser, men i og for sig ganske rummelige og navnlig mærkelige deri, at hver Pavillon vil være et Eksempel paa et bestemt Lands Architektur. Det er nemlig disse Bygninger, hvoraf de udstillende Nationer hver lader opføre en. Lige overfor paa den anden Seinebred kommer til at ligge en Bygning for Kongresser o. s. v., en Havebrugsudstilling og Byen Paris' specielle Udstilling.

Længere henne paa venstre Seinebred ligger de store Bygninger, som skulle rumme Hærens og Flaadens Udstillinger, Handelsudstillinger samt Skovbrug, Jagt, Fiskeri o. s. v.

4) Trocaderopaladset og da særlig den foran liggende smukke Park vil komme til at huse Koloniudstillingen. Her opføres en Masse Smaabygninger af mere eller mindre malerisk Udseende, og her vil sikkert komme til at røre sig et broget Folkeliv i den tilstundende Sommer, idet

SITUATIONSPLAN OVER
VERDENSUDSTILLINGEN I PARIS 1900.

A. Kunstudstillingsbygning.
B. Historisk Udstilling af fransk Kunst.
C. *Esplanade des Invalides* med Udstillingsbygningen for den finere Industri *(Decoration des Habitations)*.
D. Trocaderopaladset med den foranliggende Park, hvor Koloni-Udstillingen afholdes.
E. Industripaladset paa Marsmarken.
F. Festsal samt Udstilling af Landbrug og Fødemidler. Denne Bygning var i 1889 opført til Maskinhal. Foran, ud mod *Champ de Mars*, ligger Elektricitetsudstillingen med det store *Château d'eau*.
G. Eiffeltaarnet. *Tour de 300 Mètres.*
H. Udstilling af Skovbrug, Jagt og Fiskeri.
I. Handelsudstilling.
K. Flaadens Udstilling.
L. Armeens do.
M. De fremmede Nationers Udstillings-Pavilloner.
N. Bygning for Kongresser m. m.
O. Havebrug, Frugtavl m. m.
P. Byen Paris' Udstilling.
R. Administrationsbygning.

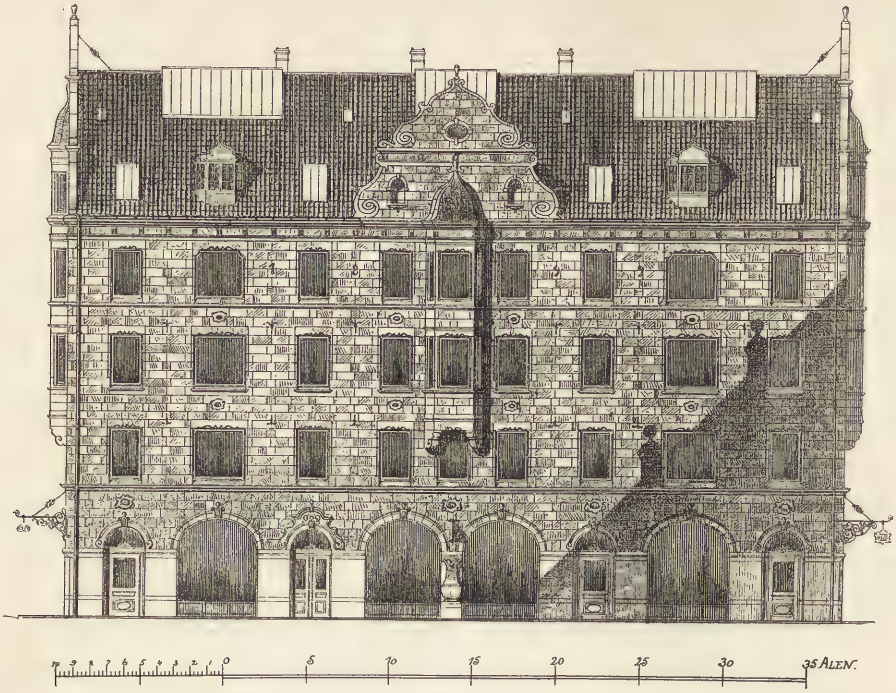
Eskimoer og Lapper her vil mødes med Ækvatorlandenes brune og sorte Folkeslag.

5) Forbunden med Trocaderoparken ved Jenabroen ligger *Champ de Mars* som det sidste, men rigtignok største Led i Udstillingen. Forrest ligger Eiffeltaarnet, »*Tour de 300 Mètres*«, som det skal hedde ved den nye Udstilling, og bagved dette strækker sig i U-Form de mægtige Udstillingsbygninger, der afsluttes med den fra 1889 kendte Maskinhal, og dækker næsten to Trediedele af hele Marsmarken. Kun en Strimmel paa 130 Meters Bredde er fri af den ellers 450 Meter brede Plads, det øvrige er sammenbyggede Udstillingshaller, som med sine Fløje og Gallerier vil afgive et Sisyfus-Arbejde for den ulykkelige Besøgende, der foresætter sig at gennemvandre dem. I dette paa Marsmarken værende Palæ vil den egentlige Industri faa Plads: Væverier, Minedrift, Mekanik, kemisk Industri, Transportmidler o. s. v. Elektriciteten faar en særlig Hædersplads her, og Indgangen til denne Afdeling dannes af det saa meget omtalte »Chateau d'eau«, som efter Sigende skal blive et af Udstillingens fornemste Tiltrækningspunkter. Maskinhallen fra 1889 bliver paa Midten forsynet med et stort Kuppelparti, der bliver indrettet som en Festhal; den øvrige Del af Bygningen er forbeholdt Landbrug og Fødemidler.

De her nævnte Afdelinger omfatte den egentlige Udstilling, som skal virke belærende og opdragende paa Menneskeslægten. Det er jo imidlertid utænkeligt, at man paa saa store Arealer i Paris kun skal kunne nyde Alvor og Undervisning; den lettere Kost, Fornøjelserne, ere selvfølgelig flettede ind i det store Hele, men vil ikke faa nogen dominerende samlet Plads. Her vil blive nok for alle, Franskmændene kende deres Publikum og ved, hvorledes det skal behandles. Naar Kanonerne til næste Aar dundre og forkynde Udstillingens Aabning, vil det genlyde Verden over. De Rejsendes vældige Trækfugleskare vil løfte Vingerne og flyve mod det store lysende Fyr, som tændes i Seinestaden. Paris vil blive en By i Fest, og Faa vil kunne modstaa den Udstillings-Tarantel, hvormed det gamle Aarhundrede her vil blive fulgt til Graven. De, som ville lære og granske, kunne her finde Stof for lange Tider, og de, som blot ville nyde og more sig, ville ejheller søge forgæves.

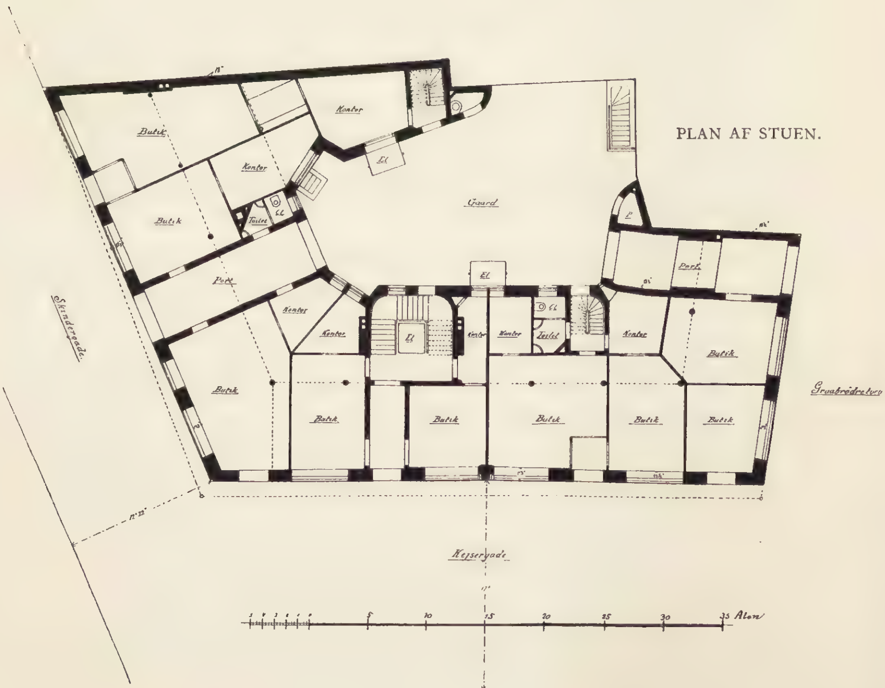
Franskmændene véd, at der ventes meget af dem ved denne Lejlighed, men de véd tillige, at den Sejr, som de tilstræber, kun kan vindes ved store Ofre. Rastløst og ivrigt, men med rutineret Sikkerhed arbejder man derfor nu Dag og Nat paa det mægtige Udstillingsværk, som skal vise, at Paris endnu i det nye Aarhundrede vil formaa at hævde sin Plads som Verdens levedygtige Hovedstad.

A. P.

FORRETNINGSBYGNING
PAA GRAABRØDRETORV.

ARCHITEKT
ALB. JENSEN.

PLAN AF STUEN.

FORRETNINGSBYGNING PAA GRAABRØDRETORV.

Paa den Grund, der begrænses af Graabrødretorv, Kejsergade og Skindergade, har Hr. Architekt Alb. Jensen for Hr. Th. Wienberg udarbejdet hosstaaende Tegninger til en moderne Forretningsbygning. Som Planen

FAÇADE MOD GRAABRØDRETORV.

viser, vil Stueetagen komme til at indeholde en Del mindre Butikker, medens enhver af de øvrige Etager vil komme til at indeholde to Lagerlokaler med tilhørende Kontorer og Birum. Bygningen er tænkt opført af engelske Sandsten.

FORSKELLIGT.

Normal-Album over Staalbjælker, Søjler m. m. Det udmærkede lille Normal-Album over Staalbjælker, Søjler m. m., som Sophus Berendsen udgav for ca. 6 Aar siden og som hurtigt erhvervede sig en sikker Plads blandt Architekter og Ingeniører, er nu af Aktieselskabet Sophus Berendsen udsendt i en ny revideret og forøget Udgave.

Det praktiske lille Lommebogs-Format er bibeholdt, og der er hertil føjet en særdeles velkommen Forbedring, nemlig Angivelsen af Metermaalet ved Siden af den danske Fod for alle Længdeenheders Vedkommende; som Følge heraf finder man tillige en ny Rubrik, der angiver Bjælkernes Egenvægt i Kilo pr. løb. Meter. Denne Sammenstilling af dansk Maal og Meter er af ikke ringe

Betydning og letter Brugen af Tabellerne i høj Grad i en Tid som denne, hvor Overgangen til Metermaalet ligger for.

Den kjendte Numerering af Bjælkerne, hvor Numeret angiver Højden i Centimeter, er overført fra den tidligere Udgave, medens en Del nykonstruerede Normalprofiler er tilført denne. Vi skulle saaledes henlede Opmærksomheden paa Nr. $20^1/_2$ samt 25, $25^1/_2$ og 55, alle af I-Staal.

Tabellerne over de andre Profiler ere ligeledes blevne forøgede, og for enkeltes Vedkommende endog i meget betydelig Grad, og endelig er Albumet blevet forsynet med en Indholdsfortegnelse over de 21 forskellige Tabeller, det indeholder.

Beregningerne ere udførte af d'Hrr. Kaptainer i Ingeniørkorpset H. Ulrich og T. E. Hemmingsen samt for de støbte Søjlers Vedkommende af d'Hrr. Professor C. Borch og Cand. polyt. P. Henriksen; Navne, som borge for, at det foreliggende Arbejde er solidt og dygtigt gjort. Den første Udgave af Normal-Albumet er hermed annuleret af Aktieselskabet.

Konkurrence. Byraadet i Aarhus har indbudt til en Konkurrence angaaende en *Restaurationsbygning med Gæsteværelser i Marselisborg Skov.* Ifølge Programmet forlanges der detaillerede Planer, Snit og Façadetegninger i Maalestok 1 : 96 samt Forslag til en smagfuld Omdannelse og Regulering af Terrænforholdene.

Restaurations-Pavillonen skal bygges med høj Kælder, Stue-Etage og delvis 1ste Sal. Der forlanges bl. A. 2 Spisesale, hvoraf den ene skal være ca. 400 □ M. stor, den anden ca. 150 □ M.; endvidere skal der findes 3 Selskabslokaler, 10 Gæsteværelser samt fornødne Buffet- og Økonomilokaliteter. Projekterne skulle være indleverede inden den *1ste Oktober 1899*; med Tegningerne skal tillige følge specificeret Overslag.

Der udsættes 2 Præmier, en paa 900 Kr. og en paa 300 Kr. Saafremt Arbejdets Ledelse overdrages den Architekt, der er tilkendt 1ste Præmie, vil denne Præmie tilfalde den, hvis Forslag anses for at være det næstbedste, og 2den Præmie vil da den bedste derefter faa.

Den foreløbige Bedømmelse foretages af Udvalget for Marselisborg med Assistance af Architektforeningen.

Kjøbenhavns nye Raadhus findes afbildet og omtalt i Tidsskriftet »Der Architekt«. De vellykkede Afbildninger, som ere tagne efter Fotografier, viser Dele af Bygningens Ydre samt et Parti fra en af Gaardene. Desværre er Taarnet paa disse Billeder endnu omgivet af sit Stillads, hvilket selvfølgelig giver et noget andet Totalindtryk end ønskeligt er. I den Tekst, som ledsager disse Afbildninger, udtaler Forfatteren, Hr. H. Fischel, sig iøvrigt i meget smigrende Udtryk om dette Eksempel paa dansk Bygningskunst.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKTFORENING udkommer den 1ste og 15de i hver Maaned.
Abonnement à 1 Krone pr. Kvartal kan tegnes paa alle Postkontorer, hos alle Boghandlere samt hos d'Hrr. Kunsthandlere V. WINKEL & MAGNUSSEN, Højbroplads 7.

Udgiver: AKADEMISK ARCHITEKTFORENING.
Redaktør: Architekt K. ARNE-PETERSEN, Kontor Vestervoldgade 96. V. **Telf. 17524.**

Avertissementsprisen er **1 Kr. pr. Kv.-Tom.** Annoncer kan indsendes under Adresse: Akademisk Architektforening, Industribygn., V.

Abonnementsprisen er **1 Krone pr. Kvartal** med Tillæg af 12 Øre Porto for udenbys boende Abonnenter.

Redaktionens Kontor er Vestervoldgade 96. Telf. 17524. Ekspedition i **Helgolandsgade 5 1. Telf. 5612.**

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKT FORENING

KJØBENHAVN
DEN 1. SEPTBR. 1899
№ 23

PRIVATHUS
I SILKEBORG.

ARCHITEKT
A. S. ROSEN.

ET PRIVATHUS I SILKEBORG.

Det hører som bekendt ikke til Hverdagsbegivenhederne herhjemme, at Privatbyggeriet i vore Provinsbyer stiller særlige Krav til Architekterne, og man bør derfor saa meget mere paaskønne, naar en eller anden velstillet Borger, der vil bygge sig sit eget Hus i Byen, virkelig gør sig Umage for at skaffe dette et Ydre og en Indretning, som hæver sig over Dusinvarerne. Det vil da være os en kær Opgave efterhaanden at fremføre her i Tidsskriftet saadanne Eksempler, som vise den moderne Architekturs Indflydelse og Anvendelse i vore i Regelen ret jævne og fordringsfrie Provinsforhold.

I Silkeborg er saaledes forrige Aar blevet opført en mindre Bygning paa Vestergade lige ved Torvet. Det er Hr. Murmester Chr. Nielsen, der som Ejer har ønsket at give sit Hus et moderne og tidssvarende Udseende, og har derfor givet sin Architekt, Hr. A. S. Rosen, Frihed til at bevæge sig lidt udenfor den daglige Tra-

FRISE AF
GRANITBETON.

verbane, hvad Materialer, Udstyrelse og Udseende angaar.

Bygningen, der i Stueetagen er indrettet til Butikslokale, er her opført af Granit; Murfladerne herover ere opførte af Kridtsten, medens Indfatninger, Kragsten samt Karnapstolperne ere af Ølandssten. Friser og Ornamentflader ere støbte af »Granitbeton«, og Gavlspidsen er udført af Træ med udskaarne Forsiringer.

Efter Ejerens Ønske er Hovedtrappens Udstyrelse gjort til Genstand for Architektens specielle Opmærksomhed, og Trinene her ere da ogsaa af hvidt Marmor med Stødtrin af haardtbrændte engelske Fliser med fordybede Ornamenter, forskellige for hvert fjerde Trin. Disse Ornamenter ere efter Flisernes Anbringelse udfyldte med Mørtel og dernæst afslebne og rensede, hvorefter Ornamentet fremtræder lyst paa en smuk brunlig Bund. Reposerne ere belagte med Terazzo, iøvrigt hvile Trappeløbene paa Buer af Monierværk. Midt i Trapperummet er i 1ste Sals Højde anbragt en Søjle af poleret Labradorsten, 17 Tommer i Diameter; dens Kapitæl er af Bronce, og den tjener til ved Hjælp af trende Buer at bære den øverste Repose og en derværende Balkon.

TRAPPEPARTI.

ARCHITEKT
A. S. ROSEN.

Loftet over Trapperummet bygger sig op i Taget og vil senere, naar Huset er tilstækkelig udtørret, blive dekoreret i Samklang med Væggene.

Ved Bygningens Opførelse har følgende Haandværkere været medvirkende: Ejeren; Hr. Murmester

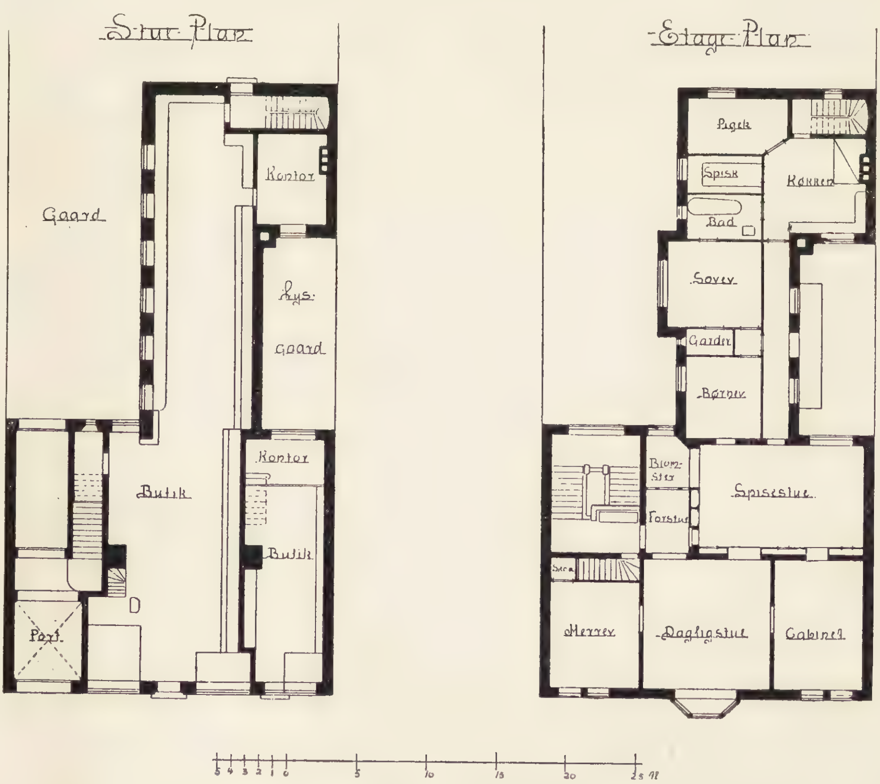
CHR. NIELSEN, Tømrermester V. KORNERUP-BANG, Snedkermester JØRGENSEN, Kobbersmedemester F. BALSCHMIDT, Smedemester SKOU og SILKEBORG JERNSTØBERI, Malermester JOHANSEN samt Glarmester HOSTRUP PETERSEN, alle af Silkeborg; sidstnævnte har foruden det almindelige Glarmesterarbejde tillige udført Glasmosaikerne i Karnapvinduerne.

FRISE AF GRANITBETON.

Alt Stenarbejdet til Façaden og Trappen er udført af C. WIENBERGS STENHUGGERIER.

Friser og Ornamenter af Granitbeton, hvoraf vi hosstaaende meddele et Par Afbildninger, ere udførte af Murmester CARL SCHIØTZ. Bygningens

Varmeværk er anlagt af MONIES & ANDERSEN; Billedskærerarbejdet i Gavlen samt paa Trapperummets Loft er af VALD. JENSEN, Kjøbenhavn.

Figurfrisen over Stueetagens Vinduer er modelleret af Billedhugger BONNESEN, Ornamentfladerne af HANS LAMBERG-PETERSEN. Broncekapitælet i Trapperummet er modelleret af HAMMELEFF og støbt af Metalstøber RASMUSSEN. Kunstsmedearbejdet under Karnappen er udført af DOBERCK.

KURHUSET PAA MARIENLYST.

I December Maaned forrige Aar indbød Ejeren af Marienlyst, Hr. ANDERS JENSEN, 6 Architekter til at deltage i en Konkurrence om et Kurhus paa Marienlyst Badeanstalt. Akademisk Architektforening var anmodet om at foretage Bedømmelsen af de indkomne Projekter, og Resultatet heraf blev, at 1ste Præmie enstemmigt blev tilkendt Architekt RICH. BERGMANN.

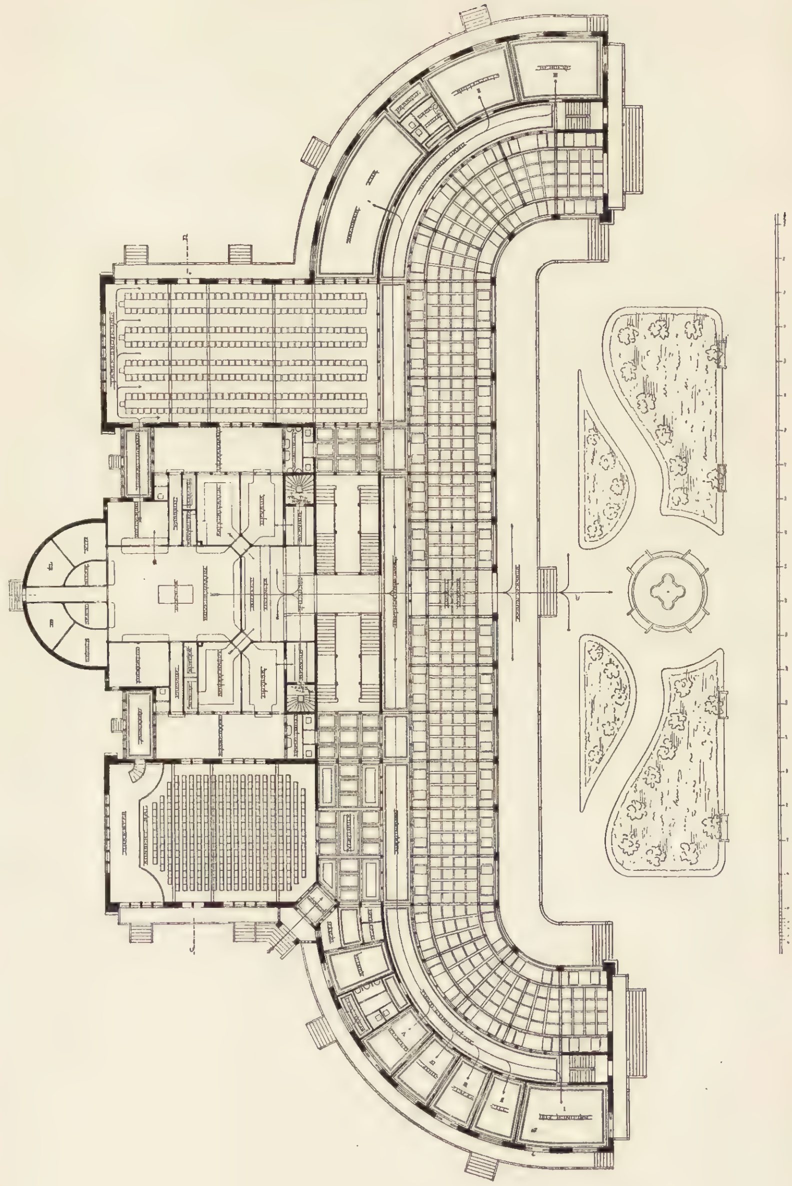
Vi gengive hosstaaende Plan og Façader af dette Projekt og skal hertil knytte nogle orienterende Oplysninger.

Hotellets Beliggenhed vil blive ved Stranden med fri Udsigt til Sverrigs Kyst; det indeholder en Koncertsal paa ca. 600 □ Alen, en Table d'hôte-Sal paa ca. 800 □ Alen, adskillige større og mindre Saloner, 80 Gæsteværelser, en 12 Alen bred lukket og en 6 Alen bred aaben Veranda. Desuden er Økonomibygningen saaledes anlagt, at der til daglig kan betjenes 600 Gæster.

Byggesummen var ansat til 250,000 Kroner.

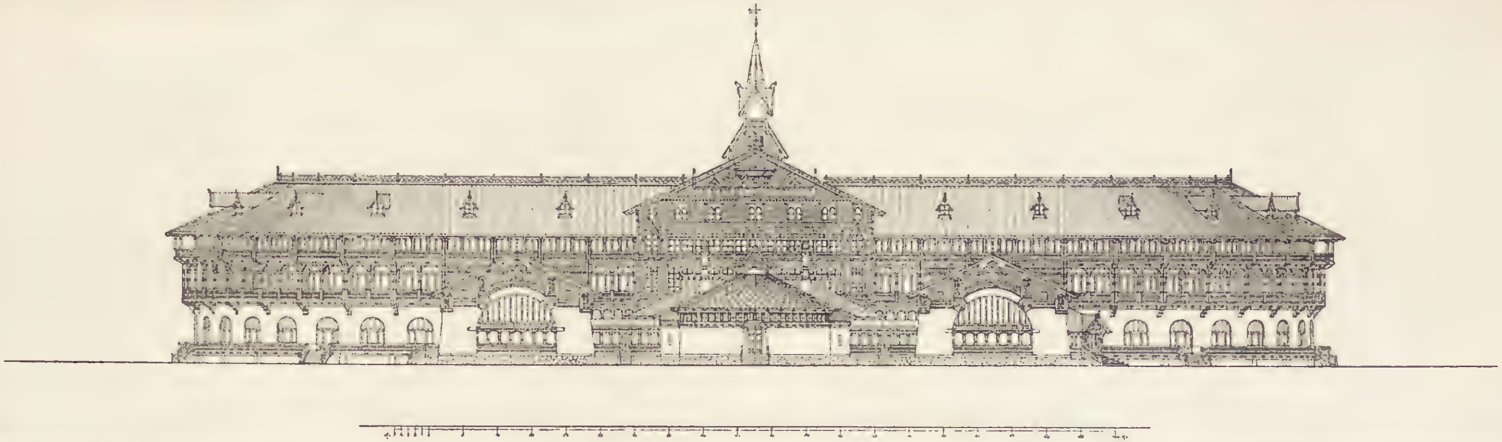
Ved det her gengivne Arbejde var Stueetagen tænkt udført i hvidtet Murværk og de øvrige Etager i Bindingsværk med aabne Træaltaner foran alle Værelserne. Det er ligeledes paatænkt at give Træværket en kraftig, farverig Dekoration, saaledes vil alle vandrette, forbindende Led blive grønne, Bjælkehovederne røde, Beklædninger og Brystninger brunlige o. s. v.; med sit røde Tegltag vilde Bygningen paa denne Maade komme til at gøre et frisk og livligt Indtryk.

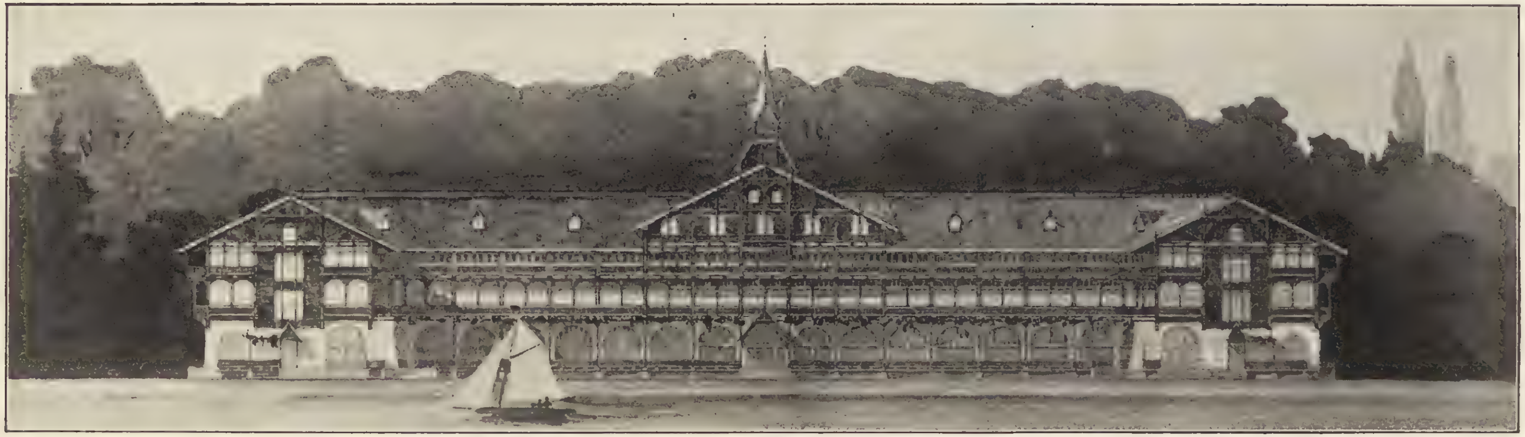
Ejeren, Hr. Anders Jensen, har imidlertid ved de endelige Tegningers Udarbejdelse ønsket adskillige Forandringer foretagne ved Planen og har heller ikke turdet lade Hotellet delvis opføre af Bindingsværk, saaledes som dette Projekt viser. Naar derfor den store Bygning engang er rejst derude paa vor Nordkyst, vil den i flere Henseender være forskellig fra de Afbildninger, som vi idag præsentere vore Læsere.

KURHUS PAA
MARIENLYST.

ARCHITEKT
RICH. BERGMANN.

KURHUS PAA
MARIENLYST.

ARCHITEKT
RICH. BERGMANN.

VINDUE I
ST. MIKKELS KIRKE
I SLAGELSE.

N. C. OVERGAARD.

GLASMALERI.

I et tidligere Numer af dette Blad har vi omtalt, hvorledes Glasmaleriet efter at have ført en ret ubemærket Tilværelse i den danske Architektur og Dekoration, nu ved nogle enkelte Mænds Energi efterhaanden har faaet vakt Interessen om sig. Vi meddelte dengang (Pag. 50), at der til St. Mikkels Kirke i Slagelse var fem store Vinduer under Arbejde hos Maler C. N. Overgaard af Firmaet Bernh. Schrøder, Nielsen & Hansen, og bringe omstaaende en Gengivelse af Midtpartiet af et af disse Vinduer: *Opstandelsen.* Figurerne ere i menneskelig Størrelse og fremtræde med deres lette, klare Farver og skarpe Konturer som et overordentligt dygtigt Arbejde, der gør Kunstneren megen Ære.

FORSKELLIGT.

Thorvaldsens Museums Ydermure. Det sørgelige Faktum, at de udvendige Dekorationer paa Thorvaldsens Museum ikke har kunnet modstaa vort barske Klima, men allerede for en stor Del ere ødelagte, har jo efterhaanden givet Anledning til forskellige Eksperimenter og Forsøg, men endnu har man ikke besluttet sig til nogen Methode, der kan betragtes som tilfredsstillende for den fuldstændige Restaurering eller Fornyelse af denne ejendommelige Frise. Hr. Oskar Willerup har i et nu udsendt Særtryk af sin Artikel i »Nationaltidende« den 15 Juni søgt at paavise, »at intet som helst Maleri, i den Forstand vi kende det, vil kunne holde sig i fri Luft, hverken her i Landet eller i noget andet Land, end ikke Italien.«

Hr. Willerup omtaler de mere eller mindre heldige Forsøg, der her og i Udlandet er gjort med udvendig Farvedekoration, og er ved sine Studier paa dette Omraade kommen til det Resultat, at en keramisk Masse, bearbejdet som en Art Mosaik, vil være det bedste og maaske det eneste, der virkelig formaar at vise sig holdbart til dette Brug. »Den keramiske Masse kan fremstilles i en hvilkensomhelst Farve og spaltes i alle Størrelser, er helt igennem ensartet og forener i sig Porcellænets Haardhed, Tæthed og Glathed med Glassets Rigdom af Farver, saa at nogen ødelæggende Paavirkning næppe lader sig tænke, hverken udefra (Vejrliget) eller indefra (Fugtigheden i Murene).«

Det er Hr. O. Willerups faste Overbevisning, at kun ved Hjælp af denne Mosaik vil man kunne gøre Billederne paa Museets Ydermure uforgængelige.

Academy Architecture. Ved en tidligere Lejlighed har vi henledet Opmærksomheden paa det udmærkede lille Billedværk, hvoraf det første Halvbind af Aargangen 1899 nu er udkommet og tilstillet os fra *Georg Chr. Ursins Eftfl.* Der findes i det foreliggende Bind, som er Nr. 15 i Rækken, en saadan Rig-

holdighed af Afbildninger, at man undres over, at det kan rummes paa de ca. 150 Sider. Omtrent Halvdelen af Billederne ere Helsidebilleder og omfatter i Særdeleshed engelsk Kirkearchitektur og moderne Villabygninger. Den engelske Villa- og Landhusbygning har jo efterhaanden herhjemme faaet mange Tilhængere blandt de yngre Architekter, og det vil for disse ikke være uden Interesse at gøre sig bekendt med Indholdet af nævnte Bind, som har et betydeligt Antal Eksempler herpaa at fremvise. Alle Afbildninger udmærke sig ved en sjælden Renhed i Streg og Tone og bære tillige Vidne om den Elegance og Rutine, hvormed den engelske Architekt formaar at behandle Pen og Ridsefjeder.

❦

En Mønsterby. Byen *Detroit*, som ligger i den nordamerikanske Stat *Michigan*, kan i flere Henseender staa som et Mønster for mange evropæiske Storbyer. Den blev grundlagt af Franskmændene 1610, men afstodes til Englænderne i 1759. Den har altid haft en livlig Handel og Industri, men først i den sidste Menneskealder har den ret formaaet at svinge sig op til Storstadskarakteren. Byen er anlagt straaleformet, idet dens Hovedgader samles i et Midtpunkt; den har nu henved 400,000 Indbyggere (i 1880 havde den kun ca. 100,000) og henved 2000 Fabrikker. Dens offentlige Pladser og Anlæg optage ca. 400 Hektarer og dens elektriske Baner maaler henved 400 Kilometer. Vandforsyningsanlæget har et Rørledningssystem paa ca. 800 Kilometers Længde og kan tilstede et Forbrug paa 182,000 Kubikmeter daglig. Dens Brandvæsen tæller 21 Dampsprøjter foruden Sprøjtefartøj og forskellige Apparater til kemisk Ildslukning.

Trods det store Antal Fabriker sporer man næppe disses Nærværelse i Byen, idet man i meget stor Udstrækning anvender røgfordrivende Midler for at holde Atmosfæren ren.

❦

En tysk Udstilling af moderne Bygningsvæsen agtes afholdt i Dresden til næste Aar fra 1. Juli til 15. Oktober. Der tilstræbes ved denne Udstilling et Overblik over den tyske Bygningskunst og den Del af Ingeniørvidenskaben, som staar i Forbindelse hermed. Udstillingen vil falde i følgende Hovedgrupper: Jernbanebygning (Banegaardsbygninger, Direktions- og Kontorbygninger, Arbejderbygninger, Banevogterhuse, Broer o. s. v.); Gade- og Havneanlæg; Privatarchitektur: architektoniske Udkast og Modeller; nye Bygningskonstruktioner; Bygningsindustri og Bygningslitteratur; Vandledningsanlæg; Gas- og elektriske Anlæg; Elevatorer m. m.; Landbrugsbygninger samt Kunsthaandværk, forsaavidt det staar i direkte Forhold til Bygningsvæsenet.

❦

Hovedportalen til Verdensudstillingen i Paris 1900. Det er en Selvfølge, at der til de store Udstillingsanlæg vil blive en Masse forskellige Porte og Indgange fra de Gader og Pladser, som begrænser Terrænet, men ud mod *Place de la Concorde*, Paris' mest monumentale Plads, opføres den egentlige Portalbygning, hvorigennem man venter, at Hovedmassen af de Besøgende vil komme. Da det

særlig gælder om ved denne Bygning, der bliver det første af Udstillingen, som den Fremmedes Øje møder, at frembringe noget Originalt og Smukt, har man overdraget Architekten N. Binet at udføre Tegningerne hertil. Binet er en ung Mand, men han er en af dem, som gaar sin egen Vej i Architekturen, og som har vist, at han har Evnerne til at skabe noget virkelig godt, uden at benytte de gamle Former til Forbilleder.

Tegningen til hans Portal — som vi agte i et senere Numer at gengive — bærer ogsaa Vidne om en overraskende Kækhed og Storslaaethed, som man ikke til Hverdag møder i den Art Architektur. Imellem to slanke, 40 Meter høje Minareter hæver Portalen sig i Form af en mægtig Bue; bag Buen former sig en Kuppelhvælving, der er konstrueret over en Grundplan, som dannes af en ligesidet Trekant med afskaarne Spidser; det er sikkert første Gang, at en Kuppelkonstruktion efter dette Princip har faaet en heldig Løsning, og det ser ud som om den originale Ide her virkelig er lykkedes. Imellem Minareterne og Portalen ligger to lavere Sidefløje, der bære et Par store Friser af Billedhuggeren Guillot, fremstillende det menneskelige Arbejde, og øverst, i Højde med Minareternes Spidser, anbringes en 6 Meter høj kvindelig Figur, forestillende Friheden.

Rummet under Kuppelen er optaget af 58 smalle Passager *(guichets)*, anbragte i Kredsform; her skal Billetteringen foregaa, og der vil her igennem kunne ekspederes 60,000 Besøgende i Timen.

Portalens dekorative Udsmykning vil blive meget pragtfuld, thi Binet er ikke alene anset som en genial Architekt, men han er ogsaa kendt for sine Evner i Retning af dristige Farvesammenstillinger. Buer, Hvælving og Piller blive forsynede med rig og kraftig Ornamentik, og hele Bygningen overtrækkes med en ny, glasagtig Emaille, som i bløde, klare Toner skal frembringe den tilsigtede Farveharmoni.

Bygningen bliver konstrueret af Jern og Træ med en udvendig Beklædning af »Staff«, og det er Hensigten at lade Kuppelhvælvingen og de ydre Buer, Minareter m. m. illuminere ved elektriske Lamper. Bekostningen anslaas til ca. 400,000 Francs.

Architektkongres. Blandt det Hundredtal af Kongresser, som skal finde Sted under Verdensudstillingen i Paris til næste Aar, findes ogsaa en Kongres for Architekter. Denne skal vare fra 30. Juli til 4. August 1900. Præsidenten er Mr. A. Normand, Rue des Martyrs 51, og Generalsekretæren er Mr. Poupinel, Rue Boissy d'Anglas 45.

Det kgl. würtembergske Landes-Gewerbemuseum i Stuttgart. Ifjor blev denne temmelig omfangsrige Bygning indviet, og vi ville ikke undlade her give den en kort Omtale, da den er opført af den danskfødte Architekt Skjold Neckelmann, som for en halv Snes Aar siden vandt første Præmie i Konkurrencen om Tegningerne til Museumsbygningen.

Neckelmann, der nu er Professor ved den kgl. tekniske Højskole i Stuttgart, har opført Bygningen efter italienske Renaissancemotiver, dog under stærk

tysk Paavirkning. Planen danner en skæv Firkant og dækker et Areal paa lidt over 6100 □ Meter. Bygningen ligger begrænset af Gader paa alle Sider, den er tre Etager høj og er opført af Granit og Sandsten.

Med særlig Forkærlighed og Held har Architekten behandlet den indre Udstyrelse, og Forhallen, Trapperummet samt den store saakaldte Kong Karls Hal ere smukke og monumentale Arbejder, der i architektonisk Anlæg og Dekoration bør fremhæves som virkelig gode.

Byggesummen var anslaaet til ca. 2,600,000 Rmk., men oversteg dette Beløb med ca. 250,000 Rmk.; deraf var Architekthonoraret 57,000 Rmk.

Hos *Ernst Wasmuth* i Berlin er udkommet et meget smukt udstyret Værk, omhandlende denne Bygning, og den giver i 21 store, udmærkede Lystryk et meget klart Begreb om Bygningen og dens forskellige Enkeltheder.

Amerikanske Skyskrabere. Den højeste Bygning i Verden findes i New York og er *Park Row Building.* Den er fra Gadelinien til Gesimsen 119 Meter høj, eller fem Gange saa høj som et Fjerde-Sals-Hus i Kjøbenhavn, og har desuden to Taarne, som rage 17 Meter op herover. Dens Façade er 31 Meter bred; den har 29 Etager og 2095 Vinduer. Bygningens Vægt er beregnet til 20,000 Tons, og dens Værdi beløber sig til ca. 25 Millioner Kroner. Hele Huset er indrettet til Kontorbrug, og der færdes daglig omtrent 25,000 Personer deri. Nedenstaaende Liste angiver de Bygninger i Amerika, som rage højest i Vejret:

Park Row	29	Etager,	119	Meters	Højde.
Manhattan Life	18	—	106	—	—
Saint Paul	26	—	96	—	—
American Surety	21	—	95	—	—
Commerzial Cable	20	—	93	—	—
Gillender	19	—	91	—	—

Men dette Antal kan endnu forøges med en hel Række af Bygninger i New York, Chicago, Philadelphia o. s. v., som har fra 16—20 Etager.

Park Row-Bygningens Kubikindhold er omtrent 11,000 Kubikmeter, hvilket rigtignok i Sammenligning med den store ægyptiske Pyramide, som anslaas til 232,000 Kubikmeter, jo ser ud som ingenting.

Det lader dog nu til, at man vil begynde at sætte en Stopper for Opførelsen af alt for høje Huse. *Board of Trade* i New York har i denne Retning vedtaget nogle afgørende Bestemmelser. Det er saaledes blevet fastslaaet, at Maksimumshøjden af Husene i de brede Gader og Avenuer i Fremtiden ikke maa overskride 61 Meter. Hoteller og Beboelseshuse maa ikke bygges højere end 45,75 Meter, og i smallere Gader skal denne Højde yderligere reduceres. I alle Bygninger, hvis Højde er 41,80 Meter og derover, skal indrettes to, indbyrdes adskilte Trapper, der gaa fra Gaden til øverste Etage, og som tillige er fjernet i passende Afstand fra Elevatorerne. Endelig skal der i alle saadanne Bygninger være indrettet en Brandvagt, som bliver kontrolleret af det stedlige Brandvæsen.

ET BOGBIND.

Da indeværende Aargang af vort Tidsskrift slutter med næste Hefte, vil det vel ikke være uden Interesse for vore Abonnenter at erfare, at der af Hr. Architekt TH. BINDESBØLL er givet Tegning til et særligt Bind, som hosstaaende Afbildning viser. Bindet, som udføres af Hr. Bogbindermester ANKER KYSTER, vil kunne faas i 3 Udgaver: en med engelsk Saf-

fians-Ryg, haandmarmoreret Forsats og Overtræk, en anden med noget mindre Dekoration og hvid Forsats samt endelig et Hellærredsbind. Farverne paa Skind og Papir kan gøres efter Abonnenternes Ønske, og Prisen vil blive henholdsvis Kr. 5,00, 3,75 og 3,00.

Da Dekorationen bliver Haandarbejde, kan denne ogsaa ændres efter Enhvers Smag.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKTFORENING udkommer den 1ste og 15de i hver Maaned.

Abonnement à 1 Krone pr. Kvartal kan tegnes paa alle Postkontorer, hos alle Boghandlere samt hos d'Hrr. Kunsthandlere V. WINKEL & MAGNUSSEN, Højbroplads 7.

Udgiver: AKADEMISK ARCHITEKTFORENING.
Redaktør: Architekt K. ARNE-PETERSEN, Kontor Vestervoldgade 96. V. **Telf. 17524.**

Avertissementsprisen er **1 Kr. pr. Kv.-Tom.**
Annoncer kan indsendes under Adresse: Akademisk Architektforening, Industribygn., V.

Abonnementsprisen er **1 Krone pr. Kvartal** med Tillæg af 12 Øre Porto for udenbys boende Abonnenter.

Redaktionens Kontor er Vestervoldgade 96. Telf. 17524.
Ekspedition i **Helgolandsgade 5 1. Telf. 5612.**

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKT FORENING

KJØBENHAVN
DEN 15. SEPTBR. 1899
No 24

ARCHITEKTERNES REPRÆSENTATION I KUNSTAKADEMIET.

AF PROF. V. KLEIN.

Der har flere Gange i Akademisk Architektforening været omtalt den Mulighed, at Kunstakademiet i Konsekvens af de gældende fundatsmæssige Bestemmelser engang kan blive et rent Maler- og Billedhuggerakademi, hvori Architekterne slet ikke ville være repræsenterede. De, som have talt derom, have ytret, at det har været dem umuligt at finde Rede i Kunstakademiets indviklede Reglementer med de mange kinesiske Æsker inden i hinanden, og have bedt mig om en Udtalelse om den Sag.

Jeg skal da straks tilstaa, at den omhandlede Fare virkelig er tilstede til en vis Grad: det er endog i høj Grad sandsynligt, at hvis der ikke sker Forandring i de gældende Bestemmelser, vil der om nogen Tid næppe findes andre Architekter i Akademiet end de to Professorer. Heldigvis er Faren ikke overhængende, da der først skal dø 12 Medlemmer.

Efter Fundatsen af 1814 var der ingen Fare. Det var dengang saaledes, at i Regelen blev en Architekt Medlem af Akademiet, naar han havde faaet den store Guldmedaille og rejst i Udlandet. Rigtignok skulde han tegne et Medlemsarbejde, men jeg kender intet Eksempel paa, at et saadant er blevet forkastet for Architektens Vedkommende.

I 1857 skete den Forandring, at man afskaffede Medlemsarbejdet og kun lod Akademiet supplere sig ved Valg. Det, som fremkaldte denne Reform, var tildels Kampen mellem Høyenianerne og de ældre Düsseldorfere og Münchenere, som havde Majoriteten i Akademiet, men Hensynet til Friboligen og Enkepensionen bidrog væsentligt til at give Oppositionen Fart. Den 17. Februar 1855 havde en Del Malere og Billedhuggere indsendt en Klage til Kultusministeriet, hvori det blandt andet hed, at »Akademiet i sin Midte talte ikke faa Medlemmer af underordnet Betydning« og at mange ansete Kunstnere stode udenfor (i 1844 havde man endog nægtet at optage Constantin Hansen og Købke). Dette Skridt gav (28. Juli 1857) Anledning til, at Udstillingens Overskud blev henlagt

til et særligt Pensionsfond, som skulde komme alle Udstillere tilgode, uanset om de vare Medlemmer eller ikke. Men da man ikke kunde gøre det samme med Friboligerne, udvidede man Adgangen til at blive Medlem og optog de nævnte Opponenter i Akademiet. Dermed beroligedes Sindene.

I de følgende 25 Aar skete ingen Forandring i dette Forhold, men der udførtes et betydningsfuldt Arbejde, idet Undervisningen reformeredes, hvilket ogsaa var foranlediget ved den nævnte Klage af 1855. Tidligere havde det været umuligt at gøre noget derved, thi rørte man ved Undervisningen, rørte man ved Medlemmernes store Privilegier, og saa blev der Alarm i Lejren. Allerede i 1849 (saa vidt jeg erindrer) var der bleven nedsat en Komite for at gøre Forslag i den Henseende, og skøndt dens Betænkning, redigeret af Professor Høyen, ingenlunde var radikal, vakte den dog en saadan Forbitrelse blandt de gamle Akademikere, at de gjorde alt muligt for at undertrykke og tilintetgøre den. »Den hvide Bog fra 1851« er derfor nu en stor Sjældenhed. Men i Skrivelsen fra 1855, som var redigeret af Constantin Hansen, var det udtalt, at *Kunstskolen og Kunstselskabet er to Ting, som vel kunne betragtes særskilt.* Denne Opfattelse vandt Indpas, saaledes at der blev Mulighed for en fredeligere Forhandling: den 28. Juli 1857 blev det foreløbig bestemt, at alene Professorerne — ikke Plenarforsamlingen — skulde lede Undervisningen, og at der skulde udarbejdes et særligt Reglement for denne. Nuværende Kammerherre Meldahl, som kort efter blev Medlem, tog energisk fat paa denne Sag, idet han begyndte med Bygningsklasserne: allerede i September 1859 fremlagde han et fuldstændigt Forslag til disses Reform, og efter en Uendelighed af Betænkninger og Diskussioner fremgik deraf det Reglement for Skolen af 7. September 1863, som endnu er gældende. Heri bestemtes, at de skulde bestyres af et Skoleraad, bestaaende af Professorerne og to Medlemmer valgte af Plenarforsamlingen*). Ogsaa ved denne Lejlighed blev Bevægelsen i høj Grad fremmet af Kunstnere udenfor Akademiet, der navnlig i 1860 og 61 under Constantin Hansens Ledelse holdt en Mængde Møder og indgav Adresser til Akademiet, Ministeriet og Rigsdagen.

Denne stærke Virksomhed og det heldige Resultat, som fremgik deraf, gjorde, at man lod Medlemsspørgsmaalet hvile, men i 1882 blev det rejst paany. Der havde atter dannet sig en ny Retning i Malerkunsten, den saakaldte Bonnatske Skole, og det gik nu som i 1855: den nye Retnings Tilhængere vare kun svagt repræsenterede i Akademiet. Dette ansaa de for en Uret; nogle Tilfældigheder ved Uddelingen af Udstillingsmedaillen

---

*) Den 13. December 1883 forøgedes dette Tal til 7.

bidrog yderligere til at udvikle Misfornøjelsen, og den 26. Februar 1882 indgav 26 Kunstnere en Adresse til Akademiet, som senere blev tiltraadt af 66 andre, foruden at Docent Lange ved en særlig Skrivelse til Ministeriet sluttede sig dertil og supplerede den ved at fremsætte et fuldstændigt Forslag til en Omordning af Akademiet. Grundtanken i dette var, at Plenarforsamlingen skulde ophæves og erstattes ved en mindre, af Udstillere valgt Repræsentation eller — som det ogsaa kan udtrykkes — at alle Udstillere skulde indtræde i Akademiet og vælge et Forretningsudvalg til at bestyre Skolerne og Udstillingen, vælge Professorerne og overhovedet erstatte Akademiet. Et saa radikalt Forslag kunde selvfølgelig ikke gennemføres: det endte med et Kompromis (Bestemmelserne af 31. Decbr. 1882), ifølge hvilket Akademiet fremtidig, foruden de 8 Professorer og Sekretæren, skulde bestaa af 32 Medlemmer, af hvilke de selv skulde vælge de 23, medens de 9 skulde vælges af Kunstnerne udenfor Akademiet og afgaa hvert 9de Aar. Derved sank Medlemsantallet dog kun fra 56 til 41. Men de Misfornøjede slog sig ikke til Ro; en stor Del af dem nægtede at modtage Valg; dette foranledigede Ministeren til i Januar 1886 at nedsætte en blandet Kommisson til at udarbejde et nyt Forslag; heraf fremgik den nu gældende Fundats af 18. Januar 1887. Den væsenligste Forskel mellem denne og den tidligere bestod deri, at Tallet 32 blev reduceret til 24, af hvilke Akademiet selv vælger 12 og det almindelige Kunstnersamfund 12. Samtidig blev der foretaget en Indskrænkning af Valgbarheden. De andre Forandringer havde kun formel Betydning.

Det nuværende Forhold er altsaa dette, at skøndt man til Dagligbrug taler om, at Akademiet har 68 Medlemmer, har det kun 46. De 22 andre have ikke denne Titel, men kun »Sæde i Plenarforsamlingen«, og deres hele Virksomhed bestaar deri, at de engang om Aaret afgive en Stemmeseddel. Af de 46 ville de 13 ikke blive erstattede, naar de dø; om nogle Aar vil Akademiet = Akademiraadet kun bestaa af 33 Medlemmer, foruden mulig et Par afgaaede Professorer, der dog skulle være gamle og svagelige (Fundatsen § 2 d).

Hvad særlig Architekterne angaar, er det givet, at der blandt Akademiets Medlemmer altid skal findes to Professorer i Architekturen og to af deres Kolleger udenfor Akademiet valgte Architekter, for saa vidt saadanne kunne opdrives. Hvis dette er Tilfældet, er det sandsynligt, at Akademiraadet ogsaa vælger to Architekter, men dette sidste er ikke nødvendigt. Det højeste, der kan blive Tale om, er altsaa, at Architekterne have 6 Repræsentanter mod 26 Malere og Billedhuggere samt Sekretæren. Det er imidlertid ikke sikkert, at der altid vil være nogen at vælge iblandt.

Thi for at blive valgt skal én Architekt

1) have modtaget Udstillingsmedaillen — eller

2) to Aarsmedailler — eller

3) en Aarsmedaille og en stor Guldmedaille.

Men det er kun lidet sandsynligt, at Architekter komme til at fyldestgøre disse Betingelser. I de tolv Aar, der ere forløbne, siden disse Bestemmelser traadte i Kraft, er det ikke hændt én Gang; kun M. Borch, V. Koch, Wenck og Clemmensen ere naaede Halvvejen ved at faa en Aarsmedaille. Og hvad skal man saa gøre, hvis Architekterne i Akademiet dø ud?

Jeg skal ikke stille noget Forslag i den Henseende, men indskrænke mig til at gøre opmærksom paa den Betydning, Sagen har; den er maaske ikke saa stor, som man tror.

Medlem af Akademiet bliver fremtidig Ingen, medmindre han er Professor eller Medlem af Akademiraadet. Og man behøver ikke at være dette for at blive valgt til Professor.

Medlemmer af Akademiraadet bedømme Guldmedaillearbejderne og uddele Stipendier, hvilket jo har nogen Betydning. De have efter Tur Ret til 5 Friboliger, og de have det Privilegium, at ved de aarlige Fornyelsesvalg have deres Stemmer omtrent tre Gange saa stor Vægt som de andre Architekter*). Dette er en Bestemmelse, som kan faa stor Betydning i Konflikttider, der dog heldigvis ikke foreligge. Endvidere er det dem tilladt at tage Initiativet i ethvert Spørgsmaal vedrørende Kunsten; det ser ud som om dette var en stor Magt, men — i Virkeligheden er det jo ikke andet end hvad Enhver kan gøre, maaske endog med større Virkning end de 6 Architekter, som ere nødte til at forhandle med 26 Malere og Billedhuggere foruden Sekretær Weilbach. Det har da ogsaa vist sig, som vi have sét, at alle de store Reformer ere udgaaede fra Ikke-Medlemmer. Derimod kunne de paa Grund af deres officielle Stilling med et vist Eftertryk *forhindre* en god Sag fra at komme frem eller dog skade den ved at være sløve, og i denne Henseende er det en Fare, at de kunne faa Assistance af de 26 Malere og Billedhuggere samt Sekretær Weilbach. *Her er efter min Opfattelse det eneste Punkt af nogen Betydning*; det er her, man skal have sin Opmærksomhed henvendt, hvis man sidder inde med Anskuelser, med Hensyn til hvilke man frygter, at de kunne vække Uvillie paa højere Steder. Men hvis man nærer en saadan Frygt, vil det ikke hjælpe stort, at man stræber at faa Valgbestemmelserne forandrede; det

*) Af de 8, der afgaa aarlig, vælge de selv først de 4; ved den andre 4 Valg stemme de sammen med de andre. Ved det sidste Valg af en Architekt stod 14 privilegerede Vælgere mod 18 uprivilegerede.

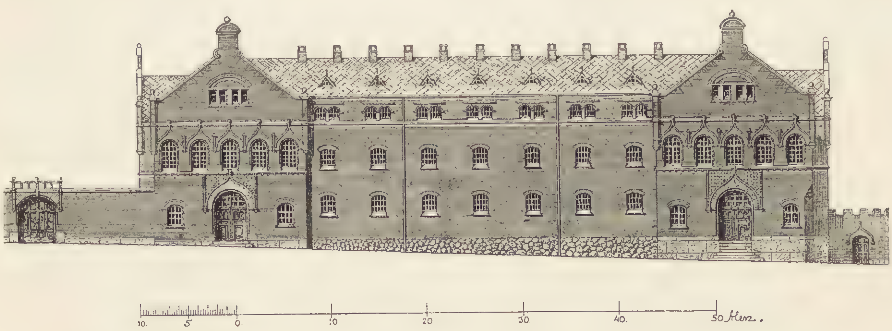
er noget, som kun faar Betydning hvert tredie eller hvert sjette Aar for ét Medlems Vedkommende; de andre 32 kan man ikke rokke. Og jeg tror ikke, at der behøves store Anstrængelser for at afværge en Fare, der *mulig* kan indtræffe, naar jeg og 11 af mine Kolleger ere døde og naar der ikke forinden er uddelt et tilstrækkeligt Antal Aarsmedailler; jeg tvivler ikke om, at Ministeriet eller Akademiet selv vil raade Bod paa Faren, naar den nærmer sig. Jeg lægger mere Vægt paa, at der udvikles et frisk Liv i Kredsen udenfor Akademiet. Hvis man mener, at der foreligger Spørgsmaal af indgribende Betydning for Architekterne eller for Architektstanden, vil en Snes energiske og klarhovede unge Mænd i Akademisk Architektforening kunne udrette meget mere end de Par Mand i Akademiet, der maa sidde og diskutere med 26 Malere og Billedhuggere samt Hr. Sekretær Weilbach. Og er det noget fornuftigt, de foreslaa, skal det nok gaa igennem, enten paa den ene eller den anden Maade; det have vi set baade i 1857, i 1882 og i 1887.

THING- OG ARRESTHUSET I HORSENS.

Som tidligere omtalt her i Bladet blev i Sommer afholdt en Konkurrence om Tegningerne til et nyt Thing- og Arresthus i Horsens, og Udfaldet af Bedømmelsen blev, at 1ste Præmie tilfaldt Architekt Estrup af Horsens, medens 2den Præmie og en Ekstrapræmie tildeltes henholdsvis Architekterne R. Bergmann og Victor Nyebølle af Kjøbenhavn.

Vi bringe hosstaaende Gengivelser af de tre Projekter, som det, paa Grund af deres meget forskellige Anlæg, er ret interessant at sammenligne.

Man lægger saaledes uvilkaarligt Mærke til, at Bergmann og Nyebølle begge have arbejdet meget med deres Planer og have bestræbt sig for,

THING- OG ARRESTHUS I HORSENS.

ARCHITEKT ESTRUP.

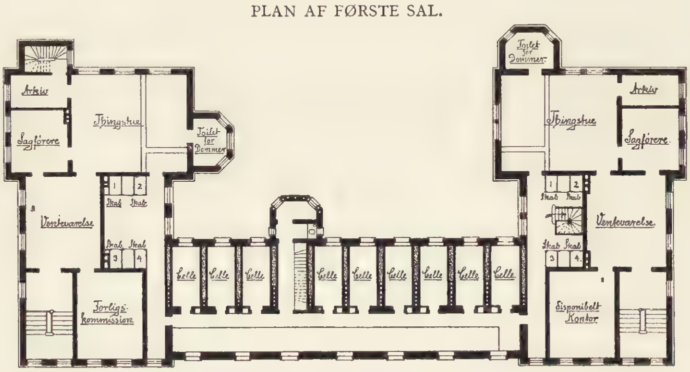

THING- OG ARRESTHUS I HORSENS. ARCHITEKT ESTRUP.

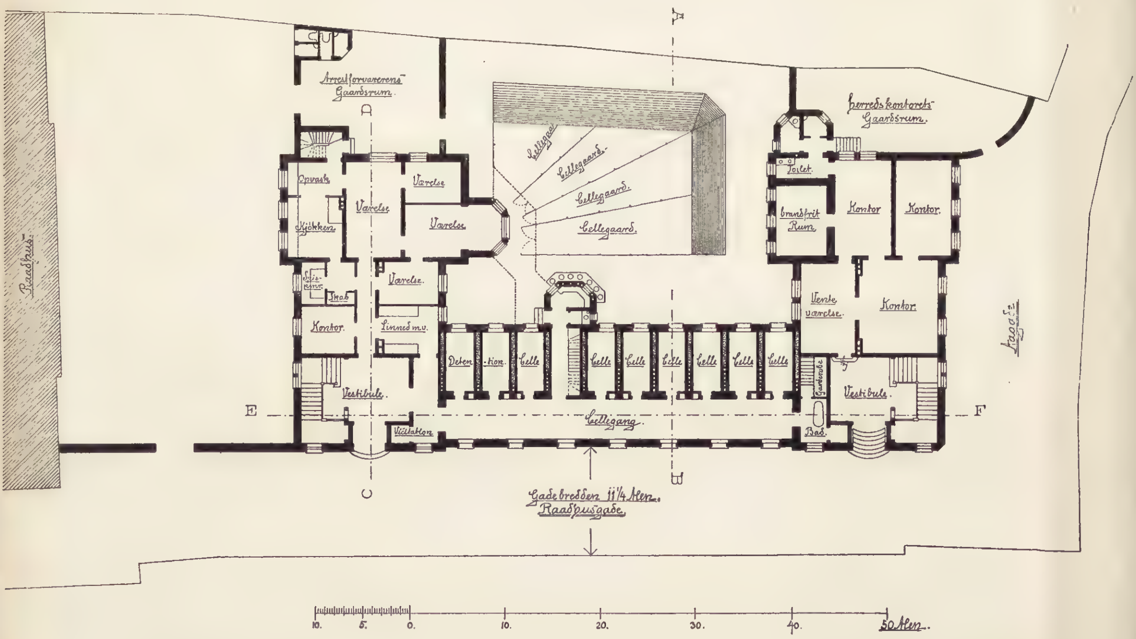
ved Siden af en praktisk Ordning af Rummene, at faa et gennemarbejdet architektonisk Hele ud deraf.

Bergmann, hvis Projekt vel virker mest tiltalende for Øjet, har lagt sin Hovedside mod Raadhuset og tænkt sig Raadhusgaarden omdannet til et beplantet Anlæg, medens hans Cellebygning er beliggende bagtil, adskilt fra Thinghuset ved to Trapperum, hvilket imidlertid bevirker, at hans Arrestforvarer ikke faar Bolig tilstrækkelig nær ved Cellerne, en Anke, som mulig har været afgørende ved Bedømmelsen.

PLAN AF FØRSTE SAL.

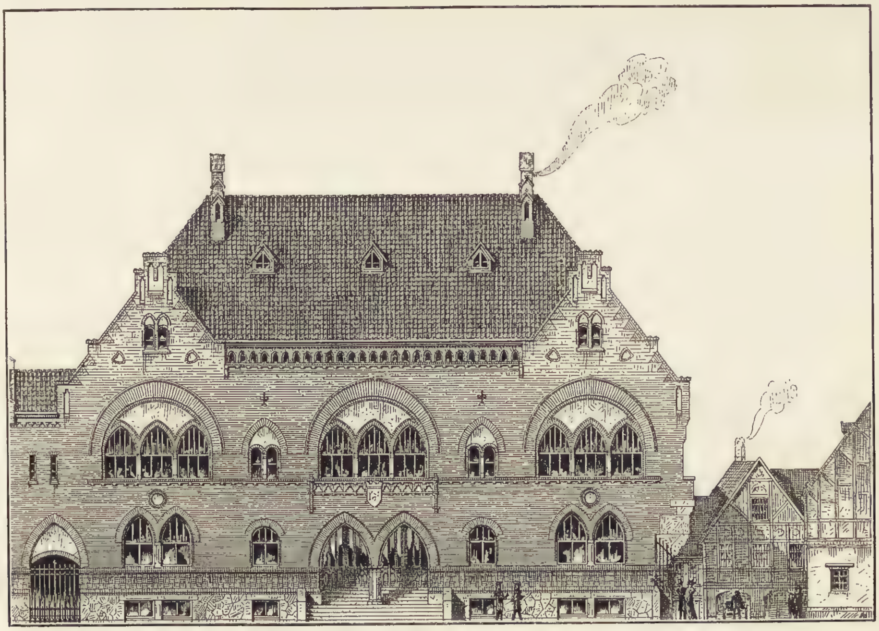

PLAN AF STUEN.

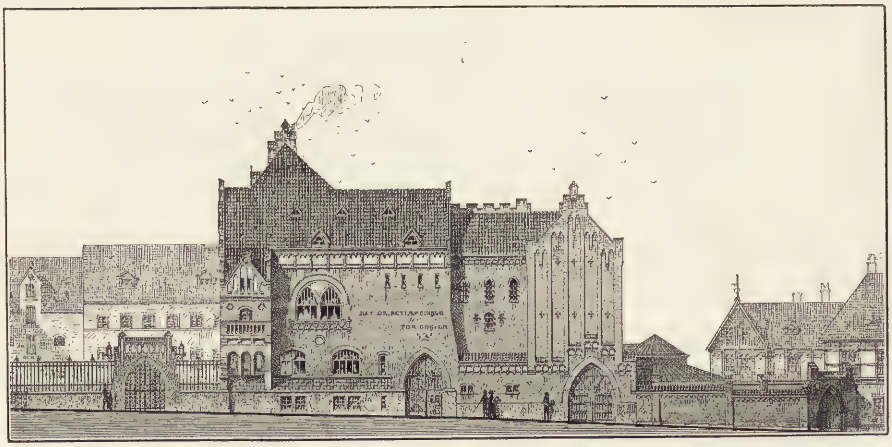
THING- OG ARRESTHUS I HORSENS. ARCHITEKT ESTRUP.

NYEBØLLES Plan er sammentrængt paa en ejendommelig Maade, der vidner om megen Omhu ved Udarbejdelsen. Hans Indgang til Thing-

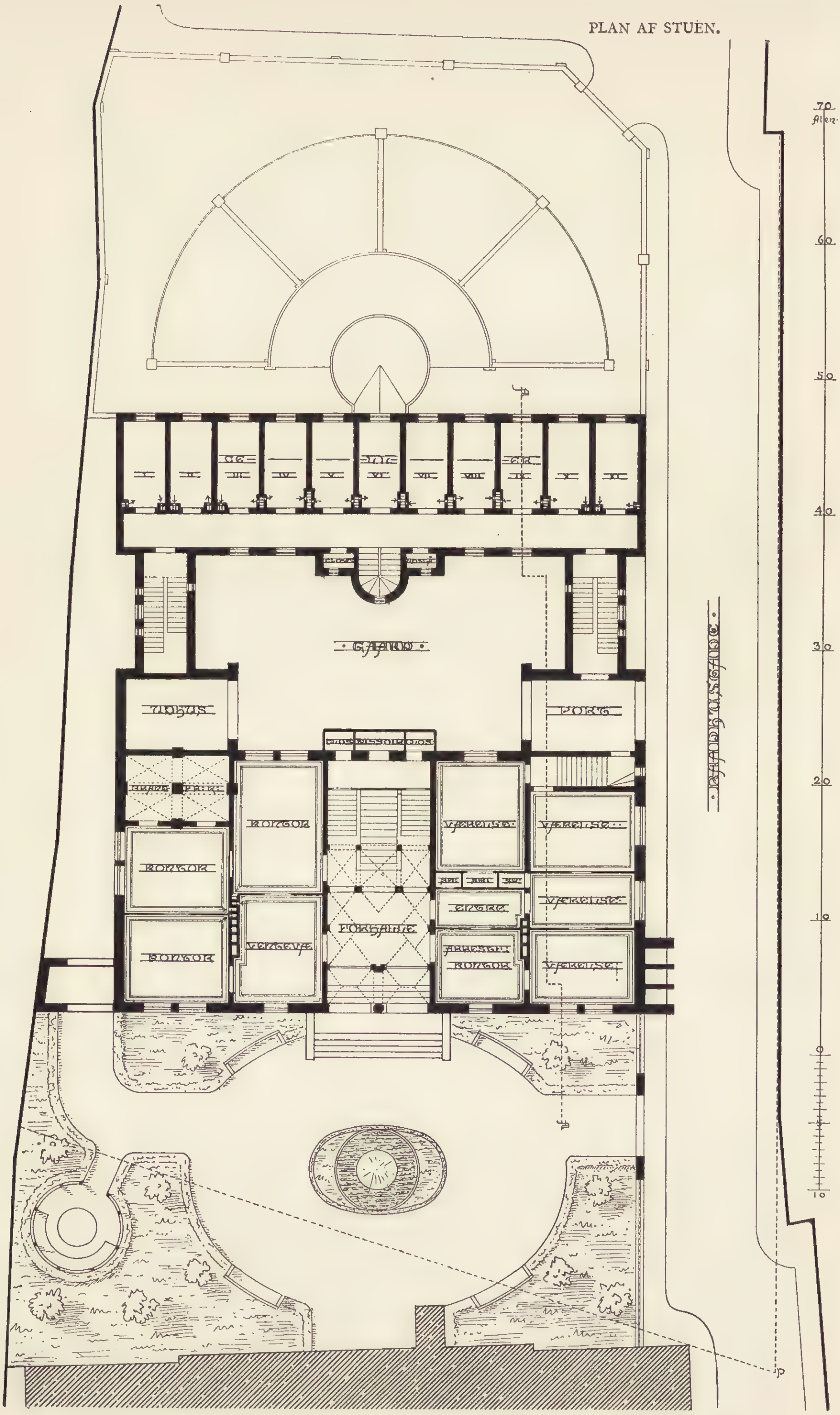
THING- OG ARRESTHUS I HORSENS. ARCHITEKT R. BERGMANN.

huset er beliggende paa Hjørnet, og ligesom Bergmann har han et smukt og stort Trapperum med let Adgang til Venteværelser og Thingsale.

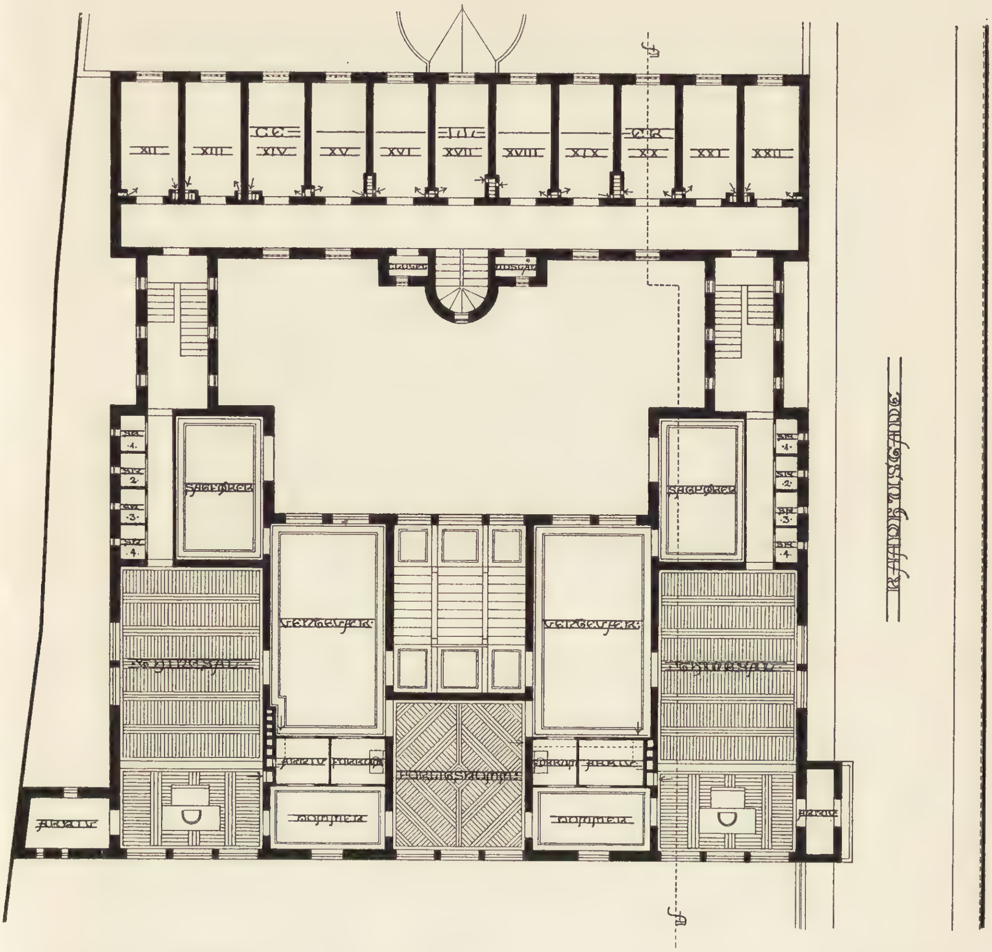
THING- OG ARRESTHUS I HORSENS. ARCHITEKT R. BERGMANN.

ESTRUP, hvis Projekt af Bedømmelsesudvalget er blevet anerkendt som det bedste, har paa en tilsyneladende lettere Maade naaet sit Maal. I

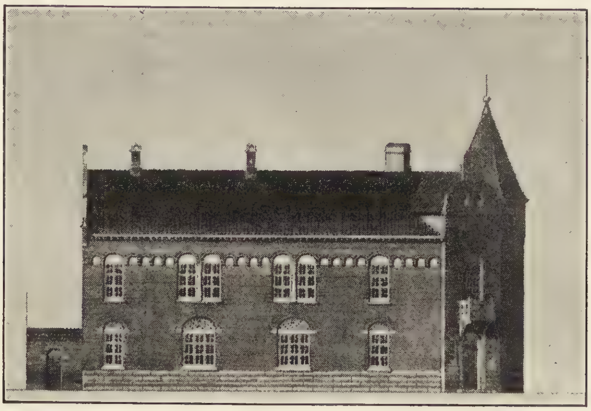
THING- OG ARRESTHUS I HORSENS. ARCHITEKT R. BERGMANN.

PLAN AF FØRSTE SAL.

THING- OG ARRESTHUS
I HORSENS.

ARCHITEKT
R. BERGMANN.

THING- OG ARRESTHUS
I HORSENS.

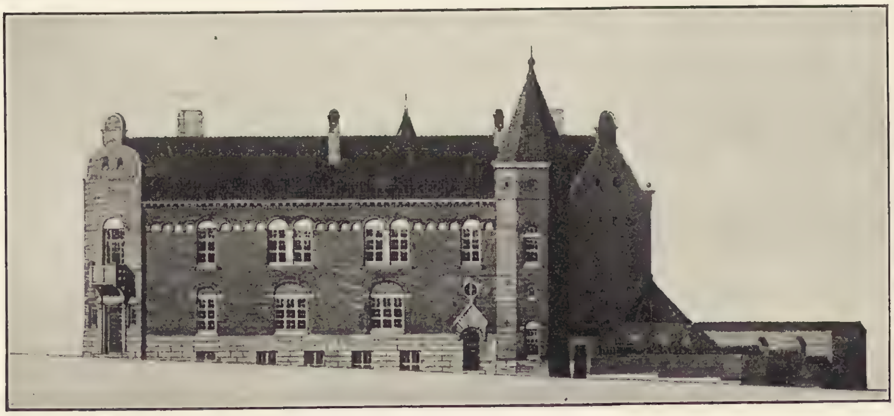
ARCHITEKT
V. NYEBØLLE.

Modsætning til de to førnævnte Projekter lægger han sin Arrestbygning frem i Façaden som en Midtfløj og deler derved Thinghuset i to Halvdele. Dette bevirker, at han maa have to Hovedindgange ud mod den smalle Raadhusgade. Om det er nogen Fordel, kan vel være Tvivl

THING- OG ARRESTHUS I HORSENS. ARCHITEKT V. NYEBØLLE.

underkastet; i hvert Tilfælde optages herved ufornøden megen Plads i den forholdsvis lille Bygning, medens det smukke architektoniske Trappeparti, som burde pryde et saadant Anlæg, her er ombyttet med et Par ganske almindelige Trapperum. Vi kan heller ikke undlade at gøre vore

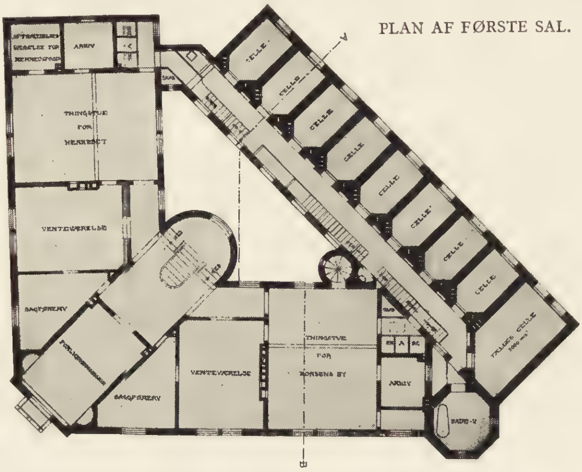

THING- OG ARRESTHUS I HORSENS. ARCHITEKT V. NYEBØLLE.

Bemærkninger over de kedelige paahæftede Toilettaarne mod Gaarden og den utilladelig mørke Forbindelsestrappe i Cellebygningen, og endelig den underordnede Plads, som Thingsalene indtage i Planen.

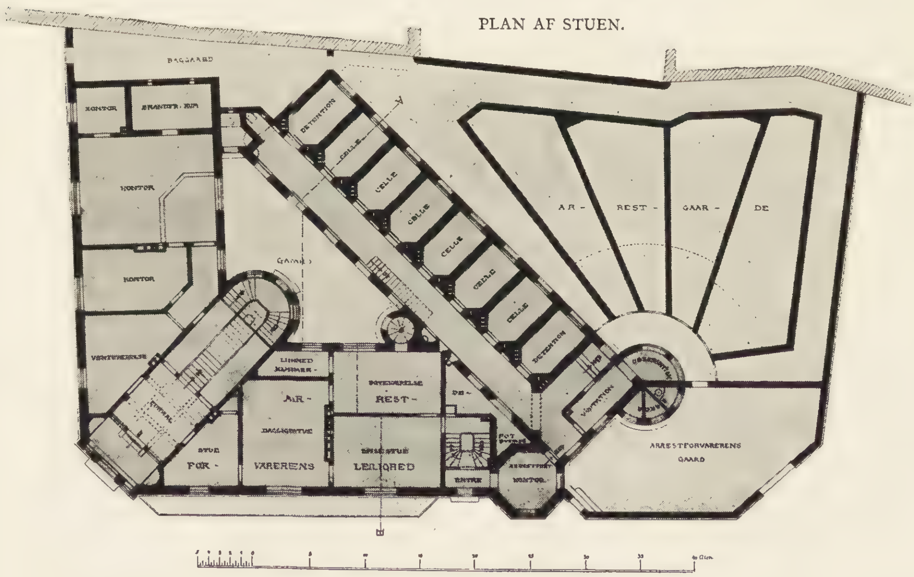
Imidlertid, Afgørelsen er truffen, og Horsens By faar det Thinghus,

som den har valgt sig. I Bedømmelsesudvalget har ganske vist Architekterne været i Minoritetet; men vi have Grund til at formode, at denne Minoritet har forstaaet at veje til i Vægtskaalen. Vi respektere derfor den

PLAN AF FØRSTE SAL.

PLAN AF STUEN.

THING- OG ARRESTHUS
I HORSENS.

ARCHITEKT
V. NYEBØLLE.

faldne Dom, og tvivle ikke om, at det antagne Projekt besidder Egenskaber, der gør det brugbart og nyttigt. For en udenforstaaende Betragtning synes der egentlig at kunne være nok saa Meget, der taler for de to andre Projekter, som ere fremstillede her.

MEILBORGBRANDENS INDFLYDELSE PAA BYGNINGSKONSTRUKTIONERNE.

Af Architekt Mathiesen.

Det store Bygningskompleks Meilborg i Aarhus opførtes for nogle faa Aar siden, men ødelagdes, hvilket vil være Læserne bekendt, fuldstændig af den voldsomme Ildløs i forrige Maaned. Ruinerne viste noksom Ildens Heftighed, idet Bygningerne vare totalt nedbrændte; det vil derfor maaske have Interesse at høre lidt om Ildens Indflydelse paa de forskellige Bygningskonstruktioner.

En Portal af Sandsten var aldeles ødelagt, Flammerne havde slikket ud af Døraabningen, saa at Søjlerne og Overliggeren vare fuldstændig hensmulrede. De betonstøbte Balustre vare derimod kun lidt angrebne af Ilden.

Jernbjælker med udstøbt Beton og synlig Underflanche vare urørte af Ilden, hvorimod Jernbjælker med Træindskud vare meget medtagne, og de paa Jernbjælkerne hvilende Karnapper delvis nedstyrtede.

En 12 Alen høj Gavl af 1 Stens Mur, hvilende paa 2 Stkr. I-Jern med udmurede Flancher og fri Underflancher, der vare malede, fandtes urørt af Branden, til Trods for sin frit svævende Stilling over et Hjørneværelse mod Gaarden.

Jernbjælker under en 6 Alen høj $^1/_2$ Stens Mur havde ikke kunnet modstaa Ilden, da Flancherne ikke vare udmurede; Jernbjælken var helt bøjet og Muren delvis styrtet ned.

Jerndragere over Aabninger med udmurede Jernbjælker og fri Underflancher vare urørte af Ilden, til Trods for, at der ikke har været Rabitzværk om Dragerne; derimod vare alle Hjørner af Murværk, der understøttede Jerndragere, styrtede ned.

Al Beton viste sig meget modstandsdygtig, al Kalkmørtel var bleven hel porøs. Bygningernes Bjælkelag af Træ vare fuldstændig brændte.

I det nærliggende Savværk havde Søjler og Dragere været isolerede med en Korkmasse, uden om hvilken var anbragt et Lag Rabitzværk; Korkmassen var helt forkullet, hvorimod Rabitzlaget var bevaret og viste sin fortrinlige Evne til at isolere Jern mod Ildens Paavirkninger.

Den paabegyndte Sprængning af Meilborgs store Murlevninger har været saa fejlagtig fremstillet i Dagspressen, at jeg vil bede nærværende Tidsskrifts Læsere om at gennemløbe min Dagbogsoptegnelse:

Aarhus, den 29. August 1899.

Sprængningen af Meilborgs store Murlevninger paabegyndtes i Morges Kl. $9^1/_4$. Fra den tidlige Morgenstund indfandt Tilskuerne sig i betydelig Mængde, men mange forlod atter Skuepladsen, da en vedholdende Regn gjorde Ventetiden lang og ubehagelig. — Murene ere 5 Etager høje og af solidt Murværk; paa 2 af Murpillerne, omtrent midt paa Façaden ud mod Søen, anbragtes Sprængstoffet i smaa Pakker, ophængte paa Søm, 3 paa hver Pilles udvendige Side og paa den ene Pille tillige en Pakke paa den indvendige Side, ialt anvendtes ved denne Sprængning 10 Kilo Skydebomuld.

Fra Sprængladningerne førtes Kobberledninger circa 400 Alen bort i Retning af Østbanegaarden, og, efter at Tilskuerne vare gaaede tilbage i en passende Afstand, sluttedes Strømmen i Kobberledningerne — *et lodret Lysglimt — et vældigt Knald — en sort Kulrøg indhyllede Murpillerne*, der styrtede lodret ned med en hvid Røg om sig — Sprængningen var forbi — og alt forløb normalt; Ruderne i enkelte Lejligheder i Nærheden sprængtes, da vedkommende Beboere ikke havde efterkommet Paabudet om at lade alle Vinduerne staa aabne, hvorfor det stærke Lufttryk øjeblikkelig skaffede sig Adgang til Lejlighederne.

SPØTTRUP.

Spøttrup Gaard ligger paa Vestkysten af Salling i Rødding Herred og Sogn. Mellem Gaarden og Limfjorden laa Spøttrup Sø, som nu er udtørret og blevet til Eng; den gik tidligere helt op til den vestlige Vold. Halvdelen af den søndre Vold et sløjfet og Gaarden tildels skjult af Haveanlæg og Plantninger paa Volden, hvorved den har tabt meget af sin særlige Karakter.

Det Ejendommelige ved Gaarden i dens oprindelige Skikkelse var dette, at den var omgivet af to Grave og to Volde. Naar den er bygget, vides ikke. I det 15de Aarhundrede og tidligere var den en af Viborg Bispestols Ejendomme, og den nævnes blandt de Herregaarde i Salling, som Skipper Clement afbrændte Aar 1534, I den nærmest følgende Tid er rimeligvis den nuværende Gaard opført, idet det dog maa antages, at Dele af den ere Levninger af den afbrændte Gaard. Ved Reformationen kom den under Kronen og fik senere private Ejere. Det er en trefløjet Gaard i tre Etager med hvælvede Kældere; to af Fløjene have tillige været hvælvede i Stueetagen. Indgangen er mod Vest gennem et Porttaarn, der ved en Vægtergang staar i Forbindelse med Fløjene.

Tegningen, som er bestemt til at anbringes før Titelbladet for nærværende »Meddelelser«s 1ste Aargang, skyldes Architekt Hack Kampmann, der har villet vise en jysk Herregaard i al dens gamle Alvor, som den maa have set ud for circa 40 Aar siden.

FORSKELLIGT.

Kunstakademiet. I Reglementet for Kunstakademiets Undervisning vil der, i Henhold til Ministeriets Resolution, fra 1ste Oktober 1901 indtræde den Forandring, at alle de Prøver, der *nu paa forskellige Trin* af Undervisningen skal aflægges ved en af de tekniske Skoler i Kjøbenhavn, Aarhus eller Odense (eventuelt flere), fra nævnte Tidspunkt fordres aflagte, *før en Elev kan optages i Architekturskolens Forberedelsesklasse.*

I Stedet for, at man hidtil har forlangt særskilte Beviser for, at Eleverne have bestaaet Prøver i Geometri, Arithmetik, Projektions- og Skyggelære, Logarithmeregning, Plan-Trigonometri og Stereometri, mekanisk og kemisk Fysik, Kemi og Bygningsmateriallære, Stensnit, Statik, Landmaaling og Nivellering, Fundering og Jordarbejde samt Bygningsregnskab, vil der altsaa fra 1ste Oktober 1901 blive forlangt af Elever, der ønske at oprykkes til eller optages i Architekturskolens Forberedelsesklasse: »Bevis for at have gennemgaaet det mellem Akademiet og de tekniske Skoler aftalte tekniske Kursus for Architekter og Bygningshaandværkere.

Den 18de danske Landmandsforsamling i Odense Aar 1900. Ved Konkurrencen om Bygningerne til denne blev det Projekt, som skyldtes Architekt A. S. Rosen af Kjøbenhavn, ved Bedømmelsen den 11. September antaget som det bedste, og Arbejdet er derefter i Overensstemmelse med Reglerne i Indbydelsen til Konkurrencen overdraget ham. Bedømmelseskomiteen bestod af: Grev Ahlefeldt til Egeskov, Landinspektør Andersen i Odense, Stadsingeniør Blicher i Odense, Architekt Glahn i Nykøbing paa Falster, Architekt Fritz Koch i København, Etatsraad Langkilde fra Bramstrup, Boghandler Milo i Odense, Proprietær Møller fra Ørritslev Gaard, Borgmester Simony i Odense og Kammerherre Vind til Sanderumgaard. Tegningerne til de 8 indkomne Projekter ere offentligt udstillede paa Odense Raadhus fra den 11te til den 19de September.

Det andet nordiske Møde for Lervare- og Sten-Industri afholdtes i Kjøbenhavn i Dagene den 11., 12. og 13. September under livlig Tilslutning, idet der havde meldt sig circa 200 Deltagere fra Danmark, Norge og Sverrig samt Enkelte fra Finland og Tyskland, altsaa en ret betydelig Tilvækst i Forhold til det forrige Møde, som afholdtes i Gøteborg og kun talte noget over et Hundrede. Mødet

aabnedes af Borgmester Øllgaard. Til Præsident valgtes Ingeniør, Disponent for Skånska Cement-Aktiebolaget i Malmø R. F. Berg, til Vicepræsidenter Direktør H. H. Schou fra Knabstrup og Ingeniør, Teglværksejer Gunnar Knudsen fra Porsgrund. Der holdtes forskellige interessante Foredrag over tekniske Æmner vedrørende Teglværksindustrien og beslægtede Fag af Ingeniør Berg, Malmø, Ingeniør Erik G. Edlund, Gøteborg, Direktør Schou, Knabstrup, Kaptain F. Lohff, Hobro, Ingeniør Heinrich Ohrt, Kjøbenhavn, og Ingeniør Otto Bock, Berlin, tildels med paafølgende Diskussion. Ved særligt arrangerede Udflugter gaves der Mødets Deltagere Lejlighed til at bese Den kgl. Porcellænsfabrik og Fajancefabrikken »Aluminia« ved Kjøbenhavn, Tjørnegaardens Teglværk ved Gentofte, Tornevang Teglværk ved Birkerød, Cementfabrikken, Havnen og Kalkbruddet ved Limhamn samt Teglværket og Cementfabrikken ved Lomma. — Det besluttedes, at næste Møde skal afholdes i Kristiania paa en senere bestemt Tid.

FORENINGSMEDDELELSER.

Ifølge Henvendelse fra forskellige Lavsbestyrelser rettes herved en Anmodning til de ærede Medlemmer af Akademisk Architektforening om, ikke i den nærmeste Tid at stille større Fordringer om Arbejdskraft, i de enkelte Tilfælde, end uundgaaeligt nødvendigt.

Rejselegat. En Portion af Landskabsmaler A. Kaufmanns og Hustru L. Kaufmanns Legat til Rejsestipendium, som i Aar kan søges af Malere, Billedhuggere og Architekter, er ledigt og bortgives fra 1ste Oktober d. A. Ansøgninger skal være indgivne til det kongelige Akademi for de skønne Kunster inden den 28de September, Aften.

INDBINDING

af nærværende Tidsskrift i det af Architekt Th. Bindesbøll komponerede Bind (se Pag. 226) udføres af Bogbinder Anker Kyster, Sværtegade 3.

MEDDELELSER FRA AKADEMISK ARCHITEKTFORENING udkommer den 1ste og 15de i hver Maaned.

Abonnement à 1 Krone pr. Kvartal kan tegnes paa alle Postkontorer, hos alle Boghandlere samt hos d'Hrr. Kunsthandlere V. WINKEL & MAGNUSSEN, Højbroplads 7.

Udgiver: AKADEMISK ARCHITEKTFORENING.
Redaktør: Architekt K. ARNE-PETERSEN, Kontor Vestervoldgade 96. V. **Telf. 17524.**

Avertissementsprisen er **1 Kr. pr. Kv.-Tom.** Annoncer kan indsendes under Adresse: Akademisk Architektforening, Industribygn., V.

Abonnementsprisen er **1 Krone pr. Kvartal** med Tillæg af 12 Øre Porto for udenbys boende Abonnenter.

Redaktionens Kontor er Vestervoldgade 96. Telf. 17524.
Ekspedition i **Helgolandsgade 5 1. Telf. 5612.**

FORTEGNELSE

over Firmaer, som i det forløbne Kvartal har annonceret i Tidsskriftet.

Annonceafdelingen redigeres af Hr. Maler *T. E. Lundbye* (Ahornsgade 1), som tillige har udført Tegning til en stor Del af de forskellige Annonceclichées.

Asfalt og Asfaltarbejder.
Evers & Co, Frederiksholms Kanal 6
Guldmann, Hans, Vestergade 26
Kjøbenhavns Asfaltkompagni, Vestre Boulevard 27
Larsen, Hans & Jørgen, Griffenfeldtsgade 37
Prior, Axel, Aktieselskab, Bredgade 33
Schøller & Rothe, Aaboulevard 1

Badeapparater.
Ludvigsen & Hermann, Nørrebrogade 39
Møller, L M, Ny Adelgade 4
Timm, Brødr. J & O, Vesterbrogade 44

Beton=, Cement= og Monierarbejder.
Jensen, Emanuel, & H Schumacher, Aaboulevard 14
Lunn, Viggo, Nørresøgade 37 A, St
Portland-Cementfabriken »Danmark«, Aktieselskab, Ny Toldbodgade 15
Schøller & Rothe, Aaboulevard 1
Schiøtz, Carl, Frederiksberg Allé 14

Bogbind, Bøger m. m.
Anker Kyster, Sværtegade 3
Ursins, Georg Chr, Eftf., Købmagergade 8

Bygningsartikler, forskjellige. Cement osv.
Evers & Co, Frederiksholms Kanal 6
Prior, Axel, Aktieselskab, Bredgade 33

Dampskorstene, runde.
Jensen, Emanuel, & H Schumacher, Aaboulevard 14
Prior, Axel, Aktieselskab, Bredgade 33

Dørlukkere.
Nørholm, N, & Søn, Skindergade 42

Elektriske Anlæg, Elevatorer, Lynafledere, Materiel m. m.
Andersen & Meyer, Løvstræde 8
Hein, Hj, & Møller-Holst, Admiralgade 24
Hellesens Enke & V. Ludvigsen, Blaagaardsgade 17
Otzen, P, & Thorstensen, Vesterbrogade 24
Riedels, C F, Eftf., Ny Vestergade 9
Siemens & Halske, Akties., St Kongensgade 63
Timm, Brødr. J & O, Vesterbrogade 44
»Titan«, Akties., Tagensvej 32 og Vesterbrogade 1
Tvermoes & Abrahamson, Gothersgade 13

Fajance= og Porcelænovne.
Kjær, C V, Kjøbmagergade 42
Kähler, Carl F, Jernbanegade 5

Fotografi og Fotografi=Apparater.
Riise, Fred, Vimmelskaftet 42

Gas= og Vandmestre m. m.
Flyge, H B, Gothersgade 20
Harboe, Kr Noe, H C Andersensgade 5
Ludvigsen & Hermann, Nørrebrogade 39
Riedels, C F, Eftf., Ny Vestergade 9
Schæbel, Ferd, Mikkelbryggersgade 6
Strømann, C & G, Raadmandsgade 15
Thomsen, Carl, Griffenfeldtsgade 6
Timm, Brødr J & O, Vesterbrogade 44
»Vølund«, Aktieselskab, Blegdamsvej 32

Ingeniører, Jernstøberier m. m.
Bruun & Sørensen, Niels Juelgade 4 og Aarhus
Christianshavns Jernstøberi, Holmbladsgade 23
Hein, Hj, & Møller Holst, Admiralgade 24
Ludvigsen & Hermann, Nørrebrogade 39
Lunn, Viggo, Nørresøgade 37 A, St
Maardt, J G, & Co, Vestre Boulevard 10
Riedels, C F, Eftf., Ny Vestergade 9
Schouboe, N C, Willemoesgade 11
Smidth, F L, & Co, Vestergade 29
»Titan«, Akties., Tagensvej 32 og Vesterbrogade 1
Vang, Andr, Hellerup
»Vølund«, Aktieselskab, Blegdamsvej 32

Klosetter.
Møller, L M, Ny Adelgade 4

Kurvevarer.
Wengler, R, Amagertorv 7

Lamper og Metalvarer.
Christensen, H V, & Co, Ryesgade 3

Linoleum.
Magasin du Nord, Kjøbenhavn K
Meyer, E, Jorcks Passage
Riis Bonne, C, Jernbanegade 4

Malere.
Hansen, Thomas, St Kongensgade 25
Mandix, H, Nørregade 35

Metalstøbere.
Rasmussen, Laur, Bredgade 28 og Raadmandsgade 16

Møbler.
Hansen, C B, Etabl., Holmens Kanal 4
Jensen, Severin & Andreas, Kongens Nytorv 21
Plum, Chr & Vald, Bredgade 23

Opvarmning og Ventilationsanlæg.
Bruun & Sørensen, Niels Juelsgade 4 og Aarhus
Christianshavns Jernstøberier, Holmbladsgade 23
Hein, Hj, & Møller-Holst, Admiralgade 24
Monies & Andersen, Raadhusstræde 4
Rechs Opvarmnings-Comp, Gothersgade 155
Strømann, C & G, Raadmandsgade 15
»Titan« Akties. Tagensvej 32 og Vesterbrogade 1
»Vølund« Akties. Blegdamsvej 32

Orgel=Harmoniums, Pianoer m. m.
Petersen & Steenstrup, Axelhus 2 D

Saltsyre, Gibs, Vandglas.
Hansen, Vilh, & Co, Nørrebrogade 30
Prior, Axel, Aktieselskab, Bredgade 33

Skifer=, Kobber= og Zinkdækning.
Timm, Brødr. J & O, Vesterbrogade 44

Smedearbejde.
Doberck, F W, & Søn, St Strandstræde 18
Schæbel, Ferd, Mikkelbryggersgade 6
Seifert, Carl, St Regnegade 8

Staal= og Jernbjælker, Plader m. m.
Berendsen, Sophus, Aktieselskab, Skoubogade 1
Jensens, Jørgen, Eftf., Vestergade 16
Møller, J F Lemvigh-, Kultorvet 11
Rahr, Chr C, & Co, Vestergade 30
Vold, L, Nansensgade 23 B

Stenhuggerier, Marmorarbejder m. m.
Ankerske Marmorforretning, Frihavnen
Faxe-Limhamn Kalkbrud, St Annæplads 26
Hagen & Co's Eftf., Gothersgade 8
Larsen, H & J, Griffenfeldtsgade 37
Nielsen, E, Nørrebrogade 44
Scheller, Carl, Nørrebrogade 52

Stukarbejder.
Berg, Hans Chr, Gothersgade 91

Tagpap m. m.
Evers & Co, Frederiksholms Kanal 6
Prior, Axel, Aktieselskab, Bredgade 33

Tapeter.
Krüger, C, Skindergade 31

Teglværker, Teglværksanlæg m. m.
Teglværker, De forenede, Vestergade 33
Maardt, J G, & Co, Vestre Boulevard 10
Smidth, F L, & Co, Vestergade 29
Vang, Andr, Hellerup

Tegneartikler.
Knudsen, Cornelius, Kjøbmagergade 15
Petersen, J Chr, St Kirkestræde 1
Rom, N C, Jernbanegade 3

Træ og Trævarer.
Krause, M H, Niels Ebbesensvej 6

Vandklosetter.
Ludvigsen & Hermann, Nørrebrogade 39
Møller, L M, Ny Adelgade 4

Værktøj.
Ibsen, Peter, Kronprinsensgade 3
Rom, C Th, & Co, Axelhus 2 B